

پیغمبر اکرم ﷺ

صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ

عبدالکریم شہما

3693

صَلُّوا عَلَيْهِ وَآلِهِ وَاصْحَابِهِ وَسَلِّمُوا تَسْلِيمًا ط

پیشی سرکار

حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم

عبد الکریم شہر

اعجاز ٹریڈنگ

۱۲/۴۴ بالمقابل سیشن کورٹ ٹوٹر مال لاہور

پہنچی سرکار

عبدالکریم شہر

86930

جلد حقوق بحق مصنف محفوظ ہیں

~~86930~~

نام کتاب _____ سچی سرکار

اشاعت _____ اکتوبر ۱۹۸۷ء

قیمت _____ ۲۰۱ روپے

===== اہتمام =====

اعجاز ٹریڈرز

۱۲/۴۴ بالمقابل سیشن کورٹ لوئر مال لاہور

ویسوا

۲۸	۱۴۔ شام دا سفر	۹	۱۔ نذرانہ
	تیجا بابے		پہلا بابے
۲۹	۱۵۔ ۱۳ سال توں ۱۸ سال تیکر	۱۱	۲۔ عرب
۳۰	۱۶۔ خانہ کعبہ	۱۳	۳۔ مکہ شریف
۳۲	۱۷۔ شگ اسود	۱۴	۴۔ نبیاں دا خاندان
۳۳	۱۸۔ مقام ابراہیم	۱۶	۵۔ زمزم دا چشمہ
۳۴	۱۹۔ حضور دا چہرہ مہرہ	۱۸	۶۔ عبداللہ دی شادی تے موت
۳۶	۲۰۔ حضور دا لباس	۱۹	۷۔ ابرہہ دا واقعہ
۳۷	۲۱۔ بی بی خدیجہؓ نال نکاح		دوجا بابے
۳۸	۲۲۔ حضرت علی کرم اللہ وجہہ	۲۱	۸۔ محمد مصطفیٰؐ دا ظہور
۳۸	۲۳۔ حضرت زینبؓ بی عاتق	۲۳	۹۔ دائی علیہؓ
	چوتھا بابے	۲۶	۱۰۔ بی بی آمنہؓ دا کوچ
۴۰	۲۴۔ نبوت	۲۶	۱۱۔ عبدالمطلب دی گود وچ
۴۰	۲۵۔ حرا دا غار	۲۶	۱۲۔ عبدالمطلب دا انتقال
۴۱	۲۶۔ پہلی وحی	۲۷	۱۳۔ ابو طالب دے گھر

۶۵	۴۵۔ اہستیاں دی نظر بندی	۴۲	۲۷۔ بی بی خدیجہؓ دا ایمان لیانا
۶۶	۴۶۔ ابوطالب واکوچ	۴۳	۲۸۔ درتربن نونل
۶۷	۴۷۔ حضرت خدیجہؓ دی موت	۴۴	۲۹۔ صادق تے امین
۶۸	۴۸۔ غماں واسال	۴۶	۳۰۔ دوجی دجی
	۴۹۔ اشواق باب	۴۹	۳۱۔ تبلیغ
۶۹	۴۹۔ طائف	۴۹	۳۲۔ عام تبلیغ دا حکم
۷۰	۵۰۔ دو جہیاں قبیلیاں و توح تبلیغ	۵۲	۳۳۔ خاندان نون تبلیغ دا حکم
۷۱	۵۱۔ یثرب و توح اسلام		پنجواں باب
۷۲	۵۲۔ حضرت عائشہؓ صدیقہ تے	۵۲	۳۴۔ صحابیاں دے دکھڑے
۷۳	۵۳۔ حضرت سوڈہؓ نال حضورؐ دا نکاح	۵۲	۳۵۔ اسلام دا پہلا شہید
۷۴	۵۴۔ معراج شریف	۵۲	۳۶۔ عام مخالفت
۷۵	۵۵۔ حضرت ابوبکرؓ دی تصدیق		چھیواں باب
	۵۶۔ نواں باب	۵۶	۳۷۔ حبشہ دی ہجرت
۷۶	۵۷۔ ہجرت	۵۷	۳۸۔ حضرت جعفرؓ دی تقریر
۷۷	۵۸۔ ثور دی غار	۵۸	۳۹۔ ابوطالب کول
۷۸	۵۹۔ سراقہ دی تلاش	۵۹	۴۰۔ نبیؐ پاک دا جواب
۷۹	۶۰۔ بربیدہؓ سلمیٰ	۵۹	۴۱۔ کافراں ولوں لا پلج
۸۰	۶۱۔ اہم معبد	۶۱	۴۲۔ قرآن دا اثر
۸۱	۶۲۔ حضورؐ پاک دے نین نقش	۶۱	۴۳۔ حضرت امیر حمزہؓ دا مسلمان ہونا
۸۲	۶۳۔ تے عادتیاں	۶۲	۴۴۔ حضرت عمرؓ دا اسلام لیانا
	۶۴۔ سوواں باب		ستواں باب

۱۱۱	۸۰۔ عمیرہ و ایمان	۹۰	۶۱۔ دینے دی زندگی
۱۱۱	۸۱۔ بنی سلیم دا غزوہ	۹۰	۶۲۔ قبا و حج مسجد دی تعمیر
۱۱۲	۸۲۔ سویت دی جنگ	۹۱	۶۳۔ یثرب دے شہر و حج
۱۱۲	۸۳۔ احد دی جنگ	۹۲	۶۴۔ بھائی چارہ
۱۱۷	۸۴۔ حضرت حمزہؓ دی شہادت		یار ہواک باب
۱۲۱	۸۵۔ حضرت اُمّ عمارہؓ	۹۷	۶۵۔ دینے دے یہودی
۱۲۲	۸۶۔ ابی بن خلف دا قتل	۹۸	۶۶۔ کعبے دی تحویل
	تیر ہواک باب	۱۰۰	۶۷۔ پنچواں کالم
۱۲۴	۸۷۔ چوتھی ہجری	۱۰۰	۶۸۔ منافق
۱۲۴	۸۸۔ حضرت خبیثہؓ دی شہادت	۱۰۱	۶۹۔ عبداللہ بن ابی
۱۲۵	۸۹۔ حضرت زیدؓ دی شہادت	۱۰۱	۷۰۔ منافقان دے کارنامے
۱۲۶	۹۰۔ رسولؐ دے عاشق		یار ہواک باب
	۹۱۔ بیر معونہ تے ستر درویشیاں	۱۰۳	۷۱۔ جہاد
۱۲۶	دی شہادت	۱۰۴	۷۲۔ مسیت و حج مشورہ
۱۲۷	۹۲۔ یہودیوں دی سازش	۱۰۵	۷۳۔ بدر دی جنگ
۱۲۷	۹۳۔ بنو نضیر دا محاصرہ	۱۰۸	۷۴۔ جنگی قیدی
۱۲۸	۹۴۔ انصاراں دا ایشیا	۱۰۹	۷۵۔ جہاد
	چودھواک باب	۱۰۹	۷۶۔ حضرت رقیہؓ دا انتقال
۱۳۰	۹۵۔ پنچویں ہجری مریض دی جنگ	۱۰۹	۷۷۔ غنیمت دا مال تے قیدی
۱۳۰	۹۶۔ حضرت جویریہؓ ناں نکاح	۱۱۰	۷۸۔ مکے و حج شکست دی خبر
۱۳۱	۹۷۔ انک دا واقعہ	۱۱۱	۷۹۔ حضرت بی بی فاطمہؓ و نکاح

	سولہواں باب	۱۳۲	۹۸۔ عبداللہ بن ابی منافق دی موت
۱۶۰	۱۱۵۔ تنوک دی جنگ	۱۳۲	۹۹۔ نبوت دیایں گواہیاں
۱۶۹	۱۱۶۔ مسجد خزار	۱۳۳	۱۰۰۔ خندق دی جنگ
۱۶۸	۱۱۷۔ پہلا اسلامی حج	۱۳۷	۱۰۱۔ بنو قریظہ
۱۶۸	۱۱۸۔ مکے وادرویش	۱۳۸	۱۰۲۔ حدیبیہ دی صلح
۱۷۰	۱۱۹۔ عبادت	۱۳۲	۱۰۳۔ عمرہ قضا
۱۷۲	۱۲۰۔ نبی پاک دی انقلابی تعلیم		۱۰۴۔ بادشاہوں دے نام
۱۷۴	۱۲۱۔ مجلسی زندگی	۱۳۲	دین واپنیام
۱۷۵	۱۲۲۔ دعا	۱۳۳	۱۰۵۔ حضرت خالدؓ و مسلمان ہونا
۱۷۵	۱۲۳۔ جمہوریت	۱۳۴	۱۰۶۔ صلح فتح ثابت ہوئی
۱۷۶	۱۲۴۔ صحابیاں دے کمال	۱۳۴	۱۰۷۔ خیبر دی جنگ
۱۷۸	۱۲۵۔ حجۃ الوداع		پندرہواں باب
۱۷۸	۱۲۶۔ کئی واسے وانیبری خطبہ	۱۳۶	۱۰۸۔ موتہ دی جنگ
۱۸۰	۱۲۷۔ دین دی تحریک	۱۳۸	۱۰۹۔ مکے دی فتح
۱۸۰	۱۲۸۔ نیکی وامنونہ	۱۵۴	۱۱۰۔ اناجیل دی پیش گوئی
۱۸۱	۱۲۹۔ کئی واسے دی زندگی وانیخیر	۱۵۴	۱۱۱۔ حنین وامیدان
۱۸۲	۱۳۰۔ رحمتاں دیایں مثالان	۱۵۶	۱۱۲۔ جنگ دوح نماز
۱۸۶	۱۳۱۔ موت و اسفر	۱۵۷	۱۱۳۔ انصاراں دے منجور
۱۹۱	۱۳۲۔ مقصورہ شریف۔ خوشبو بھری ہوا	۱۵۷	۱۱۴۔ ہوازن دے قبیلے نوں عام معافی

۱۳۳۔ خسف وواقفہ۔ المناکم ۱۹۲

۱۳۴۔ روضہ پاک ووح سرنگ ۱۹۴

مذرافہ

محبت ضابطے نہیں دیکھدی، تے عشق ذات نہیں پچھدا۔ عظمتاں نوں پرکھن
واسطے انسان دی نظر ہونی چاہی دی اے۔ پر میں تے معروہی مائی وانگول سونزوی
انی لے کے یوسف دے خریداراں وچ نام لکھایا اے۔ کیوں جو ذرے نوں وی
سورج نالی اک نسبت ہندی اے۔

میں ایس کتاب وچ رسول اللہ دی سیرت دے اہ پہلو پیش کیتے نیں، جنہاں
دچوں حضور پاک دے اخلاق، ہر محبت تے رہت بہت تے روشنی پیندی اے نالے
جہاد تے تبلیغ واسطے ملدے۔

رسول اللہ دی زندگی تے دوجیاں اچیاں تے علمی زبانان وچ بے انت کتاباں
طدیاں نیں۔ پر میں نمانی پنجابی وچ سیرت دے کھل چننے نیں تاں جو پنجاب دے
باغ وی اہناں دی خوشبو نال نہکے۔

کہہ سی جھاں اے جو کائنات دے والے تے لوہاک دے مالک دی سیرت

مکھن واسحق پورا کر سکے۔ پر کھلی دوائے دے کرم تے رب دی توفیق نال اہ کم توڑ
چڑھیا۔

اک عاجز تے مسکین بندہ حضور پاک دے دربار وچ خلوص، محبت تے
عقیدت دے پھل لے کے آیا اے۔ ع

جمولی بھرن فقیراں سندی شاماں نوں کیہ تھوڑاں

عبدالکریم شکر

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

پہلا باب

عرب

عرب داویں ساری دنیا تے مشہور اے۔ ایہدیاں تھلاں تے ریگستاناں وچ ریت دے ڈرے تارے بن کے چمکاں ماروے نیں۔ حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم وی پیدائش ایہتھے ہوئی تے رحمت دے فرشتے نور دے روشن طبقے کے نازل ہندے رہے۔ ہن نیکو رب دیاں رحمتاں کھلی والے وی طفیل ایہتھے وسدیا نیں۔

دیکھن والا ایس دھرتی دے تھلاں تے بڑا ہاڑاں وچ اک دے دروے دیکھ کے سوچ والے پئی ایس بیابان تے بنجر پہاڑاں وچ کیہڑی جنت لگی ہوئی لے جہدے لٹی ساری دنیا دے مسلمان ایس ملک ول کچھ آوندے نیں۔ اپنچ گل ایہہ پئی ایس خطے وچ اوڑ لگی رہندی اے۔ تے پانی وی ایہتھے اپنی تھوڑا لے بھنے دیجے سمیوناں اوکھا ہو جاندا اے۔ ایہتھے جدوں گرمی پھیندی اے، پھڑیاں دے بوٹ اہلیاں وچوں ڈگ ڈگ چنڈے نیں۔ ہر پاسے لواں پیداں نیں۔ جھکھڑاں نال ریت دے ڈرے اوڈاڈ کے پہاڑ بن جانڈے نیں۔ لکڑ تے کجور توں سوا ایہتھے ندر کھ نہ ہر یا دل۔ کتے کتے ساگر دے کنڈے تے کجھ ہر یا دل تے زندگی دے

ستان ل جاند سے میں۔ ایس ملک و ترح و سن والے قبیلے اوتھے ای تہوتان کے
 ڈیرے لاہند سے میں۔ جتھے پانی واکوئی سوال جائے۔ ایہناں قبیلیاں دے
 جیون واسارا واردارینہ تے رہندا اے۔ جے ویلے سرچار کنیاں چنے گیان تے
 جنگل و ترح منگل ہو گیا نہیں تے اڈیک و ترح ای ویلا منگہ گیا۔
 عرب و اٹاپو جگ دی و سن کہا وندا اے۔ ایہہ ایشیا واکھنی خطہ لے
 تے شکل و ترح مستطیل اے۔ پہاڑ و تون تنگ تے وکھن والوں چڑا۔ ایہدے
 چڑحدے و افارس دی خلیج تے عمان و اسندر اے۔ ایہدے دے قلمزم۔ اتر
 دل شام و ملک تے ہسٹار ول ہند و ساگر اے۔ ایس خطے وارتہ باران لکھو راج
 میل اے۔ ایہٹاپو دنیا نالوں دکھرا ہے۔ ایہدے آئے دوالے پانی تے اندر
 ریت دے سمندر میں۔

ایہنوں دے و تھ والے قبیلیاں وچوں بہتے وکی شاعر بہادر اسمی
 تے عاشق ہند سے میں۔ سوچیا جائے تے دنیا دے بے کاراں جو گے ایہو
 ای کم رہ جاند سے میں۔

علم اوہ جوہراے جیہدے حاصل کیتیاں انسان آدمی بن واسے میں
 جیہڑے زمانے واذکر کرن گلاں اوس ویلے عرب دی ساری آبادی ان پڑھ
 جاہل سی۔ اوس ویلے شاعر اپنے قبیلے دے قصیدے پڑھ دے تے بہادر
 گونیاں تے نکمیاں جہیاں گلاں توں کھیہڑ پیدے۔ جیہدا انت لڑائی ہندی تے
 پھیرا لڑائی صدیاں تے نسلاں توڑی چلدی رہندی۔ شراب، جواد، پوری تے دوجے
 حیب سارے عرب دی ریت بن گئے کن۔ امیراں، بختا وراں دے قصیدے لکھے
 جاندے تے گھراں و ترح عورتاں دے اجر گویاں تے بانڈیاں بنا کے رکھے جانے
 اپنیاں وڈیاں تے دوسرے قبیلیاں دیاں برائیاں کر دے۔ آدمی آدمی و

غلام سی۔ دہلی جم پینڈی تے بیگانہ دھن جان کے جیوندی نوں دب دیندے۔
 بُت پرستی تے شرک اونہاں داندھب سی۔ کجے دوج سینکڑے بُت دکھے ہوئے
 سن، جنہاں وی عبادت کیتی جاندی سی پر ایہناں عیباں دے نال نال ایہناں
 لوکاں دوج آن اُکھ، غیرت بہادری تے سخاوت دی بڑی سی۔ ایہہ لوکاں دے
 دھنی تے دل دے غمی کن۔ جیہڑا اک واری پناہ دوج اُجاوے، بھانویں اوہ کیڑا ای
 دشمن ہووے، اوہدی حفاظت کیتی جاندی تے مہان وی پوری پوری خدمت اُدا
 کیتی جاندی سی۔

ایہہ سی اُہ ملک جس نوں اللہ تعالیٰ دی حکمت نے اسلام دا پہلا گہوارہ بن لئی
 چنیاں، تے ایہہ سی اوہ قوم جنہوں آخری پیغمبر حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم
 دے مبارک ہتھوں اک نواں عالمگیر انقلاب لیا ون واسطے مسجوت کیتا۔ ریت دے
 حکم نال ایس ملک دی ریت دے زریاں دوج بجلیں بھروتیاں تے اُہ انقلاب
 آیا جنہے ساری دنیا دے نظام تے قانون بدل دتے۔

مکہ شریف

مکہ جہاں نام بکھ سی، اُہ ایس لئی کہ جہوں کوئی بادشاہ یا حاکم مکے شریف دی
 بے حرمتی کردا تے برباد ہو جاندا۔ بکہ دے معنی گرون توڑ دینا اے۔ سمندر وں کوئی
 چالیہ گروہ دور دنیا دے نقشے آتے ۲۱ عرض بلد پہاڑ تے ۲۰ طول بلد چڑھدے
 قل آباد اے۔ سمندر نالوں۔ ۲۰ فٹ اُچا اے قرآن پاک دوج ارشاد اے:
 اِنَّ اَوَّلَ بَيْتٍ وُضِعَ لِلنَّاسِ لَلَّذِي بِبَكَّةَ مُبَارَكًا وَ
 هُدًى لِّلْعَالَمِينَ ہ

ایہہ لوکاں واسطے رب دا پہلا برکتاں والا گھراے، تالے ہدایت

دین والا اے۔

نبیال و اخاندان

حضرت صلی اللہ علیہ وسلم و اشجرہ رب دی قدرت و اک سوہنا تے
عجیب نقشہ اے۔ حضرت آدم توں لے کے حضور ختم المرسلین تک کنیاں پڑھیا
وجود و وح اُنیاں اہا علم تے رب دی ذات نوں ہو سکدا اے پر تاریخ تے حسب
نسب دے عالماں نے بڑی محنت نال جیہڑا اشجرہ بنایا اہ مدینے دے کتب
خانے و وح محفوظ لے جہدا ایہہ خلاصہ اے۔

۱۔ حضرت آدم تے حوا۔ قرآن پاک دے لفظاں و وح رانی جاعلیٰ فی
الارض خلیفہ۔ رب دی حکمت نال آپ دی تخلیق ہوئی۔ پھر جنت و چون نبی
تے اتارے گئے تے آپ تے ۲۱ صحیفے نازل ہوئے۔ ہزار و رہے عمر پائی
تے آپ دا وصال جمعہ والے دن ہویا۔

۲۔ حضرت شیث علیہ السلام — جدوں حضرت آدم دی ۲۲۰ و
عمر سی تے آپ پیدا ہوئے۔ آپ نوں حضرت آدم نے اپنا خلیفہ مقرر کیا۔ آپ
دی عمر ۹۵۰ و رہے ہوئی۔

۳۔ حضرت ادیس علیہ السلام — آپ تے ۳ صحیفے نازل ہوئے آپ
نے ۲۵۰ و رہے عمر پائی تے آپ نے سب توں پہلاں قلم و دین دا ڈھنگ دیا۔
۴۔ حضرت نوح علیہ السلام — آپ نوں آدم ثانی کہیا جاندا اے
آپ ۹۵۰ و رہے تبلیغ کر دے رہے۔ جدوں نافرمان لوگ ایمان نہ لیاے
تے پانی و الطوفان آیا۔

۵۔ جناب سام — آپ دی ستویں پشت و چون حضرت ہوڈ تے
نویں پشت و چون حضرت صالح علیہ السلام پیغمبر ہوئے۔

۶۔ جناب عابر — آپ دی ستیوی پشت و چون مکہ سببا حضرت سلیمان
دی زوجہ سی۔

۷۔ جناب نامور — آپ دی پوتری جنابہ ساثرہ کی جنہاں وانکاج حضرت
ابراہیم علیہ السلام نال ہویا۔

۸۔ جناب آزریا تارخ — آپ دے پوترے حضرت لوط علیہ السلام کن

۹۔ حضرت ابراہیم خلیل اللہ — آپ تے ۲ صحیفے نازل ہوئے آپ

دی عمر ۱۲۰ ورہے سی۔

۱۰۔ حضرت اسمعیل ذبیح اللہ — آپ دی عمر ۱۳۰ ورہے۔ آپ دے

بارہ پتر کن تے لسنہم آپ دی دمی سی۔ حضرت ایوب ذوالکفل تے اسماعیل ثانی

آپ دی اولاد کن۔

۱۱۔ عدنان قریش دے جد دی۔

۱۲۔ مضر — آپ دی آل و چون حضرت حلیمہ سعدیہ رضی عنہا۔

۱۳۔ خزیمہ — آپ دی اولاد و چون حضرت زینب بنت جحش کن۔

۱۴۔ نصر بن کنانہ قریش دے جد دی۔

۱۵۔ کلاب — آپ دی اولاد و چون حضرت آمنہ رضی عنہا حضور پاک دی والدہ۔

۱۶۔ ہاشم — آپ دی پوتری حضرت ام مانی۔

۱۷۔ عبدالمطلب نام شیبہ۔

حضرت ابوہریرہؓ دی روایت سے جدوں رب نے حضرت آدمؑ نوں
پیدا کیتا تے حضرت آدمؑ نے اک نور دیکھیا۔ اللہ تعالیٰ دے حضور عرض کیتی ایہہ
نور کھپدا سے۔ اللہ نے فرمایا ایہہ آپ دے بیٹے احمد دا نور اے سایہ سب
توں پہلاں تے آخری مرسل نے۔ ایہہ قیامت دے دھاڑے شفاعت کرن گے۔

حضرت آدمؑ دی اولاد وچوں حضرت ابراہیمؑ نون پیغمبری وئی گئی تے خلیل اللہ
خدا و احکم من کے اپنے پتر اسمعیلؑ تے بیوی حضرت ہاجرہ نون لے کے نکلے قح آ
آباد ہوئے۔ دونوں بیوتے پتر رب وے نیک تے چوڑیں بندے سن اینہاں
رب وے حکم نال کجے وی چار دیواری بنائی۔ دنیا وے خطے تے ایہہ اشد پاک
واپہلا گھر سی۔ ایس گھر دی نہ پھت سی نہ دہیز۔ ایس پاک گھر دی محبت تے برکت
لوکاں نون دوروں دوروں عبادت واسطے کجھ لپائی۔ ایتھے نیک لوکاں وی چھوٹی
جیہی دسوں پے گئی۔ اوس ویلے اوہ لوک عازتاں نہیں سن بناوندے تہنوتاں کے گزارہ
کر لیندے سن۔

حضرت ابراہیم علیہ السلام دیاں شہ پتر صحیاں گزریاں تے حضرت اسمعیلؑ
دی بارں پتریں دی آل اولاد سارے عرب و قح و دمی بھلی۔ ایسے وچوں قریش و
خانوادہ سی۔ قریش دی نسل وچوں ہاشم بڑا دانشمند تے سیاناں سی۔ ہاشم نے جوانی
قح شام و سفر کیتا۔ جدوں یثرب پہنچے تے بنو نجار دی اک ٹھیا ربی بی سلمیٰ نال نکاح
ہو گیا۔ ہاشم نون رب نے پتر دتا، جہدانا نام عبدالمطلب سی۔

زمزم و اج چشمہ

خانہ کعبہ وے چڑھدے پاسے مطاف وے کونے کون قدرتی پانی
و اج چشمہ لے۔ اہ پانی دی بوند بوند نون ترسدے اک پاک تے معصوم بچے دی
پیاں سبحان واسطے اللہ نے جاری کیتا سی۔ ایہہ حضرت اسمعیلؑ دیاں اڈیاں
دی رگڑ نال سوما پٹیا سی۔ حضرت ابن عباس دی روایت اسے چھی حضرت
جبریلؑ دے پر مارن نال جاری ہو یا سی۔ حضرت ابراہیمؑ دیاں تن جویاں
سن۔ پہلی وانا نام سائرہ سی۔ ایہہ سامی نسل وچوں سن۔ انہاندی گھسوں حضرت

اسحاق پیدا ہوئے۔ انہاں دی آل دی اک شاخ اسرائیل اے جنہاں دی اولاد یہودی
 تے جنہاں اک قبیلہ افغان نے۔ تے خلیل اللہ دی دوسری بیوی مانام ماجرہ کی
 راہ نکاح توں پہلاں ساگرہ دی خادمہ سی۔ انہاں دی اولاد حضرت اسمعیلؑ سن حضرت
 ابراہیمؑ اللہ تعالیٰ دے حکم نال تھے وچ دسایا سی۔ آپ اپنی بیوی تے حضرت
 اسمعیلؑ نوں اللہ دے اُسرے چھڑ گئے سن۔ کجے والی تھاں تے جدوں کھجوں
 تے پانی ٹنگ گیا تے ماں پتر دوزی بھکھے ترٹا تے۔ اوس ویلے رب دی
 رحمت جوش وچ آئی تے زمزم دا چشمہ جاری ہويا۔

عبدالطلب نوں تن واری خواب وچ اشارہ ہویا زمزم والی تھاں پڑ۔ راہ
 تھاں کیڑیاں دی کھڈ کول جے۔ اسیٹھے کال وی جینج مارن گے۔ جدوں اوہناں
 اسیٹھے کھی ماری تے ہٹیوں پانی دا چشمہ نکل آیا۔ کجھ تلواراں تے سونے دے
 ہرن دے بت جھپڑے اوس ویلے کجے وچ دکھ دتے گئے سن۔ راہ حضور پاک
 دی پیدائش توں تھوڑے دن پہلاں دا واقعہ اے۔ حضور پاک نے لرایا ایس
 چشمے دا پانی ساری دنیا تالوں برکت والا اے۔ چالی دن کھان میں توں بغیر ایہ
 پانی پی کے انسان زندہ رہ سکدا اے۔ جدوں ایہ پھٹیا تے حضرت ماجرہ نے
 اہرے دوالے وٹ بنا دتی تے نالے فرمایا، زم زم ٹھہر ٹھہر! تے جے حضرت
 ماجرہ کھٹھہر ٹھہر نہ کہندی تے رب دی رحمت ایڈے جوش وچ سی راہ پانی ساگر
 دنیا تے پھیل جاندا۔ حضرت عبدالطلب دے اے
 دی پتر سی۔ جنہاں دپوں اک دانام عبداللہ سی۔ عبدالطلب نے منت منی جے میرے
 دے پتر ہوشیار ہوں تے اک پت اللہ دی راہ وچ قربان کر دیاں گا۔ جدوں جے
 جوان تے گھبرو ہو پئے تے منت پدی کرن دا دعویٰ آیا۔ کجے دے مجاور نے
 گنہ پایا تے عبداللہ دانام نکلیا قریش دے سرداراں سوچیا کتے سچ پچ حضرت ابراہیمؑ

دی سنت پوری نہ ہو جاوے۔ ایہناں عبدالمطلب نون صلاح و تہی پٹی عبد اللہ دے
 بدے اُونٹھ قربان کر دیو۔ تے جدوں عبد اللہ نے اونٹھاں دے نام واگنہ پایا
 تے سو دی گنتی تے جا کے اونٹھاں واناواں نکلیا۔ ایس طرح عبد اللہ پہنچ گئے تے
 اونٹ ذبح ہو گئے۔

نبیاں واخلاندان بڑا شریف ہندا اے۔ کمل وائے واخلاندان دی بے عیب تے
 بڑیاں عزتیاں والاسی۔ دو جا کوئی کوڑا ماہناں دی ریس نہ کر سکیا۔ وڈے وڈے
 خاندانی کوڑے ہاشمیاں نال موہڑے بلان دی خواہش کر دے رہے پر ہنناں
 شرافت تے وڈیائی وامتقاہ نہ کر سکے۔

عبد اللہ دی شادی تے موت

حضرت عبد اللہ جدوں بلوغت نون پہنچے، جوان ہوئے تے ایہناں واسطے
 رشتے دی ڈھونڈ بھال ہوئی۔ اوڑک زہرہ قبیلے دی پاک وامن بی بی آمنہ نال سجوگ
 ملیا تے نکاح ہو گیا۔ عبدالمطلب نے بڑیاں ریکھاں تے سگناں نال دیاہ کیتا۔ اہ
 بی بی پکیاں تے سوہریاں وٹوں ساڈ زادی سی۔ ایس طرح حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ
 علیہ وسلم دے نانکے تے دادکے اچھے، نیک تے خاندانی سن۔ رواج موجب حضرت
 عبد اللہ دیاہ توں تن دن پچھے ساہورے رہے۔

دیاہ توں کجھ چیز پچھوں عبد اللہ سو داگری واسطے شام ول گئے۔ پیو پار وا
 مال و پیسج کے جدوں شرب پہنچے تے بیمار ہو گئے۔ ہونی ورتی تے آب او تھے ای
 کوڑ کر گئے۔ ایہ صحر بی آمنہ دے مستھے تے آساں دا نور ڈھسکن لگ پایا۔

اے عرفان اک عورت سی جسے صلاح و تہی۔

ابرہہ وا واقعہ

مکہ عرب و اندھمی گڑھ سی۔ عرب، شام، یمن دسے لوکی ایستھے آن کے طواف کر دسے سن۔ یمن دسے حبشی بادشاہ ابرہہ دسے دل و توح حمد جا گیا۔ اولی سوچیا ہے کتے و پتوں اللہ دا گھر چک لیا جا دسے۔ ایدھر یمن و توح اک و ڈاگر جاتیا کر لیا جا دسے تے نکتے دی ساری رونق تک جائے گی۔ سبھے لوکی یمن آکے مستحکمین گئے۔ نالے یمن دا یو پاروی ددھے پھلے گا۔ راہ سو توح کے اولی بڑے لام لشکر ہاتھی گھوڑے لے کے نکتے تے چڑھائی کر دتی۔

جب وں یمن توں ٹریا تے بنو تقیف نے ابو رغال نوں نکتے لے جان واسطے راہ دا جانوں بنا کے حبیبیا پراوہ منعمس طائف دی جوہ و توح پہنچ کے مرگیا تے عربا ایدھی قبر تے پتھر مارے۔ ابرہہ رسم سن تیکر جاری اسے۔ اچھے وی اہدی قبر تے پتھر مارے جا دسے نے۔

ابرہہ دسے لشکر و توح اک و ڈھانما تھی سی جیہدا نام محمود سی۔ راہ بیت اللہ و لے منہ نہیں سی کر داتے جدوں پتھیاں موڑ دسے تے دوڑن لگ چنڈا سی۔ یمن دا حبشی بادشاہ اپنے دلوں کھجے دی اکھ لاہن آگیا۔ راہ خبر سن کے نکتے دسے رہن والے سرداراں نوں فکر پایا۔ پراہم کمزور ایڈھے زور آو دناں کس طرح مقابلہ کر سکدے سن۔ حیران ہو کے چپ کر رہے۔ ایدھر ابرہہ دسے لشکر یاں تیریشیا دسے اونٹن بھی قابو کزنے جیہڑے کتے دی جوہ و توح چہر دسے یمن۔ عبدالمطلب اپنے اونٹن چھڑان لئی ابرہہ کول گئے، تے اونہوں آکھیا ساڈھے اونٹن چھڑ دسے۔

ابرہہ عبدالمطلب دا سوال سن کے ہسیا تے آکھن لگا تینوں اونٹنیاں دا لکر لگا لے میں تے کھجے تے ہل چلان آیا ہاں۔ عبدالمطلب نے اگوں جواب دتا راہ اونٹن میرے نیں۔ میں

ہیں اٹیاں کعبہ میرا نہیں، اُہ رَبِّ دَاغْرُئِنِّی - رَبِّ اَوْہِدِی سَفَاطَتِی کَرِّی - کَا اِبْرَہِمَ
 رَاہِ اَکْثَرِی کَی سَیْرَانِ ہُو یَا تَی غَمَّہُ ذَیجِ اَنْ کَی اَوْنِطْ حَیْطُ دَتَی - نَالِ اِی فُوجِ نُوں حَکْمِ
 دِتَا پُی مَاتِہِیَاں نَالِ چَڑھَا تِی کَر دِیو - کَتَی دَی دَسَنِی کَ ڈَر دَی مَارَی پَہَاڑَاں
 وَتِجِ جَا مَکَی - ہَر یَا سِیو یوں بے اَسَا ہُو کَی عَبدِ المَطْلَبِ نَی کَعبَہ اَعْلَافِ پَہَرِ کَی دُعا
 کِی تِی - یَا رَبِّ سَیْمَا اِنِّی گَھَرِ نُوں اَپ سَہْجَا ل - کَہنَدَی نِی اَو سَی وِی کَعبَہ ڈَر اَو تِیَاں
 اَو اَزَاں اَیَاں - لُو کَاں جَہ رُوں اُتَا تَہ رَا اَسْمَاں وَ لَ کَہیا تَی اَبَا بِلَاں دَا شَکَرِ نَظَرِی سَی
 اَدِہنَاں جَہ رُوں نَی شَکَرِ تَی کَی نِکَرِ یَاں تَی رِڈِ یَاں دَا مِی نَہ بَر سَا دِتَا - دِیکھ دِیاں
 دِیکھ دِیاں رَہ تِی قَہَرِ نَا زَلِ ہُو یَا تَی سَا رَا لَامِ شَکَرِ وِچَی مَاتِہِی کَھوڑَی سَی پَہِجِ ہُو تِی رُوں
 دَا نِگُوں ہُو گَٹَی تَی اَللہ پَاکِ نَی اِنِّی گَھَرِ دِی اَپ سَہْجَا ل کِی تِی - رَاہِ سَہْرَتِ مَحْمُودِ صَلِی اللہ
 عَلَیْہِ وَاٰلِہٖ وَسَلَّمَ دِی پَی دَا شَکَرِ تُوں دَہ دِنِ پَہِلَاں دَا وَا قَعِ اَی - اِہَا ذَکَرِ قُرْآنِ وَ تِجِ اَرِیجِ اَیَا اَی

اَلَمْ تَرَ کَیْفَ فَعَلَ رَبُّکَ بِاَصْحَابِ الْفِیْلِ ۗ اَلَمْ یَجْعَلْ کَیْدَہُمْ
 فِی تَضَلُّیْلِ وَاَرْسَلَ عَلَیْہِم مِّنْ طَیْرِ اَبَابِیْلِ تُوْمِیْہِم بِحِجَابِ رَاۃِ
 یَوْمِ یَحْتَبِلُ فَجَعَلْہُمْ کَعَصَبٍ مَّا کُوْلُہ

تَسَاں دِیکھ لیا پُی مَاتِہِیَاں دَا لِیَاں نَالِ رَبِّ نَی کِیہ کِی تَا - اِیہنَاں دِیاں سَہْجَہ
 تَدِی رَاں جَہ رُوں تَہ رُوں اُتَی دَا رَاں دِیاں دَا رَاں اَبَا بِلَاں بَھِی سَیَاں
 جَہنَاں اِی سَ شَکَرِ تَی کَی نِکَرِ اَسَیَاں تَی اِیہنَاں نُوں کَھَا ہَدِی ہُو تِی تُوڑِی دَا نِگُوں
 دُحْکِ سَیَا -

لہ ہر ابا بیل دے نیچے وچ تن کینکریاں سن -

دو جباب

محمد مصطفیٰ اصلی اللہ علیہ وسلم واظہور

روح محفوظ تھے لکھیا پاک کلمہ جہاد و سرا حقہ محمد مصطفیٰ و انام سی۔ رت نے غیبوں
 نور و نقشہ کھچیا سی۔ تے او ہونور حضرت آدمؑ قد حضرت ابراہیمؑ تے پھر حضرت اسمعیلؑ
 دی آل اولاد و حج پڑھو پڑھی ہذا قریش دے اک نیک جوان عبداللہ تیکر پہنچیا۔ بی بی
 آمنہ نون روزرات نون بشارت دتی جانڈی سی، تیری گودی و حج اتمال و اسرار لے
 عبدالمطلب نے سفند ویکھیا سی پٹی اک نور سادے گھرانے تے نازل ہو رہیا لے اڈک
 رت دیاں رحمتاں جوش و حج آئیاں تے حضرت عبداللہ دی موت توں چار مہینے پہچے ساری
 کائنات تے بہار آگئی۔ زمین دی جھولی بھر گئی، کلیاں ہس پیاں، ہر پاسے سادے پیلے
 تے قرچی رنگے پھل کھڑے تے، تارے ڈھلکن گتے، چن تے سورج نے نویں سریوں چکن
 دا دل سکھیا، زندگی نون لڑاں چولائل گیا۔ سویر دی ہوا دے ٹھنڈے بلے مسرت ہو
 کے مہکن لگ پئے۔ ٹھلاں دی ریت چمکارے مارن لگ پئی۔ بانغاں و حج بہاراں آ
 گتیاں۔ زمیناں دے دوتارے راگ الاپن لگ پئے۔ چڑھدے دلوں نور چکھیا تے
 (۹ ربیع الاول) ۲۰ اپریل ۱۹۷۱ء پیر دے دن سویر ویلے اپن چیت اسکاناں توں
 فرشتیاں دا اتارا شروع ہو گیا۔ خوداں صلوات تے سلام دے ملہار گاؤں لگ پیاں تے
 عرشاں توں آواز آئی سع

دھن دھن بی بی آمنہ جس پاک محمد جایا

مبارک سے اہ ماں جہدی گمہ وچوں حضور وگالال پیدا ہو یا جس اپنے کمال
تے پہنچ کے انسانیت دی تکمیل کیتی۔ عرشاں دے قدسی اک دوسرے نوں مبارک
دین لگ پٹے تے زمین نوں بشازتاں ملیاں بن تیرے اوگناں دے کوڑھ کٹے گئے
نیر۔ بن آدم دی اولاد دے آفاتے پیشوا ہم پٹے نیں۔ بن دین تے دنیا دی ترقی
دے بوجے کھل گئے نیں۔ بن غریب تے بھتا ورا کو قطار واضح کھلون گے۔ بن بادشاہ
تے غلام دا فرق مٹ جائے گا۔ بن توحید دا بول اچا ہو دے گا۔ اک رب دی پوجا
ہو دے گی۔ بن حق دی بھال کرن والیاں نوں عرفان بخشیا جاوے گا۔

قرآن پاک وفتح اللہ تعالیٰ نے فرمایا ہے اخذنا اللہ میثاق الاولین
مطلب ایہا ہو حضرت ابراہیم دی دعاسی جہڑی خانہ کعبہ اُساں دیاں حضرت
خلیل اللہ دے ولوں نکلی سی۔ ایہو حضرت موسیٰ دی تمنا تے عیسیٰ دی خوش خبری
سی۔ عرض سارے پہلاں آون والے نبی تے رسول سبحناں نوں آخر وفتح آون
والے مرسل بارے اشارے کر دے دعائی منکرے رہے۔

عبدالمطلب نوں جدوں پتہ لگا پئی اخلاق تے نور دا زوری چولا پس کے عبد اللہ
دی نشانی پوتر اہم پیالے، تے رب دا شکر ادا کیتا۔ یتیم پوزا گو دی چک کے چائیں
چائیں کعبے ول ٹر پٹے تے جا کے دعائیتی یا مانکا! ایس سجرے پھل نوں دو جہاناں
فتح برکتاں تے شانناں دے بھاگ لائیں۔ مبارکاں دین والیاں تے شریکاں جدوں
عبدالمطلب نوں یتیم پوترے دا نام پچھیا تے آپ نے جواب دتا محمد (صلی اللہ علیہ
وسلم) ہو دے گا۔ کیوں جو محمد اک اللہ تعالیٰ دی طاقت، محمد اک شوق تے پیار
دا خزانہ۔ محمد ایہ پیارا لفظ اے جہدا نام لبیاں لبیاں مل جانداں نیں، محمد کائنات

86930

واسطے رحمت تے دو جہانناں وانخرا سے۔ تاں جو دو جہانناں وچ اہناں دی
تصریف کیتی جاوے۔

عرب وچ رواج سی پٹی شریفیاں تے بختاواراں دے ایانے دودھ پیمان واسطے
پنڈاں دیاں سوانیاں سے جانڈیاں کن۔ ایس طرح اوہناں دی مالی امداد دی ہو جاندی
سی تے ایانے دی دیکھ بھال تے پرورش دی کھلی تھاں تے ہندی سی۔
دو دن دن تے بی بی آمنہ نے اپنے قیم نون آپ دودھ پیا یا۔ پھر دودھ
پیمان لٹی ابو لہب دی گولی توبہ دے سولے کر دتا۔

دانی حلیمہ

کچھ دنان پھتور ہوا زن قبیلے دیاں زنانیاں شہر ول آئیاں تاں جو کوئی بچہ
دودھ پیمان واسطے مل جائے۔ اوہناں وچول مائی حلیمہ بی بی آمنہ دے گھر آئی
تے بچے نون قیم جان کے سوچیں پے گئی پر تعذیر و تون آواز آئی؛
”حلیمہ ایہہ گو دڑی وچ لال ای۔ ایہہ دو جہانناں دی دولت ای۔ جیہڑی کئی نون
موتی بنا ہندا اے اوہ پتی دے سنہ وچ ڈگدی اے۔ تیری گو دی کھلی والا آقا دوسے
پھلے گاتے ایہہ سے نال حشر توڑی تیرا نام دی زندہ رہے گا۔ نالے ایس قیم دی
طفیل تیریاں پھنڈر بکریاں تے اونٹنیاں نون دودھ دی ملے گا۔“
مائی حلیمہ کھلی واسے نون لے گئی تے آپ دی محبت مائی حلیمہ دے دل وچ
دون دن دون سوائی ہندی رہی۔ مائی قیم دا سنہ سر چٹے، لوریاں ویوے تے بچے
دی سوہنی شکل تے بھولے بھالے نین نقش دیکھ کے صدقے تے واری ہندی جاوے۔
بڑے چاواں تے لاڈاں نال پال دی رہی۔ تے زندگی دے باغ دا ایہہ سبھرا پھل حلیمہ
دی گو دی وچوں اچھل اچھل کے نکلا، پھرتی زمین تے رٹا دا، اٹھ اٹھ کے ڈگاتے

ڈگ ڈگ کے اٹھا۔ ایس طرح قدرت اک جماندو حکمران دے ارادیاں نوں مضبوط
 کردی رہی۔ تاں جو آؤن والی عمر و قح کا ثنات دا ذرہ ذرہ حضرت محمد مصطفیٰ دی تابع
 کیتا جاسکے۔

پنڈاں دی کھلی آب و ہوا و قح ہندو پیر بچہ دنوں دن سوایا پنڈا گیا۔ جدوں
 پنجاب و رہیاں دا پویاتے اپنی دودھ بھین شیاں نال دل کے بکریاں پھیسے پھروا۔

پنجاب و رہیاں دی عمر سی حضور پاک اپنی رضامی بہن نال دل کے جنگل و قح
 بکریاں چار رہے سن تے ڈاکو آگئے۔ آہناں بکریاں اکٹھیاں کیتیاں تے لے
 جمان نوں تیار ہو پئے۔ پر آپ بڑی جرأت نال ڈاکو اں دے سامنے ہو کھلوتے
 رستہ روک کے کہیا تھی او بکریاں نہیں لے جاسکدے۔ آپ دی بہادری دیکھ
 کے ڈاکو سردار آگے دھیا تے پھپھیا کا کا تیرے باپ دا نام کہی اے۔ آپ نے
 فرمایا عبدالمطلب۔ قریش دے سردار نوں سارا عرب جانداسی۔ ڈاکو ٹھٹھیر گئے
 تے بڑے پیار نال پھپھیا تیرا نام کہی اے۔ آپ نے فرمایا محمد (صلی اللہ علیہ وسلم)
 نام سُن کے ڈاکو آکھن لگا، کا کا تیرے منھے دانور ڈھلکاں ماردا اے۔ توں
 بنو ہاشم دا نام روشن کریں گاتے سارے عرب دا پاپو تیرے تے فخر کرے گا۔
 تاہنخ دسوی اے سنی ڈاکو دی پیش گوئی حرف بحرف پوری ہوئی۔

ایس مشقت تے کھلے کھان پین نال بچہ بہتھاں پیراں دا کھلا نکلیا۔ مائی علیہ
 دا بیان اے میں اپنے گھروں اپنے مرد تے بچے نوں لے کے کتے آئی تے ساڈی
 ڈاچی ماڑی سی۔ کال پیا تے اوڑ لگی ہوئی سی تے اوٹھنی دا دودھ وی ٹنگ گیا
 سی۔ ایس ڈاڈے مندے خالی کتے پہنچے۔ تے جدوں سانوں دودھ واسطے
 کوئی بچہ نہ ملیا تے سوچیا پئی چلو ایس قیم لوں بلے چلیے۔ خبرے ساڈی بھیکہ
 پیاس ایس قیم دی برکت نال کٹی جادے تے ساڈے دل پھر جان۔

تے جدوں بچے نوں لے گودی پایا تے میوں دودھ اتر آیا جھپڑا آپ نے
 تے میرے پتر نے رُج کے پیتا تے بچے سوں گئے۔ جدوں اوکھنی دل دیکھیا
 تے اُپدا حوانہ دی دودھ نال بھریا ہویا سی۔ واپسی تے ساڈی سواری سبھنا
 کولوں اگے لگھ جاندی سی۔ (ابن ہشام)

ناسیہ کدی آپ نے میری دوجی چھاتی نوں منہ نہیں سی لایا۔ ہمیش اکو
 چھاتی دا دودھ چھنگدے سن۔ تے جدوں میں آپ دا دودھ چھڑایا تے
 آپ کجھ بولن چالن لگے تے اپنے پاک لبان دچوں ایہ لفظ نکلے۔

”اللہ اکبر کبیرا الحمد للہ کثیرا و سبحانہ اللہ بکرتہ

واھیلا۔“

دانی علیہ رضی اللہ عنہما دی عمر وچ آپ نوں کتے واپس لے کے آئی تے
 آپ نوں حطیم وچ بٹھا کے آپ زمزم ولے گئی۔ جدوں مڑ کے دیکھیا تے آپ
 غائب سن۔ مڑھوڈ دی بعدی پریشان کھلوتی سی تے اک بڈھا کاہن سا منے آیا
 اوس پچھیا کیہ گل اے۔ علیہ رضی اللہ عنہما جواب دتا میرا بچہ گم ہو گیا اے۔ اوہ علیہ رضی
 اللہ عنہما خبراں دے بت عزیزی کول لے گیا تے مستھاٹیک کے اکھیا مائی دا بچہ گواچ
 گیا اے جیہدا نام محمد صلی اللہ علیہ وسلم اے۔ نام سُن کے بت ہیاتے کاہن
 نوں کہینی آئی۔ علیہ رضی اللہ عنہما حیران سی اہ کیہ ہو رہیا اے۔ ایجتے مولانا روم غنوی وچ
 لکھدے نیں کہ علیہ رضی اللہ عنہما نوں غیب توں جواب ملیا اے

علم مخور یا وہ نہ گرد و اوز تو بلکہ عالم یا وہ گرد و اندر او

علیہ رضی اللہ عنہما نہ کر تیرا بچہ گم نہیں ہویا بلکہ اہ عالم اوہدے علم وچ

گم ہو گئے نیں۔

بی بی آمنہؓ واکوچ

اک دن محمدؐ و تون دیکھو کے ماں دے دل وچ یتیم دے پیو دی یاد آئی تے اپنے لال نون نال لے کے شرب پیکے گئی۔ اپنے سرتاج دی قبر اتے چھم چھم منجھو کیرے تے کجھ چر شرب وچ رہ کے کتے دل پئی۔ جدوں ابوا دے مقام تے پہنچی تے ڈاہڑی بیمار ہو گئی۔ رب دا بھانا بی بی آمنہؓ راہ وچ ای انتقال کر گئی۔ یتیم محمدؐ روندے دھوندے اپنی ماں دی گولی ام ایمن نال کتے آگئے۔

عبدالمطلب دی گود وچ

جن سیکے دادے عبدالمطلب نے یتیم پوترے نون اپنی گود وچ لے لیا۔ دادا آپ دی بڑی خبر گیری کردا۔ کچھ ٹچک ٹچک کے کھڈاونداتے چھاتی تے ٹھاؤندا۔ اٹھاں درہیاں دی عمر جوئی سی اک دن دادا پوترے نون انگلی لا کے کجھے داطواف کر رہیا سی بنی مولچ دے اک سروار نے عبدالمطلب نون اکھیا، ایس پوترے دی حفاظت کرا یہدے پیراں دے نشان حضرت ابراہیمؑ دے پیر دے نشان نال رل دے نیں۔

عبدالمطلب دا انتقال

آجے دادے دی گود وچ کئی والے نون کھپڈیاں دو ورھے ہوئے سن کہ ۸۲ ورہیاں دی عمر وچ دادا وی آپ نون یتیم چھڈ کے انتقال کر گیا۔ اخیر دماں تے دادے نے اپنے پتر ابوطالب دے ہتھ آپ دی بانسھ پھرا دتی۔

ابوطالب دے گھر

ابھی چاچے دی نگرانی دُوحِ قیم و دُوحِ مَحْنِ مَحْنِ لگا۔ آپ نے اپنے سہین نال
 چاچے واجی موہ لیا۔ حضورؐ بچپن ولاح ای اچا کردار تے چنگیاں باطنی سمجھاں رکھسے
 سن۔ چاچا پلک و ساہ نہیں سی کھانداتے آپ نوں اکھاں توں اوہلے نہیں سی ہون دیندا
 جدوں کئی والے ذرا پرورش سنجھالی۔ چاچے بیلے دُوحِ بکریاں چارن تے لاؤتا۔ تاں جو
 بکریاں دے اچڑ دی رکھوالی جہاں بانی دا مَحْنِ سیکھا دیندی اسے تے اُتھاں دی
 پرہیزی داؤل آجاندا۔ دنیا دے تاریخ داں مکھدے میں پئی ابوطالب دی مالی
 حالت بڑی تپلی سی۔ تے غریبی تہج کے سی۔ ظاہرا گل لے جیہڑا آپ محتاج ہووے
 اوہ دوجے دی کیہ مدد کر سکدا۔ چاچا تے اپنا بھار دی نہیں سی چک سکدا۔ آپ
 نوں کیہ سہارا دیندا۔ اوس نے اپنے سکے پتر جعفر نوں عباس دی جھولی پانچھیا
 تیاں ایہ کہندا۔ پئی آپ دی پرورش دُوحِ قدرت دا ہتھ کم کردا سی۔ انساناں
 نوں سدھے راہ پاؤن والے مَحْنِ داراں دیاں بکریاں چار دے تے اونھوں جو کجھ
 وصول ہندا اوہ چاچے دے گھر دیاں ٹوڑاں دُوحِ کم آوندا۔ سبحان اللہ۔ پرورش پاؤن
 والے دو جیاں دے پالنا ثابت ہو رہے ہیں۔

نبوت توں پہلاں آپ دی عادت سی آپ رفع حاجت واسطے دُوحِ جنگل
 دُوحِ چلے جاندا۔ جدوں آپ کے پتھر یا درخت کوں تنگدے تے آواز
 سن دے:

”السلام علیکم یا رسول اللہ!“

جدوں آپ پیچھے مڑ کے دیکھ دے تے کوئی نظر نہ آوندا۔

شام و اسفر

جدوں نگر خیر نال باراں درصیاں دی ہوئی تے چا چاک دن سو دا گری واسطے
 شام دے سفر تے تیار ہو یا۔ بھتیجے نوں وی نال یا تے دو نویں ٹرپے۔ رستے وچ
 بانڈیاں اک خانقاہ آئی۔ اوتھے بھیرہ راہب رہندا سی۔ اوس اپنے چیلے نوں اکھیا
 آسکان تے اوہ بدلی دیکھ جھڑی آون واسے قافلے تے چھاں کری آوندی اے ایس
 قافلے دا بیاں نوں بلا لیا، ایہناں دی روٹی درجے۔ ابوطالب نے راہب دی دعوت
 قبول کر لئی۔ روٹی تک توں دیہلیاں ہو کے اوہ آپ نوں اک پاسے لے گیا۔ کچھ سواں
 کیتے۔

بھیرانے عزی لات دی قسم دے کے حضور نوں پھچیا۔ آپ نے کہیا، میں اللہ
 دی قسم تے گل کراں گا۔ آپ نے فرمایا: سیٹی عتّا بدالکے۔ پچھ جو کجھ پھچناں
 ایں۔ اوس خواہاں بارے پھچیا۔ پھر بھیرانے آپ دی کند وکھی تے ہر نبوت
 دو موٹیاں دے وچ موجود سی۔ تے آپ دے مستے تے نورانی دلکھاں دیکھ
 کے آکھی لگا:

”ابوطالب! ایس بھتیجے دی حفاظت کریں۔ ایہا عہد را نبیوں نے پندیا
 اے تے ایہو جیسے لال روز روز نہیں جمدے۔“

بیجا باب

۱۲ سال توں ۱۸ سال تک

نیا جیڑے ملک وچ تے جیڑے شہر وچ پیدا ہو یا، او تھے نہ ہریاوں
سی تے نہ کوئی پھل بوٹا نہ تہذیب کی نہ علم نہ درسہ کی نہ مسیت۔ ایس حال وچ
آپ دی تعلیم واسوال ای پیدا نہیں سی ہندا۔ ۱۲ ورہیاں توں ۱۸ ورہیاں تک حضرت
محمد مصطفیٰؐ نہ دو جیاں جاتکاں وانگر کھیڈ دے نیں، نہ کسے دائرے تے تکھے وچ
اسٹن بہن رکھ دے نیں، نہ ہجوریاں نال رل کے حکاظ دے میلے مشاہدے وچ
حقہ لیندے نیں۔ بس اکو ای کم لے، سویرے اٹھے تے بکریاں بھڈیاں لے کے
جنگل ول چلے گئے تے لوہڑے ویلے ڈھور ڈنگر لوکاں دے گھریں آدھے اک
واری تھے وچ اک جھنج نال تماشا آیا تے آپ دی ویاہ والے گھرات نوں تماشا دیکھی
چلے گئے۔ پر قدرت نوں منظور نہیں سی پئی حضور دیاں اکھاں ایہہ نظارہ دیکھن بارے
ون دے تھکے ہوئے کن۔ اجدے تماشا شروع نہیں سی ہو یا، ذرا لے پئے گئے
نال ای اکھ لگ گئی۔ بدوں نیندر کھلی تے تماشا دکھ چکا سی تے تماشا دیکھن والے
سارے جا چکے سی۔ ایدھر قدرت اپنے پارے تے پوئی بندے نوں اپنی
نظر تہ دے دے وچ تعلیم دے رہی سی۔ آپ سارا سارا ون ایسے سچے وچ

دُتے رہندے پٹی ایس جہان دے خفقن و منفرد کیمہ اے تے آدمی دے جیون
 واکیمہ مطلب اے۔ پچھن نگھیانس کیری جوانی آئی تے آپ پھیل گھبرواں وانگوں
 رات نوں رُج کے سوں نہیں سکدے۔ دل و توح اک ان دکھی جیہی اُتھجوں اے جہدے
 اتے آپ خود کردے نیں، سوچدے نیں، پُرا جے کجھ سمجھ نہیں اوندی۔ ایہہ
 رب اپنے پیارے بندے واسینہ کھول دیندا اے۔ قرآن پاک کہندا اے اَلَمْ
 نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ۔ کیمہ آساں نہیں کھول دتا تیرا سینہ۔

خانہ کعبہ

کعبے دے دیکھنے تے پہلی نظر توح انج جا پدا اے جیوں پہاڑاں دے اکن
 تے مھلاں دی گودی وچوں نور و اسودج چڑھ رہیا اے۔ ایس گھرنوں رب دی ذات
 نے ساری دنیا واسطے اسلام دامر کز آکھیا اے۔ تے سچی گل ایہہ پٹی حشر تیکر ایہو
 رب دیاں تھبیاں دا حشر رہوے گا۔ رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم نے ایہنوں
 قبلہ بنایا۔ ایس پاک تے قدیم گھردی تعمیر سب توں پہلاں حضرت آدم پھیر حضرت
 ابراہیم نے کیتی۔ ایس دی بنا توحید تے تقویٰ تے رکھی گئی۔ کعبے دے متعلق روایت
 اے پٹی جیوں کائنات تے ہر پاسے پانی سی۔ اجے زمین دی نہیں سی بنی ادی بیلی
 اک تھاں گھمن گھیر جو یا پھیر چکڑ ہو گیا تے رب دے حکم نال ہوانے پانی دی رطوبت
 ٹسکاوتی۔ ایس طرح زمین بنی۔ پھیر ایسے تھاں فرشتیاں میں کعبے دی نہیہ رکھی
 ایس تھاں دا انتخاب اللہ تعالیٰ نے آپ کیتا سی۔ حضرت شاہ عبدالعزیز دہلوی
 اک تھاں لکھ دے میں فرشتیاں دی پیدائش توں وی پہلاں رب امر کن نال کعبے دی
 تعمیر کیتی۔ پھیر ایہہ آنا زنا پید ہو گئے تے جیوں حضرت آدم دُنیا تے آئے
 تے رب اگے عرض کیتی، یا اللہ! میں آسماناں تے عبادت واسطے بیت المعمور

دیکھا ساں تے عبادت کرے فرشتے دیکھا ساں۔ ایتھے اوہ چیزاں نہیں تے رب نے حکم دتا جتھے جبرائیل نشان دین او تھے تیس اک مکان بنا لو تے ایسے دے منہ کر کے نماز پڑھو۔ نامے ایہا طواف کرو۔ حضرت جبرائیل تے حضرت آدم نے رات ل کے کعبے دی تعمیر کیتی۔ ایہدے دے پنجوں پہاڑاں دے پتھر دے تے، طلا، زیتا، سینا، جو دی تے حوا۔ ایس طرح طواف تے نماز دا سلسلہ شروع ہو گیا۔ پھر حضرت نوح دا طوفان آیا تے کعبے دے نشان دی ملیا میٹ ہو گئے۔ حضرت ابراہیمؑ نوں حکم ملیا تے اک بدلی ہوا دے آن کھلوتی۔ حضرت جبرائیلؑ نے اک لکیر لائی۔ جہاں اوہ تھاں پٹی کعبے دی بنیاد دی تے حضرت خلیلؑ اللہ تے حضرت اسمعیل نے کعبہ ساریا پتھر پتھر چک چک کے بنیاد تے باپ کندھاں اسار دا۔ اوس دے پتھر حضرت جبرائیلؑ نے دو پتھر دے جہڑے حضرت آدم دے نال جنت دے چوں آئے سن۔ اوہ پتھر حضرت ادریسؑ نے پہاڑ بونیس تے رب چھڈے سن۔ اک پتھر تے اوس دے جنہوں بن چھیا جاندا اے تے دو جا مقام ابراہیمؑ اوس تے حضرت ابراہیمؑ دے پیراں دے نشان نیں۔ کعبے دی دکنی دیوار دا نام مستجاب اے۔ ایتھے حضور تیراں دے عبادت کر دے رہے۔

حضرت ابراہیمؑ نے ۹ گز اچیاں تے ۳۰ گز لمبیاں دیواراں بنایاں سن تے چھت نہیں پائی۔ ایس طرح ہن تیکر کعبہ ااداری تعمیر ہو چکیا اے۔

۱۔ حضرت آدمؑ۔ ۲۔ حضرت شیثؑ۔ ۳۔ سیدنا ابراہیمؑ

۴۔ قوم عاتقہ۔ ۵۔ بنو جرہم۔ ۶۔ قحطی بن کلاب

۷۔ قریش جہوں حضورؐ دی عمر مبارک ۳۵ ورہے سی۔

۸۔ عبداللہ بن زبیر۔ ۹۔ حجاج بن یوسف۔ ۱۰۔ سلطان احمد

۱۱۔ سلطان مراد۔

حضرت صلی اللہ علیہ وسلم دی عمر، درہے سی۔ اک حادثے فتح کعبے دیاں لیا
 زل پیاں۔ قریشِ ذل کے مرمت کر رہے سن تے آپ دی پتھر چک چک کے
 ماؤندے۔ جدوں پتھر چکدے تے آپ وائپر والا چڑھا جاتا تے آپ سنبھال
 اہ دیکھ کے حضور دے چا پے حضرت عباسؓ نے آپ دا تہہ کھچیا تے آپ
 ننگے ہو گئے۔ آپ اپنی شرم تے حیوی و جبر نال بے ہوش ہو گئے۔ اُدے
 دے آپ داکٹر اٹیٹر پہنا دتا گیا تے آپ ہوش ورج آ گئے۔

سنگِ اسود

حضور پاکؐ نے فرمایا ازل ورج رتب نے ساریاں روحاں کووں اپنے رتب ہون
 دا اقرار کیا سی تے ایس پتھر ورج محفوظ کرتا سی۔ تیا مست و اے دن ایس پتھر
 زبان دتی جادے گی تے ایہ شہادت دیوے گا پئی فلانے فلانے شخص نے کعبے
 داطوان کیتا تے میوں بوسہ دتا سی۔ ترمذی دی حدیث لے جدوں اہ پتھر حبت
 وچوں آیا سی تے ایہ رنگ سفید نورانی سی پرہن کالا ہو چکيا اے۔ اک حادثے
 نال ابدے ٹوٹے ہو گئے سن تے وقت دے بادشاہ نے چاندی ورج مٹھا دتا
 سی۔ نویں صدی ہجری وچ قرامطہ دا حکمران مہدی عراق ورج حکومت کردا سی
 ایس پتھر نوں اکھیر کے لے گیا جہڑا ۲۲۱ سال بعد پھیر لیا کے خانے کعبے ورج
 لگا۔

حضور پاکؐ آجے نویں نویں جوانی چڑھے سن۔ اک موسیٰ طوفان ورج کعبے دیاں
 دیواراں ڈگ پیاں۔ قریش تے دو جیاں قبیلیاں بہر کے فیصلہ کیتا پئی کعبہ نویں سرول
 اُسارے۔ نیہاں بھریاں گیاں، کندھاں اُستر گیاں۔ جدوں ہجر اسود رکھن دا ویلا
 آیا تے کپت پے گیا۔ ہر قبیلہ اہ چاہندا سی پئی اہ عزت سانوں ملے تے اسود اہیں

کعبے دی کندھ وچ ٹکائیے۔ گل دوسر گئی۔ رچھڑ پے گیا۔ قبیلیاں دے جواتاں لہو
 دے پیایاں وچ انگلاں ڈوب کے فساں کھا دیاں تے تلواراں سوت لیاں اورگ
 بنی موچ دے سردار ابوامتیہ نے اکھیا پٹی ایس نیک کم وچ تے نہ لڑو۔ تیس کے
 نوں منصف بنا لئو۔ تے ناسے بہر صلاح دتی، جہڑا کوئی کل سویرے سمجھ توں پہلا
 کعبے وچ آوے اوہ فیصلہ من لئو۔ ایس صلاح تے سبھے راضی ہو گئے۔ حکمت
 رب دی دوجے دن دھی ویلے اوہ سب توں پہلاں حرم پاک وچ آئے، جنہاں
 دیاں جہراں ایس دنیا دے درتیاں تے لگن دایاں کن تے جنہاں دے سکتے سارے
 عالماں تے چلن والے کن۔ قریش تے دوجے پتراں جدوں محمد مصطفیٰ رصلی اللہ علیہ وسلم
 نوں کعبے وچ آوندا دیکھیا تے سبھے منتفق ہو کے بول پئے **هَذَا الْاَمِينِ رَبَّنَا**
 امین آگئے۔ اسیں اہناں دے فیصلے تے راضی ہاں۔ تے امین تے صادق ہونے اپنی
 عقل تے خلق نال شہریاں دامن موہ لیا۔ ایہناں سارا معاملہ سنیا تے سوچیا، پھر اپنی
 چادر وچھا دتی۔ پتھر چپک کے اُدھے اُتے رکھیا تے سارے قبیلیاں دے
 چورھریاں نوں اکھیا، چادر دی اک اک کنتی پتھر کے چکو۔ جدوں اوس اچائی تے
 چادر پہنچی تے پتھر چپک کے کعبے دی ایس تھاں تے ٹکا دتا، جتھے ہن لگا ہویا اے۔
 ایس طرح بیابان وچ دگ چارن والے مدبر نے اوس قطعہ دی اک بچھا
 دتی جہڑی سارے کتے دے وسنیکاں وچ لگن والی سی۔ کتے دیاں ساریاں لوکاں
 اُچ دے ایس فیصلے نوں صلاحیا تے رب دا اوہ گھر جہڑیاں نہیاں خیاں دے
 جد حضرت ابراہیمؑ نے رکھیاں کن۔ حضرت محمد مصطفیٰ رصلی اللہ علیہ وسلم نے آخری
 پتھر رکھ کے اوس نوں مکمل کر دتا۔

مقام ابراہیم

قرآن پاک دے الفاظ وچ مقام ابراہیم دے خط آئے نیں! ہ پتھر

کعبہ اسارن لگیاں حضرت ابراہیمؑ نون مچان رگوں واکم دینا سی۔ اہد سے تے
 خلیل اللہ سے پیراں دے نشان اچ وی موجود نیں۔ مسجد حرام و توح اک شیشے
 دے گلوب و توح رکھیا ہویا اے۔ زائر اہدی زیارت کر دے تے ایسے تے ایسے
 نفل ادا کر دے نیں۔

حضور دا چہرہ جہرہ

کوئی ایسہ مصتور ہو دے جہڑا اپنی قلم نال کتے دے ایسے پاک تے نیک
 جہان دا نقشہ کچھے، جہدی شرم تے میانے دنیا نون نیکی واسق دتا۔ جہدے بسٹھے
 مٹھے مسکراؤن تون کھیاں تے ٹھٹھاں ہنساں سکھیا۔ جہدی سیرت نے انسان نون چنگے
 آدمی دا نمونہ بن کے دکھایا۔ جہدے مستھے تے درویشی و توح بادشاہی دا نور ڈھلکا
 سی۔ جنھے دشمن نون اوکڑ و توح پسیاں دیکھ کے اوہدی ادا دکتی۔ جہدی فقیری لگے
 قیصران میں لوائے۔ جہدے راہ و توح لوکاں کنڈے دچھائے پراہ ساری عمر اوہنا
 نی ٹھیل تے کھیاں چن وار ہیا۔ جہدی تعلیم ان مٹھی سی۔ جہدی روحانی قوت آگے
 سارے جہان دیاں مادی طاقتاں منتہ ٹیک گیاں۔ جنھے انسان دیاں ذہنی گنجھلاں
 کھولیاں۔ جنھے ریت دیاں ذریاں نون سورج دے سانویں کر چھڑیا۔ جہدے
 مڑھکے دی خوشبو شنگھ کے گلاب تے چنبیلی نے مہکنا سکھیا۔ جہدے مگرے
 دا نور دیکھ کے سویرے جاگے تے جہدی مٹھی نون درمیتیم دا درجہ ملیا۔ جنھے آدمی
 دا بول آسپا کیتا۔ جنھے انسان نون رب نال ملان دا اول دستیا۔ جنھے فاروق تے
 بلال نون اک صف و توح کھلہار دتا۔ جہدے نور سب تون پہلاں خلقیا گیا تے آپ
 سبحناں پیغمبراں تون پچھوں آیا۔ جہڑا بکیاں تے عزیزاں دا سامی سی۔ جہڑا ارویاں
 دا پکا تے بڑے جیرے والا سی۔ جہڑا ساوہ لباس پہن داتے مستہ تہہ کھاندا سی۔

جہدیاں اکھیاں وچ قناعت دی روشنی سی۔ جہد بوٹے ورگا قد سی۔ تے رُج کے
 سوہنا سی۔ جیہڑا ہسدا سی تے دنداں ونے چکارے نال ہنیریاں وچ بھجی شک
 جاندی سی۔ جہدے پیراں تلے دنیا دا نقشہ سی۔ جیہڑا جماندرو حکمران سی۔ جتنے
 انبراں تے لاواں سٹیاں۔ جیہڑا لولاک دا مالک سی۔ جیہڑا ساری ساری رات جاگدا
 تے مخلوق واسطے نیک و عیاشی سکدا سی۔ جہدیاں سٹھیاں گلاں وچ بڑا سی تے وچ
 سی۔ جیہڑا گل کر داسی تے مورہوں پھیل کر دے کن۔ جہدی قلندری نے بڑے
 بڑے سکندراں دے منیرے ڈھلے کر دتے۔ جہد سینہ مبارک قرآن پاک دے اعمال
 سی۔ جیہڑا مجسم قرآن تے رب دی قدرت دا شہکار سی۔ جیہڑا عظیم خلق والا سی
 جیہڑا رحمت حکمت تے معرفت دا خزینہ سی۔ جدوں بولدا تے نصاحت قدم چپدی
 تے بلاغت واری ہو ہو جاندی سی۔ شجاعت تے بہادری جیہدی باندی تے
 سخاوت جیہد زلیور سی۔ جیہڑا سبحناں کریمیاں توں دودھ کے کریم تے رحیم سی، تے
 سارے عظیمیاں کوں اچا عظیم سی۔ جیہڑا آپ ان پڑھ سی پراوں دنیا
 دیاں عالماں فاضلاں نوں علم دے نویں پیڑے دتے۔ جہدے چوتھے وچ
 پندراں پندراں دن اگ نہیں سی بلدی، تے جدوں بھکھ نال کلیجے نوں کھوہ پیندی
 تے پیٹ تے پتھر بنتھ لیندا یا ستواں تے کھجوراں تے گزر کر لیندا سی۔ جتنے صدیاں
 دے وچ پڑے ہویاں نوں بھرا بناؤتا۔ جتنے کتے دے بدواں نوں آدمی دنیا دا
 حکمران بناؤتا۔ جہدے منہ تے وٹ پیندا تے ہیبت نال عرش مخزقر کنبدے
 کن۔ جیہڑا ایس کہندا تے سچ بولدا سی۔ امانت دار، رحمدل تے کہاں والا سی جتنے
 شرک تے کفر مٹا کے توحید وازنگ جمایا۔ جہدے تے فرشتے تے انسان درود تے
 سلام پڑھدے نیں۔ جہد ذکر رب نے حشر تیکر اچا رکھنا ایں دَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ
 نکھاپ سلام تے کرڈاں درود اوس ذات پاک تے۔ اوہ نام لے کے رحمتاں

دسے دریا ٹھاٹھاں مار دسے نیں۔

حضورِ واقد میاں سہی۔ مٹھا چند دانگوں چکدا سہی۔ بھواں جڑیاں ہویاں کن
اکھاں وچوں ادھر روشنی نکدی سہی جہڑی بادشاہاں نوں نوادیندی۔ تک دی مینی اےف
وانگوں۔ دند موتیاں دسے دلنے۔ لب گلاب وانگوں تیلے، گردن لمی، داہری سنگھنی
سروے وال لے، سینہ صاف تے کھلا ڈلھا۔ دوہاں موڈیاں دسے دھنگھار زوراں
تے اُبھار سہی جہدے اُتے نوں سن۔ اوہ نبوت دی مہر سہی۔ تلبیاں بھاریاں
تے ٹور بائی، چال تھکی، بھارا گانہ نوں۔ جہڑا قدم زمین تے پیندا جم جانا سہی پسینے
دج منبر تے مشک دی خوشبو چھی بونی۔ چہرہ دیکھ کے پودھوں دا چند شرمہ جاند
سہی۔ کافی کئی دی کجل وچوں گورازم پھٹ پھٹ پیندا تے روپ ڈلھ ڈھ پیندا کئی

حضورِ والباک

اُدھی دی شخصیت لباس توں دی ظاہر ہندی اے۔ انسان دی وضع قطع صفا
تے رنگ روغن توں اندازہ ہو سکدا تے نامے سیرت کردا واپتہ تک جاند اے۔
حضورِ والباک ستر و کھن والا تے زینت دین والا سہی۔ تے نامے قرآن دسے حکم
موجب بہترین لباس تقویٰ سہی۔ حضور نے تنگ آستین والا روحی جبہ دی پایا،
تے طیسائی قسم راجبہ وی پہنیاں جہدے گلھے تے ریشمی گوٹ لگی ہوئی سہی کپڑا
دارنگ سفید ہوندا سہی تے سبز رنگ دسے کپڑے وی آپ نوں پسند سن۔ اک دوداری
شتری رنگ دسے کپڑے پڑے۔

خبیہ تسمیاں والی سہی۔ پاؤں گلیاں سجاتے اتارن ویلے کھبا پیرا ہندے
سن۔ جراباں تے موزے وی پائے جہڑے نجاشی نے گلھے سن۔ چاندی وی
مندری جہدے دج محمد رسول اللہ اکرا یا ہویا سہی سبجے ہتھ دی انگلی دج پاؤں

سن تے ایہو مندری مہر واکم دی دیندی سی۔ رات سون لگیاں سرمدی پاندے
سن۔ زلفاں نوں تیلی لاوندے تے کنگھی کر دے۔ آپ نوں خوشبو ریمان
دے تے مہندی دے پھلاں دی بڑی پسند سی۔ آپ جدھروں گزروں دے دیر
تک لگیاں مہکدیاں رہندیاں (گزر یا ایہدھروں بہاراں و قافلہ) خوشبو دیر
قبول کر لیندے سن۔

بی بی خدیجہ نال نکاح

حضور دی عمر ۲۵ ورھیاں دی ہوئی تے اہدیاں دھماں گھر گھر آن پیاں۔
کے دی اک نیک پاک تے بنتا ورنی بی خدیجہ نے آپ نوں اپنی سوداگری واکر
بنایا۔ تے آپ سوداگری واکر مال لے کے شام گئے۔ حضور دی برکت نال مال وچ
ڈھیر نفع ہویا۔ ایہ دی دیانت تے خلق نوں دیکھ بی بی خدیجہ بلہار ہو گئی۔ خدیجہ
واغلام میرہ حضور پاک دے نال تجارتی مال لے کے بھرے گیا سی۔ واپس
آیا تے مالک نے پھپھیا مھا۔ صلی اللہ علیہ وسلم، تیرے نال کس طرح ورتے! اوں
اپنی مالک اگے حضور پاک صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم دی بڑی تعریف کیتی۔ خدیجہ دی
عمر اوں ویلے چالیہ ورھے سی۔ ادس حضور نوں نکاح واپنیام بھیجا۔ آپ نے
منظور کر لیا۔ پہلاں سوداگری وچ بھائی والی ہی بس زندگی دے سانھی بن گئے تے
ایہہ دیاہ دوٹاں جیہاں واسطے بڑا مبارک ثابت ہویا۔ قدرت دے کماں تے غور
کرو، خدیجہ جہدے منتھے تے دوٹاں دے جہر ٹمک رہے سن دو جہاناں دی
دولت نال سچل ہوئی۔ سارے شہر دے امیراں کول رُل کے جتی دولت سی وینا
ساریاں کولوں دودھ کے اتلی بی بی خدیجہ کول سی۔ ایس طرح اوں ساری دولت و
مالک اک منیم بن گیا، جہڑا جہلاں وچ وگ چارواتے لکراں دیاں کنڈیاں تے

سوندا سی۔ ہن ایس ور دیش دام تہرے دے بختا وراں وٹح مالی لحاظ نال وی
 آتہ ہو گیا۔ ہن اک قییم تے غیب نوں محل ماڑیاں تے چہاریاں وٹح رہن تے
 پھٹیاں دے باناں وٹح تہنیں دامو قعد مل گیا۔ پراوہ ایس امیری دی پرواہ نہیں کردا
 تے پہاراں دے منیرے غایاں وٹح نو پیکھا بہہ کے سوچاں سوچ والے۔ اوہ
 ساری وڈت عاجزاں سکیناں تے مہاناں نوں وڈ دیندا لے تے آپ لگھاں دی
 کلی وٹح گزارا کر والے۔ تے کافی ملکی جنہوں ماکیاں لگیاں ہویاں نہیں پہن والے۔
 جہوں فاقے ڈاہا تنگ کیتا تے ستو پی چھڈے یاں کھجوراں کھا چھڈیاں۔ بی بی
 خدیجہ اپنے سرتاج دے خلق تے گھر دے تعلقات دی بڑی سو بھا کر دی
 تے بہار ہو ہو جان دی سی۔

حضرت علی کرم اللہ وجہہ

اک واری نئے وٹح تھپ پے گیا۔ آپ اپنے چاچے دے پتر حضرت علی
 نوں اپنے کول لے آئے۔ ایس طرح چاچے دے گھر دا بھار وڈیا گیا تے حضور
 دی تربیت نال علی آگے چل کے بہادر، سخی، فلسفی، ادیب، شاعر تے علم دا
 بوٹا بنے۔

حضرت زید بن ساریت

زید حضور دا غلام سی۔ بی بی خدیجہ دا بھتیجا اوہنوں کنوں وکدا دکاندا خرید
 لیا یا سی تے اویں گھر دے کم واسطے حضور نوں سوئپ چھڈیا سی۔ راہ غلام گھر پچیاں
 دانگوں ملدا رہا۔ کجھ چر گزریا تے زید دا پیو اوہنوں ڈھونڈ دا بھالدا آ گیا، تے
 حضور آگے عرض کیتی، زید نوں میرے نال گھل دیو۔ آپ نے اجازت دے دتی،
 پر زید نے پیو نال گھر جان توں انکار کر دتا۔ کتے پیو نوں آکھن لگا میں آپ نوں

چھٹ کے نہیں جاسکدا۔ پیو حیران ہو کئے کچھیا پئی توں غلامی نوں آزادی نالوں چنگا
 جاندا ایں۔ زیدہ اکھیا میں حضور و وح ما پیاں نالوں ودھ کے مہر محبت پائی اے
 حضور نے جدوں زیدہ دی اہ گل سنی تے کتے دے لوکاں نوں اکھیا، اُج توں زیدہ
 میرا پتر اے۔ حادث ایہ سنیاتے خوشی خوشی گھر چلا گیا۔ تے حضور نے جیہڑا بول
 بول بولیا سی ساری عمر نبھایا۔ جدوں زیدہ جوان ہو یا تے اپنی پھپھی دی دھی زینب
 نال دیاہ کر دتا۔

حضور نوں کفر تے شرک دلوں بڑی نفرت سی۔ اک واری برادری دے
 لوکاں بناں دے پڑھا دے دی روٹی گھل تے آپ نے کھان توں انکار کر دتا۔
 آپ دی طبیعت دنیا دی آلائشاں توں پاک سی۔
 ایسے طرح عزیزیاں دی امداد کردیاں، دیس تے قوم دیاں لوڑیاں پورییاں
 کردیاں روم، شام، بصرے تے یمن دے سفر کردیاں زندگی قدم قدم تے منزل
 منزل گزر دی رہی۔

چوتھا باب

نبوت

عمر ۳۵ ورھے سی تے دنیا و تون دل اچاٹ ہونا شروع ہو گیا۔ رات
تارے گنڈیاں لنگھ جانڈی تے دن سوچاں سوچدیاں گزر جانڈے۔ زنگورنگی
تجربے ہندے رہے تے قدم قدم تے آزمائشاں دیاں بھٹیاں وچ تپدے
رہے۔ ایس طرح اہ پاسے دے سونے وانگول کنڈن بن دے رہے، ناں جو
سینہ پاک وحی و احال بن سکے۔ تے موڈے نبوت دا بھار چک سکے۔ ایدھر دنیا
دی تاریخ اک نویں موڑ واسطے بڑی بے چین سی تے اک انقلابی قوت نوں اڈیک
رہی سی۔

عمر چالیہ ورھے ہوئی تے عرب دا ایہہ روشن ضمیر شریف تے خاندانی
رئیس ایم تے صادق جہدے سٹھنے سچے ہندے حرادے غار وچ نو یکلہ بہ
کے سوچلا اے، ریاضتیاں تے مجاہدے کروالے۔ سینے وچ اُن دیکھی جیہی طاقت
اُبھرن دی کوشش کردی اے پرا جے کجھ سمجھ نہیں آونڈی۔

حراد و اعار

کتے پاک تو شمال و لے عرفات نوں جان والی سڑک دے کنارے تے

کوہ نور دی چوٹی تے غار اے۔ کوہ نور اپنی ساخت دی و جبرئیل پڑا ڈراؤنا
 تے مٹی رنگے پتھراں دا پہاڑ اے۔ نبوت توں پہلاں آپ رمضان راہینہ ایسے
 غار وچ گزار دے سن۔ واپس آوندے تے پہلاں کعبے و اطواف کر دے پھر
 گھر آوندے۔ ایس غار وچ آپ ان دیکھے رب دی عبادت کر دے۔ اہ غار
 تقریباً دکنٹ لمبائی چوڑائی وچ اے۔ اہدے دوانے وچ اک آدمی کھو
 سکدا اے۔ اہدے وروازہ ۸ دی شکل دا اے تے اہ غار اج دی اوڑے حالت
 وچ قائم اے۔ اہ پہلا مدرسہ اے جسے رب نے اتمی نبی توں نبوت دی تعلیم
 دینی سی۔ اہدی بلندی دیکھ کے انسان حیران رہ جاندا اے۔ ایس تھاں دا
 ماحول واقعی نبوت تے رسالت دیاں عظمتاں دے مطابق اے معلوم ہوندا
 اے اہدے پتھراک دو جے نال فرشتیاں نے خاص طور تے جوڑے سن۔

پہلی وحی

آچن جیت ۱۲۔ فردی سنہ ۶۱۰ء دی نیک سعادت آجاندی اے۔ جبرئیل
 فرشتہ پہلی داری رب دے اخیر پیغمبر حضرت محمد مصطفیٰ علی اللہ علیہ وسلم دی
 خدمت وچ حاضر ہندا اے تے اللہ پاک اپنے پیارے تے چوں بندے نوں
 نبوت دا منصب دے دیندے نے۔ جبرئیل پیاری تے مسٹی آواز نال کہندے
 نیں۔ اقرأ باسم ربك الذي خلق۔ حضور اکوٰں جواب دیندے ما انا بعاری
 میں پڑھنا نہیں جاندا۔ فرشتہ آپ نوں اپنے سینے نال لا کے ہچھی طرح جھٹکی پاکے
 گھٹدا اے۔ بعدوں تیجی داری گھٹ چکا تے اتمی نبی نے قرآن پاک دیاں پنج آیتاں
 پڑھیاں۔ انج رسول پاک نوں رب دی آخری کتاب دتی جانڈی اے۔ اس
 دے زمزم دی طراوت تے کوثر دی مٹھاس ہاں تے آگئی۔ ہن کرناں چھن گگ
 پیاں تے ہایت داندھ چھین گگ پیا۔————— پر دھی توں

حضرت دی طبیعت گھبرا جاندی اے۔ مڑھکوڑھکی ہر جانڈے میں۔ کنبڈے
 کنبڈے غار وچوں گھرا جانڈے میں تے بی بی خدیجہؓ نوں کہندے میں۔ میں ڈر
 گیاں میرے تے کھل پا دیو۔ جدوں کجھ آرام آیا تے بی بی ہاری گل گن کے حضرت نوں
 مبارک دتی۔ نالے اکھیارت تہا ڈا مددگار اے۔ تسی قبیلے والیاں نال چنگا
 سلوک کر دے او۔ عاجزاں مسکیناں دی امداد کر دے او۔ تہا ڈے درگا عظیم
 نسق والا کتے در لا نظر نہیں آوندا۔ میں تے ایس دلیے نوں اڈیک رہی ساں پئی
 رت دی ذات تہا نوں کدوں وڈیا دندی اے تے تہا ڈا رتہ بلند کر دی اے۔

بی بی خدیجہؓ و ایمان لیانا

نبیؐ دی سیرت واک اک واقعہ اپنے اندر معنیوں دے بڑے بڑے
 دفتر رکھدے اے۔ حضرت دی نبوت دی تصدیق سب توں پہلاں اک زمانی کر دی اے
 سماں جو مرداں دے منہ نوں بند اوج جائے تے عورت نوں مرداناں اوجھیں نہ
 سمجھیا جائے۔ دوسری گل ایہ پئی تینویں اپنے کونٹ نوں جس طرح جانڈی اے دو جا
 کوئی نہیں جان سکدا۔ زمانی مرد دے سارے عیب ثواب توں واقف ہندی اے۔
 بی بی خدیجہؓ دی گواہی حضرت بارے ایہی اہل اے جہدے وقح کوئی جھوٹھ فریب
 نہیں ہو سکدا۔ تے ایس طرح بی بی ہزار نے میں میخ کرن والیاں دی جھیبھ مک چھڈی
 ایس مومنہ نے سب توں پہلاں نبوت دی تصدیق کیتی تے آپؐ تے ایمان لے آندا
 ایس برقعہ تے حضرت خدیجہؓ نوں اللہ تعالیٰ ولوں سلام لے کے حضرت جبرئیل
 تشریف لیا اے تے خدیجہؓ نے فرمایا اللہ تے آپؐ دی کھل سلام لے۔ انہاں ذات
 ولوں سب نوں سلامتی لہدی اے۔

لکھنؤ زیلوئی

ورقہ بن نوح

حضرت خدیجہؓ سے چاچے واپت بھرا ورقہ بن نوحؓ عربی تھے عربی
 واپتر عالم فاضل سی۔ اوہ شرک تھے کفر کو لوں دور پڑا ای رہندا سی۔ دل دوح اک
 خدا تے ایمان رکھدا سی۔ حضرت خدیجہؓ حضورؐ نون نال لے کے ورقہ کوں گئے تے
 جا کے اکھیا ویرا ایہناں دی گل سن تے بھرانوں حرا دے غار والا ساوا ماجرا سنیا
 ورقہ سن کے اچی آواز نال قدوس قدوس پکاریا۔ تے اکھن نگاہ گل اکھل پجو نہیں
 ایہ تے اوہونا موسیٰ اے جیہڑا حضرت موسیٰؑ تے نازل ہو یا سی۔ تسی دنیا نوں نجات
 دین واسطے مقرر ہوئے او۔ تسی رب دے انیری پیغمبر او۔ جسے میں ادس ویسے
 نیکر جیوڈار ہیا۔ جردوں قوم تہا نوں شہروں دیں نکالا دیوے گی، تے میں تہا دی مدد
 کراں گا۔ حضورؐ نے پچھیا، کیہ؟ میری قوم میںوں کیوں کدھ دیوے گی۔ ادس جواب
 دتا، جیہڑی شے تسی لے کے آئے او، تہا تھوں پہلے پیغمبر دی ایہو لے کے آئے
 سن۔ لوکاں اوہناں نال دشمنی کیتی۔ رب تہا ڈابول اُتیا کرے گا۔ پر نبوت دی
 تصدیق کرن والا چستی جہان توں کوڑ کر گیا۔ حضورؐ نون خواب دوح اوہدے چٹے
 کپڑے دکھائے گئے۔ حضورؐ نے فرمایا، ورقہ جنتی اے، کیوں جردوزخیاں دے
 جنتے تے کوئی باس نہیں مندا۔

ایتنے سمجھن والی گل ایہ اے پی نبیؐ پہلی دھی ویسے جیہڑا ڈر گیا سی، اوہ
 آپ دی انسانیت سی۔ سب جان دے میں، جردوں کے منزل دوح پہلی واری
 قدم رکھتے تے جھاکا آؤندا اے۔ غار دے ہنیرے دوح اپن چیت فرشتے دانال
 ہوندا تے حضورؐ نون جیہی پا کے زور زور نال گھٹنا تھوڑی جیہی گل نہیں۔ نبیؐ دے
 دل دوح شک تے نہ گزریا پر خوف آیا۔ راہ دی سچا ہون دی دلیل اے۔ جسے کوئی

من گھرت قصہ بندانے آپ ڈر کے گھرنہ آجاندا ہے۔ گھر دی تینویں آگے تے
 بڑے بڑے بڑے دل وی ان کے شیخیاں مار دے نہیں۔ ایسوں ثابت ہندا ہے
 آپ دے دل دوح ایس منصب دے ملن دی کوئی آس امید وی نہیں سی ایوں
 جو بیباں تے نیار کاہاں دے دل منصبیاں دیاں امنگاں نہیں رکھدے اوہ تے
 آگ میں جاندے نہیں تے نبوت دانور مل جاند اے۔ ایسے طرح عرب دے ایس
 یتیم نوں چان چک کوئین دیاں سرداریاں مل گیاں تے نبوت داتا ج اوہ دے سر
 تے رکھ دتا گیا۔ فرشتے داتن واری آپ نوں گھننا ثابت کر دالے پئی نبی اچھی
 طرح سمجھدے ایہہ نہ خواب اے نہ خیال، نہ وہم اے نہ الہام۔ ایہہ اک کھلی تے
 ظاہری حقیقت اے تے نامے پیغمبر نوں وی اپنی پیغمبری دایقین ہو جادے۔

سوچن والی گل اے پئی عرب دا اک شریف آدمی چالیہ ورھے تے چپ
 چپا تار ہندا اے جدوں جوانی ٹھمک ٹھمک کے قدم رکھ دی اے تے کھیہ کھیہ
 ننگہ دی اے۔ اوس دیلے تے آپ اکھیں پائے نہیں دکھدے تے جدوں بڑھاپے
 تے کمزوریاں دے نشان ظاہر ہون لگے۔ تے جوانی باا امنگاں ڈھلیاں
 پے گیاں۔ اوس دیلے نبی واسینہ جوش نال چھلاں مارن ٹٹ پنیا اے۔ تے حرا
 دیاں پیغمبریاں وچوں نکل کے سدھا میدان دوح ان اسلام دے جھنڈے گڈ
 دیندا اے۔

صاوق تے امین

حضور پاک کتے دوح ددھے ٹھیلے جوان ہوئے پرکھے بھٹری تے چندری
 صحبت نہ بیٹھے۔ کتے برائی دل نہ تیکے۔ آپ دی پاک پوتر جوانی گھلاں دیاں
 پتیاں وانگوں صاف آسمان دی قوس قزح نال معصوم تے چین وی چانسی نالوں دشن
 تے بے داغ سی۔ ایہہ وجہ سی ساری قوم نے آپ نوں صاوق تے امین دیانت دار

تے سچا من لیا کی۔ قریشیاں طرح طرح دے الزام لائے۔ رسول ہوں دی دعوت نون حبشلا یا۔ ابو جہل کہنا! محمد جھوٹا نہیں پر میں اپنی نبوت نون نہیں من سکدا۔ قیصر دے دربار وچ ابوسفیان نون قیصر نے پھچیا، اوکی نبوت داد غوی کرن دے عرب نے کدی جھوٹ دی بولیا اے۔ ایسی کہیا نہیں۔ قیصر نے اکھیا جس کدی جھوٹھی گل نہیں کہتی اہ خدا تے کدوں تہمت لاسکدا اے پی میں خدا دا نبی اں تے میرے دے دھی آندی اے۔ مینوں جا پدا اے اوہ سچے نبی نی۔ حضور امن پسند سوداگر جنہاں ساری عمر کدی تلوار نہ چلائی، کتے فوجی تربیت حاصل نہ کہتی۔ اوہ دکھراتے نو یکلار ہن والا کال انسان جنھے چالی دہے کدی سیاسی گل نہ کہتی، کسے کالج یا مدرسے وچ تعلیم نہ پاٹی۔ ایسی زمانے پرج نہ ریلی نہ ہوائی جہاز نہ ریڈیو نہ ٹیلیفون نہ ٹی وی نہ اخبار نہ رسالے نہ کاغذ نہ قلم نہ علم نہ تمدن نہ تہذیب نہ قانون نہ عدالتاں نہ کوئی حکومت سی۔ سارے ملک وچ اوس ویلے جنگل دا قانون سی۔ جہاں دس چلدا کمزور نون مار لیندا۔ بالکل وحشیانہ زندگی، شراب جوا چوری ڈاکے قتل تے ننگے پنجان، دھیاں نون حمیو دیاں دب دینا۔ پیورن توں بعد متری ماں مال نکاح کر لینا۔ ایسھوں میکہ پی کھان من تے پاکی پلیتی دی معلوم نہیں سی۔ مذہب ولوں وی اہ بالکل کور سے سن۔ ہر قبیلے دا دکھرا بت۔ پہلے رسولان بار سے ایناں جان دے سن پی ابراہیم تے اسماعیل ساڈے وڈھے سن تے ایسی انہاندی نسل وجوں ملن۔

اجھے زمانے وچ اک اجیہا آدمی بولیا جہڑا بچپن وچ یتیم سی۔ جدوں ہوش سنبھالی تے بکریاں چار دار مہیا۔ جوانی آئی تو سوداگری شروع کر دتی۔ نہ کسے علم دے کول بہن کھلون سی نہ پڑھنا کھنا جان واسی۔ اوہ دے سچا ہون دی دشمن دی گواہی دیندے نیں۔ ساری عمر نہ کسے ناں لڑائی نہ جھگڑا

سوداگری دوح پیسے پیسے دا حساب کرنا. میتیاں تے جوہ عورتاں دی خبر گیری کرنا
 اہی عادت سی۔ بُت دے پڑھاوے نہیں کھانڈا نہ قبول کردا۔ اجیہے ماحول
 دوح اجیہا انسان بنیرے دوح اک روشن سورج یا پتھراں دے ڈھیر دوح
 اک میرا بن کے چمکدا نظر آوندا اے۔ جدوں شہر دے گندے ماحول دوح طبیعت
 اچاٹ ہو جاندی تے دور پہاڑ تے چلا جاندا اے نے نو لیکھا بہر کے سواج دا
 اے غور کر دا اے۔

اچن چیت اہے نیناں دوح اک نویں چمک آوندا اے۔ اہے مکن
 دوح اک قوت تے طاقت بھر جاندی تے غار وچوں نکل کے قوم کول آوندا
 اے تے کہندا اے اہ بُت پتھراں تارے اہ چن سورج خدا نہیں اہ ساری
 کائنات اک اللہ تعالیٰ دی مخلوق اے۔ سبھے انسان برابر نیں۔ تسیں بدکاریاں چھٹ
 دیوہ کسے دا مال نہ چھیرو۔ دو جے دی دھی ہن دی عزت کرو۔ اک خدا
 دی عبادت کرو۔ گل تساں خدا پاک دے سامنے پیش ہونا ایں تے اونھے
 کوڈی کوڈی دا حساب دینا چئے گا۔

حضرت جبرئیل پہلی وحی توں چھ مہینے تیکر مڑ کے تشریف لیا تے پر آپ
 ضرور حوا دوح جا کے نو لیکھے بہر کے یار دی یا دوح مست رہندے۔ اوڑک ایس
 سچی محبت تے طلب دی مدت دی گئی۔ اک دن حضور غار وچوں نکل کے گھر
 دل تڑے آوندے کن تے پھیرا دے فرشتے دا نظور ہو یا۔ آپ پھر کجھ دے
 تے گھراں کے کپڑا لے کے تے پے گئے۔ فال ای کتاں دوح آواز آئی۔

دو جی وحی

یا ایہا المدثر قمنا نذر ربك فکبتوا لے چادر لین وایا

اٹھاتے لوکاں نوں رب دے عذاب کوں ڈرا، ناسے رب دی ودیائی بیان کر
 پہلی وحی علم دی بشارت سی۔ دوجی وحی ذبح دین دی اشاعت و احکم مبیاتے ہن
 نئی نوں نبوت و احکم سوہیا گیا۔ جس طرح پیسے مبیان نوں پرچار تے تبلیغ و احکم مبیاتے۔
 ادہ گورے چٹے مکھڑے والا، میناں و اسپہارتے بے پراں دا والی، ادہ ساری
 کائنات دا پنچوڑ تے خلاصہ، ہر مکھڑے تے مہربان، لوکاں دے مبیان تے پردے
 پاؤن والا، سخی تے بہادر تے ایڈے دل گردے والا پئی مخالفتاں دے طرفان
 وچوں ہمد اکھنڈ دا نگھ گیا۔ ساری دنیا ہنیریاں ذبح ڈبی پئی سی۔ اوہ اک حمتاں
 داروشن "نارا" سدا جانا منیرا" چڑھیا تے ساری کائنات چکن لگ پئی۔ حضور
 دی سیرت مکھدیاں جی جا ہوندا اے پئی، اہ داستان مئی ہندی رہوے تے ایسی
 سوادے لے کے سٹھنے تے پڑھنے۔ آپ دی سیرت پاک داساگر چاندی وانگیاں
 چمکدار تے صاف ستھرا اے جتوں ساری کائنات دی مخلوق اپنی تزیہہ بجاوندی اے
 جدوں حضور دا ظہور ہویا، ساری دنیا تے شرک تے کفر دا دور دورہ سی۔ ہند
 بابل، یونان تے چین دے دیوے بچھ چکے سن۔ گر جے آتش کدے بن چکے سن۔
 کتے تے طائف دے مہاجناں سو دوسے بچر ذبح ساری خلقت نوں بکڑیا ہویا
 سی دیگاراں لیندے تے غریباں دا ہونپنیدے سن۔ زنا، جوا، شراب دا زور
 سی۔ ہر قبیلے دا پوجا واسطے دکھرا دکھرا بت سی تے ایستوں دے چنگے تے شریف
 لوگ جوگی تے راہب بن کے غاراں ذبح جا لکے سن۔

اہ حال سی جدوں حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم رب دا پیغام لے
 کے مکیتوں اٹھے تے دیکھدیاں دیکھدیاں سارے عرب تے مجم وازنگ بدل دتا دنیا
 دے طور طریقے بدل دتے، بھلیاں نوں سدھے راہ پا دتا تے نیکی بدی دا ویروا
 کر کے سمجھا دتا۔

حضور پاک دی بعثت سارے جہانان ساری کائنات، ساری مخلوقات تے

ہر زمانے واسطے ہوئی۔ آپ توں پہلاں سارے پیغمبر تے رسول خاص توں نہنگ
 علاقیاں تے خاص زمانیاں واسطے تشریف لیاے سن۔ روح المعانی ورح جناب
 قتادہ دی روایت اے اللہ تعالیٰ نے ساریاں نبیاں دی روحاں کو لوں عہد لیا سی
 پئی سارے نبی تے مرسل اک درجے دی تصدیق کرن تے ناسے محمد رسول اللہ
 دی تصدیق کرن۔ آپ توں بعد کوئی نبی نہیں آئے گا۔

حضرت جابر دی روایت اے حضور پاک نے فرمایا سب توں پہلاں میرا
 نور (روح) پیا کیتا گیا۔ اوس ویلے نہ زمین نہ آسمان نہ بہشت نہ دوزخ نہ
 فرشتے نہ لوح نہ قلم نہ انسان نہ جن کجھ دی نہیں سی۔ تے آپ نوں ساری کائنات
 تے مخلوقات واسطے مرسل بنا کے بھیجا گیا۔ آپ نے فرمایا عینوں پنج چیزاں تیا
 گیاں جہڑیاں کے نبی نوں نہیں ملیاں۔

۱۔ رعب تے دبدبہ

۲۔ ساری زمیں میرے واسطے مسجدا بنا دتی گئی۔

۳۔ مالِ غنیمت حلال کیتا گیا۔

۴۔ شفاعت

۵۔ ساری مخلوقات واسطے پیغمبر

ابن اسحاق دی روایت اے آپ نے فرمایا کوئی نبی اجیہا نہیں جس کبریا
 نہ چرائیاں ہوں۔ میں وی چھوٹی عمر ورح حلیمہ دے گھر کبریاں چرائیاں۔ میں تہاؤ
 ورح خالص عرب آں۔ میں قریشی تے بنی سعد دے قبیلے دا دورہ پیتا اے میری
 زبان حضرت اسمعیل دی فصیح عربی زبان اے۔

سچی گل اے حضور پاک دے ویلے نال ای سارے علماں دے دروازے

کھلے تے تحقیقی دور دا آغاز ہویا۔ کائنات دے چھپے ہوئے راز سامنے آئے
 انسان نے اپنا مقام پہچانیا۔ تاریخ، فلسفہ، ہیئت، حساب، حکمت تے سائنس

ذبح آپ دسے غلاماں نوں طریقے قائم کیتے۔

تبلیغ

جدوں حضور نوں تبلیغ دا حکم ملیا، ایس نیک کم دی پہلی آپ نے اپنے گھرتوں شروع کیتی۔ سب توں پہلاں مومنوں دی ماں بی بی خدیجہؓ لے ایمان لیا۔ پھر حضرت علیؓ نے زیدؓ نے دین قبول کیتا۔ اہناں تیناں توں پچھوں حضرت صدیق مسلمان ہوئے۔

حضور دی چالیہ درھے گزری زندگی دا کوئی گوشہ دی اکھاں توں او پلے نہیں سی۔ آپ دی نیک سیرت تے کردار دا نشیہ جنہاں لوکاں دے ساہنے روشن سی تے جنہاں دی فطرت سلیم سی۔ اہ سب توں پہلاں ایمان پائے۔ جدوں پیوی بھرا، غلام تے یار مسلمان ہو چکے تے پھر حضرت ابو بکرؓ دی کوشش ناں حضرت عثمان غنیؓ، حضرت زبیرؓ، عبدالرحمن بن عوف تے حضرت طلحہؓ دی حضور دے نام پورا بن گئے۔ اہناں توں بناں ہو روئی کئی بزرگ جنہاں وچ حضرت ارقمؓ، سعد بن وقاصؓ، حضرت ابو عبیدہؓ تے صہیبؓ رومی دی حضور دے قدمیں آن گئے۔ ایس طرح توں دسے چپ چپا تے گزر گئے تے مسلماناں دی تعداد چارہ ہو گئی۔

عام تبلیغ دا حکم

چوتھے درھے آپ نوں حکم ملیا۔ فاصدع بجا توں مودا۔ تبلیغ نوں عام کردی۔ نبی رب دا حکم من کے اک دن صفاد دی چوٹی تے چڑھ گئے۔ قریش نوں بلایا۔ آپ دی آواز من کے کتے دی ساری خلقت ہم ہما کے میدان ذبح آکھی ہوئی۔ تے حضور نے مخاطب کر کے اکھیا: جے میں کہواں پی ایس پہاڑ دے دو جے پاسے اک وڈا شکر تہاڑے تے چڑھیا آوندا ہے تے من لٹو گئے:

لوکاں جواب دتا: اسان تہا نوں ایمن تے صادق جاتا اے۔ تہاں ساری عمر

کدی جھوٹ نہیں بویا۔

آپ نے فرمایا: اپنے خداتے اوہدے رسول تے ایمان لیاؤ۔ تہاں وی پوسا
چھڈ کے اک رب نوں سجدہ کر دے۔ جے اہ سہارا ستہ نہ پھڑو گے تے تہاڈے اتے
رَب داسخت عذاب نازل ہو دے گا۔

لوکی آپ دی گل سُن کے ڈاڈھے کر دودھ وچ آگے تے لگے بھیتو بھیت
بویاں بویاں۔ ایہناں ڈوہنٹے ساگر دے نہنگاں وانگوں بڑا طوفان مچایا۔ پر نیا
پاک نے ایہناں گدییاں پانیوں نوں اوڑک ہنگا لیا تے حق دی بیڑی بنے لاکے
چھڈی۔

اہ گل بیڑی حضور پاک نے اوس دے کتے دے لوکاں نوں اکھی سی ٹھیک
سولہ درصیان پھیر پوری ہوئی۔ حضور نے آپ ای دس ہزار قد سیاں داسکر نال لے
کے مکران فتح کیتا تے جیہڑے لوکاں اوس دے نیچے نیا دفرمان سنیاں سی اوہ کھلی والے
دی غصت تے سچائی تے ایمان لے آئے۔

عشق پہلاں پہلاں بڑا مٹھاتے پیارا لگدا اے تے بندہ چاہی چاہی اہے
جال ذبح چس باندا اے تے دل سُن دی لاٹ تے بھبھٹ وانگوں سڑکے پیار دے
مزے لیندا اے۔ پر جہڑوں آزمائشاں شروع ہندییاں نیں تے جان تے آندی
اے۔ پھیر آدمی ایس کسب نوں چھڈنا چاہو ندا اے تے اہ بھورا اوہنوں نہیں چھڈوا
تے انجی عاشقاں واجیوں اجیرن ہو جاندا اے۔

پر کئی دے آقا حضرت محمد مصطفیٰ داپیار ایہناں مثالاں نالوں اچا کی باری
کائنات دے پیدا کرن دے نال تعلق سی۔ تے اچر ج گل ایہر سی پئی رب نے پھیری
تے حضور نوں آپ دتی تے اوہدی تصدیق داحکم مخلوق نوں دتا۔
نبیاں دیاں ذمہ داریاں بڑیاں اچرچ ہندییاں نیں۔ زمین تے ایہناں دے

سپنے قدم قدم تے روکاں تے مشکلاں دے پہاڑ ہندے نیں۔ پر عرشاں تے
 ایہناں دیاں عظمتاں دے چرچے رہندے نیں۔ راہ بہتیرے جتن کر دے نیں پر عشق
 دی منزل بڑی ادھی تے پنڈھ دور پڑے ہندے نیں۔ خدادے رسولوں دی
 ایہو جیہی مشکل پیش آئی۔ حضور جیہڑے پاسیوں لنگھ جانڈے لوک اتھارے کرے
 تے مخول اڈاوندے۔ شہدے چکراں تے ٹکوراں کر دے۔ کتے دیاں گلہیاں دے
 چھوہرتے لنگے جدوں آپ گزر دے مٹی اڑاوندے تے رولا پاؤندے پر نبی
 سینے تے سل رکھی چپ چاپ وٹار ناں لنگھ جانڈے۔ گلی گلی تقریراں کر دے
 رب توں ڈراؤندے تے اسلام و تے بلاؤندے۔

جدوں کتے وا امین تے صادق، راہ ڈلھکاں ماروا ہیر تے چھکد لال، حق وا
 کلمہ پکارا زمانے دیاں اکھیاں بدل جانڈیاں۔ ایہدی نیکی تے شرافت دی کوئی
 قدر نہ کیتی جانڈی۔ کل جیہڑی قوم اہدے کمال اتے فخر کردی سی، ہن او سے نوں
 کیڑے پان لگ پئی۔ جیہڑا چالیہ ورھے کھراتے پاسے دا سونا سی ہن اوہ پلک
 جھکدیاں کھٹوا ہو گیا۔ جیہڑا خوشبو واں دین والا پھل سی اوہنوں ہن کنڈیاں تے
 گھسیٹیا جان لگا۔

جدوں مشرکاں نوں بدیاں تے برائیاں توں روکیا گیا۔ جدوں ظلماں، چوریاں،
 شراباں تے جوئے توں ٹھاکیا گیا، ایہناں دے چویں کیڑیں اک لگ اٹھی۔ اوہ اکھن
 گئے راہ کون ہو دے سائوں ٹھاکن تے ٹوکن والا۔ اوہ پیو دادے دیاں رساں کیوں
 چھڈ دیندے۔ ایسے طرح درھیاں بدھی کنڈے وچھا کے حق دار ستہ روکیا گیا۔
 گندگی سٹ کے توجید تے اخلاق دی پاکیزگی مٹان دے جتن کیتے گئے۔ حضور دی
 کنڈتے بھار رکھ کے سمجھیا گیا ہن سچائی سر نہ چکے گی۔ نبی پاک دا گلا گھٹ کے
 جانیاں گیا پئی ہن حق دی آواز نہ نکھلے گی۔

پر جہد سے راہ و حق کھڑے دھچھائے گئے اُدھ اگوں پھل کیر وار مہا جہد
 اُتے گندگی سٹی گئی اُدھ مشک تے عنبر چھڑک دا رہیا۔ لنگے اُدھ راہ نہ روک سکے کھڑے
 اُدھ اُپٹا نہ پھڑکے، دشمن اُدھ وال ونگا نہ کر سکے۔

خاندان نول تبلیغ و احکم

ہن رب و لوں حکم ملیا وانذر عشیرتک الاقربین۔ اپنے کہنے
 والیاں نول ڈراؤ۔ تے نبی حکم سُندیال ای اپنے سارے کوڑے دی روٹی ورجھے
 نیں۔ حضرت علی رضی عنہ اورس ویلے تیراں ورھے سی۔ کھانے واسارا انتظام اُوہناں
 دے ہتھ سی۔ عبدالمطلب واسارا خاندان حضور دے گھر آیا۔ جدوں ساری برادری
 روٹی کھا چکی، آپ نے اپنے رشتہ داراں آگے گل شروع کیتی تے فرمایا: میں اُدھ
 شے لے کے آیا ہاں جیہڑی دنیا تے قیامت دے دن کم آدے گی۔ تے ایسی رہا
 دے حکم نول لوکاں تیکر پہنچاؤن واسطے کون کون میرا ساتھ دیوے گا۔ حق دی گل
 سُن کے سارے چڑپ ہو گئے۔ ہاں حضرت علی رضی عنہ نے حامی بھری۔ پٹی میں ہر حال ورج
 آپ واساتھ دیاں گا۔ ہاشمی ایس انجان دی گل سُن کے چھوٹا منہ تے وڈی گل سمجھے
 نامے اکھن گئے ہڈی ٹپتے گی تے پہاڑ ڈھائے گی۔ پر وقت نے آگے چل کے
 دس وٹا حضرت علی رضی عنہ آکھیا اک اک حرف پورا ہو گیا۔

جدوں دین دی تبلیغ عام ہوئی تے آپ دی مخالفت وی عام ہو گئی
 بنو ہاشم تے بنو امیہ دے متے پرستے لوکاں ورج خاندانی دیر صدیاں توں ٹریا اُدھ
 سی۔ حضور دی پیغمبری دے دعوے نے بلدی آگ تے تیل پایا۔ بنو امیہ دے
 سرداراں سوچیا۔ پٹی ہاشمیاں دا راہ چمکدا نور سا ڈا دیوا ای نہ بچھا دیوے۔

پنجواں باب

صحابیوں کے دکھڑے

ایک مرتبہ اُسے تھے دُور دُور تو حیدری رچنا چن لگ پئی۔ سب توں پہلا
اسلام قبول کرن والے زمانے غریب تے غلام کن۔ قریشیاں نوں اپنا خاندانی فخر سی
اوہناں جدوں دیکھیا صدیق تے بلاں دا کو صاف دُج کھلو گئے مین تے بڑی خار آئی۔
اوہناں نبی دے جوڑے سدھے کرن والیاں تے غریب مومنوں نوں طرح طرح
دیباں تکلیفیاں دینیاں شروع کردتیاں۔ صحابیاں دے گتیاں نال رتیاں بچھ کے
بازاراں وچ گھسیٹ دے پھر دے تے ایناں مار دے، اُوہ بے ہوش ہو جاتے
حضرت بلاں تے عداوت نوں تتی ریت اُتے لتیاں پا کے ہک تے سڑ دے بلدے
پتھر دکھ دیندے۔ اک دن حضرت خبابؓ نوں نکل کنڈے بھڈے کوپیاں تے
لتیاں پا کے اک کافر چپاتی تے ہو کھلوتا۔ خبابؓ تڑدے رہے تے کولے
ٹھنڈے ہو گئے۔ اوہناں دی کنڈ اپس ساڑ دے وانھاں نال پھلی پھری وانگوں چٹا
ہو گئی سی۔ ابو جہل نے اپنی گولی زنیرو نوں ایناں ماریا، اُوہی اک اکھ نکل گئی۔
مسلماناں تے کتے دی زینج تنگ ہو گئی۔ کافراں اینہاں دا ڈاڈا مندا سال کیتا! سترن

لے چار چوہیرے۔

تیکر پی ایہاں نبی پاک دی ذات تے دی محلے شروع کر دتے۔

اسلام واپہلا شہید

سار شہ رسول اللہ دی مدد کر دے زخمی ہوئے تے اوڑک شہید ہو گئے۔ اک دن حضور جرم وچ نماز پڑھدے سن۔ معتبہ نے آپ دی گچی دوالے کپڑا پائے سرور اڈتے آپ واسا گھٹن لگ پایا۔ اوس ذیلے تقدیریں حضرت ابو بکرؓ آگئے تے آپ نون چھڑایا۔ قریش حضور پاک نون چھڑکے حضرت صدیق دے دوالے ہو گئے۔ اک دن رب واپہرا نبیؐ سجدے وچ سی، معتبہ نے ابو جہل دے اشارے نال ادٹھ دی اد بھری بیا کے حضور دی کند تے رکھ دتی تے دونوں ہن لگ پئے۔ کسے جا کے حضرت فاطمہؓ نون وٹیا۔ آپ وڈر کے آئیاں تے حضور دیاں موراں تو راہ آلاش پئی۔

عام مخالفت

کوئی حضور نون شاعر آکھے کوئی جادوگر بنائے۔ کوئی آکھے کاہن لے کوئی آکھے روگی ہو گیا لے۔ عرض جتنے منہ اونیاں گلاں پر نبی پاک اک دی پت نہ لائی۔ دن رات اکو ای لوگی ہوئی اے۔ عیبراں واسطے پھل چنن والے دے راہ وچ کھنڈے وچھاٹے جانڈے نیں۔ ساری دنیا دے محسن دے گھر وچ پتھر تے گندگی اوہدے گواہنڈی سٹ دیندے نیں پر نبیؐ صبر سکر نال ایہہ ساریاں تنگیاں ترشیاں جھلدا لے تے مونہوں کجھ نہیں کہندا۔

ابولہب حضورؐ دا چاچا تے کتے واوڈا شاہو کار لے۔ پراہنوں مصلیٰ نال ایڈا دیر لے پئی پر چھاویں وانکوں ہر ویلے نال نال لگا پھروا لے۔ جیتے حضورؐ گل کرن لگ دے راہ رولا پا دیندا، لو کو میرے بھتیجے دی گل نہ سنو۔ راہ دنعوز بائیں

پاگل ہو گیا ہے۔ ایہدے تے کسے بدروح دا پرچھاواں ہے۔ اہ او اگون جیسا
 گلاں کرواے۔ اہ لات منات نوں برا کہندا ہے تے اُن دیکھے خدا دی پوجا کرنا
 ہے۔ ایہدے ایں ظالم نے اپنے دوہاں پتراں نوں اکھ کے نئی پاک دیاں دوہاں
 صاحبزادیاں نوں طلاق دواوتی کیوں جو عرب وچ طلاق اک خاندانی بیک تے وٹنا
 بھیجی جاندی ہے۔ پر آپ کسے نوں برا نہیں کہندے، کسے نال برائی نہیں کردے۔
 کسے مصیبت تے دکھ وچ مست تے وٹ نہیں پاندے کیوں جو نبی پاک دی طبیعت
 رؤف تے رحیم ہے۔ نماز دا دیلا ہندا تے آپ کسے گھاٹ تے تک چھپ کے نماز
 پڑھ لیندے۔ عشق تے مشق چھپائیاں نہیں چھپدے۔ دین اسلام مشک وانگوں
 پھیلیا تے خوشبو وانگوں مہکیا۔ پر اُدھدی خوشبو ادر ہونگے کسے جنہاں دی نظرت
 نیک سی۔

پھبواں باب

حبشہ دی ہجرت

نبوت دا پنجواں سال اے۔ آجے کوئی ٹانواں ٹانواں ای مسلمان اے مسلماناں
دا جبرتے مشرکاں دا ظلم و فون دن و دودا گیا تے بنی پاک نے سوچ سمجھ کے مومنوں
فون حبش وے ملک ول ہجرت کر جان دا حکم دتا۔ سولان مومنوں دی جماعت کیوں
بھاڑ چک کے حبشہ ول پھلی گئی۔ نال حضرت عثمان غنی فتنے حضور دی صاحبزادی
دی سی۔ کافراں اوتھے دی کھیڑا نہ چھڈیا، مضر و مضر حبشہ جا پہنچے تاں جو مومنوں
فون اوتھے دی سکھ و اساہ زمین دتا جاوے۔ ایدھر نجاشی حبشہ دا بادشاہ ہما جہل
نال بڑی عزت تے آور نال پیش آیا۔ تے مشرک حبشہ وے پادریاں فون رشوت
وے دوا کے لگے مسلمانوں دی ایتھے دی ہوا و گاڑن۔ کافراں اکھیا ساڈے ملک
وے غلاماں غریباں تے کتیاں نے اک نواں مذہب بنا لیا اے۔ آساں اوہناں
فون دیکھ نکالا وے دتا اے تے ایہنس کے تہاوی پناہ و ہج آگئے نیں۔ جتنے ایہ
ساڈے پرائے مذہب تے تباں وے مخالف نیں اوتھے ایہ نصرانیت فون دی
بڑا سمجھدے نیں۔ کسی بادشاہ فون آکھ ویکھ کے ایہناں فون ساڈے حوالے کر
دیو۔ پھر ایس جانتے تے ایہ۔ درباریاں حاجی بھرئی تے بادشاہ نجاشی فون لا

بجھا کے اکھی گئے۔ اینہاں بھگوریاں نوں اینہاں دے مانکاں دے حوالے کر
 دتا جاوے پر بادشاہ بڑا نصف پسند تے رب دے خوف والا سی۔ اوہ اکھی
 لگا ایہہ کس طرح ہو سکدے۔ میں جنہاں نوں پناہ دتی اے پھیر اینہاں نوں دشمنان
 نوں سوپ دیاں۔ نائے اکھی میں یک طرفہ فیصلہ تے نہیں کرناں۔ مسلماناں
 نوں وی سڈو۔ جدوں مسلمان دربار وچ آئے تے حضرت علیؓ دے چھوٹے
 بھرا حضرت جعفرؓ مسلماناں دوں جواب دیں لئی اٹھے تے اکھی۔

حضرت جعفرؓ دی تقریر

اے بادشاہ اسی کے دے غلام نہیں جو بکچ آئے اں۔ اسی ناہی کے
 دا خون نہیں کیتا جو ساڈے کولوں بدلہ لیا جاوے۔ اسی کے دامال کھو کے
 نہیں لے آئے۔ اے بادشاہ اسی جاہل تے بت پرست ساں، سود خور
 تے بدکار ساں، چور ساں، گواہنڈیاں نوں ستاؤندے ساں۔ دو جیاں داہتی کھا
 جانڈے ساں، جھوٹ بولدے ساں، سڈو تے مڑواری کھاندے ساں، بھرا بھرا
 دا دشمن سی۔

ساڈے وچوں اک رب دا بتی پیدا ہو یا جیہڑا شریف سمجھتے امانت دار
 اے۔ اوں ساں توں حید و اسبق و تیا۔ بت پرستی تے بھڑے کماں توں روکیا۔ اک
 خدا دی عبادت کرنی سکھائی۔ پیچ بونا سکھایا۔ پیچ دامال کھان توں منع کیتا۔ ہمسائے
 نال نیک سلوک، نماز، روزہ تے زکوٰۃ دا حکم دتا۔ ایسے رب تے اوہدے سچے
 رسول تے ایمان لے آئے تے کفر شرک دوں منہ موڑ لیا۔ اہ ساڈا قصور اے۔
 اہ مشرک ساں تنگ کر دے نیں تاں جو ایس پھیر گرا ہی و تے منہ کر لے پر جنہاں
 اکھیاں نور دے جھلکایے دیکھ لے ہوں اوہ پھیر ہنیرے ول کیوں تگن۔
 بادشاہ حضرت جعفرؓ دی تقریر سُن کے اکھی لگا۔ جیہڑا تہاڈے نبی تے

کلام نازل ہندائے اودہ سناؤ۔ تے حضرت جعفر نے سورہ مریم بڑی سوہنی آواز
 نال سنائی۔ نجاشی کلام پاک سُن کے ہنچو کیرن لگ پیا۔ گل سچی ہو دے تے آکھن
 والا ورنال آکھے تے ضرور اثر کر دی لے۔ نجاشی دا دل کلام پاک سُن کے موم
 ہو گیا تے آکھیا قرآن پاک تے انجیل اکو سوئے دے دو نام نیں۔ تے پھر قریشیاں
 نوں جواب دے دتا پٹی میں ایہناں مظلوماں نوں تہاڈے حوالے نہیں کر سکدا
 تیس خیریں مہریں اپنے ملک سدھارو۔

ایس رُکھے جواب توں پریشان ہو کے عمرو بن عامر نے دربارِ قح عرض
 کیتی راہ لوک حضرت عیسیٰ تے ایمان نہیں رکھ دے۔ نجاشی نے دوجی واری مسلمانا
 نوں دربارِ قح سدیا تے مہاجر سوہیں پے گئے پٹی ایس حضرت عیسیٰ نوں نبی تے
 من دے ٹاں پر رت دا بیٹا نہیں کہندے۔ کیوں جو اللہ ایہناں علامتاں توں
 پاک لے۔ تے جے آساں سچی گل کیتی تے متاں پاسہ پلٹ جاوے۔ اورک مردا کیر
 نہ کردا، دوجے دن دربارِ قح جا حاضری دتی۔ نجاشی نے سوال کیتا حضرت عیسیٰ
 ہارے تہاڈا کیر عقیدہ اے۔ حضرت جعفر نے جواب دتا: حضرت عیسیٰ رب ابنہ
 تے اودار سول لے۔ نجاشی نے جواب سُن کے بھویش توں تیرا چکیتا تے آکھیا جو کجھ
 تساں آکھیا اے حضرت عیسیٰ ہو یو ایہو من۔ تے ایج مسلمان مہاجر اں نوں ایس مصیبت
 توں نجات ملی۔ قریشی عیش دپوں جھاڑ کھا کے ہتھ پڑانے کھولنٹرے بستے ہوئی
 گھروں آئے۔

ابوطالب کول

جدوں قریشی کتے پیچھے۔ ابو جہل، عتبہ، شیبہ، ابوسفیان تے ولید سبھے اکٹھے
 ہوئے۔ گل گن منہ کے حضور دے چاچے ابوطالب کول میلا پاکے گئے تے آکھن
 جکے اورک باہیں بھجیاں گل نوں آوندیاں نیں۔ پھیر سانوں آلاہماں نہ دیں۔ ہن جھتیجے

نوں موڑ لے تے یاں توں دچوں ہٹ جا۔ ایس جانے تے محمد صلی اللہ علیہ وسلم ،
تے جے بچھوں بھتیجے دی امداد کرنی آں تے ہننے سدھا ہو کے میدان دچ آجا۔
پھیر دیکھی جائے گی جو ہو دے گی۔

نبی پاک و اجواب

چاچے نے شریکاں دی گل سُن کے حضور نوں بلایا تے اکھیا بھتیجیا بڑھو
تے اوناں بھار پاجتاں اوہ چک سکے۔ آپ چاچے دی گل سُن کے سوچیں پے گئے
اجیے دیلے حضور دا حوصلہ دیکھو پٹی امتحان دے کیہڑے کیہڑے طوفان نر جنہاں
دچ رُت دانہی گھریا کھلوتا ہے۔ جددوں چاچے دی گل سُنی ، سینے دچوں اباں اٹھیا
تے نیناں بھڑیاں لاوتیاں۔ پھیر چاچے نوں صاف اکھ دتا ، پئی رب دی قسم چاچا راہ
لوک بھادی میرے اک ہتھ تے سُدج تے دوسرے تے چن میا رکھن ، میں اپنا فرض
خرد ادا کران گا۔ یارت واکم پورا کران گا یاں اوہی راہ دچ قربان ہو جاواں گا۔
اہ مضبوط تے پکا ارادہ ، سرد سڑدی بازی لادن والا جواب سُن کے چاچا
دی شیر ہو گیا تے اکھن بگا جاپترا جو تیری مرضی ہو دے کر ، تیری ہوا دتے کوئی نہیں
دیکھ سکدا۔

کافراں و توں لالچ

جددوں مکران ، ظلمناں ، فریبناں تے دھکیاں دھونسناں دے سارے تیر
ٹھک گئے ، تہذوقیشیاں نے نبی نوں حکومت ، دولت تے جمن والا لالچ دین دا اہر کتیا۔
مُشرکاں دیاں اکھاں دچ پیغمبری دیاں رد سالی بے نیازیاں دے نظارے کیویں
سا سکدے سن۔ اوہ ہر کم نوں نفسانی خواہشاں تے غلامناں دا انبار سمجھدے سن
اور کتبہ حضور کول آیا تے پھچیا پٹی کھلی وایا صاف صاف دس تیرا مطلب کیہ

اسے۔ جسے توں چاہیں تے کے دڈے گھرانے وچ تیری شادی کرائی جاوے۔
 دو تہاں دسے ڈھیر تیرے تھماں وچ لادینے اُن۔ سارے بکتے دی حکومت
 تیرے حوالے کر دینے اُن۔ پرتوں ایس نویں مذہب دے پرچار توں باز آجاتے
 اپنے کم نال کم رکھ۔

جہدی نظر وچ دنیا دے مرتبیاں تے منصبیاں دی خواہش ہووے۔ اُہ مُڑ
 ایس توں دوسرے کے ہو کر کپہ منگے گا۔ پر حضرت محمد مصطفیٰ تے رب دے سچے رسول
 تے کونین دے سردار کن۔ اُہ ایس فانی دنیا دے کیویں نظر کر دے۔ آپ نے جواب
 دتا: عقبہ کوئی بندی بندی گل کرے تے اقدار واسو اکرن توں انکار کر دتا۔ نالے
 وحی دی زبانی جواب دتا: قُلْ إِنَّمَا بَشَرٌ مُّبْتَلٍ لِّيُؤْتِيَهُم حُكْمًا وَيُلْهِمَهُمْ
 مَا شَاءَ مِنْ عَمَلِهِمْ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ قُلْ إِنَّمَا بَشَرٌ مُّبْتَلٍ لِّيُؤْتِيَهُم حُكْمًا
 وَيُلْهِمَهُمْ مَا شَاءَ مِنْ عَمَلِهِمْ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ قُلْ إِنَّمَا بَشَرٌ مُّبْتَلٍ
 لِّيُؤْتِيَهُم حُكْمًا وَيُلْهِمَهُمْ مَا شَاءَ مِنْ عَمَلِهِمْ وَإِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ
 عقبہ وارنگ فق ہو گیا۔ عقبہ اصل وچ نیک دل تے بعد وک سی۔ اپنے بعدوں حضور توں
 دنیاویاں آلائشاں توں اُچا دیکھیا تے سمجھ گیا پئی کئی والے دی تعلیم وچ اک سلطنت
 دے نشان نظر آندے نیں۔ اُہ چپ چپاتا مڑ گیا تے قریشیاں نوں جا آگیا پئی محمد
 (صلی اللہ علیہ وسلم) اپنا سجن اے کوئی اوپر نہیں مانج دی بڑا گئی بندہ اے۔ براہ جہڑا
 کلام پیش کر والے اودہ نری شاعری نہیں چلی گل اے۔ تھی اوہنوں اودہ سے حال
 تے چھڈ وئیو۔ جسے اودہ مات کھا گیا تے نیرے چھکارا ہو جائے گا۔ جسے اودہ عرب
 تے چھا گیا تے تہاڈی دی عزت ہووے گی۔ پر کافراں اودہی گل نہ سنی تے اُٹا
 اکھیا توں اینویں مڑ پلان مارنا ایں۔ تیرے تے وی کئی والے دا جادو چل گیا اے۔

ابو جہین نے اک واری حضور نوں نماز دی حالت وچ اذیت پہچان واسطے
 پتھر پھینکا تے اللہ تعالیٰ اُہ سے اتے ہیبت طاری کر دتی۔ اُہ سے ہتھ جڑ گئے
 ساتھیاں کول آیا تے انہاں پھپھیا تے اپنی حالت دسی۔ اوسے ویلے نصر بن حذافہ

اٹھیا تے اوں کہیا پٹی محمد تہاڑے دوج پیدا ہویا تے دوصیا کھلیا جوان ہویا۔
 تہاڑے دوج سب توں سچا، نیک تے امین تے نیک کہیا جاندا سی۔ ہی جڈوں
 اہڑے کناں تے دھوئے آگٹے تے تہاڑے لٹی اک نیکی واپس نام لیا یا تے
 قساں انہوں جادوگر، کاہی شاعر تے دیوانہ بنایا۔ میری سمجھ دوج نہ اودہ جادوگر
 اے نہ کاہی تے نہ اہڑا کلام پاک شاعرانہ اے۔ نہ اودہ دیوانہ اے۔ میرے
 خیال نال تھی سوچو تے انہوں اہڑے اپنے حال تے چھڈ دیو۔ خدا اولوں
 تہاڑے سامنے آخری حکم آچکا اے۔ (ابن ہشام)

قرآن و اثر

ابوسفیان، ابو جہل تے الافس و کھر و کھرے اوہلے بہرے کے حضور
 پاک دی زبانی رات نوں قرآن شریف سن لے سن۔ آپ دی عادت مبارک سی کہجے
 دی دیوار مستجاب دے نال کھلو کے رات نوں تلاوت فرمادے سن تے اہ کافر
 قسم کھاندے سن پٹی نہیں سناں گے پر رات نوں پھر آپ دی تلاوت سن لے
 سن۔

حضرت امیر حمزہؓ و مسلمان ہونا

حضرت امیر حمزہؓ آپ دے چاچے دی کن تے ساکوں دودھ بھرا دی دواں
 تہاڑے دودھ پتیا ہویا سی۔ ہاشمیاں وارعب تے چودھرا ہوتا حضرت حمزہؓ دی وجہ
 نال سی۔ پکے لشکاری، بہادر تے سخی کن۔ اوہناں دی عادت سی سویرے تیرکمان
 لے کے لشکاروں چلے جاندا تے ڈوہنگیاں تھاماں ویلے مڑوے حضورؐ دی
 نبوت دے اچرچ واقعے تے اوہناں کوئی دھیان نہیں سی دتا۔ جے کتے راہ

کھڑے مل گئے تے سلام دے ما ہو گئی نہیں تے خیر۔
 اک دن ابو جہل نے حضور پاک تے حملہ کر دتا۔ آپ دایس مبارک پتھر وچ
 مال زخمی ہو گیا تے ہودیاں دھاریاں چھٹ پیاں۔ پر حضور نے بڑے حوصلے تے
 صبر توں کم بیا تے چپ کر کے ادھتوں گھر آ گئے۔ حضرت حمزہؓ دے گھر دی گولی
 نے راہ سارا ماجرا دکھیا۔ جدوں لوہڈے ویلے حمزہؓ شکار کھید کے آئے، اوہی
 ابو جہل دے ظلم تے حضور دے صبر و سارا قصہ دسیا تاے مہنا ماریا، پئی دشمن
 تے بھینجے نوں ماراں مار دے نیں تے چاچا شکار کھید دا نہیں رنج دا۔ اُدی گل
 سُن کے چاچے دا ہونگھ پھریا تے بڑا دریغ آیا۔ آپ تیرکمان سنے ابو جہل دل گئے
 اوہ آگے خوشامدیاں مال حرم دہج منڈلی لائی بیٹھا سی تے گپاں مار واسی۔ حضرت حمزہؓ
 نے جان دیاں کمان ابو جہل دے سر داج ماری تے ملکار کے اکھیا، ابو جہلا میں وی آج
 توں مسلمان ہو گیا ماں۔ جے ہمت سے ای تے آساہمنے۔ ابو جہل بڑا سیاہی ناسی
 اوہنوں برچاں تے لگیاں پر سوزج کے گل ہا سے پاوتی۔
 ایس طرح حضرت حمزہؓ دے اسلام بیاون دا اعلان سن کے کھڑے
 شہدے تے منگے وی آپ دے گروں بہ گئے۔ ہن شریف تے مظلوم کئی دے نال
 کوئی گستاخی نہیں سی کردا۔

حضرت عمر فاروقؓ دا اسلام بیاونا

امیر حمزہؓ دے اسلام دی خبر سُن کے قریشیاں دے کلیجیاں دہج چھریاں
 پل دیاں سن۔ پر کجھ کر نہیں سن سکدے۔ تہ دے خبر آئی جے حضرت عمر فاروقؓ
 اسلام دے جھک پئے نیں۔ گل انجی ہوئی حضرت عمرؓ دی عمر اوس ویلے کوئی ستائ
 در سے سی۔ جوانی دا زور تے زرتے۔ پھیرت کرائے تے نیوں چلے والی مثال بنی

ہوئی سی حضور نال دشمنی۔ اسلام نال ویردی کوئی حد نہیں سی۔ ایہناں دی گولی
 یسید مسلمان ہو گئی تے اوہنوں ایٹاں مار دے راہ وچاری بے ہوش ہو جاندی تے
 جدوں مار دے مار دے تھک جاندے تے اوہنوں ذرا ساہ آؤندا۔ ایسے طرح
 عزیز مسلمان جیہڑا ایہناں دے ہتھے چڑھ جاند اُوہا برا سال کر دے۔ اک دن اپنی
 طبیعت دی سختی دی وجہ نال ڈاڈے غصے دے آئے۔ گھر دن تلوار لئی تے کھلی
 دارے دل ٹرپے پٹی چلو آج محمد صلی اللہ علیہ وسلم، دی انج لاہ دیسے تے نت دی
 بھنڈی تک جائے۔ نہ ہو دے گا وائس نہ وجے گی و بھلی۔ ننگی تلوار لئی۔ ارقم غم دے
 گھر دل ٹرے جاندے سن، تھوڑی واٹ تے گئے تے اکوں نعیم رضی اللہ عنہ سے حضرت عمر
 دے رشتے دار سن مل پئے۔ اوہناں طور بدے دیکھے تے پچھیا کہ صر دھاوا
 کیا اے؟ عمر نے جواب دتا، آج کھلی واٹے واقعہ مکان چلیاں، ایس کیہ گھر گھر
 ننگا دہ پایا ہویا اے۔ نعیم رضی اللہ عنہ اکوں بنا سوار کے جواب دتا، حضور دتے پھیر جائیں
 پہلاں اپنے بھین بھنویسے دی سارتے لے۔ تیری سکی بھین تے بھنویا مسلمان
 ہو چکے نیں۔ عمر نون راہ گل سن کے پنجنیں کپڑیں الگ الگ اٹھی۔ او سے طرح بھیرے
 ہوئے شیر دانگوں بھین دے گھر جاوڑے۔ تقدیریں اگے بھین اچی آواز نال قرآن
 پاک پڑھدی سی۔ پیراں دا کھڑا اک سن کے چپ کر گئی تے قرآن پاک جیہڑا اوہ اوس
 ویلے اک صحابی حضرت خبیث کولوں پڑھدے سن، قرآن دے وقتے کج دتے۔
 ایدھرا ایہہ جاندیاں بھنویسے دے گل پئے گئے۔ فاطمہ آگے ہو کے چھڑاؤن گی
 تے اوہنوں مار مار کے ہولہان کر دتا۔ اوڑک فاطمہ نے غصے دے وچ آن کے عمر نون
 جواب دتا، کر لے جو کجھ کرنا اپی بھراوا، ایس تے مسلمان ہو چکے اں۔ حضرت عمر
 نے جدوں سکی بھین داہو گدا دیکھیا نا لے اکوں تھک دا جواب سنیا تے ٹھٹھہ
 گئے۔ رب نے پھل دی پتی نال ہیرے دا بگر کٹ دتا۔ کفر دی آگ اسلام دی
 رحمت نال بھسم ہو گئی۔ پندرول موم ہو گیا تے نہ ہو دگن تک پئے۔ پھیر بھین نون

اکھیائیں جو پڑھنے سے سوا وہ مینوں دی سناؤ۔ جیسی جہوں بھرا دارنگ بدایا دیکھیا
تے قرآن پاک دے ورقے ساہنے رکھ دتے تے حضرت عمرؓ نے پڑھنا شروع
کرتا۔

يُسَبِّحُ بِحَمْدِ اللَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ تُولِيهِمْ مَا يَشَاءُ اللَّهُ
وَرَسُولُهُ يَكْفُرُ فِي قُلُوبِهِمْ تَعَالَى اللَّهُ عَنِ السُّفْهَانَ
کھول دیاں تے زبان تے کھمباری ہو گیا۔ پھر ایسے طرح ارقمؓ دے گھر وں چلے
گئے۔ مسلماناں جہوں باہر جھاتی ماری۔ عمرؓ نوں سنگی تلوار پھڑی آؤندا دیکھیا تے
گھابریسے۔ حضرت حمزہؓ نے اکھیائیں کوئی چت نہاؤ۔ جے راہ چنگی نیت نال آیا
اے تے بھلی گل نہیں تے او سے دی تلوار نال اوہنوں راہے پا دیاں گا۔ ایدھر حضرت
عمرؓ نے جہوں بوا کھڑکایا تے گنڈی کھول دتی گئی۔ عمرؓ آجے بروہاں وچ ایسن
کھی گولے آقانے آپ آگے جا کے فاروق داپتا پھڑکے فرمایا، عمرؓ کہی گل اسے۔
حضرت عمرؓ دیاں اکھاں جھک گیاں۔ ڈاھڈا نوا جھانا ہو کے عرض متی یا رسول اللہ
رَبِّ تَعَالَى إِيْمَانِي تے کلمہ پڑھیا۔

مسلماناں ایسے خوشی وچ آچی ساری تکبیر دا نعرہ ماریا۔ ایسے آواز نال کتے
دیاں پہاڑیاں گونج اٹھیاں تے اسلام دا بول اُچھا ہو گیا۔ کافر سڑھج کے کباب
ہو گئے۔ حضرت عمرؓ دی طبیعت بڑی جوشیلی سی۔ اوہ طاقت چھڑی آج تیکر اسلام
دے مخالف خراج ہمدہی کی، دین دی تعمیر واسطے ورتی جان لگی۔ حضرت عمرؓ دے
اسلام بیا دن نال کافراں دے دلاں تے مسلماناں اوڈتے ہیبت پے گئی۔ ہن مسلمان
کسے روک ٹوک توں بناں حرم پاک وچ نمازاں پڑھن لگ پئے۔

ستواں باب

ہاشمیاں دی نظر بندی

جدوں ابوہب تے ابوہبل ویکھیا پٹی کئی والے دادین دنوں دن پھیلدا
جاندا لے۔ ایہناں نوں پتھر پینے شروع ہو گئے۔ ایہناں قریش دیاں ساریاں سڑاواں
تے چودھریاں نوں گھر بلا کے تھاپکایا پٹی کے طرح ہاشمیاں دے کوڑے نال من
درقن چھڈ دیو۔ ایہناں دادانہ پانی بند کر دیو۔ اوڑک اک مٹھ ہو کے اقرار نامہ لکھیا
گیا پٹی آج توں ہاشمیاں نال انگ ساک لین دین سب چھڈ دیو تے آگ پانی دی رنج
دی نہ رکھو جدوں تیکر اہ آپ محمد صلی اللہ علیہ وسلم، نوں قتل نہ کر دین یاں ساڈے
حوالے نہ کر دین۔ اودھر سبناں قبیلیاں اہ اقرار نامہ لکھ کے کعبے دی چوگاٹ نال
ٹنگ دتا، ایدھر تریل ٹدھاں تے پٹی۔ ابوطالب نے اپنے تجربے دی بناتے اٹھ
والا ویلاتے سبے خطرے بھانپ لئے۔ اوس عقل دے جوان پر دھو لیاں والے
بڈھڑے نے اپنے سارے کوڑے نوں نال لیا۔ بھانڈا ٹینڈا چک کے اک پہاڑی
دی گھاٹی تے جا ڈیرا لایا۔ تاں جے کافر چان چک حملہ دی کر دین تے اسیں پنج
جائیے۔ ایدھر ہاشمی قلعہ بند ہو بیٹھے اودھر مٹوویاں دانہ پانی دی ٹوک دتا۔ نہ
دھاریاں نوں کیتوں سو واسطے نہ کوئی کم کاج کر سکے۔ صحابی فرمکھاں دے پترتے

ٹیکے چڑے اُبال اُبال کے کھاندے رہے۔ انجانے تے معصوم بال بھکتے تڑپے
 چکیں رون تے کافر خوشی نال کھچاں مارن۔ ایس بھٹی دج دی بنو ماشتم نوں تڑپے
 ایس طرح تپایا گیا پئی تار تیخ پڑھ کے نوں کندھے کھڑے ہو جانڈے نیں۔ تہاں
 سالان دج نبی گوے نال رہن بہن نال سارا کوڑماں حضور دے اخلاق دا گروید
 ہو گیا۔ اورک دجی پیغام سے کے آئے پئی مشرکاں دا اقرار نامہ تے سیونک چٹ
 گئی لے۔ حضور پاک نے راہ خیر جہدوں چاچے نوں دتی تے اوہناں پر پہ دج
 ساریاں آگے گل کیتی۔ جہدوں کجھے دج جانکے قریشیاں دیکھیا تے حضور پاک دی
 گل ٹھیک نکل۔

اید مرد دجے قبیلے جہڑے ہاشمیاں نال رشتے داریاں رکھدے سن، راہ
 سال دیکھ کے دچو دج کر کھدے سن۔ پر ڈر دیاں دم نہیں سن مار دے۔ اورک
 ہشام عامری دے دل دج رحم آیا تے اوس دو جیاں لوکاں نوں ہنا ماریا۔ پئی
 آپ تے رُج جُج کے سوندے اوتے تہاڈے نزدیکیاں دا دانہ پانی بندے۔ راہ گل
 سن کے زبیر، معظم تے عدی سارے حرم پاک دج اکٹھے ہوئے تے اوہ اقرارنا
 پھر کے پاڑ ٹٹیا۔ پھر ہتھیار لا کے ہاشمیاں کول گئے تے اکھیا تئیں گھریں چلو۔
 کوئی تہا نوں منہ نہیں پالیندا۔ جہڑا راہ دج کھوے گا اوہنوں آسیں دیکھ لوں گے
 ایس طرح بند خلاصی ہوئی تے تیجے در سے ہاشمیاں دا سانا خاندان مڑاپنے گھریں
 آیاتے کافراں دا مان مٹا۔

دب دی محبت دا دعویٰ کرن والے آریاں نال چیرے جانڈے نیں۔
 تن دج کیرے پے جانڈے نیں۔ رورو کے دیدے چٹے ہو جانڈے نیں، پر
 مونہوں سی نہیں کرے۔ ایہ عشق سچیاں عاشقاں نوں سولی چا ہر دیندا ہے تے
 پستی کھل ہا دیندا ہے۔ پر عاشق بھٹاں وانگوں سن دی بلدی لاٹ تے مڑ جانڈے
 نیں پر منہ بچھاں نہیں موڑ دے۔

حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم نال وی ایسے طرح ہندی رہی۔ آپ
 نوں دین اسلام واسطے بڑے جفر جاننے پئے۔ آپ دیاں مصیبتاں تے اوکڑاں دا
 قصہ لکھدیاں لکھدیاں قلم تھک جانڈی اسے پر کوئین دے سر وار دیاں آزمائشاں
 نہیں لکھدیاں۔ حضور ارادیاں دے اجیہے پکے سن پئی پہاڑ اپنی تھاں توں ہل
 سکدے سن پر حضور دے مبارک قدم اپنی تھاں توں نہ ڈول سکے۔ انج نبوت
 طیاں دس ورھے گزر چکے سن تے آجے دیس نکالے دے زخم وی ہرے سن
 تے تقدیر نے حضور پاک تے اک ہور ستم توڑیا۔

ابوطالب کو قح

کلی والے دامہربان تے شفیع چا چا ابوطالب عمر دیاں اسی منزلاں
 پوریاں کر چکاتے دنیا توں چلانا کر گیا۔ ایس ویلے آپ دی عمر پنجاہ ورھے سی۔
 ایس صدے دا اثر کوئی حضور کولوں پچھے۔ ہر مصیبت قح ہر ویلے چا چا آپ دی
 کند تے ہتھ رکھ داسی تے آپ دی حمایت قح کندھ بن کے کھلو جانڈا سی۔
 ابوطالب بڑے رعب تے دبدبے والا داناں آدمی سی۔ راہی موت نے
 ماشمیاں نوں یتیم بنا دتا۔

حضرت خدیجہ بڑی موت

آجے چاچے واکفن دی میلا نہیں سی ہو یا، آپ دی پیاری بی بی خدیجہ اپنی
 محبت تے وفاداری واثبت دے کے دنیا توں کوچ کر گئی۔ راہ بی بی دی آپ
 نوں ہر مصیبت ویلے تسلیاں دیندی سی۔ کلی والے ہنجاں نال اپنی پیاری بی بی دا
 جنازہ قبر قح اتاریا۔

ایس توں قیاس کرو۔ پئی اینہاں دوٹاں صدیاں نے آپ واکہ حال کر چھڈیا

ہو دے گا۔ دنیا و حج چائن کرن والے رسولؐ نوں ہر پائیسوں ہنیریاں گھیریا سی۔
 بے شک آپؐ اپنیاں بیکسیاں و حج اپنے ربؐ کو لوں امی امداد منگدے س تے
 برنسبست و حج ربؐ واسہارا ای ڈھونڈ رہے س۔

غماں و اسال

پر عزیزیاں پیاریاں تے ہمدردیاں دی موت آدمی نوں ضرور پریشان کر دیندی
 اے۔ ایس واسطے ایس سال نوں تاریخ و حج غماں وادھا کہیا جاندا اے۔ اہ و دو نوں
 رفتی آپؐ دیاں تنہائیاں وے غمخوار س تے آپؐ واپس سال و حج ورو وند او نئے
 س۔ رانج جا پد اے ربؐ دی مرضی اہ سی پی اوہا رسولؐ دنیا دے سارے سہارے
 چھڈ دیوے تے اگور ربؐ نال لولائی رکھے، تاں جو کل نوں کوئی ایہہ نہ کہہ سکے، پئی
 اخیر ی پیغمبرؐ دیاں ساریاں کامیاہیاں تے و دیاہیاں فلانے فلانے رشتے دار دیاں
 مہربانیاں س۔

ایہہ دو ماں رفیقیاں نے منہ موڑیا او دھر قریشیاں پھیرا کھاں بدل تیاں۔
 کافر اکے وکے مسلماناں تے پھیر حملے کرن لگ پئے۔ اک دن آپؐ گھرنوں رے
 آوندے س تے کسے دشمن نے اکھیاں دیکھ کے اُتے مٹی دا بھج سٹ و تان کئی وائے
 دی صاحبزادی حضرت فاطمہؓ نالے اپنے پیارے پودے منہ سرتوں مٹی جھاڑے
 نالے زار زار رووے۔ دھی دے ٹھکورے سگ کے آپؐ دے دی ہنجو آگے
 پر صاحبزادی نوں حوصلہ دتاتے فرمایا۔ ربؐ تیرے باپ دی حفاظت کرے گا۔ تے
 حضرت فاطمہؓ اسماں دل تک کے فریاد کیتی۔ یا مولا تیرے نبیؐ تے دنیا دے محسن
 و اراہ سال! تیریاں قدرتاں توں ایں جانیں۔

اٹھواں باب

طائف

رَبِّ دِی رَاہِ وَجِ مَصِیْبَاتِ اَشْحَادِیْنَ دَالِیَاں نُوں ہِمِیشَہٗ دِلِ دَا سِکُوں رِہِنْدَا
اے۔ اُوہ کسے دُکھ توں نِزاسے نہیں ہِنْدے تے نہ کسے مُصِیْبَتِ تُوں گھا بَر دے
نِیں۔ مِبر شُکْر نَالِ رَبِّ دِی یَا دُکْر دے۔ اُوہ دِی مَنزِل تے قَدَمِ اٹھائی جَانْدے نِیں۔
کوئی مَنے نہ مَنے اُوہ اپنا پیغام سنائی جَانْدے نِیں۔

نِی پَاکِ نُوں مَحَبَّتِ دے دَر دِ مِٹھے لُگ دے تے لَذتِ مَآں دِی دے سَک۔
جِدُوں کتے وَجِ اِسْلَامِ دِیاں سبے رَاہِی گھیر لیاں گِیاں تے کَمَلِ دَالَا اپنی نُبُوْتِ مے
فَرَمِ نُوں ساہنھے رُکھ کسے طَائِفِ دَلِ ٹِریا کیوں جو کتے دَالِیاں مِیری گل نہیں سُنی خِبرے
طَائِفِ دَالے اِی سُن لَیْن، خِبرے ایتھے اِی تَوْحِیْدِ دَا بُوٹا د دے مِچھتے۔ پَر طَائِفِ
دِی اُچھی دِکَانِ تے پِچکا پُکوانِ دَالِی گِلِ سِی۔ اِیہناں دے کتوں تے پہلاں اِی جِچھے
اُسے ہوئے سَک۔

طَائِفِ کِیوں سَمُحِ مِیلِ دُور اے۔ اِیہتوں دَا عِلَاقَہٗ بَرَا اَبَاد تے ہر یَا مِجْرِیا لے
کھیترز رِخیز، باغِاں دِیاں رونقاں تے قَدْر تِی چِشْمِیاں دے ٹھنڈے پَانِی۔ دَر نِہاں
دے پھل تے اَنگُورِاں دِیاں دِیلاں، جِنتِ دِیاں بہاراں تے نَقِشے کِچھ دِی دے نِیں۔

پر جہڑیاں زمیناں آباد ہوں، اوتھوں دے لوکاں دے دل نیکی دتوں بھیر بندے نیں
 ایتھوں دے اُجڑتے اکھڑا میراں نوں ذاتاں دے غرور کن۔ اہ دلاں دے کھوٹے
 سن۔ آپ جددوں پھر دے پھرانڈے درویشی وی حالت دتھ ایتھوں دیاں دتے
 چودھریاں کول پہنچے۔ ایتھے نبی دا نہ انگ کسی نہ ساک، نہ ظاہری شان تے شوکت
 مسافری تے پروسی اتوں خستہ سالی۔ ایس حال دتھ کسے امیر دے گھر جا ڈرنا ای بڑی
 اچرچ گل سی۔ پھیرا جیسے بے دیناں نوں نیکی تے اسلام دل بلاؤنا پیغمبری حوصلے
 داکم سی۔ اودھ حضور دی گل سن کے اگوں ٹپکراں کرن لگ پئے۔ بھیتو بھیت بولیا
 برس۔ آپ جہدے نال وی گل کرن اودھ اگوں جھڑکے تے اکھے رب نوں رسول
 بناون واسطے کوئی چنگا آدمی نہیں سی بھیا۔ آپ سر جھکائی سب دیاں بندے رہے
 اوڑک مایوس ہو کے شہروں باہر نکل ٹرے۔ پراہیناں بے دیناں نوں اک مشغولا ہتھ
 آگیا۔ ایہناں شہر دے نکلے آپ دے مگر لا دتے۔ مشغول دے آوازاں کس دے
 تے توڑیاں مار دے۔ حضور دے پیچھے رولنا پائی جانڈے۔

غور کرو دنیا دا محسن کلا دے بھر بھر کے دوزخ دی آگ کوں بچا دے
 تے اہ بد بدی دوزخ دتھ چھالاں مار دے۔ ایہناں بھوللاں نے آپ نوں اتناں
 ماریاں شروع کر دتیاں تے کسی واسے دیاں چٹیاں بھولہاں ہو گیاں۔ اوڑک آپ بخش
 کھا کے ڈگ پئے۔ آپ واسا تھی آپ نوں چک کے اک پھڑی دے کتھ سے لے
 آیا۔ جتنی بھو ڈگ وگ پیراں نال جڑ گئی سی۔ جددوں کجھ ہوش آئی، حوصلہ کر کے اوتھوں
 اٹھے تے ہولی ہولی شہروں باہر آگئے۔ آغ دد بھاتاں دے بادشاہ نال طائف دتھ
 اودھ ظلم ہو یا جہڑا اُمد دتھ وی نہیں سی ہونا۔ آپ دے ساتھی نے سہارا دتا تے
 آپ ڈگ دے ڈھینڈے اک باغ دتھ ٹھنڈی تھاں تے چھاویں آ بیٹھے اہ باغ
 کتے دے رئیس متبہ واسی۔ جس اپنی شرافت توں کم لیا تے آپ نوں پروسی مسافر جان
 کے اپنے غلام ہتھیں آگور واک گھٹا گھٹا جہڑا کئی واسے نے قبول کر لیا۔

آپؐ واسا مٹی زید وی آپؐ توں بچاؤ نڈا بچاؤ نڈا زخمی ہو گیا سی ۔ اوڈک دولوی
 زخمی اک دو جے نوں توصلہ تے سہارا دیندے کتے مڑ آئے ۔ بنی سرور جان دے
 سچ پئی امیراں تے بتھاؤراں نوں نیکی دا خیال نہیں ہندا ۔ ایہناں نوں اپنے مال دولت
 نال محبت ہندی لے ۔

پرنبیاں تے مرسلاں دا ارادہ اپنا نہیں ہندا ۔ ایہناں دا ہر کم تے ہر قدم رت
 دے حکم بناں نہیں اٹھدا ۔ نالے پیغمبرؐ دا فرض ہندا لے ۔ اُوہ دین دا سنہیا ہر امیر غریب
 دے کٹناں توڑی پہنچا دیوے ۔ عمل کرونا بنی دا فرض نہیں ہندا ۔

اودھر حضورؐ نوں ایس نماںی حالت فتح ویکھ کے رت دی رحمت نے جوش
 ماریا ۔ جدوں رت دا پیرا تے اخیر ی رسولؐ طائف دے شہر وچ ڈا ہدا ہولا ہو گیا
 تے ہن پہاڑاں زمیناں تے اسماناں توں بھارا ہون لگا ۔ ہن اسماناں دے قدسی
 دی حضورؐ ول کھی آدن لگے ۔ ہن ملک الجبال پہاڑاں دا فرشتہ آپؐ دی خدمت وچ
 حاضر ہویا تے عرض کیتی یا رسولؐ اللہ حکم دیو تے جنہاں پتھر مارے نیں ایہناں تے
 طائف تے کتے دے دونوں پہاڑاں دیاں ۔ پرکس والا بڑے جبرے تے رم
 والا لے نا آپؐ جواب دیندے نیں میں زاسا نہیں ۔ خبرے کل نوں ایہناں دی اولاد
 وچوں دبی دے عاشق پیدا ہون ۔ بنی سرور دا راہ جواب سُن کے پہاڑ وی پانی پانی ہو
 گئے ۔ اصل فتح گل ایہہ سی ، جدوں کتے فتح نیکیاں دا دیوا بچھ چکاتے آپؐ طائف
 کوں کھین گئے سچ پئی توں فردی شمع چمک سکس گا ۔ پراہ کتے نالوں وی دل دا
 پتھر نکلیا ۔ دُوروں یثرب نے آواز دتی یا رسولؐ اللہ میں مدینہ جنی نوں تیار کھلاناں ۔
 ہن ایہنا ہنیریاں فتح سویر ہون لگی تے پوہ پھٹ پئی ۔

اچھے تیکر کوئی اکاؤتکا ای دین قبول کر رہیا سی ۔ ہن حضورؐ نے حج دے
 موقع تے عرب دے قبیلیاں نوں دین ول بلاؤنا شروع کیتا ۔ ایتھے وی اوسے
 طرح رئیسوں نے آپؐ نوں رکھا جواب دتا ۔ کیاں گل سُن کے مال چھڈی ۔ اک دن آپؐ

ابو بکر صدیقؓ نون نال سے کے جو ذہل دے قبیلے قل گئے۔ اوہ بڑی مردت نال پیش
 آئے۔ پانی دھانی پیا کئے پھیلتی تھی کا ہدی تلمیقن کر دے او۔ نبیؐ نے فرمایا، خدا اک
 لے تے میں رب دابھیجا ہو یا رسول ہاں۔ ایہناں سبھو کجھ سنیاں تے گل نہ گولی۔
 پر آپؐ دابڑا وصلہ تے بڑیاں تمیاں ڈوراں سن۔

دو جہاں قبیلیاں ذبح تبلیغ

اورک ایہناں ہنیریاں تے نا امید دے کالیاں بدلاں وچوں اک حرفانی
 تے نوری لشک پئی۔ آپؐ بدوں حج دے موقع تے عقبہ دے تلے پہنچے، کجھ لوکاں
 آپؐ دی بڑی ادر کیتی۔ ایہ لوک خنرج دے قبیلے وچوں سن تے یثرب دے رہن
 والے سن۔ حضورؐ پاک نے جدوں ایہناں نون اسلام دی تبلیغ کیتی، ایس قبیلے دے
 نیک لوکاں دین قبول ذبح پہل کیتی۔ ایہناں دے نام عقبہ، اسعد، عوف، قطیعہ،
 جابر بن مسعود۔ رافع بن زید آپؐ نے قرآن دیاں اوہ سورتاں جہڑیاں اوس ویلے تک نازل
 ہو چکیاں سن، عنایت کر دتیاں تے ایہ لوک اسلام دی تبلیغ کرن دا وعدہ کر کے
 یثرب مڑ گئے۔ ایس طرح یثرب ذبح دین دی دولت ونڈی جان گئی۔

یثرب ذبح اسلام

ورھے پچھوں کئی واسے دی زیارت واسطے بارہا مسلمان یثرب وٹوں آئے۔
 آپؐ دے ہتھ تے بیعت کیتی تے وعدہ کیتا اسی رب دی ذات نون واسد جاناں
 گے۔ عبادت ذبح اودا کوئی شریک نہ کراں گا۔ چوری، یاری، تمہت، شراب، جو
 تے چنٹھوری نہ کراں گے۔ ایہناں مسلماناں دی خواہش تے کئی واسے نے حضرت مصعبؓ
 نون دین سکھان واسطے ایہناں سے نال گھل دتا۔ ہولی ہولی یثرب دی زمین دین
 دا گھر بنی دی گئی۔ مدینہ ایمان نال بھردا گیا تے مگر خالی رہ گیا۔ اگلے پچھے رہ گئے

تے پھیلے آگے ننگے گئے۔ دو جے در سے ایسوں تہتر مسلماناں دا قافلہ حج واسطے
 آیا جنہاں دوح و دعوزناں وی سن۔ ایہناں حضور پاک دی زیارت کر کے اپنا ایمان
 تازہ کیتا۔ نالے کملی والے وی خدمت دوح عرض کیتی یا رسول اللہ! تسی شرب ول
 چلو۔ نبی سرور نے جدوں اسلام دی ول پھلدی تے پھلدی وی دیکھی شرب جان دا
 وعدہ کریا۔

حضرت عباسؓ اچھے تیکر اسلام نہیں سن یا سے پر حضور پاک نال دلوں بڑی
 محبت کر دے سن۔ ایہناں شرب دے مسلماناں نوں اکھیا۔ کتے دے کافراں تے
 مشرکاں ساہنے کملی والے لسی ایس بہینہ ڈھال بن کے کھلوتے رہے ہاں۔ جے تساں
 نبی سرور دی بانہہ پھری دی لاج رکھنی ایں تے مردیاں دیاں تیکر آپ دا ساتھ
 دینا جے تے چنگی گل اے نہیں تے ہینے ای جواب دے دیتو۔

راہ رتے پدھرے تے ایمان والے لوک سن۔ ایہناں جواب دتا ایس وی
 تلواراں دیاں چھاواں ہیٹھ پلے اں۔ ایس ہر حال دوح نبی پاک دا ساتھ دیاں گے۔
 پر گل انج اے ایہ نہ ہووے جدوں تہانوں بادشاہی مل جائے تے سارا ملک
 مسلمان ہو جائے تے تیس سالوں و سار کے پھر کے آجاؤ۔

کملی والے نے ہس کے جواب دتا، میرا تہاڑا ہواک اے۔ تسی میرے او
 تے میں تہاڑا۔ آپ دیاں محبت بھریاں گلاں نے اوہناں مسلماناں دامن مرہ لیا،
 تے اوہناں نبی پاک دے ہتھ تے ایہ بانڈیاں ہوئیاں بیعت کیتی پئی ایس ویلے
 کملی والے دی تابعداری کرنی سارے جہاں نال دیر ہیشین والی گل اے۔

نبی دی قدرت مدینے دے شریف لوکاں کملی والے نال جہڑے قول
 قرار کیتے سن اوہ قدم قدم تے پورے اترے۔ کدی اوہناں نوں اپنیاں جاناں
 تلی تے رکھنیاں پیاں تے کدی پترتے بھرا خیمہ کراؤنے پئے۔ کدی لہو دیاں
 نہراں و گاؤنیاں پیاں تے کدی ملکاں تے فتح پالین دیاں خوش خبریاں وی سنیاں تے

دو تہاں دے ڈھیر وی قدام وچ لگے دیکھے۔ پراوہ ہر سال 50 نالی کیتے قول
پال دے رہے تے اوہناں مرداں نے لاکے توڑ بنھائی۔

حضرت عائشہ صدیقہ تے حضرت سوہ نال حضور و انکاح

ایدر حضرت خدیجہؓ دے کوچ پاروں کئی والے دے گھروں ساری کھپڈ و گڑ
گھڑا۔ بیکے نیکے معصوم بال رہ گئے سن جنہاں وی دیکھ بھال کرن والا کوئی نہیں سی۔
جدوں ماواں مر جادوں تے مہر کنڈھیں لگ لگ کے روندے تے سبکدے نیں۔
آپؐ نوں ایڈھو گھر دا ذکر تے اودھر نبوت و افروض۔ اصحابیاں کوں رسول اللہ
دے گھر دیاں ویرانیاں دیکھیاں نہیں سن جاندیاں۔ اوڑک آپؐ و حضرت سوہؓ
نال نکاح ہو یا۔ تے گھر دے فکر توں آپؐ نوں سوکھا ساہ آیا۔ ایس توں پہلاں
حضرت عائشہ نال وی حضور پاکؐ و انکاح ہو چکا سی۔ پر اہجے رخصتی نہیں سی
ہوئی۔ حضرت ام حبیبہؓ و حضور پاکؐ نال نجاشی نے چار سو دینار مہرتے نکاح
پڑھیا سی۔ پر اہجے حبشہ و یمن سی۔

معراج شریف

معراج کمل والے دے زندگی دا بڑا عجیب واقعہ اے۔ آپؐ نیں
آسماناں وی سیر کیتی۔ آپؐ اپنے رب کوں اوس تھاں تیکر پہنچے جیتھے آج تیکر
کوئی انسان نہیں کا جاسکیا۔ تے اہ مشاہدے کیتے جہڑے آج تک کے
نوں نصیب نہیں ہوئے۔ معراج دے لفظ دا مصدر عروج اے۔ آپؐ نے
فرمایا (عرج بی) مینوں بلندی تے چڑھا یا گیا۔ ایس لئی اسہری دے واقعہ
دا نام معراج پئے گیا۔

جدوں کھلی دالے نوں مشاہدیاں تے تجربیاں دی گھس وٹی تے ہر طرح
 نال پرکھ بیا گیا۔ جدوں رسول اللہ واسینہ کھول دیتا گیا، جدوں چن دوکھن کرن
 داسمجڑہ ہو چکا۔ جدوں بغض تے عناد دے سارے جھکڑ جھل چکے۔ جدوں
 کافراں دے ترکش وچ کوئی تیر باقی نہ رہ گیا۔ جدوں نبی نوں گھروں باہروں تے
 سارے مک دتوں چلی طرح آزما بیا گیا۔ جدوں مخالفت دیاں ساریاں قوتناں رُل
 کے سارے زور لاکھیاں۔ جدوں کائنات دا ڈرہ ذرہ کھلی دالے دے راویاں
 نال ٹکراں مار چکا۔ جدوں باغاں دے پھل دی کنڈیاں دا گھن چھو چکے تے جڈا
 کسے طرح دی ایمان تے یقین دا پہاڑ نہ ڈویا تے پھیر عمل تے ایمان دا اصل ٹھیکیا
 ہن اوہ پار دعمل (Action) شروع ہو یا۔ ہن زمین، آسمان، جو ہر شے،
 انسان، پکھیر و تے پنھی ساری کائنات کھلی دالے دے حکم دی تابع ہون لگی۔ باغلاں
 دے بوٹے تے پھل تے کجا ہن اُجاڑاں دے کڈے دی خوشبو آں دین لگ پئے
 ہن ترقی دیاں منزلاں اکھ دے پلکارے دے دے ہون لگ پیاں۔ ہن پر چھاویں
 ڈھلن لگ پئے تے منڈیاں حالاں تے مقاماں نوں اُچا پیاں دے راہ دکھائے
 جان لگے۔ ہن جن سورج تے تارے اپنے سارے چاننے چک کے نبی پاک
 دے بار وچ اُن کھلوتے۔ ہن سبھ روحانی تے مادی طاقتاں پنہیر دے اختیار
 وچ دے دتیاں گیاں۔ عرش کرسی تے سدہ دے تھسی کھلی دالے دے اشاریاں
 تے کم کرن لگ پئے۔ ہن رت دار رسول جے دُچھے ٹر داتے بدل چھاواں کیو
 تے بدھروں لنگھ جاندا پہاڑاں دے سپتر جھک جھک کے سلا ماں کر دے۔ جت
 ٹوہیاں بن بن کے حاضر ہندے تے ایمان بیاؤندے۔

ایہناں دناں وچ کائنات دے سرور اک رات ام ثانی نے حضرت علی
 دی بھین دے گھر آرام کر رہے کن۔ رت نے اپنے سفیر نوں اپنے دے بار وچ

بلایا۔ فرشتیاں دے سرور حضرت جبرئیل آپ دی خدمت و دوح حاضر ہوئے تے
 آپ نوں بیت المقدس توں لے کے عرش تکیرتیاں آسماناں تے جنت و دوزخ دی
 سیر کرائی۔ رب نے اپنا پیارا تے چو لوں بندہ اپنے کول سدیا۔ کون جانے حسن
 تے عشق و دوح کبیر کبیر راز نیاز ہوئے۔ پر ایسی گل دی ضرور تصدیق ہندی اے پی
 جھکی کمان دے دوہاں سرپاں نالے نمبرے ہو کے دی ساریاں گلاں اُمت دی
 بخشش تے کوئین دی بھلائی واسطے سن۔ انسانی اکھ تے اوہناں اپائیاں واقف
 دی نہیں کر سکدی۔

معراج دی دات سارے پیغمبر ایس رسول دے پچھے کھلونے تے انساناں
 دے سب توں وڈے امام نے ایہناں نوں نماز پڑھائی۔ آپ نے فرمایا میرے
 سامنے تن پیالے پیش کیتے گئے۔ اک دوح دودھ شراب تے پانی سی۔ میں دودھ نوش
 کر لیا تے جبرئیل نے اکھیا آپ نے اُمت نوں مہرط مستقیم تے پاؤتا تے سدا اٹھیا توں
 لے کے دھرتی دے ہٹھیلے تختے تک رب دی ساری مخلوق کمل رانے دے سامنے
 آن کھوتی۔

جیہڑے لوکی حضور دی معراج جسمانی نہیں مندے اوہناں نوں پوچھا چاہی
 والے جے آپ فرماوندے میں خواب دوح معراج تے گیتے کلمے دے تکر معراج
 دی گل گن کے حیران نہ ہندے تے نہ ای مٹر سوال کر دے۔ سُفنے دوح تے آدمی
 بوہت کجھ دیکھدے۔

قرآن کہندے سُبْحٰنَ الَّذِیْ اَسْحٰی بِعَبْدِہٖ۔ پاک اے رب جس اپنے
 بندے نوں سیر کرائی۔ ایستے عبد والفظ آیا اے۔ تے بندہ رُوح تے جسم والی
 شے نوں کہیا جاندا اے۔ کیوں جو رُوح بناں قلبوت نری لاش ہندی اے۔ ایستوں
 ثابت ہندا اے کمل والے اپنے جسم نال ای معراج واسطے عرشاں تے گئے سن۔

تے جو کوئی ایہ اعتراض کرے پتی انسان آسماں تے کس طرح جا سکا اے، تے
 اودہا اہ جواب اے، انسان آپ تے نہیں گیا۔ اَسْرٰی بَعْبِدِہ۔ سیر کرانی رب
 نے اپنے بندے نوں۔ رب سبحان اے۔ ہر چیز تے قادر اے۔ اُوہ جو چاہے
 کر سکا اے۔

جُن تے سائنس نے وی ثابت کر دتا اے پتی انسان آسماں دیاں پرانیا
 نوں ہتھ لاسکا اے۔ ایس طرح کائنات دے مالک نے کونین دے سردار حضرت
 محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم جسم سمیت نیلے آسماں توں پرے گئے تے عرش فرشت
 جن، سورج اتارے سارے ای حضور دے راہ دی گرد ہو کے رہ گئے۔

انسان وی سب توں وڈھی کامیابی اللہ تعالیٰ دی معرفت اے معرفت
 جتنی بہتی ہو دے گی اودہا مقام وی بلند ہو دے گا۔ حضور پاک نے مطلق حُسن
 دا آہننے سامنے دیدار کیتا تے اوی طرح دیکھیا جس طرح دیکھیں واقعی سی۔ نہ
 گھٹ نہ دودھ۔ آپ نے دل تے مشاہدے دی تصدیق کیتی تے فرمایا میں آپ
 رب کول ایس طرح رہناں کہ نہ کوئی مرسل نہ فرشتہ رہ سکیا۔

حضور پاک حد درجہ رحیم رؤف تے کریم سن تے کریم رب دیاں انیاں
 نعمتاں توں اکھے نہیں مزے لٹ دے۔ اُوہ اپنے امتیاں نوں وی شریک کر لینے
 نیں۔ حضور معراج وچ اپنی امت نوں بچھے نہیں۔ امت واسطے نماز و اتحفظ
 یائے جہڑا امتی جتنے جوگا ہو دے اپنی جھولی بھرے۔

ہست معراج مسلمان درنہ ساز

ولی تے نبی دا ایہ فرق اے۔ ولی اکلا رب دی قدرت تے تجلیاں
 دیکھدا اے تے نبی اپنی امت نوں وی شریک کر لیندا اے۔
 حضرت عبدالقدوس گنگوہی اک تھاں لکھدے نیں محمد عربی بزرگک لافلاک

رفت و باز آمد۔ اگر میں رفتے باز نہ آؤں، پر حضور پاک اہ کس طرح پسند
 کر دے۔ آپ ہی امت جلیبیاں توں محروم رہ جائے۔ معراج و حج نماز
 فرض ہوئی تے جبریل تشریف لیا تے۔ اوس دینے آپ کے پہاڑ تے سن
 حضرت جبریل نے اڈی ماری تے پانی نکلیا۔ پہلاں حضور پاک نے وضو کیا
 پھر نماز ادا کیتی۔ ایسے طرح پنجے وقت اول تے آخر دینے جبریل آوندے
 رہے تے آپ نوں نماز پڑھاوندے رہے۔

حضرت ابوبکر صدیق دی تصدیق

دن چڑھیا تے حضور نے معراج و اس حال لوکاں نوں دسپا۔ سندیان سندیان
 ابوجہل دے کنیں دی کتوں سوہ آن پئی تے اوہنوں پنہیں کپڑیں اک لگ اٹھی۔ واویلا
 کردا حضرت ابوبکر رکول گیا۔ تے اکھن لگا، تیرے یار نے نوں پکھنڈ کھلا ریالے
 ہن اکھ والے راتیں مینوں آسماناں دی سیر کرائی گئی اے۔ میں۔ ت المقدس توں
 لے کے ستے آسمان اکتیں دیکھے نیں۔ حضرت ابوبکر نے راہ اچر ج گل سن کے پھپھیا
 راہ توں اکھنا ایں یا حضور فرماوندے نیں۔ اوس جواب دتا تیرا یار کہند اے۔ ابوبکر
 اکھیا جے کئی والے نے فرمایا اے تے ہج اے۔ کیوں جو رب رسول گدی جھوٹھ نہیں بول
 سکدا۔ تے ایں تصدیق پاروں رسول اللہ دے دربار وچوں ابوبکر نوں صدیق و اخطاب طہیاروں دینے
 جتنے نبی اے قول و اقرار کیتا اوہ صدیق بنیا تے جس انکار کیتا اوہ ابوجہل بن گیا۔

نواں باب

ہجرت

کتے دے لوکاں کو فیہ دے سردار نوں تکلیفاں دے دے کے تنگ کر چھڈیا کی
تے آپ صبر سکرناں جسے سختیاں جھلے دے رہے تے حق دا کلمہ اُتیا کر دے رہے۔
اک دن مذہب دے واقع بہہ کے چندال چوکر ٹی نے سوچیا، روز روز دا ایہہ دھندا
مکائیے تے رب دے رسول دا قصہ ای پاک کر چھڈیے۔ بعضے نزم دل لوکاں
دچوں ایہہ صلاح دتی پی دیں نکالا دے دیے۔ جتنے منہ اونیاں گلاں۔ چھیکڑے
ابو جہل نے اکھی پٹی سارے قبیلے رل کے کھی واسے تے حملہ کر دیو۔ تے قصہ خبر پڑو۔
محمد (صلی اللہ علیہ وسلم) دے بہو وادرا کتے لاشمی ساریاں قبیلیاں کوں کوئی یمن
گے۔

تے ایہہ مضبوط تے پکتے ارادیاں والا نبی اپنا فرض پوری طرح نبھائی جاندا
اے۔ مخالفان دی پرواہ نہیں کردا تے تبلیغ دے میدان ڈھیا کھلوتا اے۔
اڈک غلماں تے سختیاں دے بدل اڈے۔ آساں دے باناں تے بہار آئی تے
رب دتوں اپنے پیارے نبی نوں کتے دچوں ہجرت کر جان دا حکم مل گیا۔ ایہہ وی مسلماناں
واسطے اک بڑی آزمائش دی گھڑی سی تاں جو آگے چل کے وطن دی حسب مومنان
ساہنے رک نزن سکے۔

مُسلمانانِ نونِ سد کے کملی والے نے سمجھایا پٹی ملک ماہی داوستے تھی
 یثرب و تے اگر پچھڑ ہو کے نکل چلو۔ اکتے دکتے جان و حج کافران نون شک و ی نہ
 پئے گا کیوں جو کتے و حج کاواں تے ہیواں نون آپہنے مل سکدے سے نیں تے سپاں نون
 کھڈاں مل سکدیاں نے پر مسلمانانِ نون سرسکان جوگی تھان نہیں مل سکدی۔

کملی والے دا اشارہ سجدے مسلمانانِ باں نیچے لے کے گکدے چھپدے
 یثرب و تے نکل ٹرے۔ سارے صحابیاں و چوں رسول اللہ و سے دو صحابی دیکتے
 رہ گئے ساکن حضرت ابوبکر صدیق تے دو جے حضرت علی کرم اللہ وجہہ۔ ایہہ سچی گل لے
 کملی والے نے ایہہ دونوں ڈاہڑے سے اعتباری سنگی چھنے سن۔

کافران نون حضور دیاں تیاریاں دی کتوں کیڑ ہوگی۔ اوہناں متا پکایا۔
 پئی آج رات کملی والے داکم کر چھڑ و تے کسے نون کنوں کنی خبر نہ ہو دے۔

ایدھر آپ دی دوپہر ویلے کافران دی اکھ بچا کے حضرت ابوبکر صدیق نے
 گھر آئے تے اوہناں ہجرت و احکم سنایا نالے حضرت ابوبکر نون سنگی ہون دی شہادت
 دتی تے تیاریاں شروع ہو گیاں۔

کملی والے امین نے کتے دیاں و نیکیاں دیاں امانتاں گن گٹ کے حضرت
 علیؑ دے حوالے کیتیاں پئی تھی دن چڑھے کتے دیاں لوکاں نون امانتاں دے کے
 یثرب و تے آجاناں۔ تے اپنے بسترے تے اپنی چادر دے کے سوا دتا۔

ایس اخلاق دی مثال کوئی پیش کر سکدا لے۔ دشمن جیہدے مہو دے
 ترناٹے ہون اوہ اوہناں دیاں امانتاں وین دانکر کرے۔

ایدھروں ویلے ہو کے حضور پاک نے ابوبکر رضی اللہ تعالیٰ عنہ تے
 حضرت صدیق رضی اللہ عنہ خوش نال منجوا کئے۔ کیوں جو پیغمبر داسا تھی ہونا مومن دی معراج
 لے۔ ابوبکر رضی اللہ عنہ نے دانے دا انتظام کیتا۔ کافر شام ویلے توں ابوبکر رضی اللہ عنہ گھر
 دوالے گھیر گھستی کھونے سن تے کملی والا اوسی راتیں ابوبکر رضی اللہ عنہ سے نال سورۃ یسین دا

درد کر دیا چپ چپا تا نکل گیا کسے نوں خبر نہ ہوئی۔
 کافر سو یہ توڑی گھیرا پانی کھلوتے رہے تے جھاتیاں مار مار کے حضور پاک
 دی چادر تے پلنگ دیکھدے رہے۔ دن چڑھیاتے دیکھیا پٹی حضور دے
 بسترے تے خدا دا شیر نشا ہویا اے تے کھلی والے دا کتے پتہ نہیں کیہڑے ویلے
 اکھیں گھٹا پاک کے زرد نکل گیا اے۔ لگے سر و سر میں تے ہمت ملن پر دیا کسے دا
 انتظار نہیں کردا۔

ثور دی غار

کئیوں دو میل تے ثور دی غار سی۔ سورج تے چن کھلی والے تے ابو بکرؓ دونوں بند
 مارے راتوں رات ایس غار وچ اُن گئے۔ ابو بکرؓ نے ساری تھان صاف کیتی۔ کھڑاں
 بند کیتیاں تے آرام نال بہ گئے۔ راہ غار جتھے حضور پاک تن رات دن قیام کتیا سی
 کوئی اٹھ ٹھ مریجے اے۔ ایس تھان ہور دی کئی غاراں نیں۔

ادھر کافراں نوں حضور پاک دے زرد نکل جان تے بڑا کرو دھ چڑھی
 لگے بڑھکاں مارن۔ لہجہ دے بھاندے کھرا پئی ایس غار دے منہ تے اُگئے۔
 پر مارن والے نالوں رکھن والے دی طاقت بہتی ہندی اے تے رکھن والے دے
 راہ نیارے ہندے نیں۔ حکمت رب دی اوس ایس مقدس قافلے نوں بچا ونا سی۔
 اوہدے حکم نال غار دے منہ تے مکرپی نے جلاتن دتا نالے اک رکھ دیاں ٹہنیا
 غار دے منہ تے جمعک پیاں تے حرم پاک دے کبوتران دسے جدی جوڑے اُٹھنے
 وچ اندے دی دے وتے۔

پہلاں حرا دی غار حضور دے جلوے دیکھ چکی سی۔ ہن ثور دی واری
 آئی تے ایس غار دی قسمت دی جاگ پئی۔

ایبھر ابو بکر رضی اللہ عنہما کا ذراں دسے پیراں دا کھڑا کھڑا گھنیاں تے ایہہ نازک ویلا
 دیکھ کے گھا برسے کیوں جو یار غارتے اپنی جان کولوں وی کھلی والے نول عزیز رکھدے
 سن۔ یار نول سہمیاں دیکھ مٹھن سگی نے ایہہ تار یخی بول بولیا لا تحزن ان اللہ
 معنا۔ کول خوف نہ کر رب ساڈے نال اسے۔ اہیہ نازک ویلے نہ گھا بڑا پیغبری
 حوصد سی۔ کافر اورک ڈھونڈ بھال کر کے تھک کے کھتے نول مڑ گئے۔

رَبِّ دِي قَدْرَتِ اِسْ اِسْلَامِ دَاظْمُوْر غَارَاں تے کھڈاں دَح ہو یا تے ایہو
 دین جوان ہر کے شاہی مٹلاں تے درباراں تیکر پہنچیا۔ سزا دی غار دَح وحی نازل ہوئی
 تے توردی غار دَح اسلام دے بانی نے پناہ لئی۔ ایسے طرح رسول اللہ دے
 مزاج شناس ساتھی نے جیہڑا ساتھ دتا اوہ ساری عمر نہ ٹٹا۔ ایسٹوں تیکر پی مرن توں
 پچھے وی ساتھ نہ چھڈیا تے اکو حجر سے دَح نال ای دفن ہو یا۔

حضرت ابو بکر رضی اللہ عنہما دے پتر عبداللہ رضی اللہ عنہما کا ذراں وی ڈھونڈ بھال وی ساری خبر پہنچا
 جانڈے۔ تے حضرت اسماء رضی اللہ عنہا ابو بکر رضی اللہ عنہما وی وڈی صاحبزادی دن رات دا آن پانی غار
 والیاں نول دے آوندی تے صدیق دے غلام لوہڈے ویلے بکریاں دا اہڑ چارڈ
 آوندے تے غار دے وسینکاں نول دودھ پیا جانڈے نالے کھراٹھا جانڈے۔
 ایسے طرح تن راتاں تے تن دن گزر گئے۔ بدوں کجھ ٹھنڈ ٹھنڈا ہویا حضرت ابو بکر
 دے گھروں دودھ اپجیاں غار دے منڈ تے آن کھلوتیاں۔ ایہناں وچوں نبی سرور
 نے اک ٹل لے لئی تے دن پڑھے ایہہ مقدس قافلہ شرب دتے ٹپیا۔

کھتے وچوں بدوں ایس کامل انسان نے کوچ کیتا تے انج سمجھو کھتے دی رُوح
 نکل گئی تے لاش رہ گئی۔ چمن وچوں خوشبو نکل گئی تے کندھے باقی رہ گئے۔ چشمے
 وچوں رحمتاں دا دریا نکل گیا تے سوما سک گیا۔

سراقہ دی تلاش

ایہ سردشمن بڑے حیران کن پی کلمی والے داکے پاسے اکا نام نشان ای
 نہیں ملدا، نہ کے پاسے کھرا مل والے۔ قریش دے کھوجی، سیانے تے بڈھے
 ٹھیرے اکٹھے ہوئے۔ پرہیا لگی۔ سیانیاں گوڑ لاکے حضور پاک تے ابو بکرؓ
 سردا سو سو اونٹن انعام مقرر کر دتاتے سارے کتے دے پواسے دوح ڈھنڈورا
 پھرا دتتا۔ پر بعدوں رب دی نظر سوتی ہوئے تے بھجے موٹھا گ پینڈے میں۔ سراقہ
 نے ایس مقدس جوڑی نوں سمندر دے کندھے کندھے بانڈیاں دیکھیا سی۔ اول
 لاپچ مارے گھوڑا ایس قافلے دے مگر لا دتتا۔ جدوں قافلے دے نیڑے پہنچیا،
 گھوڑا اٹھیا اکھا کے ڈگ پیا۔ پٹرے جھاڑ کے اٹھیا۔ دوجی واری ہلا شیری کر کے
 کول پہنچیا تے گھوڑے پھیر سکندری کھا ہدی۔ تیسری واری کول پہنچ کے تیرکمان سنبھالے
 چلے چڑھاں بگا تے شہر جے گھوڑا اتاں تیکر دل دل دوح دھس گیا۔ جدوں ایس طرح
 تین واری ادھواٹے رہ گیا تے سوچیا پی اہدے دوح تے رب دی قدرت کم کر رہی
 اے۔ تو بکیتی تے نبی سرور کول پہنچ کے پہلاں حضور کولوں معافی منگی تے پھیرا مان
 طلب کیتی۔ کلمی والے تے ابو بکرؓ دے غلام کولوں جیہڑا راہ داسو نہاں سی امان نام
 لکھوا دتتا ناسے فریادہ میں سراقہ دے ہمتاں دوح کسری دے کنگناں دی جوڑی
 دیکھدا ہاں۔ حضور پاک دے ایس فرمان توں ۲۴ درہے بچوں حضرت عمر فاروقؓ
 دی خلافت دے زمانے بعدوں ایران فتح ہویا تے کلمی والے دی پیش گوئی پوری
 ہوئی۔ سراقہ دے ہتھیں کسری دے سونے دے لگن پوائے گئے۔

بریدہ سلمی

سراقہ بچوں بریدہ سلمی اپنے مال ستر سوار لے کے انعام دے لاپچ

ذبح ایس قافلے دی تلاش و تبحر نکلیا۔ پر حضور پاک دا چہرہ مبارک دیکھ کے
ایمان لے آیا۔ جدوں آپ مدینے پہنچے تے اُو ہوستر مسلمان حضور دے اگے
پہچے جھنڈا چکی جاندے سن۔

اُمّ مَعْبُد

ایس قافلے نوں جاندیاں دیکھ کے راہ ذبح ایک اوٹھنی نے پھچانیاں تے
سلام کیتا۔ اُمّ مَعْبُد دے ویہڑے وچ اک پھنڈر بکری بدھی ہوئی سی۔ حضور پاک
دی برکت نال اُہدے تختناں ذبح دودھ اُتر آیا جیہڑا قافلے والیاں رُج کے چتیا پھیر
دی تھوڑا جیہڑا دودھ پُچ گیا۔ جدوں شام ویلے اُوں نیک مائی دا مالک گھریں آیا تے
پچھیا دودھ کتھوں آیا اے۔ اُوں مائی نے سارا ماجرا دسیا۔ اُوں حضور پاک دا
نقشہ ایہناں لفظاں ذبح کھیا۔

حضور دی صورت سیرت تے کردار اک کھلی کتاب لے بچپن جوانی شادی نبوت
مصیبتاں ہجرت جنگ فتح مکہ تے وصال سب ایسے کتاب دے باب نیں تے
اہ سبھے اکو پھل دیاں خوشبو بھریاں پتیاں نیں جنہاں سارے جنگ ذبح روشنی
تے جہک کھلار وتی۔

حضور پاک دے نبی نقش تے عاداتاں

اُوں قریشی جوان واقعہ میار تے ڈاہڑا بند اتنڈا، رُج کے سوہنا۔ رنگ جوئی
اُٹے ذبح بند صورت گھٹھا ہووے۔ مستحاضا پتا، بھر دٹے پتے تے تلوار دنگوں غمدار۔
مستے دے دچکھالی ناڈا بھری ہوئی۔ چہرہ کتابی، اکھاں موٹیاں تے پلکاں لمیاں۔
پتلیاں کابیاں، اکھاں ذبح لال ڈورے۔ جیاناں اکھاں نیویاں تے شرم حضور۔

گلاب وارنگ ہور بھتاں - دند موتیاں دسے دانے - جدوں گل کرداتے چمکاں بارے
 تے پھل کر دسے - آواز رعب والی ، لب پتلے جیوں گلاب دیاں پنیاں - داہری گھنٹی
 دھون تپلی تے مٹی - سرد ڈوا - وال تھوڑے تھوڑے چھتیاں والے تے نین نقش تیکھے -

اوپرے نماوندنے کن کے اکھیا مینوں تے ایہہ ٹھیلہ اوک ہاشمی جوان دا لکھ لے
 جنہوں ملن واسطے میں چروکناں ترسا ساں - کو چھٹے توں مہان دی آدر سیوا کرنی سی
 تے میرے آون تیکر رکھنا سی - سُنیاں ایں اوہ رت دا اخیر پیغمبر وی اے -

مناسب ہو دے گا ، جیتھے حضور پاک دی خوبصورت تے رکن بہن طور
 طریقے تے درتن و مار بارے تھوڑی جیہی روشنی پاندے چلے -

کلی والے دسے پتیاں وارنگ چھا ہندا سی - بااں صاف ستھرتے
 سادہ - ستر ڈھکن والا - سرتے عامر ، گل کورتہ ، عامرے دا شملہ اک گھٹیا چھوٹے
 دھب توں پھن ویلے گچی دوائے ول لیندے کن یاں سرتے ٹنگ لیندے - اندر
 کپڑے دی ٹوپی رکھ لے تاں جو عامرے نوں والاں دا تھنڈا نہ گئے - تیر لاچر بند
 اک واری پا جامہ وی خریدیا پر پایا نہیں - موٹیاں تے چادر اک واری لونی وی
 لئی - ریشمی گوٹ والا جببہ وی پہنیاں - پیریں چپل موزے تے جراباں وی پائیاں
 ہتھ دی انگل وچ پاندی دی مندری جیہدے تے محمد الرسول اللہ اگر یاہی ہئی
 خوشبو پڑی پسند کر دے - بدھردن گلگھ جانڈے گلیاں جہک اٹھیاں - چھاتی تے
 والاں دی تپلی جیہی کیر سی - نت فاقے کر دے پر جتہ سجرار ہندا - اعضا تے جوڑاں
 دیاں ہڈیاں مضبوط تے پھدیاں - موٹے تے سینہ چوڑا ، پیٹ پدھرا - ہتھیاں
 دیاں تلیاں تلیاں چوڑیاں تے گڈاز - نالے ریشم وانگوں ملائم - انگلیاں تپلیاں تے
 گندلاں وانگوں کوکیاں - تہاں دیاں پنیاں سوتیاں ہونیاں - پیراں دیاں تلیاں گہریاں
 اڈیاں تپلیاں تے پیر تھندے کن -

ساری عمر آپ دے موہنوں حق دی گل توں بناں کجھ نہ نکلیا آپ نصیح

عربی بول دے سُن تے عربی ادب دے دریاں۔ اُتوں وحی نے سونے تے سماں
 واکم کیتا۔ کئی والے دی گل بات بڑی طبع ہندی سی۔ آپ نے نویاں نویاں ترکیباں
 تے تشبیہاں عربی ادب نوں دتیاں۔ خطابت تے تقریر دے نویاں دھنگ دتے۔
 اک داری صحابیاں کھپیا تے فرمایا۔ میںوں میرٹل نے حضرت اسمعیل مدی زبان کھائی
 اے تے قرآن پاک آپ دی ایس گل تے گواہی دتی دَمَا یُنطِقَ عَنِ النَّمْرِی۔

آپ بیماراں دی خبر لیندے۔ سرمانے بہرے کسلی دیندے۔ سلام کرن
 دتج ہمیشہ پہل کر دے۔ حضور لولاک دے مالک سن پر گھر بار اکو ای رنگ رہند
 سی۔ نجی تے پبلک زندگی ظاہر تے باطن اک سی۔ گھر دیاں لوڑاں آپ پوریاں کر دے
 سی۔ پائے کپڑے آپ سیوں لیندے سن۔ ٹی ٹختی نوں آپ مانکے لایندے
 سُن۔ ڈنگراں نوں آپ پتھا دتھا پالیندے۔ لوریاں آپ چو لیندے۔ ہزاراں
 گھر دے سودے آپ یادندے۔ گھر دتج بڑے پیار نال رہندے۔ اپنیاں
 بیباں دے گھر دے کم کاج آپ کر دے۔ ایہناں دے روٹی کپڑے داسارا
 بھارا آپ دے موڈیاں تے سی۔ دیہڑے صاف، جہرے مسترے رکھ دے
 گھر دے بھانڈے مٹی تے تانبے دے۔ گھر دی منجی وان دی۔ تے بسترا
 بوریے داسی۔ جیہڑا ددہرا کر کے وچھا لیندے۔ کھان پین دتج شریہ گوشت
 تے شہد بڑا پسند سی۔ سرکر، کھجڑی، کھن تے کدو نال بڑا پیار سی۔ دودھ نال کجواں
 کھا لیندے، جواں دے ستوپی لیندے۔ مٹھا پکوان وی کھا ہدا پر بادام دے
 ستو کھان توں انکار کرتا۔ فرمایا: ایہ امیراں واکھاج اے۔ بکری دادو، کچی
 لسی تے شہد دا شربت پی لیندے۔ روٹی کھاندیاں بڑکی بڑکی تے بسم اللہ پڑھدے
 صدقہ قبول نہیں سن کر دے۔ سوغات، ہدیہ تے دعوت قبول کر لیندے۔ کھان
 نوں پہلاں تے پچھوں ہتھ دھوندے تے دُعا کر دے۔ آپ ہمیشہ صبر تے قناعت
 اختیار کر دے۔ ویسے سرجوئی جاسے شکر کر کے کھا لیندے۔ جیہڑے نوک

اسی ویلے کول ہوندے انہاں نوں کھان وچ شریک کر لیندے۔ کھان ویلے
 تن انگلیاں استعمال کردے۔ جدوں گھر وچ کجھ زچکے تے کھجیاں تے
 ستواں تے گزر کر لیندے۔ ہمیشہ سبجے ہتھ نال کھاندے۔ پانی پین
 ویلے تن ساہ لیندے۔ ٹھنڈا شربت خوشی نال پیندے تے الحمد فرما دے
 ٹردے پھر دے راہ وچ کھانا پسند نہیں کن کردے۔ آپ نوں سرکہ شہد
 زیتون، گدو، گوشت، ککڑی، تر بوڑا، کھجور، جواں دی روٹی، سر دتے دلیہ
 بڑے پسند کن۔ کچا پیاز تے محوم پسند نہیں سی۔ مرضی تے مچھی وی استعمال
 کیتی۔ آپ دی روٹی بغیر چھانے آٹے دی ہوندی۔ دودھ تے شہد
 حریرے دی تعریف فرمائی تے فرمایا بیمار واسطے بڑی مفید چیز اے
 آپ نے فرمایا چند بدن نوں تقویت دیندے۔ آپ نوں لاٹھی دی
 کھرچن وی پسند سی۔ رات نوں بھکھا سون توں منع فرمایا۔ ایس طرح آدمی
 چھیتی بڑھا ہو جاندا اے۔ بکری دا دودھ جیہڑا چوکھی دیر کارھیا گیا ہووے
 اہدے وچ روٹی تے شہد ملایا گیا ہووے بڑا پسند سی۔ کوئی چنگی چیز گھر
 پکے تے گواہنڈیاں دوستاں نوں گھل دے۔ پٹھے دی صف دچھا کے بھوٹے تے
 بہ جانڈے۔ سدھے پاسے زیادہ ہوندے۔ سون ویلے تل شریف تے دو جیا
 سوتناں پڑھدے۔ ضروری حاجت واسطے دور جنگل وچ چلے جانڈے۔ پھر
 اڈے تے الحمد پڑھدے۔ نالے منڈا گے کپڑا لے لیندے۔ سفر واسطے معرات
 وادن پسند کردے۔ سفر وچ تانلیاں وایاں نال رُل مل کے کم کاج کردے دے
 دی خوشی تے غم دا بڑا احساس کردے۔ پھیاں تے جاتکاں نال بڑا پیار کر دے اپنے
 جاتک حضرت ابراہیمؑ تے دوہتریاں حضرت امام حسنؑ حسینؑ نوں گودی چک چک
 کے کھڈا دے۔ جدوں حضرت ابراہیمؑ فوت ہو گئے تے آپ کنیاں چہ پھوں

غمناک رہے۔ جدوں رب کا کلام نازل ہندا، اوہی تاثیر نال پلکان تے سوتی
چمک اٹھدے۔

حضرت پاک تے بھاریاں ذمہ داریاں سن۔ گھر بار یاراں دوستاں تے مسکانا
دا بڑا خیال رکھدے کن۔ تے حکومت دے کماں دتھ سوج سمجھ کے وزیراں نال
مشورہ کر کے قدم اٹھاندے کن۔ چہرے پاک تے ہر ویلے مسکراہٹ کھتیدی
رہندی سی۔ آپ باغاں دی سیر واسطے جانڈے۔ کئی واری تفریح واسطے پانی دے
تلا و تھ تاریاں وی لائیاں۔ جدوں کدی جینہ پینیا آپ کنیاں و تھ نہاوندے ڈوٹاں
تے تیراندازی و تھ حصہ بیندے۔ اک واری اکھاڑے دے پڑ و تھ کشتی دی
کیتی۔ سواری واسطے گھوڑا بڑا پسند سی۔ بچیاں تے شہراں دے چٹے چٹے نام
رکھدے۔ خط لکھن لگیاں پہلاں بسم اللہ شریف لکھاوندے۔ روالپا پسند نہیں
سن کردے۔ سوالی لوں کدی خالی نہ موڑدے۔ حضور دی ساری زندگی اچھے
اخلاق دا اعلیٰ نمونہ سی۔ تے ساری عمر اعلیٰ مقصد واسطے کم کردے رہے۔

آپ شعراں دا ذوق بڑا اچھا رکھدے کن۔ حضرت حسان بن ثابت لوں اپنے
منبر تے بٹھا کے شعر سوندے۔ اوہناں دے شعراں دی اصلاح وی فرمائی تے
فرمایا مومن ملوان نال تے زبان نال دی جہاد کردالے۔

اڈورا ایس پھلاں دی ڈالی تے نظر ماریے۔ جنہوں عرب دے بدواں
ساری عمر کنڈیاں تے کھچیا۔ کتے دے مہذب تے ساڈ گھرانے دا ملوک باپیاں و لوں
تے جدی شہتی نیک نالے تیج کے شریف بچہ جنہے میہی دے دھکے کھاہدے۔ جنہے
شریف والی واددہ پتیا تے پنڈاں دیاں کھلیاں ہواواں و تھ پلہا۔ جہڑا جوانی و تھ
بڑھیاں نالوں زیادہ سمجھدار سی۔ جنہے بھیرے تے چندرے ماحول و تھ اپنی چاڑ
لوں دا رخ نہ لگن دتا۔ جتھے تہاں نوں سجدہ کرنا عبادت سمجھیا جاندا سی، اوہتھے ایس
ابراہیمی خاندان دے نیک جوان نے کسے غیر اللہ اگے سر نہ جھکایا۔ جتھے گل گل

تے لڑائیاں چھڑ جانڈیاں کن، اوتھے ایہہ نیک تے فرشتہ صفت بندہ اپنے
 دامن تے لہو وی اک چھٹ نہیں دین دیندا۔ جیہڑا جوانی وچ اپنی سمجھ تے عقل نال
 اسودا جھگڑا نکا دیندا اے۔ جہدا ایہہ کھلون تے دوستی یاری ابوبکرؓ تے حکیم بن
 خزام درگے شریف لوکاں نال اے۔ جیہڑا اپنا پہلا ویاہ اپنی عمر توں وڈی تے
 نیک بی بی نال کردا اے۔ جیہڑا اپنی عمر وچ کدی جھوٹہ نہیں بولداتے کسے نال
 فریب نہیں کردا۔ اُوہ پاک نفس تے رت دایک بندہ نبوت دے منصب واسطے
 پُتیا گیا۔

دسواں باب

مدینے دی زندگی

مجاز دے ریگستاناں دی ریت دے ذرے تے آسماناں دے تارے جے
شوق تے اب نال ایس مقدس قافلے نوں تک رہے کن جہڑا کتے ولوں مدینے نوں پڑیا
آؤندا سی۔ سویر دی ٹھنڈی ہوادے جے خوشی دے گیت گارہے کن تے عرش دیاں
اچیاں مجاز دی ایس زمین تے جھکدیاں باندیاں کن۔ شرب دی دھرتی نے سبز
پوشاکاں پائیاں۔ باغاں دے سرواڈیاں چک چک کے تے کھجوراں دیاں کچیاں
مگراں اچیاں ہوہو کے کھی والے داراہ تک رسیاں کن۔ مدینے دے راہواں دیاں
ڈنڈیاں کے شہسوار دے قدم چھن واسطے وچھدیاں باندیاں کن۔ جنور نیویں ہوہو کے
تے حیوان منہ چک چک کے مجاز دے حدی خوان داراہ ویکھ رہے کن پئی کڈاں اوہ
کائنات دی جند جان آوے تے ایس اوہرے ویدار نال اکھاں ٹھنڈیاں کریئے۔

قباقح مسجد دی تعمیر

اڈک ددو اچی سوار جہناں دے چہریاں تے ایمان دا نور ڈھلکاں ماردا
کی مدینے پاک دی جوہ دق نظر آئے۔ اے حضور مدینے توں کن کوہ دور کن، راہ
دق اک پنڈ آیا، جیہڈا نام قبا سی۔

قبا و قح جیٹے صحابی حضور پاک وا انتظار کر دے کن۔ انہا مذہبیاں لے
 اسیں سویر دی نماز پڑھ کے تھے دے راہ تے ان کھوند سے صاں تے جدوں
 چنگی و صب چڑھ آوندی تے گھر یں مڑاوندے۔ اورک ان دن حضور تشریف
 لے آئے تے او پہلا آدمی جس نے حضور نوں دیکھیا اک یہودی سا۔ اوں اچی
 آواز ناں پکار یا مسلمانوں تسی جنہاں نوں روز او ٹک رے سوادہ تشریف
 لے آئے جے۔ اسیں سبھے ہم ہما کے گھروں نکلے تے حضور پاک تے آپ
 دے ساتھی اک کجور دے پر چھا دیں ہیٹھ بیٹھے سن۔ او تھے جیٹے پے
 گئی۔ تے اسیں اچھے تیکر حضور پاک دی زیارت نہیں سی کیتی۔ تھوڑے چ
 پھوں کجور دا پر چھاواں ڈھلیا تے ابو بکرؓ نے اپنی چادر تان کے حلو
 پاک تے چھاں کر دتی۔ پھیرا ساں پھانیاں تے دو جہاناں دے بادشاہ
 دی زیارت کیتی۔ (ابن ہشام)

کلی والے نے قبا و قح جو، دن تیم کیتا۔ دو جے دن حضرت علیؓ لکے دے
 لوکاں دیاں امانتاں دے دواکے پیری چھایاں نال تھک ٹٹ کے آپ نوں آئی
 طے حضور نے ایٹھے پہلی سیت دی زمینہ رکھی جنہوں قرآن پاک نے المسجد
 علی التقویٰ وانا م ذنا لے۔ اسی سیت دے اُساں دیے خدا دار سولہ دو جے
 صحابیائ نال رل کے اناں تے گارا ڈھونڈا رہیا۔ دشمن، یہی مسلمان جتھے دی
 جان، سب توں پہلاں اسلام دی زمینہ رکھن۔ اوہ بھانویں دشمن ہووے تے
 بھانویں قرطبہ تے بغداد۔ بھانویں قاہرہ تے غزنی ہوں یاں دلی تے لاہور۔

شرب دے شہر و قح

شرب دا شہر کئیوں پہاڑوں تین سو کوہ دور ۳۹ طول بلد تے ۲۴ عرض بلد تے

واقعے - ایدھڑ دینے والیاں دیاں اکھیاں ہر ویلے راہ تے گتیاں رہنیاں کی پٹی
 فصل پیاسی لے کے کھپڑے ویلے رحمتاں وابدل اوسے تے امیراں لے چن تے
 وتے - بہاراں آون تے پھل کھڑن - کدوں ٹھنڈی ہوا دا بلا اوسے تے خوشبوں
 کھنڈی - سارا اکھٹا ہویا پیاسی تے اڈیک واسی کدوں انسانیت دا معمار
 اوسے تے عمارت بنے -

چھوٹے چھوٹے بال تے وڈ وڈیرے روز سویرے مدینوں باہر کھٹے
 ہو کے کوٹھیاں تے کھلو کے آپ نواں اڈیک لے کن - جدوں دھب چڑھو آونڈی
 تے نرا سے ہو کے گھریاں آجاندے - ایسے طرح اک دن دھبے کھلو تیاں اڈیک دھج
 رات تک رہے کن ، اک ہودی نے اچی آواز نال آپ دے مدینے پہنچ دی
 خوش خبری دتی تے سارا شہر کبیراں نال گونج اٹھیا -

قبا دھج آپ در ریمع الاول جمعرات دے دن پہنچے کن - پندرھویں دن
 جدوں مدینے آئے ، راہ دے دوہیں پاس خلتت اگوں لین واسطے پرے بدھی
 کھوٹی سی - آپ دا نانا کا خاندان خوشیاں نال میوند نہیں سی -

سارے موکن دی مل گئے دے نال کن - جدوں ڈاچی دی ملی ، آواز کتیں
 پٹی - مدینے دے لوکی ٹیم ہما کے راہ دھج ان کھوتے - بنو نجاہ دیاں پاکدامن ٹھیاں
 جھانجراں تے دھاں لے کے نہیے سڑاں دھج جی آیاں دے گیت گاؤندیاں کن -

طلع البدر علینا

پاکیزگی تے معصومیتاں اہناں کرٹیاں دے چہریاں توں قربان ہو ہوجانڈیا
 کن - شریاں دا نور اہناں دیاں اکھیاں دھج دلھکاں مار واسی - سارے مدینے دے
 لوک ٹھاٹھاں مار دے ساگر دا گول اکٹھے ہو رہے کن تے دنیا دیکھ رہی سی - پتی
 حضور کھدے گھرنوں مہمانی دا شرف بخش دے نیں - کتیاں لوکاں عرضاں دی کیتیاں پر

کلی گواے فرمایا۔ میری ڈاچی دی مہار چھتہ دیو۔ ایہہ رب لے حکم نال جیتھے بہر
 جائے گی میں اوتھے اتراں گا۔ اورک کونین دے سرور دی ادھنی حضرت ایوبؑ
 انصاری دے گھر دے ساہنے جا کے بہر گئی تے حضورؐ نے ایٹھے اتی قیام کرن
 دافعیل کتیا۔ مدینے پاک ووح مجھے دی پہلی نماز ادا کیتی۔ ایہہ نبوت داتیر حواں ودا
 سی تے ہجرت دا پہلا سال۔

مدینے پاک دی مسیت

مدینے پہنچ کے نبی سرورؐ نے سب توں پہلاں مسیت بناؤن دا اہر کتیا حضرت
 ایوبؑ انصاری دے گھر دے ساہنے والی کھل کھتاں دو یتیمیاں دی مالکی سی حضورؐ نے
 دوہاں چھوہراں نوں سد کے اپنا خیاں ظاہر کتیا۔ اوہناں جواب دتا اسی اپنی مالکی
 مسیت واسطے نذرانہ دینے آں۔ نبی پاکؐ نے نذرانہ قبول کر کے زمین دی قیمت
 یتیمیاں نوں دے وتی تے مسیت دی خیمہ رکھ وتی گئی۔ بھن سارے صحابی ریل مل
 کے اٹاں ڈھونڈے، رجز پڑھدے تے کندھاں اُسار دے۔ حضورؐ وی اپنے
 حصے دا کم کر دے تے نالے ساری نگرانی کر دے۔ اورک کچیاں تے ساد مرادیاں
 کندھاں تیار ہو گیاں۔ کھجور دے ٹماہن ددھ کے شہتیر تے باے بناٹے اتے
 کھجور دے پتیاں دی چھت پادتی۔

ایہہ مدینے پاک ووح خدا دا پہلا گھر سی۔ مسیت دے اُے دولے اہل
 بیت دے واسطے حجرے چھتے گئے تے اصحابِ صفہ واسطے اک تھرا بنایا گیا۔ ایہہ
 مدرسہ بنیاں۔ ایٹھے طالب علم تے درویش اسلام دی تعلیم لین گئے کیوں جو علم اسلام دا
 ودا مقم تے رکن لے۔

جدوں اوس مقدس مزدور تے معمار نے اپنے برکتاں ولے مہتاں نال چار

کنڈھاں اُسا رہیں اسلام دا مرکز قائم ہو گیا۔ جن مسلماناں نوں تے کئی والے نوں ذرا سوکھا ساہ آیا تا پ نے اہل بیت نوں وی عکیتوں سد گھلایا۔ حضرت عائشہؓ، حضرت سودہؓ تے حضرت فاطمہؓ سبھے مدینے حضور پاکؐ کوں پہنچ گئے۔

بن ایہہ مسیت نری عبادت واسطے نہیں سی۔ ایہہ اسمبلی مال دی سی، تے سرکاری مہان خانہ وی۔ ایہہ اسلام دی ریاست دا دارالخلافہ وی سی تے یونیورسٹی وی۔ ایہہ ضلع کچہری وی سی تے ہائیکورٹ وی۔

مکیوں اُجر پچھڑ کے آئے تے مدینے قح حضور پاکؐ نوں خدا دا قانون ملیا، اللہ وی خلافت ملی۔ بن سیاسی شہری تے فوجی قانون تے عدالتی کارروائی دے سبھ اختیار کماں والے دے ہتھ آگئے تے اسلام دی پہلی حکومت قائم ہو گئی تے حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم اس حکومت دے سربراہ مقرر ہوئے۔

بھائی چارہ

بنی سؤد نے بڑی دُوراندیشی تے سیاست توں کم لیندیاں مہاجرناں تے انصاریاں وچ بھائی چارہ بناؤنا۔ انہاں قح ہمہردیاں تے بھلائیوں دی رُوح چھوک دتی گورے تے کالے رنگ دی تمیز اڑا دتی۔ کین تے ساؤ اک لڑی قح پرودتے ہن نہ کوئی آثار ہیمانہ کوئی غلام۔ حضور پاکؐ دا حکم سن کے انصاریاں بڑیاں قرناہیاں دتیاں۔ اپنا مال اسباب، کوٹھے تے زمیناں مہاجرناں نوں اوصوادھ ونداوتے۔ کتے دے مہاجر سارے جو پاری تے سوداگر سن۔ پر مدینے دے انصار زمیندا تے کاشتکار سن۔ ایہہ واہی کردے تے اوہ ہزار جاکنے وچ جو پار کر آؤندے ایس طرح مدینے دے مسلماناں دی معیشت تے بڑا گہرا اثر پیا۔ سبھے تنگیاں ترشیاں دور ہو گیاں۔ بنی پاکؐ نے مہاجرناں تے انصاریاں نوں تسبیح دے دانیاں

وانہوں پر وقتاً۔

کئے دے لوگاں رب دے گھنٹے ہونے چوں بندے دل تیراں
درھے توجہ نہ کیتی۔ پرے پرے رہے۔ بگوں کئی والے نون تنگ کر دے تے
اذیتاں دیندے رہے۔ پر مدینے داہیں او سے رب دے رسول نون اپنیاں
اکھاں وچ تھاں دتی تے دن رات اوں غلط دے چشمے توں دینی تے روحانی
تریبہ بھجائی۔ کتے وچ سواتے نور دیاں غاراں ای مھکیاں کن۔ یاں پہاڑاں دے پھرا
ای سلام کیتے کن۔ پر مدینے پہنچ کے نبوت دے دربار وچ جن، بشر، فرشتے،
زمین، آسمان، جنگلاں دے رکھ تے حیوان، جنور تے پنجمی سبھے ای سلامیاں دین
لگ پٹے۔ مہن کدی پھنڈر بکریاں دودھ دیندیاں تے کدی کھجوراں دیاں شریاں
ہویاں ٹہنیاں پھل پیش کر دیاں۔ کتے کھاریاں چشمیاں دا پانی مسٹھا ہو ہو جاندا
تے کتے فرشتے انسان دی شکل وچ حضور دے ساہنھے حاضر ہندے تے
کدی سکے رکھ دا ماہن (حسانہ) آپ دی جدائی وچ ڈھائی مار مار کے روندنا
اے۔

سبحان اللہ کملی والا اپنیاں دے ہتھوں ست کے رات دیاں ہنیریاں
وچ خالی ہتھیں کیوں نکل والے تے مدینے وچ اُہدے لئی جنگلاں دیاں جوں
پھلاں دے تختے بن جانداں نیر تے ایتھوں دیاں وا دیاں طرح طرح دے
پھل پیش کر دیاں نیر تاں جو نبی پاک کسے طرح دی تھوڑ محسوس نہ کرے۔

دنیا وچ سب توں وڈے تاریخ ساز حضرت محمد مصطفیٰ (صلی اللہ علیہ وسلم)
نیر جنہاں کتے وچ مسالہ تیار کیتا تے مدینے آن کے ایس عمارت دی پہلی اسٹ
رکھی۔ کتے وچ آدمی بناٹے تے مدینے آن کے ملت بنا دتی۔ کتے دیاں قطریا
نوں ملا کے مدینے وچ دریا بہا دتا۔ مگر تیراں درھے ہنیریاں وچ ڈبار سیا۔
تے مدینے وچ نور دیاں جویاں چاٹن لا دتا۔ کتے اُجاڑ رہی پر مدینے وچ پھلا

دی مہک دا پہاڑا آیا تے بہاراں آگیر۔۔۔ نیے دے سنیکاں حضور دی پاک
آواز تے بیب اکھیا تے دنیا دی کاپا پٹ گئی۔۔۔ حق دا نور چار چو فیرے چائنا
کر کھلوتا۔

یار ہواں باب

مدینے دے پہودی

جدوں دن پڑھتے سورج نکل والے، اوس ویلے تریل دیاں بونڈاں
تے ہوا دیاں تلیاں نوں وی پتہ لگ جاندا اے۔ تے ایہدے نال چام چھٹاں
تے اٹواں نوں وی نیندر آجاندا اے۔ پیر انسان ایذا اتہاں تے نہیں پئی رت
دار سول دنیا تے اوسے تے ایہنوں پتہ ای ناں لگے۔ اودی سب کجھ سمجھدا اے
پراکھاں میٹ لیندا اے تے جان کے انجان بن جاندا اے۔ مدینے وچ بن ایہو
حال یہودیوں واسی۔ اوہ حضور پاک دیاں نشانیاں توریت وچ پڑھدے سی۔
پر مونہوں نہیں کن من دے۔ سگوں حضور دے مراتبے دیکھ کے حسد نال شر بل
جاندا اے۔

ایہہ جتنے تگرے ہندے اوتھے شیر بن جاندا اے تے مسلماناں نوں
تنگ کردے تے جتنے مارے ہندے اوتھے بلی وانگوں چھپ مار کے ویلے
کویلے ڈنگ مارنوں نہیں کن ل دے۔

تکے دے قریشیاں حضور پاک دی مخالفت تکبر دی وجہ نال کیتی سی تے
مدینے دے یہودیاں دی دشمنی دی وجہ دل دا حسد سی۔ ایہہ کہندے سی کہ ایہہ

سعادت کئے دے بنی نوں کیوں ملی اے۔ اونٹھے کافراں نوں برتری دی بیاری
 سی تے ایتھے یہودیاں نوں کمتری واروگ نگا ہو یا سی۔ اونٹھے بہادری نال ہک
 ڈاہ کے مقابلے ہندسے سن، ایتھے دچو وچ تے لانبھیوں چھریاں چلداں سن
 دینے دے یہودیاں کئے دے کافراں نال دل سانجھا رکھیا۔ کئی واسے نال غداریا
 تے مخبریاں کیتیاں۔ حضور نوں قتل کر دین دے میتے پکائے۔۔

ایس ویلے مسلماناں دے سربراہ ساہننے تن مشلے سن۔ جہا جواں دی بجالی
 دشمنان دلوں حملے دا خطرہ تے اسلام دی تعمیر دیاں کوششاں۔

ایہ صریہودیاں نوں مسلماناں دے اک ٹمٹھ ہو جان نال سمجھ آگئی سی پئی
 ایہ گھڑے دی چھتی نہیں۔ ایہہ اینویں ساڈا شکار نہیں ہو سکدے۔ ایس واسطے
 کئے دیاں کافراں نال مل کے مسلماناں نوں پریشان کرن گئے۔ ایہہ حضور پاک نال
 معاہدے کر کے مکر جانڈے۔ غداریاں تے مخبریاں کر دے پر اسلام دی انقلابی
 تحریک کے طرح نہ رک سکی۔ اسلام شپے نہیں پسند کردا۔ ایہہ گھرا مال بناؤدے
 اہد مقصد انسان دی سیرت بناؤنا ایں۔ تالے اسلام اپنی خودواری تے آن تے
 حرف نہیں آؤن دیندا۔ ایہہ اپنی شان دکھری رکھدا اے۔

کعبے دی تحویل

ہجرت توں بعد حضور پاک تاراں مہینے بیت المقدس ولے منہ کر کے نمازاں پڑھدے
 رہے۔ اور کئی سالاں وچ ظہر دی نماز وچ کھلے سی تے کعبے دی تحویل
 حاکم ملیا۔

رب نے جدوں دیکھیا پئی مسلماناں نوں یہودی طعنے دیندے نیں پئی قبلہ
 تے بیت المقدس ساڈا آئی بیکل اے ناں جہدے دل منہ کر کے مسلمان نمازاں
 پڑھدے نیں۔ مومنناں واسطے کئے نوں کعبہ قبلہ بناؤتا گیا۔ تاں جو ایس امت

نوں احساس ہو جاوے آپس اک دکھری ملت اُن۔ ساڈا قبیلہ ابراہیمی کعبہ لے
 آپس یہودی معاشرے وچ گھل مل نہیں سکدے تے ساڈا نبی وی ابراہیمی خاندان دے
 دا چوں رسول آئے۔

پہلاں حضرت سلیمان دا، سیکل قبیلہ سی۔ پُن ابراہیم دا اُساریا ہو یا کوٹھا قبیلہ
 بنیاں تاں جو عرب تے عجم دافرق وی باقی نہ رہوے۔ پُن کعبہ نول ساری دنیا
 واسطے مسیت بناؤتا گیا تے ساری زمین اُہا دیہڑا بنا دتی گئی۔

رب نے یہودیوں نوں خلافت دے منصب توں معزول کر دتا۔ اسرائیلیاں
 دی وجہ بہت توڑ دتی تے مومنوں نوں اپنا خلیفہ بنا لیا۔ یہودی مدینے وچ صدیاں
 توں سد سے کن۔ رب دی کتاب توریت وی انہناں کول سی۔ پر انہناں نہ تے
 انسان دا اخلاق سوارن دی کوشش کیتی تے نہ کوئی ہو رہلا کم کیتا۔

ایدھر جدوں مسلماناں زندگی دے نیک اصول ساہنے رکھے اک نویں
 طاقت ابھری جسٹے انساناں نوں برائیاں تے بد اخلاقی دیاں گہرائیاں وچوں کڈھ کے
 اچے مقام تے بیا کھلہا ریا۔ انسان نوں شرافت سکھائی حکمرانی دا دل دسیا تے
 یہودی ڈاڈے گھابرے۔ اڈک ایہہ وی مسلماناں نوں سکھ دے کافراں اڈک
 ڈنگن لگ پئے۔ کدی ایہہ حضور پاک کوں معجزے طلب کر دے، کدی ہو رہو
 مجتہاں کر دے۔ پر کئی والے دنیا نوں معجزے دکھان تے نہیں کن آئے۔ آپ
 انساناں لئی نیک نمونہ بن کے آئے سن تاں جو انسان خدا نوں پہچان لے تے اپنے
 حکماں تے چلے۔

حضور پاک نے مسیت توں لے کے بزار نیکر تے در سے توں لے کے
 گھر نیکر، عداوت توں لے کے جنگ دے میدان توڑی انساناں نوں صیغۃ اللہ دے
 رنگ وچ رنگ دتا۔ بُریاں عاداتاں تے بھیریاں خصلتاں بدل دتیاں۔ رسم رواج

بدل دتے۔ حرام سلال ناپن دے گز بدل دتے۔ اخلاق دے دستور تے جنگ
 صلح دے اصول بدل دتے۔ زندگی و انقشہ بدل دتے۔ جیوں دی کا یا پلٹ دتی۔
 تے پھر ایہہ تبدیلی بڑے پیار نال کیتی۔ ڈنڈے یا تلوار و ازور نہیں دکھایا۔ انساناں
 دے دل وارجوح بدل دتے۔ ہن نہ کتے فساد کی نہ شر نہ وگاڑ۔ ہر پاسے امن قائم
 ہو گیا۔ ہر تھاں تعمیر ہو گئی، ترقی ہو گئی۔

پنجواں کالم

ایہہ جے اک اُچی بنی داکار نامہ، جہدی مثال دنیا دی تاریخ وچ نہیں ملدی
 صحابی سلال دی روزی مسجدے، مزدوریاں کردے، بھکھے ترٹائے رہندے
 نال نال اسلام دی خدمت دی کردے۔ جہوں اچھی لوڑ اپنی مسلمان یہودی
 مہاجناں کوں قرض لے کے کم چلاؤندے۔ پر یہودی مشہور شاہکار شاہیلک و انگو
 اک روپیہ دے کے کسی گنا سؤ دیندے۔ گل گل تے مسلماناں دی بے عزتی
 کردے۔ تن لے کپڑے وی نہا لیندے۔ اللہ دی راہ وچ خرچ کرن والے مسلماناں
 نوں طرح طرح نال دکھ دیندے۔ مہاجراں تے انصاراں وچ چھٹ پوادیندے
 انصاراں نوں چکدے پٹی تھی جو انہاں پر دیسیاں تے ایناں بے دریغ خرچ کر
 دیندے او، تہا نوں کہیہ فائدہ ہندا اے۔ رنج ایہہ اپنے وٹوں اسلام دی تحریک
 تے مسلماناں نوں ہر طرح نقصان پہنچاؤندے۔ ایس طرح ایہہ یہودی مسلماناں دی
 سلطنت واسطے پنجواں کالم بن گئے سن۔

منافق

قرآن پاک نے سورت "منافقون" وچ منافقاں و انقشہ کھیا اے
 ایہہ اسلام دے محل وچ سچے دروازیاں دے سن۔ دلوں اسلام نوں چکنا نہیں

سمجھدے۔ وچوں یہودیوں تے کتے دے کافراں نال تے ظاہر مسلمان۔ ویلے
تے اُکے اجمہا ڈنگ مار دے پئی دشمنیاں کبیر مارنا ایں۔ دکھرے بہرے جہلسا
کر دے تے حضور تے مومنیاں دیاں غیبتاں کر کے دل دی بھڑاس کڈھدے۔

عبداللہ بن ابی

عبداللہ بن ابی واسطے مدینے دا تاج تیار سی۔ جدوں حضور پاکؐ مدینے
تشریف لائے۔ کھلی والے دے آون نال مدینے دے نیک لوکاں تے مسلماناں
رسول اللہؐ نوں اپنا بادشاہ بنا لیا تے ایہہ منافقاں داسر وار بن گیا۔ اپنوں کھلی والے
نال حسد تے مسلماناں نال ساڑاسی۔ سدھے لفظاں وچ ایہہ ناماں نیم کتے دے
ابو جہل دا مدینے وچ اتار سی۔

منافقاں دے کارنامے

اپناں منافقاں حضرت عائشہؓ تے تہمت لائی۔ اپناں مسیت ضرار بنائی
ایہہ کتے دے کافراں نوں چک چکا کے اُحد دی لڑائی واسطے بیاٹے۔ اپناں انھارا
نوں بغاوت تے اُبھاریا۔ اپناں ہرقل بادشاہ دیاں فوجاں نوں مسلماناں تے حملہ
کرن لئی اُکسایا۔ ایہہ ظاہر حضور پاکؐ دے نام بیواکن۔ ایہہ ساری عمر طرح طرح
دے بنہر مار دے رہے پراسلام دی تحریک اک انقلاب بن کے اٹھی تے
دناں وچ سارے عرب تے چھا گئی۔ اپناں دی کوئی پیش بندی کم نہ آسکی اُوک
اپناں سوچیا کے طرح حضورؐ نوں دھوکھا دے کے قتل کر دیئے۔ ایس طرح سدا
رستہ صاف ہر جائے گا۔ اپناں نبی سرور دے راہ وچ ٹوٹے کڈھائے اپناں
جنگ تبوک وچ کئی والے نوں عقبتے دی کھاٹی توں ڈیگ دین دی صلاح بنائی تے
رات دے پہیریاں وچ حضورؐ تے حملہ وی کر دتا۔ پر کھلی والے نوں رب رکھن والا

سہی۔ جہول پر ہیا وقح ساریاں دسے سا چمنے اہناں اپنے جرم وا اقبال کر یا
 تے حضور نے اہناں نوں معاف کر دتا۔ نبی سرور نے جادو کیتے گئے۔ گوشت
 وقح زہر دتا گیا۔ غرض مدینے وقح نبی پاک تے آپ دسے خدا ماں تے نت نوبیاں
 معیبتاں رہیاں۔ ایستوں تیکر پی صحابی رسول اللہ نوں اکلا گھروں باہر جسیں نکلن
 دیندے۔ اور اک دن حفاظت واسطے پہرہ دین والیاں نوں حضور پاک نے فرمایا
 تھی آرام کرو۔ میں کسے گوچرا نہیں۔ میری حفاظت رب آپ کرے گا۔

مدینے دسے لومڑاں ل کے شیر و اشکار کرنا چا ہوندے سن۔ یکٹیوں حمیرہ
 نبی سرور نوں قتل کرن آیا تے حضور دا پاک چہرہ دیکھ کے مسلمان ہو گیا۔ جویں ایس
 توں پہلاں کتے وقح فضالہ کجے و اطواف کر دیاں برحق نیت نال حضور ول آیا
 دو جہان دسے سردار نے اہدی چھاتی تے ہتھ رکھ دتا سی۔ تے اہدی کا یا پٹ
 گئی سی۔

حضور پاک دا اصل مقصد انساناں دی اصلاح تے اخلاق دی تعمیر کرنا
 سی تے ایہہ چیز اقدار توں بناں نہیں پوری ہو سکی۔ اہدے تھی طاقت دی
 لوڈ ہندی اے۔ اسلامی ریاست دا نظام حکومت نال ای چل سکا اے۔

بارہواں باب

جہاد

سادا ایمان اے سچی حضور پاک جہاں کامل انسان نہ آج تیکہ ہو یا نہ ہو تیکہ
پیدا ہو دے گا۔ جہتہ آپ نے زمانے دے تمدن تے تہذیب بدلی، اوتھے
آپ دی جنگی زندگی دی کامل تے افضل سی۔ آپ اک کامیاب جرنیل جنگی مدبر،
عظیم فاتح تے اپنی مثال آپ سی۔ آپ نے دساں درہیاں فتح کٹی کھ
مربع میں تے قبضہ تے کٹی ملک فتح کیتے۔ اوتھے آپ نے انساناں دے لہ
نوں جتیا۔ آپ دے جنگی کارنامے معجزے معلوم ہوندے نیں۔ کامیاب
جرنیل تے سہ سالار دیاں خریاں ایہیں نیں۔ اپنی فوج دی رسد تے ہتھیاراں
دی لڑمطابق تقسیم جنگ لڑی دا منصوبہ، جنگی میدان دی دیکھ بھال تے صحیح مقام
فاصلے دا اندازہ، اُن تک سمجھ دار محتاط تے محوڑے سا پہاں نال وڈھی فوج
نال لڑا کے فتح حاصل کرنی، دشمن دی طاقت دا اندازہ، انتظامی شعور، فوج
دی تربیت، اپنے ملک دا انتظام، اعتماد تے مضبوطی۔ ایسے مصیاد فوج
سامنے رکھتے تے پھر آپ دی زندگی بلند تے اچھی نظر آوندی اے۔
آپ نے مدینے پاک پہنچ کے اسلامی سلطنت دی بنیا رکھی۔ آپ دا
پہلا غزوہ بدر ۲ھ تے آخری ۱۰ھ فتح تبرک و فتح ہو یا۔

اسلام دے دشمن مدینے وچ مومنوں سکھ واساہ نہیں لین دیندے۔
 مکے دے کافر مدینے دے منافق عبداللہ بن ابی نوال بل جاندے نیں۔ ایہہ اندو
 اندری سہارا دیندا لے۔ یہودی دی اہناں دیاں سازشاں وچ شریک ہو جاندے
 نیں۔ مسلمان باہرویاں دشمنوں تے گھرویاں منافقاں کو لوں ڈاڈے تنگ آئے
 ہوئے نیں۔

اڈرک نبی پاک و توں مومنوں ہتھیار بند ہون واسم مہیا تے پھیر سہ
 وچ سچے مالک و توں دی جہاد و اجازت مل گئی تے حضور پاک دیاں جانشاراں
 واسطے جنت دے دروازے کھول دتے گئے۔

لولاک دے مالک آپ راتیں جاگ جاگ کے مسلماناں دے مال جان دی
 حفاظت کر دے رہے۔ مکے دے قریشیاں منافقاں دی شر تے متا پکایا۔
 مسلمان جے ایٹھوں خیر خیریت نال نکل گئے تے کیہ ہو یا ایس اہناں نوں مہینے
 دی آرام نال نہیں بہن دینا۔ ایہہ لوک نیتوں کھوٹے تے دیوں پورے سن۔ اڈرک
 کھلم کھلا چھیر خائیاں شروع کر دتیاں۔ مکے واک رئیس چوری چوری چھاپ مار کے
 مدینے دی جوہ وچوں چر دے ڈنگر ہک کے لے گیا۔ بن مومنوں لئی ضروری ہو گیا
 پئی اپنی جان مال دی حفاظت کرنی۔ اودھر کافر جنگ واسطے اودھار کھائی
 بیٹھے سن۔ مدینے تے حملہ کرن دی تیاری کرن لگ پئے۔

مسیت وچ مشورہ

ایہ صر کھلی والے نے ہا جہاں تے انصاراں نوں مسیت وچ اکٹھیاں کیتا
 سارا حال دتیا تے رائے منگی۔ ہا جہاں و توں سوچ وچار کے ابو بکر نے جواب
 دتا۔ پئی ایس حضور پاک دے اشارے تے سیس کٹا دیاں گے۔ آپ ابو بکر دا
 جواب سن کے انصاراں ول تیکے۔ تے سعد نے اپنی قوم و توں اٹھ کے جواب دتا

پٹی ایس آپ دے مڑھکے دی تھیں لہو ڈوہلاں گے تے حضور دے حکم نال
 سمندر وچ جھاللاں مار دیاں گے۔ پھر مقداویش نے عرض کیتی۔ ایس کوئی حضرت
 موسیٰ دی قوم نہیں جو اکھاں گے تیس تے تہا ڈا خدا جا کے دشمنان نال لڑو ایس
 میدان دے مرداں۔ ایس آپ دے سبھے کھتے اگے پچھے نال رھاں گے تے
 نال لڑاں گے۔ حضور پاک توں جان قربان کر دیاں گے۔

بدر دی جنگ

اُدھر کتے وچ کے جھوٹھی انواہ اڈائی پٹی قریشیاں دا اوہ قافلہ جھپڑا
 شام دلوں آ رہی سی مسلمان لٹن واسطے تیار کھڑے نہیں۔ کتے دے کافراں نہ سوچیا
 نہ سمجھیا۔ اونویں ہتھیار بندھ کے لڑائی واسا مانیا تے واوردے دے گھوڑے
 چڑھو بدو دے مقام تے آن ڈیرے لائے۔ بدر دینے پاک توں ۸۰ میل دور
 اے۔ ایس میدان وچ اک کونہ تے مٹھے پانی دا اک کھوہ سی جیہدا نام بدر سی
 تے ایہو میدان اسلام دیاں عظمتاں دا نشان بن گیا۔ ناسے حق تے باطل دا پہلا معرکہ
 ہویا تے ساریاں طاغوتی طاقتاں دیاں جڑھاں ٹپیاں گئیاں۔

ایدھر رب دے پیغمبر نے کتے والیاں دے بھڑے ارادیاں دی خبر سنی
 تے سؤج سمجھ کے اپنی حفاظت واسطے لاچار ہو کے ہتھیار چکے۔ مسلماناں دی
 ایہ لڑائی دفاعی جنگ سی۔ ایہ واقعہ ۱۲ رمضان ۶۲۵ء ۲۱۳ صحابیاں
 دی جماعت لے کے رب دے آخری رسول مدینوں نکلے تے شہروں باہر آن
 کے بہادریاں دیکھ بھال کیتی۔ اک چھوہر نوں تلوار لائی کھلوتا دیکھ کے اہلوں جہاد
 توں روکیا تے ایہ بالڑی عمر والا سپاہی، سنجو بھرا آیا۔ حضور پاک نے اوہدا شوق
 دیکھ کے اجازت دے دتی۔

کئی والے دی کمان وچ ۲۱۳ مسلمان سن۔ ایہ لڑائی اسلام دی پہلی جنگ
 ۱۰۵

کی۔ ایسے پائے مسلمان سپاہی نہتے، ناتواں، کمزور، لستے، بھکتے، ترٹاتے تے
 منہ زردے۔ دو گھوڑے کچھ تلواراں تے کٹیاں دے ہتھ ڈانگا سوتے کئی
 ہتھوں خالی۔ باقی جنگ واسا مان نہ ہوں ورگا۔ رسد دی گھوڑ۔ زمین ریتی وچ
 پیر دھندے جان۔ پانی تے کافراں واقبضہ۔

اودھر قریشیاں دا پورا ہزار فوجی جوان اُدھر، گھوڑے، تلواراں نیزے
 تے کھلی رسد تے جگلی سامان نال لیس۔ ابو جہل، عقبہ، امیہ تے ہور کتے دے نندور
 سردار پٹی کھراہی پوری تیاری نال لٹن آیا سی۔

پر رت دی رحمت جوش وچ آئی۔ اویں بنجروستی تے خدانے اپنے
 نبی دی طغیل بڑا کرم کیتا تے رات نول مینہ وسادتا۔ جدوں چار کنیاں پے گیاں،
 دھوڑ جم گئی۔ ہوا دی ٹھنڈی ہو گئی۔ مسلماناں حوض بنا کے مینہ دا پانی اکٹھا کر لیا
 وضو کیتے، نہاتے تے تانہ دم ہو گئے۔ سفردی تھکان لہہ گئی تے مسٹی نیندر
 سوں گئے۔

اہ مینہ مسلماناں واسطے فتح دی خوش خبری تے رحمت دی بارش
 بن گیا۔ مینہ دا پانی نیوان ول گیا تے نیویں تھان جا کھلوتا۔ زمین ول ول بن گئی
 تے تلک بن گئی۔ کافر ٹرڑوں پھرنوں دی آواز ہو گئے۔ قرآن پاک سورت آل عمران
 تے انفال وچ ایس جنگ دا ذکر کردا ہے۔

رات جدوں سارے مسلمان سکھ دی نیندر سوں گئے۔ لولاک دے مالک
 دو بہاناں دے بادشاہ ساری رات سجدے پٹے کے دوماٹیں کر دے رہے
 تے رب کو لوں مدد منگ دے رہے۔ تے اپنے مولاناں کہندے رہے یا رب
 سچیا اپنی امداد واقول اقرار پورا کر۔ جے ایہ تیرے عاجزتے مسکین بندے آج
 کافراں کو لوں مار کھا گئے پھر عشرتوڈی تے انام لین جو گا کوئی نہ رہوئے گا۔ تہا
 اپنا فضل تے کرم کر۔

بدروی جنگ وب دیاں قدرتیاں دا کرشمہ اے۔ ایس جنگ و ہج خدا
نے کیریاں توں ماتھی مراد تے تے موبیاں کولوں باز کہاوتے۔

دوجے دن سویرے فوجاں مقابلے وچ آئیاں۔ جہڑے نمازی سن،
اوہ آج غازی بن گئے۔ جدوں کفر تے اسلام آہننے ساہننے ہوئے، کتے
دے کافراں پہل کیتی۔ مقابلے وچ لڑن واسطے مسلماناں ولوں جوان منگے۔ کافراں
ولوں عتبہ، شیبہ تے ولید آئے۔ ایہ سردوں حضرت علیؓ، عمرؓ تے عبیدہؓ نکلے، پہلے
وار وچ ای کافر صحابیاں دے ہتھوں قتل ہو گئے۔ پھیر عام حملہ شروع ہو گیا۔
چھکدیاں تلواراں لہر وچ نہاؤں لگ پیاں۔ پیو دے ساہننے پترتے بھرانال
بھرا کر آیا۔ جدوں جنگ اپنے کمال تے پہنچی تے نبی سرور نے ریت دی اک
مٹھ بھر کے کافراں دل سٹی۔ وَمَا رَمَيْتَ اِذْ رَمَيْتَ۔ تے ایس مٹھی
دی مٹھ اوہو کم کیتا جہڑا آج دے زمانے وچ ایٹم بم کر دالے۔ ربت نے
اپنا وعدہ پورا کیتا تے پنج ہزار فرشتے انسانی شکل وچ مسلماناں دی امداد کرن
نازل ہوئے۔ مسلماناں دی فوج وچ معوذتے معاذ و دھوٹی عمر دے سپاہی
سن۔ ایہناں حضرت عبدالرحمنؓ کولوں کچھیا چا چا! ابو جہل کیرا اے؟ اوہ
اشارے نال ووروں دتیا۔ ایہ دونوں چھوہر تیر وانگولوں اوہے تھاں گئے تے
شیر وانگولوں سب توں وڈے سردار تے حملہ کیتا۔ ابو جہل زخمی ہو کے ڈگ پیا۔ عمر
پیو دی امداد کرن پہنچیا۔ اوں بدلہ لین واسطے معاذؓ تے دار کیتا تے اوہدی بانہ کٹی
گئی۔ انج سب توں وڈا سب توں چھوٹے دے ہتھوں قتل ہو یا۔ حضرت عبداللہؓ
جدوں ابو جہل داسر کٹن گئے۔ اوں آواز دتی۔ دھون ڈرامتس کر کے ڈھس تال
جو دو جیاں سراں وچ پیا سردار داسر اُتھا جا پے۔

جدوں کافراں دیکھیا پئی عتبہ امیہ ابو جہل ورگے سردار مارے گئے نیں۔
اوہناں دے پیرا کھڑ گئے۔ بعضیاں مسلماناں کولوں ڈرویاں ہتھیار سٹ دتے

مسلماناں باقی سپاہی قید کر لئے۔ ابو جہل دی لاش دیکھ کے حضور پاک نے فرمایا
ایہ ایس اُمت وافرعون سی۔

رب چڑیاں توں باز کھاوتے مسلماناں دی فتح ہوئی۔ حق غالب آگیا۔
تے کفر نے شکست کھا دی۔ ۱۲ مسلمان شہید ہوئے تے ستر کافر مارے گئے۔
شہیداں نوں بڑی عزت اُدرنال دفن کیتا گیا۔ کافراں نوں اک کھڈ وچ سٹ کے
مٹی پادتی گئی۔ تے کملی والے دی کمان وچ مسلمان غنیمت داماں لے کے
قیدیاں نئے مدینے پاک پہنچ گئے۔

جنگی قیدی

جنگ دے قیدیاں نال اجیہا سلوک اسلام نے کیتا جدھی کوئی مثال تاریخ
وچ نہیں مل دی۔ فتح کرن والے آپ بھانویں بھکھے ترماٹے رہندے پر قیدیاں
نوں کھان پین تے دوجیاں لوڑاں دی تھوڑ نہ اُون دیندے۔ دشمنان دی سچاں
وانگوں ٹہل کیتی جاندی۔ جے کسے دے کپڑے میلے ہندے تے دھوا دتے
جاندے۔

ایہناں قیدیاں وچ اک قیدی سہیل بڑا چالاک تے باتونی سی۔ اوہ
نبی پاک دے خلاف زہرا گھدار ہنداسی۔ حضرت عمرؓ نے حضور پاک دی خدمت
وچ عرض کیتی۔ یا نبی اللہ! ایہدے دواگلے دندا کھیرن دی اجازت دیہوتاں
جو راہ مڑ کے آپ دی شان وچ مندانہ بول سکے۔ رسول اللہ نے جواب دتا
عمرؓ جے میں کسے دے اعضا دکھاؤں گا تے رب دار رسول ہندیاں ہوئیاں میرا
دی شدہ کیتا جاوے گا۔ عمرؓ حوصلہ کر سہج یکے سوٹھا ہوسا وڑک مدینے دی سرکار
نے فیصلہ کیتا پئی قیدی فدیہ دے کے رہائی کرا لیں۔ کئی فدیہ دے کے گھریں

مڑ گئے تھے جنہاں کول بل نہیں سی ا وہ جہاں تھے انصاراں دے ایانیاں نوں
 پڑھنا مکھنا سکھا کے آزاد ہو گئے۔ بدر دے میدان نوں فتح کرن والا شاہسوار
 تھے رحمتاں والا نبیؐ رب دی حمد ثنا کر دا نہیں تھکدا۔ رات نوں شکرانے دے نفل
 پڑھو پڑھو کے پیراں تے سوچ پالیندا لے۔

جہاد

حضورؐ پاک ربیع الاول ۳ سنہ نبوی ورح ہجرت کر کے مدینے منورے
 تشریف لائے سن تے باقی دس ورہ ہے آپ نوں جنگی حالت ورح رہنا پیا جیہڑیا
 جنگاں ورح آپ شامل ہوئے۔ انہاں نوں غزوہ کہیا جاندا لے تے جتنے صحابیا
 دے دستے بنا کے گھلے اونہاندا نام سراپا لے۔ جیہڑیاں جہاں ورح آپ
 شامل ہوئے۔ ۲۸ غزوے نیں تے سراپا دی تعداد ورح اختلاف لے
 جیہڑے ۲۵ توں لے کے ۲۲ تیکر گئے جاندا لے۔

حضرت رقیہؓ و انتقال

جدوں حضورؐ نے بدر دا میدان فتح کر لیا، ا سیتھے تن دن قیام کیتا۔ فتح دی
 خبر دے کے حضرت زینبؓ نوں مدینے گھلایا۔ جدوں زینبؓ مدینے پہنچے تے اوں
 ویلے حضرت رقیہؓ رسول اللہؐ دی صاحبزادی دا جنازہ حضرت عثمانؓ تے دوج
 مسلمان بقیع دے قبرستان ورح دفن کر رہے سن۔

غنیمت و امال تے قیدی

بدر توں مڑ دیاں مومنناں دی فوج جدوں حجاز دے مقام تے پہنچی آپ

نے سارا غنیمت دامال مجاہدوں ورج سالوں وڈوٹا۔

دینے پہنچ کے حضور نے جہڑے قیدیاں کول کپڑے نہیں سن اوہناں
کپڑے دتے۔ حضرت عباسؓ ذرا لمبے قد دے سن اوہناں نوں مشہور منافی عبد اللہ
نے اپنا کڑا منگا وٹا تے ایس منافی دے جنازے تے جہڑا کفن آپ نے
وٹا سی اوہ ایسے کڑتے دا بدلہ سی۔

قیدیاں بارے آپ دا دل بڑا نرم سی۔ بدر دے قیدیاں دیاں
مشکوں رتیاں نال کتیاں ہوئیاں سن۔ اوہ رات نوں ہاٹے ہاٹے کر دے تے
پاسے لھن دے سن۔ حضرت عباسؓ دی آواز سن کے آپ سوں نہ سکے تے صحابہ نوں
فرمایا اوہناں دیاں مشکاں دھلیاں کر دیو۔ اوہناں قیدیاں ورج حضور دا اک داماد
حضرت ابو العاص وی قید ہر کے آیا سی۔ تے اہدے فدے لئی حضور دی
صاحبزادی حضرت زینبؓ نے اک کینٹھا گھلیا تاں جو اوہناں دے خاوند نوں وی
رہائی مل جائے۔ اوہ کینٹھا دیکھ کے آپ دے منہ جو اگھے۔ اولاد دی محبت تے
حضرت خدیجہؓ دی یاد آگئی۔ ایہہ مار حضرت خدیجہؓ نے دھی نوں ورج وٹا سی۔
آپ نے مومنوں نوں پھیا جے تسیں اجازت دیو تے مار زینبؓ نوں سوا وٹا
جاوے کیوں جو ایہہ ادھی ماں دی نشانی اے نالے ابو العاصؓ نوں رہائی دے
دتی جاوے۔ صحابیاں عرض کیتی، ساڈے ماں باپ قربان۔ جو یں تہا دی خوشی
اے ایس راضی آں۔

مکے ورج شکست دی خبر

بہادران تے سورمیاں لئی شکست موت توں بھیری ہندی اے۔ بدر دی خبر
جدوں کتے پہنچ، سارا شہر ماتم کرن لگ پیا۔ قریشیاں دے سارے رئیس مالے

گئے سن۔ پر اہنٹاں غیرت ماریاں ڈھنڈورا پھرتا پچی مویاں نوں کوئی نہ روئے
تاں جو مسلماناں کوں بدلہ لہی دی اگ سینیاں وچ دھکدی رہے۔

حضرت بی بی فاطمہؓ و انکاح

حضرت فاطمہؓ دی عمر ایس ویلے پنہاں درہے سی۔ اہنٹاں واسنوک حضرت
علیؓ نال ملیاتے نکاح ہو گیا۔

حضرت حفصہؓ دے خاندان تقدیریں جنگ بدر وچ شہید ہو گئے سن حضرت
عمرؓ نوں بڑا فکر سی پر حضورؐ وی خواہش اُتے آپؐ نال نکاح ہو گیا۔

عمیرہ و ایمان

صفوان واپو بدر دی جنگ وچ ماریا گیا سی تے عمیرہؓ واپتر قید ہو گیا سی۔
اہنٹاں دو ماں نوں بیکھے بہر کے صلاح کیتی کسے طرح کئی والے کوں بدلہ لینا چاہی
والے۔ عمیرہؓ ہتھیار لا کے مدینے آیا۔ تے مسلماناں سمجھ لیا ایہہ کسے مارتے
آیا لے۔ جدوں حضورؐ پاک نوں خبر ہوئی فرمایا عمیرہؓ نوں میرے کوں بیاؤ۔ حضرت
عمیرہؓ نے دھو نوں پھر کے آپؐ دے قدماں وچ سٹیا۔ حضورؐ نے صفوان نال صلاح
کرن تے آپؐ کوں بدلہ لینا جیہڑا متا پکایا گیا سی، سب کجھ دی دتا تے عمیرہؓ
کے ایمان لے آیا۔

نبی سلیم و اغزوہ

بدر توں مڑیاں اچے اک ہفتہ ای تنگیا سی جے پتہ لگا پھر کجھ فساد کیٹھے
ہوئے نیں۔ لولاک دے بادشاہ وی منزلاں مار دے مالکد رتیکرہ ہنچے پر کافراں
نوں ساہنھے اون دی ہمت نہ پئی۔ اوہ نس گئے تے حضورؐ پاک خیریں جہریں مینے

سویق دی جنگ

قریش بدر و وح شکست کھا کے کتے پہنچے تے ابوسفیان نے منت منی
 جدوں تکیر آپ کو لوں بدلا نہ لے لوں گا میں سر نہ دھواں گا۔
 بدر دی لڑائی نوں دو مہینے لنگھے سن۔ ابوسفیان غصہ کھا کے دو سووار لے
 کے مدینے تے حملہ کر دتا تے طریفن دے مقام تے ستیاں پیاں اک انصاری نوں
 شہید کر دتا۔ جدوں آپ نوں پتہ لگا آپ دی میدان و وح آئے تے ابوسفیان ڈرا
 میدان چھٹ کے بھج گیا پر بھرا بھرا اپنا بھار ہولا کرن لئی ستواں دیاں تھیلیاں راہ
 و وح سٹ دا گیا۔ مسلماناں پھوں اوہ تھیلیاں چک لیاں۔ ایس واسطے ایس لڑائی
 و اتام سویق دی جنگ مشہور ہو یا۔

اہناں دناں و وح مدینے دے یہودیاں آپ نال کیتے وعدے توڑے
 مسلماناں اہناں دا پنڈاں دن محاصرہ کیتا تے اوہ یہودی مدینہ چھٹ کے نس گئے
 ایسے طرح ہور وی کئی سفر پیش آئے پر جنگ دی نوبت نہ آئی۔ اہناں غزویاں
 نوں غزہ بنی قینقاع، غزہ بنی خلفان تے بحران کہیا جاندا ہے۔

احمد دی جنگ

حضرت پاک نے فرمایا، احمد پہاڑ ساڑے نال پاریا کر و اسے تے ایس
 آہے نال۔ ایس پہاڑ تے حضرت پاک تے صحاباں دے قدام دے نشان لگے
 ہوئے نیں تے ایس دے پتھراں تے حضور دے چہرے دے لہو دے قطرے
 ڈگے سن۔ جہڑے اچھے تیکر لوح محفوظ تے چکارا ہے مار دے نیں۔ راہ پہاڑ
 مدینے پاک توں تن میل دور شمال دے واقعہ ہے۔ ایس پہاڑ دے دامن

دعوتِ شوال ۳۰ بڑی ڈاڈھی جنگ ہوئی۔

کہتے دے کافرانوں اچھے تیکر بدر دی مار نہیں سی مٹھی۔ ایس جنگ وچ
اہناں دے دڈے دڈے نامی گرامی سردار مارے گئے سن۔ ادو ایس پاروں
ڈاڈھے شرمسار کن۔ جیہڑا اوہناں دے سینے وچ گھاہ پے گیا سی ادو اوہدا
بدلہ لین لئی رات دن سوچاں سوچ دے سن۔ اہناں دیاں تلواراں مسلماناں دے
ہین لئی تزیں رہیاں کن۔

ایدھر اسلام دا سیاسی رتبہ سارے عرب وچ دنوں دن ودھ رہیا سی۔
ابوسفیان جنہوں دڈیاں دی موت نے وڈا بناؤ تاسی، صلاح مشورے کر کے
اپنی سو داگری دچوں چوکھی رقم کڈھی۔ ہرپا سے ہرکارے گھل کے بڑا لام شکر
تیار کیتا۔ اپنیاں زانیاں دی نال بیاں تے تن ہزار جوان لے کے چوری چوری
مدینے پاک دی حد تے آن پہنچیا تے اُحد دے میدان وچ اڈیرا لایا۔

ایدھر مسلمان وی کافران وی تیاری توں بے خبر نہیں کن۔ حضرت عباسؓ نے
سادی خبر مکتوبوں حضورؐ پاک نوں پہنچا دتی سی۔ نبی سرور نے مدینے دے آئے دوائے
پہریدار مقرر کر دتے سن۔ تاں جو کافر چپ چاپ تے حملہ نہ کر دین۔ آپؐ نے مسلماناں
نوں مشورے لئی مسیت وچ سدیا تے نالے اپنی اک خواب دسی۔ میں گاواں تے بیل
ذبح ہوندے دیکھے میں نالے میری تلوار نوں ذبح وی پے گیا اے تے نال ای
اہری تعبیر وی فرمائی۔ کجھ صحابی شہید ہون گے تے ناشمی خانہ دچوں وی
کوئی شہید ہوئے گا۔

پھر پھچیا تہاڈی کیر مرضی اے سیانے ہا جواں تے دانے انصاراں مشورہ
دتا پئی مدینے وچ رہ کے ای بھیر بھڑنی پاپی دی اے۔ پر کجھ جوشیلے جواں
صلاح دتی پئی کھلے میدان وچ نکل کے تلواراں دے جوہر دکھاؤنے چاہیدے

نے۔ جدوں رب سا ڈامدو گارے پھیر کر اندیشہ کا ہوا۔

ایہہ گل سن کے آپ حجر سے دوح تشریف لے گئے تے ہتھیار لاکے باہر
آئے۔ وڈے صحابیوں نے خیال کیتا پئی حضور پاک نوکاں دے کہن سنن تے ہتھیار
بدھے نیں۔ اہناں معافی منگی پر آپ نے فرمایا پیغمبری شان ایہہ نہیں۔ ہتھیار
بٹھ کے لاہ دتے جان۔ ہن جو رب کرے سو ہو۔ پھیر حضور پاک نے جمعہ دی
نماز پڑھاٹی۔

آپ کول تن تلواراں سن۔ اک دانام زوالفقار، دوجی داماتور تے تیریا
دانام تبارسی۔ آپ تلوار ہمیش میان دوح رکھ دے سن۔ اک زرہ دی سی۔ پر
ایس موقع تے آپ دوزراں پہنیاں۔ جنگ ویلے آپ محضدے دی رکھ دے
سن۔ اک کاسے رنگ داتے دو جاسفید رنگ داسی۔ عرب دی نبی ہوئی کمان
آپ کول رکھ دے سن۔ تیر تے نیزہ دی سی۔ سواری واسطے آپ کول اوٹھ
تے لال رنگ دا گھوڑا دی سی۔ اک اوٹھنی دانام عقبہ سی۔ جہاد دے میدان
دوح لوہے دا خود وی پہن لیندے سن۔

مدینے پاک دوح آپ نے ابن کلتوم نوں نمازاں دا امام مقرر کیتا۔
تے اک ہزار جوان لے کے مدینہ یوں باہر تشریف لے آئے۔

عبداللہ منافق وی نال آیا۔ پر باہر ان کے مسلماناں وادل ڈھاؤن واسطے
اوس آکھیا تے میرا آکھیا نہیں منیاں میں تھاؤا ساتھ نہیں دے سکدا۔ اینویں ایس
جاناں گوان تے نہیں آئے۔ تے اپنے نال تن سو منافق لے کے شہر ول مڑ گیا ہن
کلی والے دے ووالے ست سو بھبٹ رہ گئے۔ جیہڑے ایس شمع دے جوٹے
عاشق بن کے آئے سن ٹڈاں تے کھباں وایاں کیریاں وانگوں سٹھی چھال لاگئے۔
حضور پاک نے شہروں باہر جا کے فوج دی دیکھ بھال کیتی۔ کمزور بڈے

تے چھوٹی عمر سے بال موڑ دتے۔ شینہ جوان چھیل گھبروتے بانہواں دتج بل والے
 بہادر سپاہی جن لئے۔ رافع بن خدیج اجمے بال عمر سن۔ بدوں صف و امعا ئیز کر دے
 حضورؐ بنی سرور سا پہنچے آئے۔ رافعؓ پیاں بھار ہو کھلوتا تاں جو میرا قدم آں دستے
 کئی والے نون اہدی ایہہ ادا بڑی پسند آئی۔ تے ایس چھوٹے سپاہی را جہاد و اشوق
 دیکھ کے اجازت دے دتی۔ سمرہؓ دی کول کھلاسی۔ اوک و کھپانے عرض کیتی
 یا رسول اللہؐ میں گشتی دتج رافعؓ نون ڈھالیناں۔ آپؐ دے اشار سے نال دونویں
 نکتے پہلوان گھٹکے تے سمرہؓ نے رافعؓ نون ڈھالیا۔ آپؐ نے سمرہؓ نون وی جنگ
 دتج جان وی اجازت دے دتی۔ انہناں چھوہراں دیاں تھراں بھالیں چھوٹیاں
 سن پر حملے دتے سن۔

اوڑک نبی پاک، شمال سے والے دن اپنی فوج لے کے اُحد دے میدان
 دتج پہنچے تے اُحد دے پہاڑ ول بچھا کر کے صفوں سدھیاں کیتیاں۔ فری آپؐ نے
 عبد اللہ بن جبیر لوں پنجاہ سپاہی جھیرے بڑے نشانی تے تیر انداز سن، دتے کے
 دتے تے جے رہن و احکم دتاتے فرمایا تسی ایجنوں کے حال دتج وی اگاہہ
 پچھا نہہ نہ ہونا متاں دشمن کچھوں حملہ کر دین۔

حضورؐ پاک دی زندگی دتج جھیریاں جگیاں لڑیاں گیاں انہاں دتج احد
 دی جنگ ایسی اسے جھیرے دتج حضورؐ دی شجاعت، قیادت، منصورہ بندی
 تے استقامت و نادر شہکار نظر آوندی اسے۔

ایشیا دے مؤرخ تے یورپ دے تاریخ دان مکہ دے نیں پی ایس مورچے
 تے سپاہی مقرر کرن نال دنیا دے دتے دتے جرنیل تے سپہ سالار کئی والے
 دی جنگی قابلیت نون من گئے۔

پھر آپؐ نے فوج دے سجے کھتے تے میانے زبیرؓ تے منذرؓ رسالے

وا افسر مقرر کیا۔ اپنا جھنڈا مصعب بن عمیرؓ نوز دتا۔ اپنی تلوار ابو دجانہ نوز
 بخشی تے آپ دی زرہ پہن لی۔ ابو دجانہ حضور پاک دی تلوار لے کے ڈاڑھا
 سینہ تان کے کافراں دل ٹرے۔ ایہہ چال دیکھ کے کئی دالے نے فرمایا۔ ایس
 طرح آکر کے ٹرنار ب نوز پسند نہیں پر جنگ دی حالت وچ جاز لے۔

اودھر کافراں دے نامی گرامی پہوان اگلی صف وچ سن۔ ایسناں اپنیاں
 تجربیاں دی بنا تے بڑیاں سوچاں سمجھاں توں کم بیا۔ حکمرانہ تے خالد نوز سجے
 کجھے افسر مقرر کیا۔ ہن دوہاں پاسیاں دے بہادر اڈیک رہے سن، کیہڑے
 ویلے جنگ داخل وچ تے ایس بہادری دے جوہر دکھا بیٹے۔ قریشیاں دیاں
 زانیاں ہار سنگار لاکے دناں و جانڈیاں تے شہر پڑھیاں سن۔ کافراں دا جھنڈا
 چکی طلحہ مست نامنی وانگوں جھولدا میدان وچ نکلیا تے اوس مسلماناں نوز لٹکایا
 کوئی اجیہا مسلمان میدان وچ نکلے جیہڑا مینوں دوزخیں پہنچا تے یا آپ بہشتاں
 دی سیر کرے۔ اہدی ایس خواہش دا جواب حضرت علی کرم اللہ وجہ تے دتا۔ تے
 خدا دے شیر دی تلوار دے پہلے وار ناں ای طلحہ دوزخیں جا ڈیا۔ پھیر طلحہ دا پتر
 عثمانی پیر دا جھنڈا چک کے نکلیا تے حضرت حمزہؓ دی تلوار اودھا موڈا چیر کے
 موداں تھیکر پہنچ گئی اوہ دی پیر دے نال جا ڈگاتے ڈھیر ہو گیا۔

ہن جیہی لڑائی چھڑی ہر پاسے تر تھلتی پے گئی۔ پیو پتر نوز نہ پھانے
 تلواراں لہو نال نہاؤن لگ پیاں۔

حضرت علیؓ، حمزہؓ تے ابو دجانہؓ بدھرو دی تلواراں تول کے پندے دشمنان
 دے ستر بہ جانڈے۔ ایس ویلے لڑائی وچ دوہاں فوجاں دے پلے برابر
 سن۔ کافراں دے جھنڈے دالے دا اک ہتھ ڈھکیا گیا پر اوس جھنڈا ہستوں
 نہ چھڑیا۔ اوڑک بے دل ہو کے ڈگاتے قریشیاں دی اک زانانی نے اگے ہو کے
 جھنڈا سنبھال لیا۔ ایہدھر مسلماناں اک زور دا حملہ کیتا تے کافراں نوز اپنی پے

گئی۔ اوہ مورچے چھڑکے نئے۔ انہاں دیاں زنانیاں وی چٹھے پیریاں نسیاں تے
اکواری مثل پے گئی۔ مسلماناں سمجھیا مورچہ فتح ہو گیا اے۔ جددوں میدانِ خالی
دیکھیا تے غنیمت داماں لٹن لگ پئے۔ کافر اپنے مڑوے تے مال اسباب
چھڑکے نئے۔ ایس پہلے حملے دتج کافراں دے ۸ جھنڈے بردار تے ۲۳
جوان مارے گئے۔

ایدھر دے تے تیر اندازاں خیال کیتا، ساڈے بھرا غنیمت داماں
لٹ رہے نیں۔ ساڈی فتح ہو گئی اے۔ اوہ دی دتج چھڑکے مال سنبھال لگ
پئے۔ دتج تے دس مجاہدای کھلتے پہرہ دیندے رہ گئے۔

ایدھر کافراں دیکھیا مسلمان مال دی لٹ دتج رجھے ہوئے نیں۔ نالے دتج
خالی اے، مخالف نے آگے ددھو کے حملہ کر دتا۔ دساں فازیماں مقابلہ کیتا، پر
اوہ پورے دتجے داراہ نزدیک سکے۔ سنے سردار شہید ہو گئے۔ مسلماناں تے
بے خبری دتج کافراں دوہری وار حملہ کر دتا۔ ایس طرح ڈاڈھی تر تھلی پئی۔ اپنے
بیگانے دی کوئی پہچان نہ رہی۔ بعضے تھان مسلماناں دیاں تلواراں بے خبری دتج
مسلماناں تے درجن لگ پیاں تے کافر اپنے بھراواں نوں مارن لگ پئے۔

حضرت حمزہؓ دی شہادت

حضرت حمزہؓ دی طبیعت دتج ایڈی بہادری تے لا پرواہی سی اوہ جنگ
دیلے کے خطرے دی پرواہ نہیں سن کر دے۔ اگا پچھا دیکھین توں بناں تن تنہا
لڑ دے۔ دوہیں ہتھیں تلوار چلان دے کافراں نوں ددھو دے ٹکدے لگے جانے
سن۔ اپنے دتج وحشی غلام نے دودوں تاڑیا۔ پئی حضرت حمزہؓ واک پاسہ
خالی اے۔ اوس تاک رکھی تے موقع دیکھ کے اسیجا حربہ ماریا جیہڑا ناؤں

دُسترنگو گیا۔ حضرت حمزہؓ چکرا کے ڈگے تے شہید ہو گئے۔ وحشی نون اصل
 وقح ابوسفیان دی زنائی ہندہ نے آزادی والا پلج دے کے حمزہؓ نون شہید
 کرن تے ششکار یا سی۔ حضرت مصعبؓ بن عمیر جنہاں دی شکل شہادت دا
 حضور پاکؐ تے ہانڈرا پینڈا سی لڑ دے لڑ دے شہید ہو گئے تے رولا پے گیا
 رسول اللہؐ شہید ہو گئے نیں۔ ایہہ خبر مسلماناں تے بجلی بن کے ڈگی۔ ایہہ وچارے
 ڈاہڈے نرا سے ہوئے۔ بعضیاں مسلماناں ہتھیار سٹ دتے پی ہی لڑ کے کیہ
 کن ایں۔ نہ کوئی انتظام رہیا تے نہ کوئی نظام۔ ہر پاسے افراتفری مچی ہوئی سی
 مسلماناں دے پیر اکھڑن والے ای سن۔ ایسے وقح کعب بن مالک دروں کملی
 والے آقا نون پچھان لیا۔ اوس اچھی ساری آواز نال مسلماناں نون مبارک دتی تے
 آکھیا۔ یا عشرا المسلمین البشر و هذا رسول اللہ علیہ وسلم
 مسلمانو! رسول اللہ صلی اللہ علیہ وسلم جیوندے جاگدے نیں۔ ایہہ رسول پاک
 نے فرمایا الاعباد اللہ انار رسول اللہ۔ مسلمانو! آؤ میں اللہ وار رسول ماں۔

ایہہ پیارا تے مٹھرا بول سن کے مسلماناں جوش و خروش آن کے کافراں تے
 حملہ کیتا تے کافراں نون وڑھدے ٹکدے حضور پاکؐ دے قداماں وقح پہنچنگ
 پٹھے اودھر کافراں دی لڑائی واسارا زور ایسے سٹیا پئی کسے طرح ایہہ زری شمع
 بجھا دیئے پر مسلمان پر وائیاں وانگوں حضور پاکؐ دے چوہیرے گھیرا گھتی کھلے
 سن۔ کافراں دے تیراں تلواراں تے نیزیاں دے وار اپنے ہتھیاں موران تے
 موٹھیاں تے ہندے سن۔ دشمنان کوں مسلماناں دا حلقہ ٹٹ نہ سکیا۔ اوس ویلے
 ابو طلحہ دے ہتھوں تن کماناں ٹھیاں تے سعد بن ابی وقاص دے تیر ختم ہو گئے تے
 دشمنان دا زور وکیو کے آپ نے صحابیاں نون فرمایا۔ کیہڑا مسلمان
 شہادت دا تاج پہن والے۔ حضرت زیاد بن مسکن انصاریں دی گولی نال لے
 کے ودھے تے دشمنان نون مار مار کے بھاڈتا۔ پھر آپ زخمی ہو کے ڈگے۔

صحابی جہوں آپ نون چک کے حضور پاک کول یاٹے تے اجه عاشق واکوئی
 کوئی ساہ باقی سی۔ زیاد نون کملی والے نے پھچیا۔ کوئی خواہش ہو دے تہو۔ جان
 لباں تے سی پر زیاد نے اپنا جتہ گھسیٹ کے اپنا س کملی والے دے پیراں دح
 رکھ دتا تے جان دے دتی۔ تے سچے عاشق نے ثابت کر دتا اوہ موت زندگی
 نالوں چنگی اے جہڑی یار دے قدماں دح اوے۔

قریشیاں اچ تک کدی شکست دانام دی نہیں سی سُنیاں۔ مسلماناں نون
 اوہ گھرے دی مچھی سمجھ دے سن تے بڑی حقارت نال دیکھ دے سن۔ دند پیر
 پیہ کے حملے کر دے سن۔ پر مومن اگوں مار مار کے اپناں وامنہ بھنواں دیندے
 سن۔ عبداللہ بن تمیہ نے کملی والے تے وار کیتا تے حضور پاکؐ دا چہرہ مبارک زخمی
 ہو گیا۔ ویلا بڑا نازک سی۔ اوس ویلے رحیم وکریم نبی پاکؐ دے مونہوں ایہہ دُعا
 نکلی۔ رب اغفر قومی فانیہم لا یعلمون۔ رہا سچا میری قوم نون معاف
 کر دے۔ ایہہ نہیں جان دے کیہ کر رہے اں۔ رت دے ڈھیر وگن نال آپ
 ڈاڈے نڈھال ہو گئے۔ تے قلبہ بن دقاص نے پتھر چک ماریا۔ اوہ پتھر حضورؐ
 پاک دے ونداں تے جا دجا۔ اگلے دو دن شہید ہو گئے۔ کملی والے بے دل ہو
 کے ڈگن والے ای بن پر حضرت علیؑ نے ودھ کے سہارا دتا۔ رب نے اپنے پیغمبرؐ
 نون شکست نون بچاؤن واسان کیتا۔ آپ صحابیاں نون نال لے کے اُحد پہاڑ
 تے چڑھ گئے۔ ایس طرح مسلماناں دے قدم پھیرا کواری جم گئے۔

ابن اسحاق دے مطابق حضرت ابو بکر صدیق، حضرت عمر فاروق، حضرت علیؑ، حضرت

بنی عبید اللہ، زبیر بن عوام تے عاتق بن حمزہ وکانال کن۔

حضور پاکؐ زخمی کن تے کوثر دے ساتھی پیہ سے دی کن۔ پر ایس میدان پانی
 کتے نظر نہ آیا۔ اک صحابی تھوڑا جیہا پانی لیا یا پر آہ صاف نہیں سی۔ اوک پانی نال

چہرے وارزخم وھوتا۔

حضرت عبداللہ بن حبش دی دعاسی پٹی میں شہید ہواں تے دشمن ہرا
مشکہ کرن تے حشر نوں رب سچے دے و دبار و توح ایسے حال و توح اٹھایا جاتا
انہاں دی اہ و دعا قبول ہوئی تے آپ نوں دی حضرت حمزہ دے نال دفن کیتا
گیا۔

حضرت انس بن نضر دے جٹے تے، زخم کن۔ انہاں دی لاش پچھانی نہیں
سکی جاندی۔ آپ دی کھین نے انہاں دے پیر دی انگل پچھان لئی۔ آپ نے
تلوار کھین توں پہلاں اکھیاں کی مینوں اھدے سے پہاڑ و لوں جنت دی خوشبو
آر ہی اے۔

اودھر ابوسفیان اپنے وارے دیاں بھیدیاں نوں شیر بنیاں ویکھ کے
سارے میدان و توح ہبل و انام لے کے بڑھکاں ماریاں تے اپنی فتح نوں غنیمت
جان کے اپنے مردے رُل دے چھڈ کے کتے وُل بھول پیا۔
ایدھر ابو عبید بن جراح نے دندان نال پھر کے حضور پاک دے چہرے
توں لوہے دے چھتے کڈھے تے تاکی سارے کے زخماں و توح بھری۔

ابوسفیان دی زانی ہندہ نے حضرت حمزہ دی لاش پچھان کے سینہ
چیریا تے کلیجہ کڈھ کے چپن لگی۔

ابوسفیان بھجیاں آواز دتی، اگلے ورے ایسے میدان و توح پھر مقابلہ
ہو دے گا۔ ایس لڑائی و توح اسی صحابی شہید ہوئے۔ حضرت حمزہ تے دو چے
شہیداں دیاں لاشاں نوں بڑے ادب تے احترام نال دفن کیتا گیا۔

ایس جنگ و توح مسلمان زانیاں نے وی مجاہداں دی بڑی امداد کیتی۔ حضرت
عائشہ تے ام سلیم مشکاں بھر بھر کے پانی یا وندیاں تے ترٹائیاں نوں پیا وندیاں

رہیاں۔ نالے زخمیاں دی مرہم پٹی گردیاں رہیاں۔

حضرت امّ عمارہ رضی

آپ خاتون احمد دے لقب نال مشہور نیں۔ جنگ ورج آپ زخمیاں نال
دیکھ کے تلوار پھیلٹی تے حضور پاک دے دوالے پر وائے وانگوں تار ہون لئی
تیاری کر لئی۔ تے سچی گل لے آپ حضور واسطے دوحال بن کھلوتی۔ کافراں دے
کئی وار روکے۔ اک گھوڑے دیاں کھچاں تے تلوار ماری تے اہ سنے سوار دگا
تلوار دے اک وار ورج اہ دوزخیں پہنچیا۔
پھر مسیلمہ کذاب والے معرکے ورج وی امّ عمارہ نے مسیلمہ تے وار کیتا
دو جے پاسے آپ دے پتر عبداللہ نے وار کیتا تے اہ مویا۔ آپ دے جسم
تے ازخم سن تے اک ہتھ دی کٹیا گیا سی۔ حضرت صفیہ جدوں اپنے بھرا
حمزہ دی لاش دیکھی تے بڑے صبر نال انا للہ وانا الیہ راجعون پڑھیا۔
نبی سرور دی طبیعت بڑی فرض شناس سی۔ مصیبت ویلے بڑی احتیاط
توں کم لیندے سن۔ بیشک صحابی رضخماں نال چور چور سن پر دشمنیاں دا پھیر وی بھولا
کے آدن دا خطرہ سی۔ ایس واسطے آپ نے غازیاں نوں پکھیا۔ دشمنیاں دا پھیر
کون کرے گا۔ تمناں کافر پھیر نہ حملہ کر دیں۔ ستر صحابی جاناں تلی تے لے کے نکلے۔
ابوسفیان جدوں روادے مقام تے پہنچیا تے روک گیا۔ سوچن لگا،
میں تے بازی جت کے مارا آئیاں۔ جے آج مسلماناں وی انج نہ لاہی تے پھیر
ایہہ موقع کدوں آدے گا۔ پچھاں مٹن لگائی سی تے اک راہی لے دیا مسلمان
تیرا پچھا کری آوندے نیں۔ ایہہ سُن کے ابوسفیان چھینتی چھیتی کتے دل نسیا۔

ابی بن خلف و قتل

ایس ظالم جدوں پتہ لگا پئی حضور پاکؐ گھاٹی تے چلے گئے نہیں تے رولا
 پاؤڈا آیا لاجھوتے انے جھوتے جے آپؐ پج گئے تے رت مینوں وی زندہ نہ
 رکھے۔ حضورؐ نے فرمایا دعویٰ اہنوں آون دیو۔ جدوں سامنے آیاتے
 زخمی حالت ورح آپؐ نے حارث کو لوں نیزہ لیا تے کافر دی گردن تے بچ
 دتی تے راہ گھوڑے تے کنیا تے، اگے لگ کے نسیا۔ کافراں دی فوج جا
 کے اکھن لگا مینوں محمدؐ نے قتل کر دتا اے۔ نالے دسیا اک واری کتے ورح
 حضورؐ نے مینوں اکھیا سی توں میرے سہتوں قتل ہو دیں گا۔ راہ تے نیزہ
 دجا اے جے آپؐ میرے تے ٹھک وی دیندے تے میں مرجانا سی۔
 اور کسرف دے مقام تے پہنچ کے ایسے زخم نال کافر مر گیا۔ راہ اکو کافر
 اے جیہڑا حضور پاکؐ دے سہتوں دوزخیں پہنچیا۔ ایدھر ابن ہشام عبد اللہ
 بن عباس توں روایت کیتی اے احد دی جنگ ورح ظہر دی نماز حضور پاکؐ
 بہرے کے پڑھا تے صحاباں نے وی آپؐ دی امامت ورح بہرے کے نماز
 ادا کیتی۔

ایس توں ثابت ہو یا پئی جنگ دے میدان ورح حکم ایمان، امیر دی طاعت
 تے استقامت بڑی شے اے۔ ایہہ دوچار گلاں سوچن دایاں نہیں پئی مسلمان
 تیرا نڈاں نے غنیمت دے مال والا پرچ کر کے بنی دے حکم توں تھوڑی جیہی
 غفلت دتی۔ جیہڑا نتیجہ ایہہ ہو یا۔ اُوہ آپؐ دی شہید ہو گئے۔ نقصان وی اٹھایا
 بدنامی دی ہوئی تے اپنے رسولؐ نوں زخمی وی کرایا۔

مشرک زنا نیاں تے اپنے سُن دی نمائش کردیاں رہیاں پر مسلمان بیبیاں

نے مجاہدوں کے شہداء دی بڑی خدمت کیتی۔ کئی والے دے بھندے ہیچ
 زخم کھا دے۔ بنو دینار دی اک بی بی نے بھرا سرتاج تے اپنے پیو دی شہاد
 دی خبر سن کے صبر کیتا۔ پر آپ دی شہادت دی خبر سن کے پریشان ہو گئی جوں
 حضور پاک دی خیریت دی خبر ملی تے اکھیا جے آپ پہنچ گئے تے سبھ کجھ
 پہنچ گیا۔

ایس جنگ بارے قرآن پاک وچ ۶۰ آیتاں نازل ہوئیاں۔ اہناں وچ
 مسلماناں نوں خوش خبری دتی گئی۔ تہاڈے رتبہ میں ۵ ہزار فرشتیاں دی فوج نال
 تہاڈی امداد کیتی سی۔

۱۵ سوال نوں جنگ ختم ہوئی تے تن دن بعد آپ نے احد دے میدان وچ
 قیام کیتا۔

ابوسفیان جنگ دے فیصلے توں بناں ایس گیا نہ اوہ جتیا نہ مار یا۔
 فوج تے ابد اسرار جوں شکست کھا جائے تے لوکاں دیاں نظراں
 وچ ادھین ہو جائدے۔ پر کئی والے دا ایہہ عجیب معجزہ سی۔ اوہ اُحد دی جنگ
 توں پچھوں سگوں مسلماناں دیاں اکھاں و اتارا بن گئے کیوں جو پیغمبر دے دل
 وچ اپنے رب توں سوا کسے ہور دائر خوف سی۔ تے نہ دنیا دا کوئی لالچ سی اوہی
 لڑائی دی رب دے حکم تے امن دی خاطر سی۔

ایس مصیبت دے ویلے نبی پاک رب دی رضاتے صابر تے شاکر
 رہندے نیں۔ تے مومن دی حضور پاک تے اللہ تعالیٰ دی پوری پوری اطاعت
 کردے نیں۔ کیوں جو مسلماناں نوں ایس للافان الا ما سعی داسن دتا
 گیا اے۔

تبرہواں باب

چونگنی ہجری

ابوسفیان کے وچ سوچاں سوچا رہیا پر مڑ کے مسلماناں تے حملہ کرن
دا تو حملہ نہ پایا۔ وچوں وچ سڑا کر گھڑا پر کوئی پیش نہ جاندی۔ اورک اوس
عضل وقارہ دے قبیلے نوں گنڈھیا تے اوہناں نوں ایہہ پٹی پڑھاٹی تھی جا
کے رسول اللہ نوں اکھو ساڈا قبیلہ مسلمان ہونا چاہوند اے۔ سانوں دین سکھا
دا سٹے کجھ مسلمان ساڈے نال گھلوتے جدوں اوہ تہاڈے پھندے وچ
پس جان، دھوکھا دے کے قتل کر دیو۔

تقدیریں حضورؐ اہناں دیاں گلاں وچ آگے۔ اوہناں دی مسلمان عام
بن ثابت دی سرواری وچ اہناں دے نال گھل دتے۔ جدوں ایہہ رجم
دے مقام تے پہنچے بنو عیان نوں اشارہ کیتا۔ اوہناں دوسو سواراں نہتے
مسلماناں نوں گھیریا تے اکھ مسلمان شہید کر دتے۔ دو قید کر لے تے حضرت
خبیبؓ تے زیند نوں کتے دے دشمنیاں کول جا دیجیا۔ اوہناں سارے کتے
وچ ڈونڈی پھرائی تے مسلمان قیدیوں نوں سولی چاہن دا دن مقرر کر دتا۔

حضرت خبیبؓ دی شہادت

حضرت خبیبؓ نوں عمارت دے گھر قید رکھیا گیا۔ اک دن عمارت دی

دوہتری چھری ہتھ لے کے کھیڈ دی کھیڈ دی حضرت خبیثؓ دی گودی وچ ایہی
 ماں دیکھ کے گھاہری ۔ تے حضرت خبیثؓ نے معاطہ سمجھ کے قتل وتی تے
 آکھیا مسلمان بالال نون قتل نہیں کر دے ۔

عاشق دی موت دا تماشہ دیکھن سارا مکہ اکٹھا ہو گیا ۔ حضرت خبیثؓ
 نون سارٹ دے وارث کچھ کے میدان وچ لے آئے ۔ جودن سولی دین لکے
 قیدی نون رسم مطابق پھچیا تیرے دل دی کوئی آس ہو دے دی ۔ حضرت خبیثؓ
 نے دو نفل نماز دی اجازت منگی تے کہے دل منہ پھیر کے چھیتی نال دو نفل ادا کیتے
 تہاں مشرک سمجھن مومن موت تون ڈردا نماز ملی کر رہیا اے ۔ پھیر وار نون چھیا تے
 چالی نیزے اکو واری عاشق دے سینے وچ کھب گئے ۔ مومن کلمہ پڑھا جنت
 چلا گیا ۔

حضرت زیدؓ دی شہادت

پڑ وچ حضرت زیدؓ نون شہید کرن واسطے جلا و تلوار پھری کھلوتا سی بوسنیان
 نے ٹکور کیتی تے آکھیا ۔ زیدؓ چنگا ہندا ہے آج تیری تھال عبد اللہ دا پتر محمد صلی اللہ
 علیہ وسلم قتل کیتا جاندا تیری تے جان خرچ جانڈی ۔ پر رسول اللہ دے سپتے عاشق
 نے جواب دتا ۔ اک جان کیہ سو جان دی ہندی تے میں پیارے کملی والے تون قربان
 کر دیندا ۔ پر میں ایہہ نہیں دیکھ سکدا پی حضور پاکؐ دیاں تلیاں وچ کندا دی پھجے ۔
 ابوسفیان جواب من کے کوڑا گھٹ وچ وچ پی گیا ۔

انصاف دی نظر نال دیکھیا جانے تے تاں رسول اللہ تون بناں ساری دنیا
 وچ اک رہبر دی جیہا نظر نہیں آندا ، جنہے جیہے خلوص نال پیروی کرن والے
 عاشق پیدا کیتے ہون ۔

رسولؐ سے عاشق

فردہ بن عمرو قیسر ولوں بفقار دے شہر دے گورنر سن۔ اہنماں تے رب
دی رحمت ہوئی تے اسلام قبول کر لیا۔ اپنے ایلچی دے ہتھ حضورؐ پاک دی
خدمت وچ تحفے گھلے۔ جیہڑے آپؐ نے قبول کر لے نالے اپنے ولوں
ایلچی لوں ۵۰۰ درہم انعام دتا۔ آپؐ دی عادت مبارک سی آون والے
وفدوں ضرور انعام دیندے سی۔ قیسر لوں پتہ لگا پئی فردہ نے اسلام قبول کر
لیا۔ اوس دربار وچ سدیا۔ پہلاں تے اسلام ولوں پھیرن دی کوشش
کیتی کیتی جتن کیتے پر جنہاں دی رت تے رسولؐ نال لگن لگ جائے آہ کدوں یار
ولوں منہ پھیر دے نیں۔ قیسر نے قید و احکم دتا فیرو دی آہ اسلام توں انکاری نہ
ہوئے۔ پھیر پھانسی و احکم ہو پاتے سولی چڑھیاں عاشق اک شعر ٹیہ صبا جیہڑا
ترجمہ اے۔ مومنناں دے سردار رسولؐ پاک لوں میری خبر پہنچا دیو اپنے ربت
رحیم دے دربار وچ اہ جنت تے بڈیاں حاضر نیں۔

پیر معونہ نے سنتر وڈیشیاں دی شہادت

مومن ایچ جاناں مار دے رہے تے مشرکاں دے دل وچ بھانبر بلدے
رہے۔ کلاب دے قبیلے دار میں حضورؐ پاک دی خدمت وچ حاضر ہو پاتے عرض
کیتی یا رسولؐ اللہ کجھ مسلمان نال گھل دیو جیہڑے ساری قوم نوں دین سکھان کیتی
والے آقا سوچیں پے گئے تے فرمایا پئی آگے مشرکاں دھوکھا دے کے مسلمان سلگیاں
لوں شہید کر دتا اے۔ ابو برد نے عرض کیتی۔ میں مومنناں دی جان و اضامن ہو یا اٹوک
حضورؐ پاک نے ستر مومنناں دا قافلہ دین پھیلاؤن تے اسلام دی تعلیم دین واسطے

ٹوریا۔ جہوں ایہہ درویش معونہ دے کھوہ تے پہنچے، قبیلے دے سردار نے فڈاری
 کیتی، اُہدے سپاہیاں بے خبری دتھ مُتے پئے مسلماناں تے حملہ کردتا۔ سارے
 مبلغ شہید ہو گئے۔ اک حضرت عمروؓ نون عامر نے چھڈ دتا۔ کتے تے معونہ دے
 شہیدیاں دیاں خبراں اکو دن حضور پاکؐ دے کنیس پیاں تے کپ نوں بڑا دکھ پہنچیا
 پر تقدیر اگے کوئی پیش نہ گئی تے آپؐ نے رب دے بھانے تے صبر توں کیتا۔
 ایہہ سردی جنگ توں پھچوں یہودیاں پھیر سر چکنے شروع کر دتے۔ اپناں
 دیاں شرارتاں جڈوں ددھ گیاں۔ ایہوں تیکر جے حضور پاکؐ کدی اپناں دے کووں
 لنگھ جان دے اوہ گستاخیاں کر دے، چھیر دے، آوازے کدے، پاپا پھیر پھیر
 سولہ سی۔ آپؐ سب کجھ سن دے تے چُپ ہو رہندے۔ کسے نوں سہزادوں
 دیندے۔

یہودیوں کی سازش

حضرت عمروؓ کافراں کوں بیچ گئے تے راہ دتھ آوندیاں دورا ہیاں نوں
 دشمن دا آدمی سمجھ کے قتل کر دتا۔ پر ایہہ سبج قبیلے دے سن۔ دوستاں وی آد کرین
 واسطے کائنات دے محسن بنو نضیر دے گھر خون دا بدلہ دیں گئے۔ تے اپناں اگوں
 ایہہ سازش کیتی پئی جہوں آپؐ کدھ دے نالوں وی لنگھن تے اُتوں پھنر پڑھ دیہو
 ایس طرح ایہہ روز روزہ واقضیہ نہ بٹ جائے گا۔ پر رب اپنے رسولؐ دی حفاظت
 دا آپؐ ذمہ دوسی۔ جبرئیلؑ نے حضور پاکؐ کوں آکے ساری سازش کھول دتی۔ آپؐ
 عادتے دی تھاں توں اپنا دامن بچا کے نزول لنگھ گئے تے دشمن منہ دیکھ دے
 رہ گئے۔

بنو نضیر و محاصرہ

بنو نضیر دے دلاں دتھ چورسی۔ مسلماناں دے ساہننے اُنچ تے پرکدے

نہیں کن۔ پرت نویاں شرارتاں کر دے رہندے سن۔ اور ک قلعہ بند ہو بیٹھے۔ پر
 جدوں غازیوں محاصرہ کیتا تے پیر اکھاں کھلیاں۔ کجھ دنوں پچھوں تنگ آن کے
 آپ دی خدمت و وح عرض کیتی، سالوں مدینہ چھڈ دین دی اجازت دیو۔ رسول اللہ
 سن گئے۔ ایہہ اپنا مال اسباب لے کے ٹرن گئے تے کجھ انصاراں دی اولاد و پوتوں
 جیہڑے یہودی مذہب رکھدے سن نال لے جان گئے۔ مسلماناں روکیا۔ ایس موقعہ
 تے آیت نازل ہوئی لا اکراہ فی الدین۔ مذہب و وح کوئی سمجھی نہ کرو مسلمان
 خدا دا حکم کن کے چپ ہو گئے تے یہودی نجدے بھڑکدے گاوندے تے
 لڈیاں پاوندے خیمبر جا آباد ہوئے۔

انصاراں و ایثار

مسلمان مہاجرناں کتے وچوں ہجرت کر کے کمال کر دتا سی تے دینے دے
 انصاراں ایہناں دی مہانی کر کے حد کر دتی سی۔ پھیر جس ویلے توں حضور پاک مدینے
 شریف آن و شے سن انت نویاں مصیبتاں پیش آ رہیاں سن۔ کدی بدر دی جنگ تے
 کدی اُحد دی لڑائی۔ کتے یہودیوں نال جھگڑے تے کتے منافقاں دیاں لاڈنیاں
 بھجاڈنیاں۔ پر انصاراں ہمیشہ کھلے دل ہون واثوت دتا۔ کسے مصیبت یا
 محتوڑ ویلے کدی متھے تے وٹ نہ پایا۔

ہن جدوں مسلماناں وے اقبال و اتارا چھکیا بنو نصیر دی چوکھی جائیدا
 غازیوں وے ہتھ آئی۔ کئی والے نے انصاراں نوں آکھیا پئی جے تسی چاہوتے
 ساری جائیدا برابر آپس و وح دنگ لٹوتے جے تسی ایثار کرو تے ایہہ جائیدا اُپرے
 چھڑے مہاجرناں نوں وے دیو۔ تاں جے ایہہ وی اپنے گھراں و ابھار چک سک
 آپ دا اشارہ سمجھ کے انصاراں ایثار کیتا تے عرض کیتی یا رسول اللہ ایہہ مال
 دولت نے ساری جائیدا مہاجرناں و وح خوشی نال تقسیم کرو دیو۔

ایہہ سی اوہ پاک تے دل والی جماعت جیہڑی اک ہماجر نبی دی تعظیم نے
پیدا کیتی تے جیہدے ایشاروی مثال دنیا دی تاریخ وچ نہیں ملدی۔ آپ نے
قوماں تے نسلاں دے قدیم بُت توڑ دتے تے مدینے دے ہماجران تے
انصاران نوں اسلام دی تبلیغ وچ پرووتا۔

چودھواں باب

پنجویں ہجری مریض دی جنگ

بدوں عرب دے دسئیکاں دیکھیا پئی دین اسلام دا نور چو غیرے حکم لگ
پیالے کٹیاں قبیلیاں ایس فورسے ہڑا گئے تہنہ مارن دے جتن کیتے۔ پر حضور
پاک نالوں سمجھ وار جبریل کیہڑا سی۔ جدوں آپ نے دیکھیا بنی مطلق دار میں سر
چکن گکالے، آپ نے غازیباں نوں تیار ہون واسلم دتا۔ اچھے میدان وچ اگو
ای جھڑپ ہوئی سی، دشمن دیاں ڈجواں تتر بتر ہو گیاں۔

حضرت جویریہؓ نال نکاح

قبیلے دے سردار سارث دی دھی قیدیاں وچ پکڑی آئی۔ اوں آپ کوں
امداد منگی۔ کئی دالے نے اوہا فدیہ پتیروں دے کے رٹا کرا دتا۔ اوہ آپ واسلوک
دیکھ کے خوشی نال مسلمان ہو گئی تے حضور پاکؐ نوں عقدا پنیغام بھیجا جیہڑا آپ
نے منظور کر لیا۔ ہن حضرت جویریہؓ عوسناں دی ماں سی۔ ایس پاروں صحاباں نے
دی ایس قبیلے دے قیدی رٹا کر وئے۔ مسلماناں دی ایس دریاولی نوں دیکھ کے
سارا قبیلہ ای مسلمان ہو گیا۔

خدا دے برگزیدہ رسولؐ تے چونویں بندے حضرت محمد مصطفیٰؐ اصلی اللہ

علیہ وسلم نوں ساری عمر جسمانی تے روحانی تکلیفیں پہنچ دیاں رہیاں جنہاں واکوئی
 انت حساب نہیں۔ پر آپ سبجے ہمدے متھے سہندے رہے۔ اہناں وچ
 بڑیاں حکمتاں، عزتاں تے نصیحتاں سن۔

انک واقعہ

جدوں مرسیع دے جنگ نوں مسلماناں دی فوج فتح کر کے مڑی تے
 اک اجیہا واقعہ پیش آیا جیہدے وچ سینکڑے حکمتاں نیں۔ ایس جنگ وچ
 حضرت عائشہؓ وی آپ دے نال سن۔ جدوں اوندی داری منزل تے قیام کیتا
 حضرت عائشہؓ قافلے نوں دور رفع حاجت لئی جنگل ول دور چلیاں گیاں پھچوں
 قافلے بے خبری وچ واکاں چالیاں۔ حضرت عائشہؓ واکافلے توں پھچتر جاناں کے
 دے خواب خیال وچ وی نہ آیا۔ مومنوں دی ماں نے جدوں میدان خالی دیکھیا۔
 حیران ہو کھلوتی۔ اسلامی قافلے دا اک آدمی ہمیش قافلے دے پچھے پچھے چلدا سی۔
 تاں جو مومنوں دی ڈوگی دھمکی شے سنبھالی اودے۔ اودے نال حضرت عائشہؓ
 دی خیریں مہریں قافلے دے پچھے مدینے شریف پہنچ گیاں۔ تے کسے نوں کوئی
 وہم گمان وی نہ گزریا۔

پر تھوڑ دے عبداللہ بن ابی منافق نے ایس قصے نوں بڑا دھماکے مومنوں
 دی ماں تے مہمتاں دا چکر اچھا لیا۔ ایہدے صبر تے شکر نال پیغمبر دشمنوں دے
 طعنیاں دے تیر سہندار ہیا۔ تے چوکھا پورا بچ نکل گیا۔

اڈرک نبی پاک دی دلی بے حسنی دا اُپا قدرت نے آپ کیتا۔ تے مریم
 وانگوں پاک تے نیک بی بی عائشہؓ وی بریت دی شہادت دین لئی قرآن وچ آیتاں
 نازل ہوئیاں۔ تے ایس طرح بدنامی دے داغ دھوتے گئے تے ایہہ دلدار دور
 ہویا۔

عبداللہ بن ابی منافق دی موت

عبداللہ بن ابی منافق دیاں کرتوتاں توں آپ مدت تیکر پریشان رہے۔ بھاریک
 خداری منافقی تے نکھر دی سزا اسلام ورح قتل لے۔ تے ایس پنجویں کالم دے سزار
 دیاں کرتوتاں دے سارے ثبوت دی ساہنے سن۔ صحابیاں کئی داری ایس آستین
 دے سپ داسر پھہن دی اجازت دی منگی۔ پر تحمل تے بخشش دا پتلا بنی سرور سویر
 دی ہوادے بلیاں وانگوں کندیاں تے پھلتاں نوں برابر ٹھنڈ پاؤندارہیا۔

حضور پاک نے منافق تے ہتھ اٹھاؤں دی اجازت نہیں دتی تاں جوکل نوں
 تار تیخ ایہہ نہ کہہ سکے پی محمد مصطفیٰ نے اپنی ساتھی نوں قتل کرا دتا سی۔ ایج رحمتاں
 والے نبی پاک دے بے داغ دامن تے کوئی ہوادا داغ لگے۔

ایہہ منافق بڑا ترکیبیا سی۔ طرح طرح دے کھس وڈا کے مسلماناں نوں مکتا
 فریب دیاں پسندیاں ورح پھساؤندارہیا۔ پر مومن اک کھڈ وچوں دوجی دار نہیں
 وڈگیا جاندا۔ حضور پاک دی احتیاط نال ایہہ ساری عمر اپنے ہتھاں تے تھک
 وڈھدارہیا تے دین اسلام دا بول اُچا ہندارہیا۔ اوڑک حسد نال سڑوا بھڑا
 اپنی موت تے آپ مر گیا۔ جدوں جنازے دا ویلا آیا آپ نے اپنے ایس وڈے
 دشمن نوں ادہدی خواہش مطابق اپنی چادر ورح کفتا کے تہر ورح اتاریا۔

نبوت دیاں گواہیاں

یہودیوں واک وڈا عالم حصین سی۔ اوہ دینے حضور پاک دی زیارت
 کرن آیا۔ آپ نوں دیکھدیاں ای بولیا ایہہ چہرہ کسے جھوٹے آدمی دا نہیں ہو
 سکداتے ایمان لے آیا۔

مدینوں باہراک قافلہ سوداگر نہ کرن آیا۔ بنی سرور دی ایدھروں ننگے
 تے اک اوٹھ پسند آگیا۔ سودا ہو گیا۔ آپ اوٹھ دی جہاں پھڑکے شہر آگئے
 فرمایا قیمت گھل وینے آں پھوں قافلے والیاں سوچیا بناں جہاں پھچان اوٹھ
 دے دتا جائے۔ اوہ ایس شش و پنج دتھ کن پر قافلے دے سردار دی بی بی نے
 اکھیا نکر نہ کر دیں اوٹھ لے جان والے دا چہرہ دیکھیا سی۔ اوہ تہاڈی رقم
 ضرور گھل دے گاتے جے اوک قیمت نہ گھلی میں اپنے کوں دے دیاں گی۔
 ایدھر کھلی دالے مدینے شریف پنج کے پوری رقم بھیج دتی۔

خندق دی جنگ شوال ۶۱۰ھ

رب دے مقبول بندے تے اخیری نبی نوں دشمنناں ساری عمر سکھ دا
 ساہ نہ لین دتا۔ پر جہدوں مالک دی نظر سونی ہووے تے کوئی وال دنکا نہیں
 کر سکدا۔

بنو نضیر مدینوں نکل کے خیبر جا آباد ہوئے۔ پر ایہ مسلماناں دے دلی
 دشمن سن۔ ایہہ نت شرارتاں کر دے رہندے سن۔ ہولی ہولی ایہہ فتنہ دی
 مسلماناں واسطے قیامت بن لگ پیا۔ اوڑک اپناں سارے پو اچے دے
 قبیلے اکٹھے کیتے تے مسلماناں نال لڑن واسطے اکٹھے ہو کے لڑیاں پاوندے
 گلے کھید دے امیدان دتھ اکٹھے ہوئے۔

ایدھر آپ دی دوراندیشی نے آؤن والا خطرہ تاڑ لیا۔ تے آپ نے
 غازیوں نوں اکٹھا کر کے مشورہ پچھیا۔ حضرت سلمان فارسی خندق کدھن دی
 صلاح دتی۔ ایہہ جھیاں دا طریقہ سی تاں جو دشمن خندق ٹپ کے آدے تے
 آؤندیاں جھپ لیا جاوے۔

حضرت سلمانؓ و اباہر مشورہ حضور پاکؐ نے پسند فرمایا تے۔ اہوشے
 اسلام دی فتح دی و بربہن گئی۔ نہیں تے ۲۴ ہزار دشمنان نال تن ہزار تہتے دولہن
 کس طرح مقابلہ کر دے۔ مدینے پاکؐ دے اک پاسے کوٹ دیا ہو یا سی۔ دوجی
 دا پہاڑ من تے اک پاسہ خالی سی۔ جد صردوں خندق کد طعن دیاں تیا ریاں ہوئیاں
 کملی والے آقائے سفین بھوئیں تے یک لاکے نشان و تا۔ تے دس دس صحابیاں
 نوں اک جتہ مٹی پٹن واسطے وڈ و تا۔ رب دی حمد تے شکر کر دے۔ مسلمان دھوڑ
 ہماوندے مٹی پٹ دے رہے۔ تے رختاں تے کرماں و اباہیؓ جیہذا نام لے کے
 آسماناں دے فرشتے تے حوراں و دود پڑھدے نیں زمین تے مزدوراں نال لگا
 اپنے حصے دی کھائی پڈا رہیا۔

ہن پغیر تے امتی دی، بادشاہ تے مسکین دی کوئی تیز نہ رہی۔ بھانویں
 شرف تے شعور نال کوئی انسان کملی والے آقا و اہم پدہ نہیں ہو سکیا۔ خاکساراں
 دی اہم جماعت گرد و خبار تے دھوڑ نال بٹری ہوئی کہیاں گنتیاں چلا رہی اے
 مومن تناں و ناں دے فاقے تے مشقت نال مدد حال ہو رہے نیں۔ کھکھتیں
 بے حال ہو کے پیٹ تے پتھر بدھے ہوئے نیں۔ خندق پڈیاں اک پتھر دی
 اجمہی چٹان ساہنے آئی جیہڑی کسے صحابی کولوں نہ ٹٹ سکی۔ سبھے ٹل لاتھک
 کے بہر گئے۔ پر کملی والے آقا جیہڑی ہمت اگے پہاڑ نہ کھلوسکے، اوہ اک چٹان
 کولوں کیوں شکست قبول کر بندے۔ بھانویں منہ فاقہ سی، پیٹ تے پتھر
 بدھے ہوئے سن پر آپؐ دیاں اک دو شاں نال چٹان دے ٹوٹے ہو گئے۔
 جدوں لوہا پتھر نال و تاتے چنگاں نکلیاں۔ اوس دیلے رسول اللہؐ نے شام،
 فارس تے یمن دی فتح دی خوش خبری دتی۔

ایدھر بڑیاں مشکلاں نال خندق دی کھدائی ہوئی تے اودھر دشمن دیاں
 فوجاں پرے بدھی ساہنے میدان وچ آٹکیاں۔ منافق تے پہلاں ای گھراں

دی حفاظت و ابہانہ کر کے نکھر گئے سن۔ ایسے اوکھے ویلے مدینے دے
یہودیاں وی معاہدہ توڑ دتا۔ جدوں حضور پاکؐ نے اپنا اپنی گھلیا۔ اوہناں
سوچیا مسلمان ہر پانسوں گھرے ہوئے نیں۔ ہووے نہ تے ایس ویلے ایس
دی اپنا چرچ تل لٹے۔ اوہناں کورا جواب دتاتے اکھیا، ایس نہیں جانڈے
محمدؐ (صلی اللہ علیہ وسلم) کون اے تے قول اقرار کیہ سن۔ مسلمان جواب سن کے ڈاٹھے
نرا سے ہوئے تے اہناں سوچیا ایس غطفان دے قبیلے نوں مدینے دی پیداوار
وانیجا حصہ دے کے نال ملا لٹے۔ اچھے گل بات ہو رہی سی، اک انصاری حضرت
سعدؓ نے حضور پاکؐ دی خدمت و حق عرض کیتی، یا رسول اللہ! اساں تے کفر
دی حالت و حق کسے نوں نذرانہ تے خراج نہیں سی دتا۔ جے ایہوجی و احکم
تے خیر پھیرتاں بولن دی جا نہیں۔ نہیں تے جو رب کرے سو ہو۔

آپ حضرت سعدؓ دی بہادری دی ایہہ گل سن کے بڑے خوش ہوئے
تے دین دے دشمنان نوں کورا جواب دتا۔ جوہی جی آدے کرو، ساڈے لئی
ساڈا رب کافی اے۔ دشمنان نوں اپنی بوہتی گنتی تے طاقت تے گھنڈ سی۔
جدوں مدینے دی حد تے آئے، کھائی ویکھ کے منہ ڈیا رہ گیا۔ کھائی تے
ٹپ نہ سکے پر محاصرہ کر کے مسلماناں تے تیر برساون لگ پئے۔ کجھ رسدی
تھوڑ، کجھ محاصرہ، نالے بنو قریظہ و اخطرہ، کتے پتھوں کنڈ و حق چھرانہ کھوب
دین۔ پر غازی حضور پاکؐ دی کمان و حق سینہ تان کے ڈٹے رہے۔ مسلمان
زنائیاں نوں قلعے و حق گھل دتا گیا۔ یہودیاں جدوں ویکھیا غازی مرد تے
خندق تے رُکے ہوئے سن۔ اہناں زنائیاں والے قلعے دے پھاگ ٹے آن ہل
بولیا۔ پر حضور پاکؐ دی پھسی حضرت صفیہؓ نے تہنوں دی چوب (وائس) کٹھ کے
یہودی دے تالو و حق اچھا مارا پئی کھوپری کھل گئی تے پھیر سالاہ کے قلعیوں
باہر سٹ پایا۔

اور تک اک دن کافران و لوں عمرو نے گھوڑے سے نوں اڈی لائی تے جتھوں
 خندق تنگ سی مسلماناں دتے ٹپ آیا۔ ایہ نوپاں ورہیاں دا بڈھا فولاد وچ
 ڈوبا ہویا سی۔ ساہنھے کھلو کے اکڑ کے ونگار یا۔ مستے دی بھوری تے ہتھ پھیر
 کے مسلماناں نوں مقابلے لئی ٹکار یا۔ ایہ صراوہدی ٹکر واسارے پڑوچ اک مسلمان
 نہیں سی۔ ہر پاسے سنج درت گئی۔ تڈے خبر جے خدا دا شیر حضرت علیؑ ساہنیو
 نکلیا تے کئی وائے آقائے علیؑ نوں فرمایا، ایہ عمرو اے۔ تے اگوں امیرؑ نے
 عرض کیتی، یا رسول اللہ! میںوں پتے اے۔ حضرت علیؑ پیدل سن تے عمرو گھوڑے
 واسوار سی۔ کافر بڑا بہادر سی۔ اوہ گھوڑے نوں اتر آیا تے تلوار دے جوہر دکھا
 لگا۔ نہ آجے تیکر عمرو نے کسے جوان کوں پٹھ لوائی سی تے نہ سن تیکر حضرت علیؑ
 نے کسے کوں مار کھا دی سی۔ بڈھے نے خدا دے شیر تے حملہ کیتا پر تلوار
 ڈھال وچ کھب گئی۔ حضرت علیؑ نوں تھوڑا جیہا زخم آیا تے ہن آپ نے زخمی
 شیر دا نگوں کافر تے حملہ کیتا تے ذوالفقار عمرو دا شانہ چیر کے لک تیکر نکل گئی
 بڈھا گھیرنی کھا کے دھون پر نے ڈگاتے غازیباں خوشی دا نعرہ مار یا۔ ایسے
 طرح خبیر، خزاعہ تے نوفل وی آئے۔ پر غازیباں ساہنھے کسے دی وال نہ گئی۔
 قتل ہو ہو کے دوزخیں پہنچدے۔ ہے۔

اور تک کافران سوچیا پئی محاصرہ لتاں کری رکھو۔ مسلمان آپے مات کھا
 جان گے۔ ایہ صرا مسلماناں دی ثابت قدمی تے حوصلہ دیکھ کے رب کریم نوں
 ترس آیا۔ اوس اپنے محبوب تے پیارے نبیؑ دا صدقہ اپنی قدرت نال مسلماناں
 دی امداد کیتی۔

ہویا پنج اک دن اک پاسوں کالی بولی ہنیری چڑھی۔ جھکھڑ نال کافران
 دسے تنبو اڈ گئے۔ اکھاں مٹی پے پے کے اٹھیاں ہو گیاں۔ جھکھڑ، وروئے،
 کابیاں گھٹاں مینہ تے بھلی دے لشکارے دیکھ کے کافرا توں رات بھاڈا

ٹینڈاسٹ، تنبو اوٹھ چھٹ چھڑا جانناں بچا کے نئے تے آپو اپنیاں قبیلیاں
 وچ جا کے دم لیا۔ اوڑک مسلماناں دی فتح ہوئی۔ ایس معرکے وچ رسول اللہ
 تے غازیباں دیاں کئی نمازاں قضا ہو گیاں۔

نماز اہل وچ جہاد دی پہلی تعلیم اے۔ نماز وچ امام دی اطاعت حکما
 کے جہاد دی تنظیم داسبق دتا جاندا اے۔ نماز جنت دی کنجی اے تے جہاد زندگی
 وارو پ۔

بنو قریظہ (۱۳۶)

خندق دی جنت نال مسلماناں واسارے عرب تے رعب بہہ گیا پر بنو قریظہ
 مدینے دے گواہنڈی غازیباں دی کامیابی دیکھ کے اوکھے سن۔ چند ہمسایہ
 دی اک مصیبت ہندی اے۔

بنو قریظہ جدوں آپ ای مرن مارن تے تیار ہو گئے۔ آپ نے وی
 اوہناں دے قلعیاں دامحاصرہ کر لیا۔ آجے پنچی دن ای گزرے سن رسد دی تھوڑ
 آئی تے پ کے صلح کرن لگے۔ بنی سروہ نے ابوالبابہ تے اک دو جے صحابی نوں
 انہاں دل بھجیا۔ جدوں راہ بنو قریظہ ولے پہنچے تے اوہناں دے سارے پتے
 عورتاں روں لگ پئے۔ ابوالبابہ دل دے بڑے نرم کن۔ آپ وی انہاں دی
 حالت دیکھ کے منہ جو کیرن لگ پئے۔ انہاں کھچیا اسین قلعہ چھڑ جائے تے
 آپ نے کہیاں تے نال ای اپنے حلق تے ہتھ پھیریا پٹی نہ جاؤ گے تے قتل
 کر دیے جاؤ گے۔ تے او سے ویلے اپنی غلطی دا احساس ہو گیا تے دینے کن
 کے مسجد نبوی دے تھم نال زنجیر پائی تے اپنے آپ قید کر لیا تے نالے کہیا
 جدوں تیکر اللہ تے اہل رسول مینوں معافی نہ دیں گے میں آزاد نہیں ہونا۔ آپ
 چھ دن تے رات بدھے رہے۔ اوڑک قرآن پاک دی آیت نازل ہوئی۔

آپ دی توبہ قبول ہوئی تے رسول پاک نے زنجیر کھولی تے آزاد ہوئے۔

ایدھر یہودیوں نے اسلامی فوج دے سردار سعد بن معاذ نوں اپنا فیصلہ کرن لئی آپے منصف مقرر کیتا۔ تے ایہناں یہودیوں دی گردن مارن دا فیصلہ دے ڈنا۔ ہن گئے پچھتاؤن۔ پر آپے پچھتاویاں نوں کون چھڈا دے۔ اوڑک رحمتاں دے چشمے تے رُحما و بینہم دی مقدس ذات اُگے اُن جھگے جیہڑا دی رحمتہ العالمین دا واسطہ دیندا اوہدی جان بخشی ہو جاندی تے جیہڑا حضور پاک دے قدماں تیکر نہ پہنچ سکیا اوہ دوزخیں پہنچ گیا۔

جدید پیر وی صلح

نبی سرور نوں ہجرت کیتیاں چھوڑ دے گزر گئے سن۔ ایہناں چھیاں پہلا فتح کتے دے قریشیاں بڑیاں کوششاں کیتیاں۔ کئی جگہاں لڑیاں پئی کسے طرح مدینے دی اسلامی ریاست ختم ہو جاوے۔ راہ سکستان کھا کے ایہناںدی کرتے ٹٹ گئی پر راہ اپنی ضد توں باز نہ آئے۔ کتے دے عام لوکاں دا خیال سی محمد صلی اللہ علیہ وسلم دا مذہب غلط سہی پر ایہناں نال اچھی دشمنی کاہدی پئی آپ دی مرئیے تے اوہناں دا نقصان وی کرئیے۔

وطن دی حُب آدمی دا ایمان لے۔ وطن دیاں جگہاں دی پیاریاں گدیوں نیں۔ ہن جدوں مسلماناں نوں سکھ داساہ آیا جن بھوں دی یاد وی آون لگی۔ مدینے دیاں گلیاں فتح جدوں کوئی مسافر اوٹھاں تے کچا دے کسدا، جڈوں ڈاچیاں دے گلاں دیاں ٹلیاں کھر کدیاں تے ہاجر نیم ہما کے اکٹھے ہو جانے اوٹھاں دیاں قطاراں ول دیکھ کے جی اُڈ دے تے دل کر دا پئی پیر لاکے کتے شریف پہنچ جائیے تے اوس بنجرتے گھاہ پانی توں بناں وادی دے رُج رُج

کے دیدار کر لئے۔

مسلماناں دیاں اکھاں داتارا بلاں بھانویں اہنوں کتے دتہ تئیاں رتیاں
تے ماراں ای پندیاں کن۔ ہن کتے وی یاد دتہ ترے لیندا۔ انج سارے ہما جوں
دیاں اکھاں سکدیاں۔ دو جہاناں دے سردار حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ
وسلم نوں وی کجھے واطواف کرن تے مکہ دیکھن دی بڑی ناہنگ لگی رہندی۔
وطن دی کجھ نال حج دے فرض دا وی خیال آوے۔ اوڑک آپ نے چھیاں
درھیاں پچھوں اپنیاں داگاں کتے دل موڑیاں۔ حضور پاک سویر دی نماز پڑھ کے
مسلماناں نوں لحد صدق اللہ امر یا بالحدیث دی خوش خبری دتی تے ذیقعد
دتہ عمرے دی نیت تے احرام بدھے۔ ۱۴ سو صحابی نال لے کے مسلماناں دا
اک قافلہ بنایا۔ جہدے دتہ عورتاں بچے تے قربانی کرن واسطے اوٹھدی کن
اہناں دتہ ابو جہل دا اک اوٹھ دی سی جہڑا بد دتہ مسلماناں دے ہتھ آیا سی۔ احرام
بدھے تھوڑاں میان دتہ کتیاں تے کتے دل ٹر پئے۔ آپ نوں جا سوساں خبر دتی پی
کتے دے کافراں نوں آپ داکتے دل ٹرناں ٹھنڈا نہیں کڈھیا۔ اُدہ ددے
قبیلیاں نوں نال لے کے مقابلہ کرن گے۔ حضور پاک نے رستہ ولا کے جانا
چاہیا پر دشمن نوں پتہ لگ گیا۔ اوڑک آپ نے اک کھوہ دے کڈھے تے
اڈیرا لایا۔ آپ دی اوٹھنی بہر گئی تے آپ نے ایتھے پڑاؤ کیتا۔ مسلماناں
آپ دی خدمت دتہ عرض کیتی، ایتھے نیڑے نیڑے کتے پانی نہیں۔ آپ نے
تیر دتا تے فرمایا اہ کھوہ تے گڈ دیو۔ رب دی رحمت جوش دتہ آئی تے کھوہ
پانی نال بھر گیا۔ مسلمان نہاتے دھونے۔ سواریاں نوں وی پانی پیا یا۔
حضرت عثمان غنی نوں اپنی بنا کے گھلپا پی صلح دی گل بات
کرو۔ حضرت عثمان غنی کتے پہنچے تے کافراں اٹھا اہناں نوں قید کر لیا۔ رانی دا پہاڑ

تے کھمباں دیاں ڈاراں بنیاں۔ خبر ملی پئی حضرت عثمان غنی شہید کرتے گئے
 نیں۔ ایہ سُن کے غازیوں دیاں اکھاں دتھ لہو اتز آیا۔ مسلمان عورتاں مرواں
 اک لکڑ دے رکھ ہتھ بہہ کے حضور پاک دے ہتھ تے بیعت کیتی۔ اپنا نام
 بیت الرضوان مشہور اے۔

حضرت عثمان غنی شہادت دی خبر جو طعی نکلی۔ زہری واقول سے قریشیاں
 نے عروہ نوں کہی دے نال گل بات کرن لئی گھدیا تے اہ صحاباں تے حضور پاک
 واقول دیکھ کے قریشیاں کوں گھیا تے آکھیا پئی نبی سرور واقصد جگ کرنا
 نہیں۔ اہ عمرہ کرن آئے نیں۔ دو جی گل اہ سنو پئی میں کسری تے قیصر دے دربار
 دتھ دی گھیا تے نجاشی نوں وی ملیاں پر میں کہتے اہ نقشہ نہیں دیکھیا جہڑا پاک
 محمد دے دربار والے۔ اہ سے صحابی جدوں آپ وضو کر دے نیں تے پانی
 زمین تے ڈھلن نہیں دیندے۔ چک اپنے بدن تے مل لیندے نیں تے جے
 آپ دا وال کوئی ڈگے تے تبرک سمجھ کے رکھ لیندے نیں۔ میرا ایہ جہڑی جنت
 تے ایہ جہڑی قریشیاں آج تیکر کہتے نہیں دیکھی۔ اگے تہا ڈی مرضی! انکاں سُن کے
 قریشیاں سہیل بن عمرو نوں صلح دیاں شرطیاں کرن بھجیا۔ اہ بڑا چالاک تے گالڑی سی۔ نالے
 حضور پاک دی نرم طبیعت توں وی واقف سی۔ گل گل تے اڑ جاندا تے اپنی
 منوا لیندا۔ جدوں شرطیاں لکھیاں جان لگیاں سب توں پہلاں بسم اللہ شریف لکھی
 توں انکار کر دتا۔ آکھے عرب دے رواج موجب با اسمک اللہم لکھو۔ تے آپ
 نے ایس طرح ای من لیا۔ پھیر لکھیا گیا ایہ معاہدہ حضرت محمد رسول اللہ نال اے
 تے سہیل پھیر اڑ گیا۔ آکھن لگا جے اسی تہا نوں اللہ دار رسول من لے تے جگڑا
 کاہارہ جاندا اے۔ تیس نزا اپنا نام تے اپنے باپ دا نام لکھاؤ۔ حضور پاک
 نے ایہ گل دی من لئی تے حضرت علی نوں آکھیا۔ رسول اللہ واقفظ کٹ دیو

اہناں عرض کیتی یا رسول اللہ میں تے ایہہ اکھرا اپنی ہتھیں نہیں کٹ سکدا۔ کئی
والے نے فرمایا ایہہ نقلی جھپڑا چھڑو تے ایس لفظ تے آپ لیک پھیر دتی۔

معاہدے دیاں شرطیں ایہہ کن :-

۱۔ ایس سال مسلمان مدینے مڑنجان تے اوڈے درے درے آؤن۔
۲۔ کتے وچ تن دن رہن۔ تلواراں میان وچ رکھن تے میان کپڑے وچ

سینے ہون۔

۳۔ جھپڑا مسلمان کتے دا و سنیک ہووے اوہ مدینے نہ جائے پر جھپڑا
مدینے دا مسلمان کتے اوڈنا چاہے شوق نال اوے تے رہوے۔

۴۔ کتے دا و سنیک کوئی مدینے جاوے تے موڑ دتا جاوے۔ پر جھپڑا
کوئی مسلمان کتے آجائے اوہ موڑیا نہیں جائے گا۔

ایہہ معاہدہ آجے مکا نہیں سی جے ایسے سہیل دا پتر ابو جندل جھپڑا مسلمان
ہو چکا سی۔ بکٹیوں نے بیڑیاں نسیا۔ حدیبیہ دے مقام تے ان مسلماناں کو لو
پناہ منگی تے حضور پاک دے قدام وچ ان ڈگا۔ سہیل بڑا جھگڑا لوسی۔ اس
اکھیا معاہدہ ہو چکا اے۔ ایہہ میرا پتر بھانویں مسلمان اے اہنوں موڑ دیو کیل
والے نے فرمایا آجے معاہدہ کمل تے نہیں ہو یا نہ میری ہرنگی اے۔ نہ تیرے
دستخط ہوئے نیں۔ پر سہیل جواب دتا ساون پھیر ایہہ صلح منظور نہیں۔ حضور پاک
چپ کر گئے۔ ابو جندل نے اپنا جتہ ننگا کر کے مسلماناں نوں اپنے زخم دکھائے
تے واسطہ پایا۔ بینوں اہناں ظالماں دے حوالے نہ کرو۔ ویلا بڑا نازک سی
غازیاں دا ہو کھولن لگ پیا۔ پر محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم نے چھاتی تے
صبر دی سل رکھ لئی۔ صحابیاں نوں ٹھنڈا کیتا۔ ابو جندل نوں فرمایا۔ صبر کر
صبر و اہل مسلماناں اے۔ صلح ہو چکی اے قول قرار توڑنا واجب نہیں۔ رب چھیتی
کوئی راہ کڈھے گا۔ فکر نہ کر۔

مسلمان ایہ معاہدہ کر کے ہزاراں تاپہنگاں تے امنگاں دل و دہ لئی
 مدینے نوں مڑ پئے۔ اجے راہ و دہ ای سن، رب نے اپنے نبی پاک نوں فتح
 دی خوش خبری گھلی۔ قرآن پاک نے ایس معاہدے نوں اتنا فتحناک فتحاً
 مینا دے لفظاں و دہ یاد کیتا اے۔
 حدیبیہ دی صلح دا معاہدہ کر کے کافراں حضور پاک دی شخصیت تے
 مسلماناں دی طاقت نوں من لیا۔

عمرہ فضا

ذیقعد ۱۰ھ صلح حدیبیہ توں بعد مکہ والے عمرے واسطے احرام بندھ کے
 مکے و دہ داخل ہو گئے تے قریشیاں سمجھیا محمد صلی اللہ علیہ وسلم دے ساتھی ناں
 نیں متاں پھر کوفہ جھکڑا چھڑ پئے مکتبوں نکل گئے تے دارالندوہ و دہ جا قیام کیتا
 جدوں آپ تے صحابی لنگھے تے کھلو کے رکھین لگ پئے۔ اوس ویلے حضور
 پاک طوفان کرن لگیاں اضطباع تے رمل دا حکم دتا جیہڑی سنت ہن تیکر جاری
 اے۔

بادشاہواں دے نام دین و اپنی نام

خندق دی جنگ تے ایس صلح نے دین دی تبلیغ دے بوسے کھول دتے
 ہن رب دے رسول نے فیصلہ کیتا پٹی۔ ب دے دین دی تحریک نوں چوٹاں
 کوٹھل تیکر لے جایا جاتے۔ سواد ہنساں صحابیاں نوں خطبہ دیندیاں فرمایا۔ میں
 دو جہاناں واسطے رحمت ہن کے آئیاں۔ اٹھو! میرے وتوں ساری دنیا نوں
 اسلام ول بلاؤ۔ ایہہ وی نبی پاک واک انوکھا تے نواں دعویٰ سی۔ ایس توں

پہلاں جتنے نبی وی آئے سی اوہ اپنے اپنے مک اپنے اپنے قبیلے تے قوم
 وئے آئے سن۔ پر حضور پاک و ایہہ فرمان کی پٹی میرا دین تے اسلام و اپنیام
 عالمگیرے۔

کلی والے و احکم من کے صحابی آئے۔ اہناں قیصر کسری، مصر، حبش،
 یامہ تے شام و سے بادشاہاں تے امیراں نوں حضور پاک و اپنیام پہنچایا۔ اسلام
 سچا دین لے۔ ایہہ سے ول آؤ۔ تاں جو تہاڑے دو نویں جہان سورجانی۔
 حضور پاک و سے ایلیچیاں نال چنگے مندے سلوک ہوئے۔ حبش و سے بادشاہ
 اسلام قبول کر لیا۔ مصر و احکم مہربانی نال پیش آیا۔ قیصر نے بڑے غور نال
 آپ دا خط سنیا۔ ایران و سے بادشاہ گھمنڈ دکھایا تے غسان و سے حاکم نے
 کلی والے و سے ایلیچی نوں شہید کر ڈتا۔

حضرت خالد و مسلمان ہونا

ہن جدوں امن و ادور دورہ ہویا، دین اسلام سارے عرب و فتح
 و دین پھیلن لگا۔

حضرت خالد بن ولید مسلماناں دی سیرت کردار تے حوصلے و کھیر کے مسلمان
 ہو گئے۔ نالے لکے و سے اوہ مسلمان جیہڑے مدینے نہیں سن آسکے وے مکہ نوں
 بھیج کے سمندر و سے کندھے عیس دی داوی و فتح اکٹھے ہون لگ پئے۔ ایہی
 جدوں چونکھے اکٹھے ہو گئے۔ بندیاں نال بھرم بھاہندا لے۔ ایہہ وی اک طاقت
 بن گئے تے قریشیاں دی سوداگری تے چھاپے مارنے شروع کر دتے قریشی
 اہناں منڈیاں حالان توں آپ ای تنگ آ گئے۔ اورک معاہدے دیاں شرطیاں
 دی نرم کر دتیاں۔

صلح فتح ثابت ہوئی

ابو جندل رضی اللہ عنہ دوسرے مسلمانوں کے فتح حاصل کرنے تک سیرتِ نال
 کئی کافر مسلمان کہتے۔ ہولی ہولی ایہناں دی تعداد تن سو تیکر پہنچ گئی۔ قریشی
 ایہناں کو لوں دی تگ آگئے۔ اوڈک کہتے دے سارے مسلمانوں آکھرتا پئی
 بدھ سنگ ساوندے جے چلے جاڈتے ساڈی جان چھڈو۔ ابو جندل رضی اللہ عنہ
 دے سارے ساتھی مکینوں دینے آگئے تے اللہ دے پیغمبر دا اکھیا اک
 دھے دے اندر اندر ای پورا ہو گیا۔ حدیبیہ دی صلح فتح ثابت ہوئی۔

خیبر دی جنگ

خیبر دے یہودی نت نویاں شرارتاں کر دے سن۔ ایہناں داسروار
 سلام بن ابی مرگیا تے اسیر نے ریاست سنبھالی۔ ایہہ دینے پاک تے حملے
 کرن دے شوشے چھڈن لگا۔ حضور پاک نے حضرت عبداللہ نوں صلح واسطے
 ایچی بنا کے گھلایا۔ تے اوس اکوٹ حضرت عبداللہ نوں قتل کرن واسطے کیتیا۔ پر عبداللہ
 دیلے سر چوکنے ہو گئے۔ ایہناں اسیر نوں قتل کر دتا۔ یہودیوں نوں ڈاڈا بھانڈر
 مچیا۔ ایہناں حضرت ابو ذرؓ دا پتر ڈنگر چاروا بیلے وح شہید کر دتا۔ حضور پاک
 دے غلام غصہ کھا کے شیراں دا گول اٹھے تے کئی والے نے سولہ سو غازی نال
 لے کے خیبر تے چڑھائی کر دتی۔ یہودی غازیوں نوں دیکھ کے قلعہ بند ہو بیٹھے
 ایہناں سوچیا پئی قلعے تے فتح ہونوں رہے۔ مسلمان آپے کھپ کھپا کے ٹر
 جان گے۔ متوص دا قلعہ بڑا پکاسی۔ ایہنوں سر کرنا بڑا مشکل جا پدا سی۔ اک
 شام حضور پاک نے فرمایا۔ میں سویرے اوس غازی نوں اپنا جھنڈا دیاں گا،
 جیہدے ہتھوں خیبر فتح ہونا ایں۔ مجاہد ساری رات دمائیں سنگدے رہے

پر سویرے اٹھ کے کھلی ڈالے آقا نے خدا سے شیر حضرت علیؑ نون یاد کیتا۔
 آپ دیاں اکھاں دکھنیاں آٹیاں ہو یاں کن۔ جدوں آواز سنی تے جھٹ اٹھے
 تے چامیں چامیں آپ دی خدمت وچ حاضر ہوئے۔ آپ نے اپنا جھنڈا اتار
 نالے دعا کیتی۔

سویرے میدان وچ ایہ صروف حضرت علیؑ نیکے جنہاں دیاں رکاباں فتح تے
 کامیابی نے پھریاں ہونیاں کن۔ ادھروں مرحب رول پاؤڈا تے بکڑواہ کروا
 کھلیا۔ دونویں شیر جدوں آہنے ساہنے ہوئے سارے لشکراں دیاں اکھاں
 بنناں ول گکیاں ہو یاں کن۔ یہودیوں دے قلعبیاں وچ سنج مساک ورتی ہوئی
 سی۔ تھوڑا چرتلواراں ڈھالاں نال ٹکرا یاں، پر مرحب دی موت سرتے آگئی
 سی۔ حضرت علیؑ نے ذوالفقار دا وار کیتا۔ تلوار مرحب دی کھوپری چیر کے
 دندان تکیڑ پھینچ گئی۔ اوہ تے ٹوک پیا تے یہودی رل کے حضرت علیؑ دے آ
 دوالے ہوئے۔ پر کھتوں خدا دے شیر تے گدڑاں دا کبہ مقابلہ۔ حضرت علیؑ نے
 چن چن کے یہودیوں دے سارے سردار قتل کر دتے۔

تے اوہ یہودی جیہڑے سارے عرب وچ لڑائی تے علم دے اجارہ دار
 بنے ہوئے کن کھلی ڈالے دے ساہنے آکے مٹی چھٹی لگے۔ اوڑک ابناں اپنی
 ادھی پیداوار مسلماناں نون دینی کیتی تے زپ کے صلح کیتی۔

پندرہواں باب

موتزوی جنگ شد

دنیا دیاں قوماں واقاعدہ تے دستورائے۔ بادشاہاں دے ایلچی تے
کدی کوئی ہتھ نہیں اٹھاؤندا۔ پر رت دے رسول تے مسلماناں تے کیڑا
نظم سی جیڑا نہیں ورتیا گیا۔ حضور پاک دے سفیر عارت نوں بصرے دے حاکم
شرجیل نے قیصر دی صلاح نال شہید کر دتا۔ نالے مسلماناں نوں جنگ دی دھکی
دتی۔ غیرت والے بہادر اپنی جان تے کھیڈ جانڈے نیں پر آن تے غیرت
تے حرف نہیں آؤن دیندے۔ ایس حال وچ لولاک دے مالک نے حضرت
زید اپنے متنی انوں فوج داسروار بنایا تے تن ہزار فوج دی کمان دے کے بصرے
دل جان دا حکم دتا۔ تاں جواپنے شہید باب دا بدلہ اپنی سٹھیں لے۔ جدوں
اک غلام نوں آقا ولوں سرواری ملی، کمزور ایمان والے مسلماناں دے دل
وچ شیطانی دوسے آئے۔ کجھ گلاں وی نکلیاں پر آقا تے غلام دی تیز
ٹھان والے بادشاہ نے اکو چڑپ دٹی رکھی۔ مدینیاں جدوں فوج تیار
ہو کے نکلی۔ جدوں حضور پاک دا غلام گھوڑے تے چڑھیا، اوس فخر نال دھون
چکی پر ادب نال اکھاں نیویاں رکھیاں۔ کیلی والے نے عملی طور تے دنیا نوں دکھا

وٹا پٹی اسلام وٹح آقا تے غلام دار تہہ اکو جیہا اے۔ آپ نے پہلاں غلام
 نوں آزاد کیتا۔ پھیر اپنا تہنی بنا یا۔ پھیر پھیر پی دی دھی بھین نال نکاح کر وٹتا۔ ہن
 ہاشمیاں تے قریشیاں دی فوج تے سرداری دی دے وٹی۔ تاں جو دنیا پرکھ
 لوے۔ اسلام دی مساوات تے برابری دوجے مذہبیاں وانگوں نرا ڈھنگ
 نہیں اک حقیقت اے، تے مظلوماں بسکیناں تے غلاماں دی جیہی دستگیر
 کروا اے ہو کوئی نہیں کر سکا۔

اودھر مخبراں عساکر دے حاکم نوں خبر وٹی، مسلمان لشکر لٹی آوندے نہ
 اوس اک مکھ فوج تیار کیتی تے میدان وٹح آ گیا۔ حضرت زید نے غازیباں نال
 مشورہ کیتا پٹی رسالت دے دربار وٹح خبر وینی چاہی دی اے۔ تے حضرت
 عبد اللہ نے اکھیا ایں میدان وٹح فتح تے مشکل نظر آوندی اے پر اسی شہادت
 وامنوع کیوں گرا بیٹے۔ جیہیں کیرنی نال ٹانھی دا مقابلہ نہیں پر پیراں توں کیوں
 تھر کٹے۔ ڈٹ کے دشمن دا مقابلہ کریے۔

جدوں فوجاں آہنے ماہنے ہوئیاں مسلمان نیرے تانی سدھے دشمن
 نوں پردن لگ پئے۔ حضرت زید دی چھاتی ڈاہ کے وار کیتے تے کافراں یاں
 بر جھیاں سینے تے سمیاں۔ اددک شہید ہو گئے۔ حضرت جعفر نے سرداری دا
 نشان چکیا۔ تلوار وچی تے جھنڈے والا ہتھ کٹیا۔ آپ نے جھنڈا چھاتی نال
 لاکے دنڈاں نال چک بیا۔ جدوں بے دل ہو کے ڈگ پئے تے شہادت و
 تاج پہن بیا پھیر حضرت خالد نے جھنڈا چک کے فوج دی کمان اپنے ہتھ
 وٹح لے لی۔

حضرت خالد بن ولید جہاد و جرنیل سن۔ شام ویلے کسے فیصلے توں بناں فوجاں
 دکھریاں ہو گیاں۔ دوجے دن حضرت خالد نے اپنی فوج دی وڈا رنج کیتی۔ پٹی

تھوڑے تھوڑے چڑبچھوں مسلماناں دی فوج دے دستے ادا واسطے
 آوندے دن۔ سارا دن جنگ وازور رہیا۔ اورک شام تکیرنت نویں لکک
 آوندی دیکھ کے کافر گھار گئے تے جی بھیا نے ہتھیار سٹ کے تس گئے۔
 مجاہدان غنیمت واماں سمیٹیا، شہیدیاں دیاں لاشاں چکیاں تے مدینے ول رب
 واکر کر دے ٹرے۔

راوی بیان کر دے نیں اوں دن حضرت خالدؓ دے ہتھوں اٹھ تھوڑاں
 ٹٹیاں سن۔ حضرت عبداللہؓ نے جعفرؓ دے جتے دے زخم گئے تے نوٹے سن۔
 اپناں شہیدیاں دیاں لاشاں جدوں مدینے پاک پہنچیاں، اک حشر آگیا
 ایسوں تکیر پئی آپ زیدؓ دی شہادت تے کئی دن اٹھو کیر دے تے مدتاں
 تکیر غمناک رہے۔

مکتے دی فتح

اورک مکتے دی فتح دے دن نیڑے آئے۔ رب نے ڈھوڑھویا۔
 ہویا انج اک دن مکتے دے مہاجر امن دے بادشاہ تے لولاک دے سردار
 مسیت وچ بیٹھے سن تے باہروں روں تے مارے گھستن دیاں درد بھریاں وازاں
 آئیاں۔ بنو خزاعہ دے کجھ لوک گلاں وچ کپڑے پائی محمد مصطفیٰؐ تے خداوی
 دہائی دیندے آرہے سن۔ جدوں کچھیا گیا اوہناں دسباکے دے قریشیاں
 دی شہ تے بنو بکر والیاں ساڈے تے حملہ کر ڈتا اے۔ ایس ڈر دے مایے
 حرم وچ جا پناہ لئی پر اوہناں حرم وادب دی نہ کیتا۔ ساڈے معصوم بچے
 تے نہتے بڈھے جوان کعبے وچ ای قتل کر دتے گئے۔ تے ایس چالی جی بڑی
 مشکل پنج بچا کے تہاڈے کون آن فریادی ہوئے ایں۔

امن قائم رکھنے والے آقا نے انہماں نوں تسلی دتی تے قریشیاں نوں
 سنبھیا گھلایا ایہہ روز روز دیاں شرارتاں چنگیاں نہیں۔ معاہدے توں نہ تھر کو
 تے مقتولاں وابدلہ دیت دیو۔ کتے دے مشرکاں اپنی غلطی تے نہ منی ائیے
 لڑن لئی تیار ہو پئے تے دھکی دتی۔ کھلی والے آقا بڑی دُور اندیشی نال کئی
 دن سوچدے رہے۔ اوڑک رسالت دے دربار وچوں مسلمان مجاہداں تے
 غازیباں نوں تیاری دا حکم ملیا۔

ایدھر قریشیاں نوں رکھا جواب دین توں بچھوں دیل آئی پی ایس
 پہاں توڑی زور لا دیکھیا لے پر دین اسلام دا چشمہ ونوں دن ٹھاٹھاں مارے
 ہڑوانگوں پھیلدا جبار ہیا لے۔ ایہہ ہڑکے حیلے دی رکھ نظر نہیں اوند چا
 پھیراک داری مسلماناں نال معاہدہ کیلے۔ ابوسفیان ایہہ سوچاں سوچدا
 مدینے آیا پی معاہدے دی مدت ودھاٹے۔ پہلا ام المومنین حضرت ام حبیبہ
 ولے گیا۔ سوچیا اہ میری سکی دھی اے۔ اہ حضور پاک نوں مناسیگی۔ جدوں
 منجی تے ہن لگاتے حضرت ام حبیبہ نے کہیا آبا تسیں ایس لبتے نہ ہوو۔
 اہ کھلی والے والبترا اے تے اکٹھا کر دتا۔ ایتھوں مایوس ہو کے حضرت ابو بکر
 حضرت عمر رضی اللہ عنہما تے حضرت علی رضی اللہ عنہ نوں اکھیا دیکھیا پر کسے صحابی نے حامی نہ بھری
 نہ منہ لایا۔ اوڑک شرمندہ ہو کے کتے دل ٹر گیا مسلماناں سوچیا ایہہ سینے دا
 ناسور کدوں تیکر وگدا رہے گا۔ ایہہ کسے پاسے فیصلہ کرای دینا چاہی والے
 ایدھر مسلمان تے او دھر مشرک آپ اپنی تھا میں تیاریاں وچ لگ پئے۔
 اک دن فجر دی نماز پڑھ کے آپ نے دس ہزار قدسیاں والشکر نال
 بیاتے فاران دیاں پہاڑیاں ول دھالی کر دتی۔ ہن انجیل مقدس دی پیش گوئی
 پوری ہون دا ویلا آ گیا۔

کئے دے قریش آجے توڑی جوڑاں توڑاں وڑج ای گئے ہوئے سن۔
 غازیوں کئے توں اک منزل دور آڈیر سے لائے۔ تھاں تھاں اک بابی تے
 سارے پہاڑ تے بریتے گلنار بن گئے۔ ابوسفیان جیہڑا جاسوساں وانگوں ہر
 ویلے مسلماناں دے پچھے بگاڑ ہندا سی۔ حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم
 واپس جاہ جلال دیکھ کے ہراسیا گیا۔ لگا کئے نوں مٹرن پٹی جا کے کئے دے
 ساتھیوں نوں تیار کراں۔

حضرت عباسؓ اپنے اہل عیال سمیت کئے توں مدینے جان لئی نکلے سن
 تے جھڑ دے مقام حضور نال ملاقات ہو گئی۔ اہنہاں سوچیا جے حضور پاکؐ نے
 کئے تے چڑھائی کیتی تے بنو ہاشم والے محفوظ رہن گے۔ آپ نے مکلی والے
 نوں کھچیا جے کئے والے امان منگن تے تسی امان دے دیو گے۔ حضور پاکؐ
 نوں ایہہ گل بڑی پسند آئی۔ آپ نے اجازت دے دتی تے حضرت عباسؓ آپ
 دی سواری لے کے کئے والے مٹرے تاں جو خون ریزی نہ ہو دے۔ راہ وڑج
 ابوسفیان تے بدیل بن ورقا گلاں کر رہے سن۔ آپ نے آواز بچھان کے بلایا
 تے دسیا مکلی والے دی فوج کئے تے چڑھائی کرن نوں تیار کھڑی لے میرے
 نال آتے کیسے طرح جان دی امان پا۔ نالے صلح صفائی ہو جاوے۔ ابوسفیان
 نوں نال لے کے مٹرے تے حضرت عمرؓ نے بچھان لیا تے تلوار سموت لئی
 پر حضرت عباسؓ لے کے حضور دے پیش کیتا تے ابوسفیان لگا حضور دیاں
 تعریفیاں کرن پئی تسی رحم والے او۔ بڑے تحمل مزاج اپنے عزیزاں تے قبیلے والیاں
 نوں معاف کرن والے او۔ پر حضرت عباسؓ نے بڑے زور نال اکھیا بہتیاں گلاں دے
 بناتے سدھی طرح مسلمان ہو جا۔ اوس کلمہ شریف پڑھیا۔ پر حضور پاکؐ نے بڑی
 احتیاط کوں کم لیا۔ ادبوں اک گھاٹی تے کھلا دتا تے ساری اسلامی فوج اوہ

ساہنے گزاری۔ اڈرک تکتے والیاں نوں ابوسفیان نے آکھیا تسیں آج محمدی
فوج دا مقابلہ نہیں کر سکدے۔

ہن ابوسفیان دی جاسوسی تے ساری عمر دیاں کرتوتاں ساہنے
کن۔ اوہدی سزا گھٹ توں گھٹ موت سی۔ جدوں ایس سوچیا تے اکھاں
آگے ہنیرا آگیا۔ پر پیر سنجلیا۔ ہن کدھی جرات سی جے اوہدے دل انگل وی
کرے یاں سیل اکھ تکتے۔ سوتیاں تلواراں میان وچ چلیاں گیاں۔ مستحیاں دے
وٹ صاف ہو گئے۔ تیوڑیاں لہ گیاں۔

ہوں دا اعلان کردتا۔ ہن کدھی جرات سی جے اوہدے دل انگل وی کرے۔
یاں سیل اکھ تکتے۔ سوتیاں تلواراں میان وچ چلیاں گیاں۔ مستحیاں دے وٹ
صاف ہو گئے۔ تیوڑیاں لہ گیاں۔

فتح دیاں امیدیاں لے کے سورج ہسدا ہسدا نکلیا۔ مسلماناں دی فوج
بیس ہو کے نکلی۔ اسلام دا جھنڈا لہراؤن لگانے ہتھیاراں نال سجے ہوئے
غازی اللہ واکر کر دے کتے دل ٹرے۔ آگے آگے فوج تے اوہناں دے
سرور کن۔ سب توں پچھے حضرت محمد مصطفیٰ اکملی والے آقا سن۔ رسول اللہ
نے پوری پوری احتیاط کیتی۔ تدبیراں کیتیاں۔ پٹی کسے خون خرابے دی نوبت
توں بناں شہر وچ جاوڑیے۔ پر قریشیاں دے اک ٹوٹے نے تیر مار کے حضرت
خالد دے دستے وچوں دو مسلمان شہید کر دتے۔ ہن کہیہ سی حضرت خالد نے
وی حملہ کردتا۔ کافراں وچوں تیراں مارے گئے باقی پیٹھ دکھا کے نس گئے۔
ایس جھگڑے توں بناں ہو رکسے دی نکسیر وی نہوگی۔

اسلامی فوجاں اپنے جھنڈے چکی کتے شہر وچ دڑیاں۔ حضور پاک نے
حکم دتا، جیہڑا ہتھیار سٹ دیوے، جیہڑا آگے لگ کے بھج وگے۔ جیہڑا

کوئی اپنے گھر و قح بیٹھا رہوے، بیٹھا حرم پاک و قح امان لے لے۔ جیہڑا
 ابوسفیان دے گھر و قح پہنچ جائے یاں جیہڑا قیدی یا زخمی ہووے اوہ امان
 و قح سمجھیا جاوے گا۔

اللہ اللہ جیہڑے لوک آج توں اٹھ ورحے پہلاں تلواراں تے نیریاں
 دیاں چھانواں بیٹھوں ناک چھپ کے بھجے سن، آج اوہ تلواراں تے نیریاں
 دیاں چھانواں کر دے آئے۔ پر اوہ آکرہ کے نہیں، نیوندے تے تقصیر معاف
 کراندے آئے۔ تے انج اٹھاں و رہیاں چھوں بکھ فتنج ہو گیا۔
 مسلماناں دی فوج شہر و قح داخل ہو گئی۔ وکھو وکھو رستیاں و لوں وکھو
 وکھو تے شہر و قح وڑے۔

آج آپ دی سیرت تے کردار پرکھن دا ویلا سی۔ حضرت زیدؓ دا پتر
 اُسامہؓ آپ دے نال اٹھ وڑے کچا وے قح بیٹھا ہو یا سی۔ اللہ دے
 رسولؐ سر جھکاٹی سورت فتنج پڑھدے جان دے سن۔ برگزیدہ نبیؐ دے چکدے
 منجھے وچوں شانانہ جلال دیاں ریشماں نکل رہیاں سن۔ دنیا دے بادشاہاں دے
 جلوس و قح رعب تے و بدبہ ہندا اے۔ پر لولاک دے شہنشاہ دے جلوس تے
 نور دا سینہ پے رہیا سی۔ چو فیرے رحمتاں وک رہیاں سن۔ کفر دیاں شوخیاں
 تے شیخیاں دے قلعے ڈھیری ہو گئے سن۔ جانڈیاں جانڈیاں کھلی وائے دی
 نظر اک بڈھڑی مائی تے پئی۔ اوہ حضورؐ پاک و انا شانانہ رعب و بیکھ کے سہم گئی
 سی۔ پر کھلی وائے آقا و اٹھ توں اتر کے کنبدی مائی نوں فرمایا۔ میں تے اوس
 ماں دا پتر آں جیہڑی مسکا گوشت کھاندی سی۔ مائی توں کہے گل توں ڈرنہ۔ ہولی
 ہولی ساہنے حرم پاک آگیا۔ آپ اوہ دے اندر گئے تے فرمایا جَاءَ الْحَقُّ وَ
 ذَهَقَ الْبَاطِلُ إِنَّ الْبَاطِلَ كَانَ زَهُوقًا اید صریت مودھڑے منہ
 ڈگے پئے رب دی وعدانیت دا اعلان کر رہے سن۔ حضورؐ پاک حرم و قح کھلو

کے خطبہ دتا۔ آپ دے ساہنے قریشیاں دے سبھے سردار سر نیویں کری کھوتے
 سن۔ رحمتاں تے کرماں والے نبیؐ نے اہناں نوں چھپیا، تسی دتو آج تھا دے
 نال کیہ سلوک کیتا جا دے؟ کتے دے سرداراں جواب دتا تسی ساڈے شریف
 تے نیک بھراوتے نیکاں دی اولاد او۔ تھاوا اول دنیا دیاں کدورتاں توں پاک
 اے۔ لولاک دے بادشاہ نے جدوں بھرانواں دی او عاجزی دیکھی آپ دی سنجو
 بھراٹے تے فرمایا لَا تَتَوَيْبُ عَلَيْكُمْ۔ آج تہا نوں کوئی بچھہ پر تیت نہیں۔
 تھا دے کووں کوئی بدلہ نہیں لیا جا دے گا۔

ذی طویٰ تے پہنچ آپ نے غسل کیتا۔ اپنی سواری تے بیٹھے سن۔ اولیلے
 آپ دے جھنڈے دارنگ سفیدی سی۔ آپ دے سر تے عمامہ جیہڑا منی سرخ
 چادر دا کی نالے سر تے خود وی پہنیاں ہو یا کسی تے ہتھیار لائے سن۔ حرم
 شریف دج پہنچ کے طواف کیتا۔ پھرے لے تے حجر اسود نوں اپنی سوٹی نال
 بوسہ دتا۔ پھر کعبے اندر داخل ہوئے تے او سے سوٹی نال بت توڑے
 کعبے دی کنجی عثمان بن طلحہ نوں دتی۔ اندر نفل دی پڑھے۔ اوکس ویلے آپ دی
 کند کعبے دے بوسے ولے سی۔ حضرت بلالؓ نے دی اندر نفل ادا کیتے۔ اہ
 واقعہ ۲۰ رمضان ۶۱۰ھ والے۔ آپ نے عام معافی دا اعلان کر دتا پر
 سولائ آدمیاں تے تعزیر لگی جنہاں وچوں ۱۳ نوں پھر معافی مل گئی تے
 تنہا نوں موت دی سزا دتی گئی۔ ابن شہاب زہری دی روایت اے حضور
 پاک فتح توں بعد ۱۵ دن کتے قیام کیتا تے نمازاں قصر پڑھیاں۔

اپنے جانی دشمنان نال ایہ سلوک رب دے پیغمبر دا ہی حوصلہ سی۔ دُنیا
 ایڈے پاکیزہ اخلاق دی مثال نہیں پیش کر سکدی۔ جہا جہاں حاضر ہو کے عرض
 کیتی یا رسول اللہ ساڈے تے سناوا، دوا دے تے پرکلی والے آقا نے فرمایا،

تسلی فتح کرن واسے اوہ اپنے حق حقوق مسترد ماں نوں معاف کر دیو۔ حضور پاک
 دی ایہہ رحمت تے رواداری دیکھ کے کافر آگے ودھے تے مسلمان ہو گئے۔

اناجیل دی پیش گوئی

آج اناجیل دی اوہ پیش گوئی پوری ہو گئی۔ خداوند دس ہزار قدسیاں نال
 خاران تے جلو سے دکھا دے گا۔ حضور پاک پھیر ایسے پہاڑ تے بہہ کے ساختیاں
 کوں بیعت لئی۔ خانے کجھے نوں بتاں توں پاک کیتا تے بانگ دوائی۔ پھر نفل
 پڑھے۔

کئے دے رسیاں نوں آج توں ویہ ورے پہلاں دابول نہ بھلا ہوئے
 گا۔ جدوں حضور پاک نے صفا دی چوٹی تے چڑھ کے فرمایا سی۔ جے میں آکھاں
 ایس پہاڑ دے دو جے پاسے اک بڑا شکر تہاڑے تے چڑھیا آوندا اے۔
 ہن دین دے تے دنیا دے سارے اُلجھے ہوئے مشکے وی دنوں دن سلجھ
 رہے کن۔

حسین و امیدان

مکہ فتح ہو گیا تے سارا عرب سہم گیا۔ پر ہوازن تے تعقیف دے قبیلیاں
 دے دلاں دوح حسد دی آگ لگی نہ بھجی۔ عرب دے لوک لہو دی ہو لی بڑے
 فخر تے گھمنڈ نال کھید دے کن۔ اہناں قبیلیاں سوچیا چلو اسی وی مسلماناں نال
 دودو ہمتہ کر لئے۔ جے اسی جت گئے تے سارے عرب دوح ساڈی دھم پے
 جائے گی نہیں تے خیر۔

ایدھر آپ نے وی تیاری شروع کر دتی۔ عبداللہ بن ربیعہ ابو جہل واد متریا

بھرا اُدسے کولوں کچی ہزار درہم قرضہ لیا۔ صفوان بن امیہ کولوں ۱۰۰ زرہ لیا
 تے عتاب بن سعد نول کے دا حاکم مقرر کیتا۔ ۶۔ شوال ۳۰۔ حنین دسے میدان
 ۱۰ ہزار ہا جرتے دو ہزار کتے دسے لوگ سن۔ بارہا ہزار دالشکرے کے آپ
 نے کوچ کیتا۔ اُدس دشمن نول پتہ لگ گیا۔

اہناں مال اسباب، بچتے، زنا نیاں اوٹھاں تے لدسے، بھڈیاں بکریاں
 مال بیاں تے میدان وچ آن ڈیرے لاسے تاں جو کسے جوان یا بڈھے نول مٹ
 گھری جان دی کجج نہ رہوسے۔ اہناں چن کے ماہک نول اپنی سرداری دتی۔ اوہ
 سوورے دا بڈھا بڑا خراٹ سی۔ اوں اپنی منہی حنین دسے میدان بیا ڈاہی
 اپنے فوجیاں تے تیر اندازاں نول اے دوالے جھاڑیاں وچ ککا دتا۔ ایہ مسلمان
 دی سارے سامان کر کے نکلے۔ پر اچھے تیکر غازیباں دیاں اکھاں وچ کتے دی
 فتح دا نقشہ پھر واسی۔ ایہ بنے فکر میدان دل جا رہے سن۔ جدوں حنین دی گھاٹی
 چٹے، دشمنان اہناں نول تیراں اگے رکھ بیا۔ مسلماناں دی فوج وچ کجج نول
 بے تجربے جوان دی سن۔ اہناں جدوں چوخیروں تیر دسے ویکھے۔ جان پھاڈنا
 واسطے پچھاں نول بھیج اٹھے۔ اہناں نول بھڈیاں ویکھ کے غازیباں شیراں
 دسے پیروی اکھڑ گئے مکن ساری اسلامی فوج وچ بھگدڑ مچ گئی۔ کسے نول اپنا پاپا
 نہ سمجھیا۔ کئی دالے توں سوا سارے ای بے حواں ہو گئے۔ پر رسولان دسے
 حوصلے تے ارادے بڑے دڈے تے لازوال ہندے نیں۔ آپ اپنے قدام
 تے قائم رہے پھر اچی آواز ناں فرمایا انا البنی لا کذب۔ جس کوئی جھوٹھا پیغمبر
 نہیں۔ نالے حضرت عباس نول حکم دتا تسی مسلماناں توں اچی آواز ناں پکارو۔ آپ
 دی آواز کم کر گئی۔ جس سنی او سے نسدیاں نسدیاں پٹھا کھا ہدا۔ تے ہن اکتے کئی
 دالے دسے دوالے آن جھرنٹ پیا۔ دشمن دی مگرے نسے اوندے سن۔ جدوں

ساہمنے ٹکڑے ہوئی۔ جنگ وارنگ بدل گیا۔ غازیوں سے اکھڑے ہوئے پیر پھر
 جم گئے۔ اسلام نے اکواری کفر نال پھیر کر لٹی۔ رطائی اپنے کمال تے پہنچی
 ہوئی سی تلواراں بجلی وانگوں چپک رہیاں سن تے نماز وادیا آگیا۔

جنگ و فتح نماز

لڑاک سے امام نے اذان و احکم قنًا۔ بانگ ہو گئی تے صفوں سدھیاں
 کر کے اوتھے غازی حضور پاک سے پچھے نماز ادا کرن لگے تے اوتھے کافراں
 نوں وڈھدے ٹکڑے رہے۔ پھر مقتدی بدل گئے تے مرسلاں دا امام اپنے
 مصیٹے تے کھلوتا رہیا۔ ہن رہندے غازیوں وی صفوں سدھیاں کر لیاں تے
 عین جنگ وی گھڑ مس و فتح انساناں واسب توں وڈا امام رب سے دربار
 و فتح کھلوتا نماز ادا کر رہیا سی۔

اڈک کافر مسلماناں دا مقابلہ نہ کر سکے۔ اہناں و اجھنڈا نیواں ہو گیا
 ہوازن تے تقیف دیاں فوجاں مسلماناں سے آگے لگ کے نس اٹھیاں۔ مال
 اسباب بھٹیاں بکریاں، اوتھ بچتے تے زانیاں پچھے مسلماناں واسطے چھڑ گیاں۔
 ایس میدان و فتح اک ہزار اوتھ چالی ہزار بھٹیاں بکریاں تے چھ ہزار قیدی مسلماناں
 سے ہتھ آئے۔ کافر جیڑے جاناں بچا کے نئے سن شکست کھا کے طائف و فتح
 قلعہ بند ہو گئے۔ مسلماناں محاصرہ کیتا جیڑا ۲۰ دن رات تک جاری رہیا۔ آپ
 و لشکر جتھے ٹھہرایا سی اوتھے اک مسیت وی بناٹی جیڑی ہن تیکر موجود
 اے۔ آپ سے حکم نال منجنیق نال سنگ بادی وی کیتی گئی تے آپ نے حیرانہ
 تے عمرے واسطے احرام بدھاتے کئے شریف آئے۔ عمرہ کیتا ایسوں مڑکے
 مدینے تشریف لے گئے۔

اہنناں دنان وّوح کعب بن زبیر آپ دی خدمت وّوح حاضر ہو یا توبہ
 کیتی امان طلب کیتی تے مسلمان ہو گیا۔ جہدوں صحاباں نوں پتہ لگا اہ کعب
 اے تلواراں سوت لئیاں۔ آپ نے فرمایا ایس کلمہ پڑھ لیا اے۔ اہ بن سادی
 امان وّوح اے۔ حضور پاک واہ سلوک ویکھ کے اوں اپنا مشہور قصیدہ ہنتے
 سعاد پڑھیا۔ آپ نے پسند فرمایا تے کہیا توں انصاراں وا ذکر نہیں کیتا! اوں
 انصاراں دی تعریف وّوح فی البدیہہ شعر آکھے۔

انصاراں دے منہج

پیروا دے دی جائیداد وّڈن گئیاں سکے بھراواں وّوح کھیبہ بکھیبہ ہو
 جاندی اے۔ ایس میدان وّوح غنیمت واماں وّڈن گئیاں گلاں نکلیاں۔ کئی
 والے نے کتے دے نوں مسلماناں نوں مال دا کجھ حصّہ ودھیک وّٹاتے انصاراں
 دے دل وّوح خیال آیا۔ پر جہدوں حضور پاک نے سنیا، آپ نے انصاراں نوں

بلا کے خطبہ وّٹاتے فرمایا
 ”جہدوں میںوں اپنیاں گھروں کڈھیا، تنساں میری مہمانی کیتی۔ جہدوں میرے
 بھراواں میںوں حبسلا یا تنساں میری تصدیق کیتی۔ میں تہاڈے کول مخلص ہو کے آیا
 ، ماں تنساں ہراو کڑ ویلے جان تے مال نال میری امداد کیتی تے کہیہ، ”ہن تسی ایہہ
 پسند نہ کرو گے، مٹی مال اسلوب، اوٹھ بکریاں جہا جہ گھریں سے جان تے تسی محمد
 (صلی اللہ علیہ وسلم) نوں نال سے جاؤ۔ آپ دی ایہہ گل سن کے انصاراں دی ساری
 پریمہ منہج کیرن لگ پئی۔“

ہوازن دے قبیلے نوں عام معافی

حضور پاک تقصیراں معاف کر دیندے کن تے گناہ بخش دیندے کن۔ بڑے

رحم والے تھے رحمتہ للعالمین سن۔ ہوازن دے قبیلے والے اپنے قیدی چھران
 واسطے آپ دی خدمت و حج حاضر ہوئے تھے کملی والے فرمایا۔ تھی سویرے
 ادناں۔ میں صحابیوں کو اکھاں و کبیاں گا۔

دو جے دن جد ایہہ لوک آئے آپ نے اپنے حقہ دے قیدی چھڑوتے
 نالے اپنے دلوں ہر قیدی نوں چھ اوٹھتے کپڑے دے دتے۔ آپ وایہہ
 سلوک ویکھ کے دو جے قبیلیاں دے لوک وی ڈنگ رہ گئے۔ دو جے غازیوں
 وی کملی دے وی پیروی کیتی تے سارے قیدی چھڑوتے۔ مسلماناں دی ہر
 محبت ویکھ کے بوہتے لوکی ایمان لے آئے۔

ہوازن دے قبیلے واسرار مانک بن عون سی۔ اوس قبیلے نوں اکسا کے
 حضور پاک نال لڑن تے ابھاریا سی۔ جدوں جنگ مکی تے طائف جا کے لگ
 گیا۔ حضور نے فرمایا جے اہ آجائے تے اہدے مال مویشی امینوں دے دیاں
 گے۔ آپ دا حکم سن کے اہ محمدی دربار و حج حاضر ہو پاتے اہدے دھو
 ونگرتے اپنے دلوں۔۔۔ اوٹھ اوہنوں دتے نالے دو جہاں قبیلیاں وی
 سرشاری وی دے دتی۔ اوس کملی والے واسلوک ویکھ کے آرنہ دی شان
 و حج کجھ شعر آکھے۔ جہد اتر جہ اے پی میں محمد صلی اللہ علیہ وسلم و رگنا اخلاق
 والائے سخی آج تک نہیں ویکھیا نہ سنیاں تے کلمہ پڑھ کے حضور دے
 قدیم آن گکا۔

جدوں ہوازن دے لوک گرفتار ہوئے تے حضور پاک دی رضاعی بہن
 دی نال سی۔ اوس آپ دی خدمت و حج غرض کیتی میں تہاڑی رضاعی بہن
 اں۔ آپ نے بچپان کے اپنی چادر و چھادتی۔ بڑی آدر نال بہایا پھیر

اک غلام اک بانڈی تے ہور مال متاع دے کے ٹوری۔ شیواں نے غلام
دی تے بانڈی دیا، شادی کردتی۔ جینہاں دی نسل آج تیکر باقی اے۔

سولہواں باب

نبوک دی جنگ ۹

خدا دے رسولؐ تے صحابیؓ مکہ تے حنین فتح کر کے خیریا مہریا مدینے پہنچ گئے۔ ہن سارا عرب حضورؐ پاک و اکلمہ پڑھو رہیا سی۔ ہر پاسے امن سلامتی سی ہن مکلی وائے آقا نے مسلماناں دے اخلاق تے رحمت بہت بہت سوارن دل و صیانا وٹا۔ دین اسلام دے حکم احکام سمجھے جان گئے۔

مکلی وائے نے جمادی الاول شہرتین ہزار و لشکر دے کے زید بن حارثہ نوں شرجیل بن عمرو عسائی دی اک لکھ فوج دے مقابلے واسطے موتہ دے مقام تے گھسیا سی۔ اہم قیصر دی فوجی قوت و اندازہ کرن لئی بڑی جنگی تے کارآمد ثابت ہوئی۔ اک تے رومیاں و اطونان رک گیا دو جابلک اندرونی طور تے بڑا مضبوط ہو گیا۔

اک دن شام و تون اک قافلہ آیا۔ اوس و سیاپی رومی بڑے لام لشکر دے کے مدینے پاک تے حمد کرن دی پک پکار رہے نیں۔ آپ نوں ایہ خبر سن کے بڑی چنتا ہوئی۔ قیصر و مقابلہ کرن واسطے مسلماناں نوں تیاریاں و احکم وٹا۔ مسلمان تے حضورؐ پاک و احکم سن کے تیاریاں و ہج گئے۔ پر پیچواں کالم (مناقیق) طرح طرح دے بہانے بناؤن گئے۔ کئیوں اکھیا فضل کی مکلی اے ایہ سانجھ

لئے۔ بعضیاں اکھیاں روم دیاں زانا نیاں بڑیاں سوہنیاں تے بندیاں تندیاں
ہندیاں نیں۔ ایسں کاہنوں ایویں گناہ ورتج ڈوبیے۔

رُومی اول درجے دے لڑکے کس تے جنگ واسامان وی نویں توں لوں
رکھ دے سن۔ آپ نے جنگی سامان خریدن تے رسد وی تھوڑ پوری کرن واسطے
چندے وی اپیل کیتی۔ مسلماناں اپنے مفذورتوں ودھ کے امداد کیتی۔ تے مدینے
می مسیت ورتج سامان اکٹھا ہون لگ پیا۔

اک دو مثالوں سنو۔ حضرت عثمان غنیؓ نے اک ہزار سونے دے دینار، نو
اڑھ سو گھوڑے تے رسد پیش کیتی۔ ایسں ویلے آپ نوں حبش العسرة
طاب علیا تے حضورؐ نے فرمایا ماضی عثمان ما عمل بعد هذا یوم
آج توں بعد عثمان کجھ وئی نہ کرن تے کوئی کجھ پریت نہی۔ حضرت عبدالرحمن
بن عوف، ۴ ہزار درہم چاندی دے پیش کیتے۔ ایسے ویلے حضرت ابو عقیل
انصاری وی آئے۔ انہاں دے ہتھاں تے چھالے پئے ہوئے سن! اہ ساری
رات پانی بھر دے رہ سن۔ اوہتھوں چار سیر کھجوراں ملیاں۔ دو سیر گھر رکھو کے
دو سیر حضورؐ وی خدمت ورتج پیش کیتیاں۔ آپ نے اوہ کھجوراں سارے
سامان تے کھلا دتیاں تے انج اک مسکین دی ولداری کیتی۔

حضرت عمر فاروقؓ نے ہر شے وا ادھ دند کے لے آندا تے ول ورتج
خیان کیتا آج کوئی دی مائی والال میتھوں ودھے گا! پر جدوں حضورؐ پاک دے
یار غار حضرت ابو بکر صدیقؓ نوں اوند اویکیا۔ اوہ حیران رہ گئے۔ اوں نبیؐ
پاک دے سچے عاشق نے گھر کوئی شے خدا دی نہ چھڈی۔ سب کجھ سمیٹ کے
کلی ولے دے قدماں ورتج بیا ڈھیری کیتا۔ حضورؐ پاک یار غار نوں پھچیا، اہل
عیال واسطے کتہ کجھ باقی رکھ آئے او۔ تے اوہناں نے عرض کیتی یارسول اللہ

اللہ دانام تے محمد واکلمہ۔

مدینے دی مسیت ورح سامان تے رسدوا آن ڈھیزنگا۔ ایشار تے قربانی
دے اہ نمونے دیکھیں دے باوجود ۸۴ آدمی اچھے نکلے جیہڑے جو کھٹے سجے
وعدے کر کے مجاہدان دے نال جانوں رہ گئے۔ حضور پاک نے سباع بن عرفطہ
نوں شہر و احاکم مقرر کیتا تے حضرت علیؓ نوں اجہات المؤمنین تے گھرو دی
رکھوالی تے نگرانی واسطے مقرر کیتا۔ رجب ۹ ص ۹ ورح سجہ انتظام مکمل کر کے
۴ ہزار فوج لے کے تبوک ولے روانہ ہوئے۔ راہ مقام مدینے پاک تے مشق
دے درمیان پہا سوسیل تے واقعہ اے۔ پتھوں منافقان حضرت علیؓ نوں طعن
کیتا تے آپ دی لشکر نال آن لے پر حضور فرمودتا۔ راہ ورح اچھے آثار
لے جیہڑے قوم ثمود دے سن۔ حضور نے فرمایا راہ عذاب والا خطر اے اتھیا
حصیتی لنگھ چلو۔

حضرت عبداللہ ذوالجہادین جنہاں دا پہلا نام عبدالعزیٰسی مدینے
پاک توں دو منزلاں دور اک پنڈ دے وسنیک سن۔ چھوٹی عمر ورح باپ فوت
ہو گیا۔ چاچے نے مار کے گھروں کڈ دتا تے ماں نے اک کھیل دتا۔ اہنا
پاڈ کے ادھا تیر بٹھ لیا تے ادھا اتے لے لیا۔ راہ اسلام قبول کرن دی
سزا ملی۔ آپ نے اصحاب صفہ نال بٹھا دتا۔ تبوک دے سفر ورح راہ دی
مجاہدان دے نال سن۔ اک موقع تے حضور پاک دی خدمت ورح شہادت
دی وعا واسطے عرض کیتی۔ آپ نے فرمایا جے راہ ورح مرگئیوں تاں جوی توں
شہید گنیاں جائیں گا۔ کرنارت داراہ ورح بخار ہو یا تے فوت ہو گئے۔ اوسی
ویلے حضور پاک اہدے سیرا نے کھلے سن۔ اہدیاں نظراں آپ دے چہرے
تے سن تے جان دے وتی۔ اوہدے کفن واسطے آپ نے ہمینی چادر عطا

کیتی صحاباں قبر کڈھی۔ حضرت بلالؓ نے تہی چکی ہوئی سی جہد سے چانی وچ
 حضورؐ آپ قبر وچ اتہ سے۔ صحاباں نے اہدی لاش بڑے ادب نال قبر
 وچ اتاری تے حضورؐ نے اہدے واسطے دعا کیتی۔ اے اللہ پاک! میں
 ایس نال راضی اں توں وی راضی ہو جا۔ وکھن والے صحابی اہدی موت
 تے رشک کر دے کن۔

جدوں آپؐ دالشرک حجروے مقام تے پہنچیا تے ایس وادی وچ
 پانی دی تھوڑی سی۔ آپؐ وی دعا نال سینہ دسیا۔

اسیجھے وی اک مشہور واقعہ ہو یا۔ آپؐ دے لشکر دی اک ادھنی گم
 ہو گئی۔ اک منافق نے کہا پی اُنچ تے آسماناں دی خبر دیندے نیں تے اہ پتہ
 نہیں ادھنی کتھے گواچی اے۔ ایدھر آپؐ نے فرمایا اللہ تعالیٰ نے مینوں
 علم عطا کیتا اے۔ ایس وادی دے درخت دی ٹہنی نال اہدی مہار اڑی
 ہوئی اے۔ صحابی گئے تے ادھنی لے آئے۔

حضرت ابوذر غفاریؓ وی ایس سفر وچ نال سن۔ انہاں دا ادھراک
 تھاں تے اڑ گیا۔ جدوں زور لا تھکے نہ ٹریا تے اپنا سامان موٹدے تے
 کھ پیل ای لشکر دے ٹر پئے۔ صحاباں عرض کیتی حضور اک آدھی سمجھے
 یوں ٹریا آؤندا اے۔ آپؐ نے فرمایا ابوذر ہو دے گا۔ اللہ پاک اوہے
 تے رحم کرے ایہم اکلارہ گا، اکلارے گاتے اکلای حشر والے دن اٹھے گا
 اوہو گل ہوئی۔ حضرت عبداللہ بن مسعودؓ دی روایت اے حضرت عثمانؓ دے
 زمانے وچ ایہ بذقہ دے مقام تے آن آباد ہوئے۔ کرنارت دا بیار
 ہو گئے تے اپنی گھر والی نوں فرمایا۔ میں تھوڑی جیہی خوشبو رکھی ہوئی اے
 اوہ اپنے تہنوتے چھڑک دیو کیوں جوہن اک اجیہی مخلوق آون والی اے

جیہڑی خوشبو پسند کر دی اے۔ نالے وصیت کیتی موت دے بعد غسل
 دے کے کفنہ کے میت دکھ دینا۔ ایتھوں کوئی قافلہ گزرے گا۔ قافلے
 والیاں نوں کہنا نماز جنازہ پڑھن تے میت دفن کر دیں۔ آپ دے غلام
 تے گھر والی نے ایسے طرح کیتا۔ اک قافلہ عراق ولوں آ رہا سی جیہڑے
 نال عبداللہ بن مسعود دی کن۔ اہناں جنازہ دیکھیا تے رون لگ پئے۔
 نالے آکھیا حضور پاک نے سچ فرمایا سی اہ اکلامرے گاتے اکلا حشر والے
 دن اٹھے گا۔ قافلے والیاں جنازہ دی نماز پڑھائی تے دفن کر دتا۔

تبوک دے میدان وچ پہنچ کے حضور پاک ۲۰ دن قیام کیتا۔ اسلامی فوج
 دی شان شوکت تے جوش جہدوں قیصر نے سنیاں تے مقابلے وچ آون دی جرأت
 ہوئی۔ آون جان وچ ۵۰ دن لگ گئے۔ منافقاں نوں یقین ہو گیا سی پئی ایس
 جنگ وچوں کوئی مسلمان نہیں مڑے گا۔ کیوں جو جیہڑے دشمن دامتعالہ سی اوہ اسی
 دنیا دا حکمران سی۔

منافقاں داروید وکیہ کے مسلمان بڑے پریشان تے فکر مند سن پر جڈوں
 سارے مجاہد تے حضور پاک صحیح سالم مدینے پاک پہنچ گئے تے ڈاڈے شرمند
 ہوئے۔ ایس ویلے حضور پاک دی آمد تے خوشی نال مدینے دیاں سوانیاں نے
 طبع البدار علینا واکیت الایما سی۔

منافقاں حضور دی خدمت وچ حاضر ہو کے حیلے بہانے جھوٹے سچے
 عذر پیش کیتے آپ نے قبول فرمائے۔ پچھے صرف تن مسلمان رہ گئے جیہڑے
 لشکر نال شریک نہیں سن ہو سکے۔ اہ حضرت کعب بن مالک، بلال بن امیہ تے مراد
 بن ربیع کن۔ انہاں تنہاں نے کوئی عذر پیش نہ کیتا تے اپنی غلطی من لئی۔ حضور
 پاک نے انہاں دامتعالہ دی دے حکم تے چھڈ دتا تے فرمایا انہاں تنہاں نال

مسلمان ملن ورتن تے بول چال بند رکھن ۔۔ ۵ دن اہنناں دا بائیکاٹ ایس طرح
 رہیا۔ اہنناں دے بیوی بچے دی اہنناں نال کلام تے سلام نہیں من کر دے
 اہ سچے مسلماناں دا امتحان سی۔ حضرت کعبؓ دا بیان اے ایس حالت وچ
 اک دن غسان دے عیساؑی دا خط ملیا اوس کھیا سی سفیان تیرے آقا محمد صلی
 اللہ علیہ وسلم نے تیرے نال بائیکاٹ کر دتا اے توں اپنے بال بچے لے کے
 میرے کول آجا۔ ایٹھے ہر طرح تیری اورد خدمت ہو دے گی۔ خط پڑھ کے
 آپ نے ساڑ دتا تے اپنی حالت کھل کے بیان کیتی اے۔

اوهنناں دا کہنا اے میں ساریاں جنگاں حضور پاک دی خدمت وچ
 حاضر رہیا۔ من دی نال جان وافیصلہ کیتا سی۔ پر گھر دے کجھ کم اجیہے کن۔
 میں سوچیا اہ بیڑ لوان تے پھپھوں سواری تے لشکر نال جا ملاں گا۔ دنوں دن
 الجھناں و دھیاں گئیاں تے میں گھروں پیر نہ کدھ سکیا۔ اودھروں آپ دے
 واپس آدن دی خبر آگئی۔ میں ڈا ہڈا نرا سیا گیا۔ جدوں آپ دے سامنے گیا تے
 جھوٹ بولی دی آسک نہ رہی تے اپنی غلطی دا اقرار کر لیا تے نہ ملن ورتن دا حکم
 من لیا۔ میں مسجد نبوی وچ جا ندا حضور پاک تے صحاباں نال سلام لیندا۔ کدے
 تے آپ میرے دل وکیر لیندے تے کدی چہرہ مبارک پھیر لیندے۔ اک
 دن مدینے وچوں باہر نکلیا تے قنادہ دے باغ و لے چلا گیا۔ اہ میرے
 چاچے دا پتر بھرا سی۔ میں سلام کیتا اوس کوئی جواب نہ دتا۔ میں کھچیا میں
 مسلمان نہیں توں سلام دا جواب نہیں دیندا۔ اوس اگوں آکھیا اللہ
 ورسولہ اعلم) اللہ تے اوہار سولؐ جانے۔ میں اُدا جواب سُن کے ہنجر
 آیا۔ جدوں ۲۰ دن تکھے تے حضور ولوں حکم ملیا اپنی بیوی کولوں دی دکھ دے
 رہو۔ میں کھچیا پئی طلاق دے دیئے۔ فرمایا نہیں بس دکھ دے رہو۔ میں ہر

والی نوں پچھے گھل ڈنا۔ ہلال تے مرارہ نوں دی ایہو حکم سی۔ ایس طرح دس دن
ہور گزر گئے۔

اک دن سویرے اپنے مکان دی چھت تے بیٹھا سوچا ساں تے حالت
ایہہ سی میرے واسطے زمین اپنی فراخی دے باوجود تنگ نظر آوندی سی تے
اچن چیت سلع دے پہاڑ تے کوئی پکار واسی کعبہ مبارک ہو دے تہاڈی
توبہ قبول ہو گئی اسے۔ صحابی وڈے تے مینوں مبارکاں دین لگ پئے یی
اکھ کے مسجد نبوی گیا تے حضور پاک دی خدمت وچ حاضر ہویا۔ آپ دے
دوائے صحابی حلقہ بدھی بیٹھے سن تے آپ دا چہرہ مبارک چن وانگوں چمک رہیا
سی۔ مینوں تے میرے ساتھیوں نوں آپ نے خوش خبری دتی۔ مبارک ہو
تہاڈی توبہ قبول ہو گئی اسے۔

دیکھن والی گل اسے صحابیاں میں حضور پاک دا حکم ایس طرح منیاں
نہ قید و نہ سزا دا خوف۔ صرف آپ دے لہاں وچوں حکم نکلیا تے آہنا
صلد قنا۔ اہ سی اک اتنی نبی دی جماعت جیہڑی آپ دی تعلیم نال زمین تے
حکمران ہوئی تے سارے عالم واسطے رہبر بنی جیہڑی دنیا تے مثال
نہیں ملدی۔

مسجد ضرارہ

حضور پاک جدوں مدینے ول ہجرت کر کے تشریف لیا تے سن تے
قبلا وچ ۱۲ دن قیام کیتا سی ایتھے اک مسجد وی بنائی سی۔ آپ تبوک ولے
جان دیاں تیاریاں وچ سن تے منافقاں ایتھے اک مسجد تیار کیتی تے عرض
کیتی آپ ایتھے نماز پڑھاؤ۔ حضور پاک نے فرمایا تبوک توں واپسی تے

سہی۔ ایہہ اصل وچ عیسائیاں تے منافقاں دی شرارت سی۔ ایس مسیت
 وچ اسلحہ جمع کراں گے تے عیسائی فوج آن کے مسلماناں دی سلطنت نوں
 تباہ کر دے گی۔ ایہہ اللہ تعالیٰ نے ایس مسیت دا نام مسجد حزار رکھ دتا
 تے حکم آیا ایہہ مسیت شرارت دی جڑھ اے۔ اہ مسلماناں وچ نفاق دا
 نشان اے۔ حضور پاک ایس مسیت نوں اک لاوتی تے منافقاں دے
 سارے مضوبے دلاں وچ رہ گئے۔ قبا دی مسجد دی بنیاد تقویٰ تے رکھی
 گئی سی۔ (سورہ توبہ)

نبی سرور حضرت علیؑ نوں طے دے قبیلے دابت توڑن واسطے کھلیا۔ آپ
 دے نال ۱۰۰ سواراں دا لشکر سی۔ چھاپہ مار کے بت توڑے تے قبیلے دے
 لوک گرفتار کرے۔ اہناں قیدیاں وچ حاتم دی دھی دی سی۔ اوہنوں دیکھے
 پاک دی مسیت دے کول اک تنبو وچ بڑی آور تے عزت نال بٹھایا۔ جدوں
 حضور پاک کوں لنگھے تے اوس کرطی نے آپ نوں بلایا۔ اوہ بڑی شیریں
 کلام تے رُج کے سوہنی سی۔ اوس عرض کیتی حضور میرا باپ تے مر گیا جہڑا
 منیاں پر منیاں سخی سی۔ تے عینوں چھران والا بھرانس گیا۔ آپ نے پچھیا کون
 سی۔ عرض کیتی عدی بن حاتم۔ آپ نے اہنوں تسلی دتی۔ تھوڑے دناں پھول
 قضاہ قبیلے دا وفد حضور دے دربار وچ حاضر ہويا۔ آپ نے چنگا باس تے
 خرچہ دے کے قافلے دے نال شام ولے بھرا کول کھل دتا۔ جدوں اوہ بھرا
 نوں آن کے ملی تے اکھیا ظالماں توں اپنے بال بچھے تے بیوی ایں نال نے
 کے نہ آئیوں تے باپ دی نسل نوں چھڑا آئیوں۔

جبار رسول پاک نوں جا کے مل۔ اہ گل سُن کے آپ دی خدمت وچ
 حاضر ہويا۔ آپ نے نام پچھیا۔ اوہنوں گھرے گئے۔ گدے تے بٹھایا تے

آپ زمین تے بہر گئے۔ اسلام پیش کیا اوہ مسلمان ہو گیا۔ حضور نے ادھنوں
 طے قبیلے دا عامل مقرر کر دتا۔

حضور پاک نے ہجرت توں بعد مدینے آن کے ۲۴ جنگاں لڑیاں تے
 ۳۵ جنگاں واسطے لشکر کھلے تے دسیاں ورہیاں و فتح دی مکھ مر بعد میل تے
 قبضہ ہو یا۔ حساب کیا جاوے تے ۲۴۴ مربع میل روزانہ آپ نے فتح کیا
 آپ دے عہد و فتح شہیداں تے مقتولاں دی ساری تعداد ۱۸۰۰۰ اے اپنا
 نقصان اک مہینے و فتح اک مجاہد شہید تے دشمن ۱۵۰ ماہوار مارے گئے
 آپ توں کسے جنگ و فتح شکست نہیں ہوئی۔

پہلا اسلامی حج

ابن اسحاق دی روایت اے جو کہ توں واپس آن کے ۹۷ھ و فتح حضرت
 ابو بکر صدیق توں حج دا امیر بنا کے گھلانا لے فرمایا آج توں بعد کوئی مشرک
 حج واسطے مکے پاک و فتح نہیں جاسکے گا۔ کیوں جو سورۃ براءۃ نازل ہو گئی۔
 نالے مشرکاں نال جہاد دا اعلان کیا گیا۔

مکے دا رویش

اللہ دے کم و کیمو جیہڑا ماں دی لگھوں قیم پیدا ہو یا۔ جنہوں اوہدے
 شہر دیاں لوکاں ویں نکالا دتا، طرح طرح دے الزام لائے تے اوہ دھر دکھائے
 جنہاں واذکر کردیاں آج وی زبان تے قلم کنب اٹھدے نیں۔ آج اوہدی بادشاہی ا
 واڈنکا سارے عرب و فتح و ج رہیاسی تے لہندے پڑھدے کھلی والے واسکے
 پل رہیاسی۔

پر دیکھیں والی ایہ گنل اسے ہن جہوں نبی پاک نوں ہر طرح دیاں سہو
 گیں۔ کئی والے اپنے لٹی کوئی امیری ٹھاٹھ باٹھ نہیں بنائے۔ ایس ویلے
 پت تخت تے سوں سکدے سن پر چڑے دے گتے تے پٹھے دی صف
 نے سوئدے سن۔

اسلامی شریعت و قانون جاری ہو گیا اے۔ پر عرب تے عجم آتا جہ
 اپنے لٹی کوئی بادشاہی محل نہیں اساروا۔ نہ کوئی صاحب رکھدا اے نہ دربان
 نہ لاٹگری۔ نہ فاخرہ لباس نہ تخت نہ تاج نہ دربار نہ پولیس نہ جلاؤ نہ جیل نہ
 گھوڑا نہ گڈھی نہ کوئی سواری نہ شان شوکت نہ جرمانے نہ قیدی نہ نظر بندیاں
 نہ سی آئی ڈی نہ رعب نہ دھونس۔ معاملہ سگوں الٹا اے۔ اوہ دور ویشی تے
 فقیری۔ اوہو گتھاں دی گئی تے کھجوراں دیاں ٹہنیاں واچھرتے ہر امیر غریب
 نال اکو جیہا سلوک۔ اوہو مہربانیاں تے عام معافیاں تے اپنے گھر بندراں
 بندراں دن چلیے وچ اگ نہیں بلدی۔ لولاک دے بادشاہ نوں جواں دے
 ان چھاتے آئے دی روٹی دی نہیں بھدی۔ جہوں سکھہ ڈاڈا تھایا تے پیٹ
 تے پتھر بنھ لے یا چھو ماریاں تے ستواں تے گزراں کر لئی۔

ایہ کتے دادریش جیہدی بادشاہی دے تقارے سارے ملک وچ
 وچ رہے نیں ایہدی پیاری صاحبزادی حضرت فاطمہ دے ہتھاں تے چکی
 پیہ پیہ کے چھالے پے جاندے نیں۔ ثبوت وچ مدینے دے ایس بادشاہ
 وامل ہن دی دیکھ لئو۔ باہر و انقشہ بھانویں بدل گیا اے اندروں اوڈا تے
 او سے طرح اے۔

عرب دے بادشاہ دی گفتگو بڑی ملامت سی۔ عام لوکاں وچ وچ چج جاند
 کن۔ قدمیانہ سی۔ پر ایہ معجزہ سمجھو جہوں چونہ بندیاں وچ کھلوندے تے

سرکٹھ نظر آوندے سن۔ آپ حلیم طبع خلق والے سن۔ جہوں کے مال گل
 بات کروے، اگلے دامن موہ لیندے سن۔ آپ نے ساری عمر نے کے نونہ
 بویانہ بدو عادت تے نہ اپنی ذات واسطے کے کولوں بدلہ لیا، بھانویں اویں
 کیڈا ظلم کیتا ہووے۔

آپ دی رہت بہت بڑی صاف سُخری سی۔ آپ نے دنیا وے رہن
 دایاں نون ترقی دیاں نوپاں نوپاں راماں دکھائیاں۔ قرآن دیاں آیتاں آپ۔
 وے قصیدے تے اللہ دی کتاب تے رب وار سول وونویں ساہنچھے نیں۔
 ایہناں دوہاں وچوں اک نون وکھرا کر ویٹے تے دین دا قافلہ کدی منزل توڑی
 نہیں پہنچ سکدا۔ کتاب تے سنت نون جے اک دو جے نالوں نکھیڑ ویٹے تے
 دین دی کشتی ساگر وچ ڈالواں ڈول ہو جاندی اے۔

عبادت

رسول پاک سبیش یاد الہی وچ رہندے۔ نماز آپ واسطے ٹھنڈک سی
 ہر نماز ویلے وضو کر دے۔ کدی کدی اک وضو نال کئی نمازاں وی ادا کیتیاں
 فرض نماز مسجد وچ تے سنتاں نفل عموماً حجرے وچ ادا کر دے۔ نماز باجماعت
 دے ویلے وقت دا خیال رکھ دے۔ نماز بڑے حضور قلب، انکساری تے
 عاجزی نال پڑھ دے۔ ہر نماز دی امامت آپ فرمادے۔ صفیاں سدھیاً
 کر دے تے نمازیاں ولے نظر مار دے۔ سلام پھیرن توں بعد تھوڑا چر
 مصلے تے بیٹھے رہندے۔ نماز وچ قرات متوسط آواز تے ٹھہر ٹھہر
 کے پڑھ دے۔ فجر دی نماز وچ کدی سورۃ المؤمنون کدی علق کدی دایاں
 پڑھ دے۔ جمعہ والے دن فجر دی نماز وچ صل اتی دی تلاوت فرمادے

ظہر تے عصر ویلے چھوٹیاں سورتاں پڑھدے۔ مغرب ویلے سورۃ مرسلات
 کدی کافرون تے اخلاص دی تلاوت فرمادے۔ عشاء دی نماز ویلے سورۃ
 والتین و الشمس، والضحیٰ، سبح باسم ربک پر صحن واسطے فرمادے۔ اک
 داری سفر و حج آپ سورۃ الفلق تے و الناس دی تلاوت فرمائی۔ عشاء تو
 بعد آرام فرمادے تے رات دے دو حصے گزار کے تے اٹھ کے تے
 تہجد دے نفل ادا کر دے۔ انیس ویلے آپ واقیام پڑالماں ہوندا سی۔
 اسیتوں تکیر کہ پیراں تے سوچ پے جاندی۔ (ترمذی، مشکوٰۃ، مسلم تے
 بخاری شریف)

آپ نے فرمایا میںوں سبحان پچھلیاں کتاباں دا علم دتا گیا اے۔ اک
 داری یہودیوں آپ نوں سوال کیتا ساڈے اک سردار کولوں گناہ ہو گیا اے۔
 آپ نے فرمایا تورت و حج اودھی سد دیکھو۔ فلانے صفحے تے فلانی سطر تے
 ایہ مضمون تورت و حج درج اے۔

اک داری آپ دی ڈاچی گواچ گئی۔ یہودیوں طعنہ دتا۔ اُنج آسماناں
 دیاں خبراں دیندے نیں تے ایہ پتہ نہیں اپنی ڈاچی کیتھے گئی اے۔ کیلی والے
 آقانے عیبی اشارے نال اوسے دیلے دستا پٹا فلانے جنگل و حج اودھی جہاد
 اک رکھ دی ٹہنی نال اڑی ہوئی اے۔ صحابی گئے تے ڈاچی لے آئے۔

ایسے طرح ہن مدینے دی مسیت مسیت وی ایسے تے یونیورسٹی وی
 دخط وی ایسے ہندے نیں فتوے وی ایسے ای دتے جانڈے نیں۔ کتاباں
 وی ایسے لکھیاں جانڈیاں نیں۔ تصنیفاں وی ایسے ہندیاں نیں۔ چھاؤنی
 دی ایہو اے تے کتے وی ایسے ڈھلڈھلے نیں تے فرماناں تے جہراں وی
 ایسے ای لکھیاں نیں۔

اے آپ دے دربار وچ درو و طیفہ، سلام درود، فقیری تے
 قناعت دے چرچے نیں۔ شرع دیاں سداں گدیاں نیں تے مسلماناں وا
 اخلاق سوار یا جاندا اے۔ قرآن پاک دی تعلیم وی دتی جانڈی اے۔
 آپ جتنے غیر قوماں نال رواداری ورت رہے کن او تھنھے دو جیاں اتنا
 دی پالناں وی کر دے کن۔ آپ دا دل ہر طرح دے تعصب تے کروڑوں
 پاک سی۔ آپ نے اخلاقی تے روحانی فضیلتاں نال ساری دنیا تے ایمان دی جوت
 جگائی۔

نبی پاک دی انقلابی تعلیم

حضور پاک دی زندگی وچ اسلامی ریاست ۱۰ مکھ مربع میل تک پھیل گئی
 سی۔ شام دی حد توں لے کے عدن توڑی سارا عرب فتح ہو چکا سی۔ تے
 بدینے پاک وچ زرتے مال دا مہرا چکا سی۔ حضرت عائشہ دی روایت اے
 حضور پاک کوئی جوڑا تہہ کر کے نہیں رکھیا گیا تے جہیز بے کپڑیاں وچ آپ
 دنیا توں تشریف لے گئے اوہنوں کئی پیوند لگے ہوئے سن۔

حضرت ابو ہریرہ دی روایت اے اک چن توں دو سہرا چن گزر جاندا
 سی تے آپ دے حجریاں وچ کسے چلیے وچ آگ نہیں سی بلدی۔ نہ روٹی
 نہ سالن نہ ساگ نہ وال۔ لوکان پھپھیا تے حضور پاک تے اجہات المؤمنین
 دی گزر بسر کس طرح ہونڈی سی تے دسیا کھجور ستوتے پانی نال۔ کجھ
 انصاری ہمسائے جنہاں دے گھریں لیویریاں کن آپ دی خدمت وچ
 دودھ بھیج دیندے کن۔

حضور پاک دے ساہنوں سیاکی اخلاقی تے اعتقادی انقلاب سی۔ آپ

دی نظر تاریخ ویاں دھاریاں تے سی۔ پئی ایہہ کس طرح بدے جان۔ آپ دی حکیمانہ
 تعلیم نے جیڑے صحابی پیدا کیتے اوہ راہ سب تے جوگی نہیں سن۔ نہ پاوری تے
 سادھو کن۔ اوہ دنیا دے کسے بادشاہ کوں خوف نہیں کن کھاندے۔ جتھے اوہ
 زاہد تے عابد کن، او تھے اوہ جبری تے بہادر وی کن۔ ان تے غیرت والے کن۔
 عقل شکل والے، ذہین تے سمجھدار کن۔

آپ دی ایس تعلیم نے حضرت ابو بکرؓ تے عمر فاروقؓ جیسے خلیفے ابوذر غفاریؓ
 ورگے ورنیش۔ خالدؓ ورگے جرنیل تے مجاہد پیدا کیتے۔ عثمان غنیؓ تے علیؓ ورگے
 بہادر تے سخی پیدا کیتے۔ صہیبؓ رومی تے بلالؓ ورگے عاشق پیدا کیتے۔ تے ساری
 قوم تے ملت نوں اکو رب دے رنگ و توح رنگ دتا۔

جدوں آپ دے ہتھ حکومت آئی تے شراب دی حرمت نازل ہوئی
 آپ دے غلاماں شراب دے بھرے ہوئے ٹمکے گلیاں و توح بھن دتے۔ جڈوں
 زنانیاں نوں پردہ کرن دا حکم ملیا اوہناں دو چٹے تے چادر لے لسیاں تے
 مسلمان عورتاں مڑ کسے غیر مرد دی آواز نہ سنی۔

جدوں جہاد لئی پکاریا گیا، بال عمر دے پیاں پر نے کھلو کے جنگ و توح
 شامل ہوئے۔ جدوں مال دے جہاد دا حکم ملیا، حضرت عثمانؓ نے لدے اٹھیا
 ویاں قطاراں بیا کھلھاریاں۔ صدیق ورگے عاشقاں گھر دا سارا مال اسباب حضورؐ
 پاک ویاں قدمال و توح بیا ڈھیری کیتا۔

جدوں ہاجراں وی ادا واسطے انصاراں نوں اکھیا، اوہناں گھر،
 مکان، دولت تے کھیتز آدھے آدھے وڈو تے۔ آپ دے زمانے
 و توح گورنری تنخواہ اک روپیہ جہینہ سی۔ ایہہ اوہ ہستیاں کن جیڑیاں آپ
 دی تعلیم نال پیدا ہوئیاں تے ایہہ اوہ انقلاب کی جہینہ دے حضورؐ پاک
 دھویدار کن۔

اک داری رسول اللہ سے عاشق حضرت ابو بکرؓ نون کہتے پھیلا پھیلوں
 رب نال پیار سے یاں نبی پاک نال؟ آپ نے جواب دتا۔ رب وی ایٹھے ای سی
 تے صدیقی وی ایٹھے سی۔ نہ رب نون صدیقی جاندا سی، نہ صدیقی نون رب جاندا
 سی۔ مینوں تے سب کجھ کئی والے آقا نے دتیا اے تے ہن رضی اللہ تعالیٰ عنہ
 درضوا عندہ۔ میں رب نال راضی آن تے رب میرے نال راضی اے۔

مجلسی زندگی

حضور پاک سے دربار و توح بادشاہی سامان نہیں سن نہ بو ہے تے
 دربان۔ آپ ساد سے بوریے تے بہر جانڈے۔ صحابیؓ وی موڈ تے چپ
 رہندے۔ حاجتمنداں دے سوال پورے کر دے۔ کوئی گل ناگوار گزردی
 تے چپ رہندے یا گل ٹال دیندے۔ آپ دے دربار و توح مال دولت
 یا خاندانی وجاہت نہیں سی ہاں اسلام دے لحاظ نال فضیلت ضرور سی۔
 آپ دے کول بیٹھے لوکاں نون خیال وی نہیں سی آوندا کہ کوئی حقیر تے
 دو جا عزت والا اے۔

آپ کدی کدی وعظ نصیحت فرماوندے سن۔ مسیت و توح اک چھڑا
 جیہا تھڑا بنا لیا کی جیہدے تے آپ تے صحابیؓ حلقہ سخن کے بہر جانڈے
 خطبہ دین لگیاں مہتہ و توح عصارہ کھدے۔ کدی کدی کمان نال ٹیک
 لالیندے۔ جمعہ تے عیدین دے خطبے مختصر پر اثر دے لحاظ نال معجزے
 ہندے سن۔

حضرت انس بن مالک فرماوندے نیں۔ میں دسا ور ہے آپ وی
 خدمت و توح رہیاں۔ آپ کدی ناراض نہیں ہوئے۔ کدی پیر مبارک پھیلا

کے نہیں بیٹھے۔ کسے ناں مصافحہ کیتا تے کدی پہلاں ہمتہ نہیں چھڈے
کے نے کن دوج گل کرنی چاہی تے آپ نے سر نہیں ہٹایا پوری توجہ ناں
گل سنی۔

دعا

حضور پاک رستے دوج کن۔ اک آدمی کہہ رہیا سی یا اللہ عینوں سمجھ
نعمتاں عطا کر۔ آپ نے فرمایا نعمت دی تھی کھیل جنت تے دوزخ اے پھر
دوجے کو لوں ننگھے تے اہ کہہ رہیا سی یا اللہ عینوں صبر دی توفیق دے
آپ نے فرمایا توں رب کو لوں پریشانی تے مصیبت دی دعا کیتی سی جو صبر
منگ رہیا ایں۔ تیجے کو لوں گزرے تے اہ کہہ رہیا سی یا ذوالجلال والاکریم
آپ نے فرمایا منگ لے رب کو لوں تیری دعا قبول ہو جاوے گی۔ (ترمذی)

شریف
جمہوریت

کلی دے آقا نوں ایس انقلاب بیاون واسطے بڑیاں بڑیاں قربانیاں دین
پیاں۔ بڑے بڑے جتن کرنے پئے۔ آپ نے اپنی سوداگری تباہی فقر فاقیاں
دوج مہر گزاری۔ نہ کوئی جاٹیا د بنائی نہ اپنے خاندان لٹی کوئی ورثہ چھڈیا
نہ کوئی خانقاہ بنائی تے نہ گدی قائم کیتی۔

سیاسی لحاظ ناں دی آپ نے اپنے لٹی کوئی خاص حق نہ رکھے ہر معام
دوج عام لوکاں کو لوں مشورہ لیا۔ تے ایہناں دی صلاح ناں سارے کم کیتے
جدوں آپ دے داماد ابوالعاصؓ بددوج جنگی قیدی بن کے آئے۔ اوہناں دا
فدیہ دین واسطے آپ دی صاحبزادی حضرت زینبؓ نے مار گھلایا۔ مار دیکھو کے

آپ دسہ پورا گئے۔ عام مسلمانوں کے مشورے سے نال کو موڑا گیا تاکہ
ابو اسامیٰ انہیں رہا کر دیا گیا۔

حنین تے بدر دے قیدی چھڈن واسطے کسے تے دبانہ پایا۔ جیٹھرا سلوک
اپنے خاندان نال کیتا اوہ سارے انساناں نال تے عام لوکاں دے مشورے
نال کیتا۔ رنج و نیا تے پہلی جمہوریت دی بنیہ رکھی۔

صحابیاں دے کمال

الناس علیٰ دین ملوکھم۔ جے قائد تے سردار نیک ہوں تے رعایا
وی اوہے رنگ و رخ رنگی جاندی اے۔ رکھ اپنے پھل توں پھچھانیاں جاندیا
اے۔

کلی داے دے اچھے مرتبیاں والے صحابیؓ اوہ قدسی انسان سن، جنہاں
پہاڑاں دیاں غاراں تے وسدیاں تلواراں وچ آپ واسا تھوڑا۔ ایہناں دے
زمانے دیاں سبھے برائیاں ایہناں دے عمل نال مک گیاں۔ ایہ بڑے نیک لگا
عقل والے تے روشن ضمیر انسان سن۔ اک آدمی جیٹھریاں اچاٹیاں تے بلندیاں
نیکر پہنچ سکدا اے، ایہ کمالاں والے صحابیؓ اوتھے پہنچے۔ رب نے اپنی کائنات
دے سارے لکے چھپے خزانے تے سارے راز ایہناں واسطے کھول دتے۔
ایہہ سی اک امی نبیؐ تے اوہدی تعلیم دا اثر۔

اسلام دی تاریخ ایس زمانے نوں بڑے فخر نال یاد کرو وی اے۔
دنیا وچ سیرت تے سکندر اعظم بڑے جرنیل تے فاتح منے گئے تے
پر حضورؐ دے صحابیاں ایران روم شام تے مصر فتح کر کے ادھی دنیا تے
اسلام دا جھنڈا گھڈ دتا۔ اوہ صحابیؓ اپنی مثال آپ سن۔ اوہ پہاڑاں نال ٹکرا

جانڈے تے سمندر واسینہ چیر و نید سے کن۔

۱۰۰۰ وا واقعہ اے افریقہ دے عالی عقبہ بن نافع فہری تیونس دے علاقے و تاح سرحد دی حفاظت واسطے اک شہر تعمیر کراون و احکم دتا تے نام قیرواں تجویز کیتا۔ پر جیہڑی تھاں شہر بناؤنا سی اوس تھاں بڑا خوفناک جنگل سی۔ اوس جنگل و تاح لکھاں دی تعداد و تاح بگھیار، شیر و دند سے، رچھ، اژدھا تے کالے ٹھوٹھی سنی سایہ و کبھ کے فوجیاں نے اپنے سپہ سالار نوں سارا حال دسیا پئی ایتھے شہر وساؤناں ممکن نہیں۔ عقبہ نے جواب دتا تھی اللہ سے سپاہی تے رسول اللہ دے صحابی وی او۔ ایہ زمین دے کپڑے تہاڑا نقصان نہیں کر سکدے۔ ایہ گل اکھ کے ساری فوج نوں جنگل دے کندھے تے لے گئے پھیر بڑے ادب تے خشوع نال دو رکعت نماز پڑھی۔ دیر تک روو کئے دعا منگی۔ اٹھ کے بڑی اچھی آواز نال جنگلی درندیاں نوں خطاب کیتا۔ فرمایا، سنو اسیں اللہ دے سپاہی تے رسول پاک دے صحابی آں۔ ایس تھاں اساں اک شہر وساؤنا ایں۔ تہا نوں حکم دتا جاندا اے تسیں اہ جنگل تہاں نہا و تاح خالی کر دیتو تے ہور کے تھاں جاٹکا نہ کرو۔ تے جیہڑا ایس مدت توں بعد وی کوئی ایتھے رہ گیا اہ جانوں مکا دتا جائے گا۔ تازہ سچ لکھن والے لکھ دے میں ایس حکم دا جانوراں تے عجیب اثر ہویا تے اوس جنگل دے دے سنیک ٹولیاں بنا بنا کے شیر، رچھ، بگھیار، سپ، بھٹوٹھی اوس بار و چون نکلا گئے شہر واسطے تھاں خالی کر گئے۔ تے اوس تھاں شہر وس گیا۔ پر عجیب گل اے پئی ایس واقعہ توں چالی ورہے بعد وی کسی موزی جانور نے قیرواں ولے منہ نہ کیتا۔

حجۃ الوداع

مہینہ حصور پاک نون الہام ہونے شروع ہو گئے پٹی کم ٹگ گیا ہے
تے دنیا نون رب نے اپنے پاک پیغمبر دی راہیں سد سے راہ تے لا دتا ہے
اک دن انساناں دے سچے ٹادی تے رہنے فرمایا۔ چلو، مسلمانو! بیگیا
نون اختیار دین والے، غریباں نون بادشاہ بنا دینے والے، تے مسلماناں
نون اک امت بنا دین والے رب دے گھر دا طواف کرے تے اوہ شکر
کرے۔ چلو خدا دے نیک بندیاں، حج کرے۔

کلی والے وا ایہ فرمان سن کے اک لکھ چوتالی ہزار مسلمان اپنے پیارے
نبی دے جھنڈے پیٹھ حج واسطے مدینوں کتے دل ٹرے تے، آج یسیا
نبی دی پیش گوئی پوری ہوئی۔ رب نے خانے کجے نون فرمایا، تیرے سٹی
روشنی واسان ہو گیا ہے۔ اہ سنتہ ذلیقہ دا جہینہ سی۔

کلی والے وا آخری خطبہ

کلی والے آقائے کجے دا طواف کیتا۔ عزت دے میدان وچ اپنا آخری
خطبہ دتا تے فرمایا، دنیا تے عدل انصاف حق برابری، رواداری تے نیکیاں دا
دور دورہ ہو گیا ہے۔ اے لوکو! رب جانے آوندے ورے میرا تہاڈا ایس میدان
فتح میل ہووے یا نہ ہووے۔ آج توں تہاڈے واسطے کسے نال ظلم کرنا،
ناحق خون کرنا حرام اسے مسلمانوں اک دن خدا دے ساہنے حاضر ہو کے
اپنے عملاں دا جواب دینا ایس۔ او تھے رتی رتی دا حساب ہونا ایس۔ تہاڈے
تے زنا نیاں دا حق اسے۔ ایہناں نال مہربانیاں کر دتے حرام حلال پچھانو، جیراں

تے غلاماں دے حق دا خیال رکھو۔ جیہڑا جیہڑا آپ کھاندے تے پہندے او،
 او سے طرح وا اوہناں نوں دیہو۔

لوکو! میری گل غور نال سٹو۔ سبھے کلمہ گو آپس وچ بھرائیں۔ سارے
 مسلمان اک تسبیح دے دانے نیں۔ دوجے دامال تہاڈے تے حلال نہیں۔
 بے انصافی نہ کرنا۔ میں تہاڈے کوں رب دی کتاب چھڈ چلیا ہے! دہرے تے
 عمل کرو گے، چٹکارا پاڈ گے۔ بھراواں دی خیر توڈ ہی کرنا۔ نیک عمل ہمدردی تے
 جماعت دے اتفاق وچ بڑی برکت تے کرامت اے۔

لوکو! تہاڈے تے لازم اے میرا ایہ پیغام جیہڑے ایس ویلے ایچھے
 حاضر نہیں اوہناں نوں پہنچا دیو۔ قیامت دے دن تہاڈوں سوال کیتا جاوے گا
 میں تہاڈے وچ کس طرح زندگی گزاری تے تہاڈے نال کیہ سلوک کیتا۔ دستوکیہ
 جواب دیہو گے۔

چار چوہیروں آوازاں آئیاں یا رسول اللہ! ایس گواہی دینے اں تہا
 رب دے سارے حکم ساڈے تیکر پہنچا دتے تے رسالت واپورا پورا حق
 ادا کر دتا۔ ایہ سُن کے آپ نے شہادت دی انگلی نال آسمان ول اشارہ کیتا
 تے بڑے جوش نال تن داری فرمایا اَللّٰهُمَّ اَشْهَدُ اے اللہ توں گواہ
 رہیں۔ میں نبوت واسحق ادا کر دتا اے۔

اُدھر اللہ پاک نے اپنا دین کھل ہون دی تصدیق کر دتی۔ جیہڑا قرآن
 ہی دے نازل ہزار ہیا سی، جبرئیل نے اودھی تکمیل وا اعلان کر دتا تے ایہہ
 آیت اتنی اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِينَكُمْ وَ اَتَمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِي
 وَ رَضِيْتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِينًا۔ آج دین اسلام کھل کر دتا گیا۔ رب دیا
 نعمتاں پوریاں ہو گیاں۔ اساں مسلماناں واسطے دین اسلام پسند کیتا۔

دین دی تحریک

ہن تئیاں در حیاں دی کوشش نال دین دی تحریک مکمل ہو گئی انسان
دی سیرت، انسان دی تعمیر تے انسان دی رہبری دا اخیری موڑ آ گیا۔

نیکی دا نمونہ

ایس طرح کئی والے آقا ساری دنیا دے انساناں واسطے نیکیاں دا نمونہ
بن کے آئے۔ تے اپنی اُمت نوں دو جہیاں امتاں واسطے نیکی دا نمونہ بنایا۔
انساناں دی رہبری کرن دا اول دسیا۔

کئی والے دیاں اخلاقی تے روحانی قدراں ایڈیاں اُچیاں نیں پئی ایتھے
اچرچ معجزے دی نظر آوندے نیں۔ ایہناں دا وجود نور و وح و صلحا نظر آوندے
اے۔ فرشتے حضور پاک دیاں دربانیاں کر دے نیں۔ پر ایہناں ساریاں اُچا بیجا
دے ہندیوں ہویاں دی آپ دی زندگی اک عملی انسان دی زندگی نظر آوندی
اے۔

سماجی لحاظ نال وی آپ نے غریبی نوں پسند کیتا۔ رہن سہن تے باس و ح
عام لوکاں وانگوں رہے تے اپنے لئی کوئی خاص القاب اختیار نہ کیتا۔ جنگاں
و ح، سیناں بناوندیاں تے خندق پھدیاں صحابیاں نال رل کے سارے کم مساوی
حیثیت نال کر دے رہے۔ عام مسلماناں نال رل کے نیزے دی چلائے تے
میت بناون لگیاں اتناں دی دھوٹیاں۔ گارے دی بنائے تے لکڑیاں دی
چکیاں تے پتھر دی توڑے۔

کملی وائے وی زندگی و اخیر

آپ وی تعلیم نے دنیاوی کاپیٹ وٹی۔ ہن اک ڈاچی سوار صنعا
 تون حضور تیکر بے خوف ہو کے سفر کر دا اے تے ایہنوں اللہ تون سواکے
 واڈر خطرہ نہیں۔ ایس درویش نے ہمیشہ اعلیٰ تے اچھے مقصد واسطے کم کیتا۔
 ایہی زندگی سزا دی غارتوں لے کے ٹور تیکر تے حرم تون لے کے طائف تیکر
 بدر وی جنگ تون لے کے حنین دے میدان تیکر، مسیت تون لے کے بیباں
 دے جھریاں تیکر پھیلی ہوئی اے۔ جدھے وچ کوئی کمی نہیں ملدی تے کوئی
 خلا نظر نہیں آؤندا۔

حضور پاک وی زندگی دا پورا رگھ ہریا بھریا دسا اے۔ ایہی کوئی
 ٹہنی نہ سکی تے نہ مرجھائی۔ آپ وی زندگی وچ جلال وی اے تے جمال وی
 درویشی وی اے تے بادشاہی وی۔ روحانیت وی اے مادیت وی۔ گھر باہر
 وی سانبھدے نیں سلطنت واکم وی کر دے نیں۔ تے مسیت وی آباد رکھدے
 نیں۔

آپ اک ویلے وچ حاکم وی نیں تے درویش وی۔ امیر تے وزیر وی
 نیں، سپاہی وی، افسروں، سوداگر وی، مزدور وی، بیچ وی، ماسادا وی، فلسفی وی
 تے اویب وی۔ آپ نے انسان دی ہر حال وچ رہنمائی کیتی تے جیہڑا اک واری
 قدیم آن لگا اودھا بیڑا بنے لگ گیا۔

سوچن والی گل لے، جے آپ نے رکوع سجدے ای کر دے۔ نری
 عبادت لٹی ای کہندے، وعظ نصیحت تے ذکر اذکار کر دے۔ ٹریڈاں واک
 حلقہ بنا لیندے۔ ختم پڑھدے، تے زمانہ آپ دی تحریک دا مخالف نہ ہندا

سکوں دنیا اوہناں نوں ہتھاں تے چکدی تے اوہناں واسو سو بھابھو دی۔

تے آپ دی نکسیروی نہ پھدی، نہ مقابلے کرنے پندے، نہ جہاد نہ
بھکھاں بہنیاں پندیاں تے نہ دند توڑانے پندے۔

پر آپ نے تے ساری دنیا دی زندگی بدلن واسی چکیا سی۔ آپ نے

ساری انسانیت نوں سدھے راہ پاؤناں سی۔ آپ نے انساناں دی رہت

بہت تے چندریاں خصلتاں بد لئیاں سن۔ تے پھیرجے ایہہ شیطانی ٹولہ آپ

دی مخالفت نہ کروا، لڑائیاں نہ لڑواتے ہو رکھیہ کردا۔

جدوں آپ نے دنیا دے ساہنے اکی نوں نقشہ، نویں اخلاقی سچے

دکھے تے ایہو ہونا سی جو کجھ پیغمبر نال ہو یا۔

جدوں حضور پاک دیاں کارنامیاں نوں ایس نظر نال دیکھے۔ آپ دی

زندگی نوں پرکھے، تے پھیرا جیسے انسان واسطے دل دیاں گہرائیاں وچوں تعین

تے محبت دیاں لہراں ابھریاں نیں، سارے مغالطے دور ہو جان دے نیں۔

تے سچی گئی ایہہ پتہ کھلی دے دی محبت ای دو جہاناں وچ نجات دیندی

ہے۔

رحمتاں دیاں مثالیں

حضرت محمد مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وسلم خدادے برگزیدہ پیغمبر تے ساری

دنیا دے منے پر منے عظیم انسان سن۔ ایہناں اپنی حلیم طبع، سوہنے خلق تے

روحانی طاقت نال انساناں دے مندے حال تے ہدیاں دے دگرے

ہوئے کم سوار دتے۔ آپ نے اپنی زندگی قرآن پاک دی تعلیم واسی نمونہ بنا کے

دکھائی۔

اُحد دی جنگ وچ جدوں آپ دے دند مبارک شہید ہوئے، آپ

ڈاڈ سے بڑھال ہر گئے۔ صحابیوں عرض کیتی یا رسول اللہ تسی کافراں واسطے بددعا
کرو۔ آپ نے فرمایا میں دنیا واسطے رحمت بنا کے بھیجا گیا ہوں۔

کتے دی فتح والے دن عکرمہ ابو جہل دے پترنے دو صحابیوں نون تیر
مار کے شہید کر دتا۔ جدوں اوہدے گھر والی حضور پاک دے پیش کیتی گئی آپ
نے معاف کر دتا۔ ابوسفیان دی بیوی ہندہ نے حضرت حمزہ واکلیجہ حبیبیسی تے
اوس ظالم وحشی نون دی حضور پاک نے معاف کر دتا۔

بتبار جنیے آپ دی صاحبزادی نون پتھر مارے تے آپ وفات پا
گیاں سن کئی والے نے اوہنوں دی بخش دتا۔ جدوں ساتم طائی دی دھی قید ہو
کے آئی، آپ نے فرمایا سخی دی دھی قید نہیں رکھی جائدی تے اوہدی طغصیل سبیا
قیسیاں نون چھٹ دتا۔

اک امیر گھرانے دی منی پرونی زنائی چوری کیتی۔ اوہدے تے شرح دی
حد لگی۔ اوہدے قبیلے دیاں لوکاں اکھ دیکھ کے حضور پاک کول سفارش پہنچائی
بیٹی وڈے تے ساؤ گھرانے دی سوانی ایں۔ ایہنوں معاف کر دتا جائے۔ پر آپ
نے ناراض ہو کے جواب دتا۔ رب دی قسم جے میری بیٹی ناطلہ وی چوری کر دی
اوہدے تے وی شرح دی حد لگ دی۔

اک واری آپ کسے رکھ دی ٹھنڈی چھاویں لیٹ گئے تے اکھ لگ
گئی۔ اک شنگلی تلوار لے کے آں کھلواتا تے اکھیا، میتھوں نہا نون کون بچاؤ
گا۔ آپ گھا برسے نہیں تے فرمایا، میرا خدا۔ رب سچے دانام سن کے کافر کنبیا
تے اوہدے سختوں تلوار ڈک پی۔ اوہو تلوار پھڑکے آپ نے فرمایا، میں منتھوں
تینوں کون بچاؤے گا۔ کافر عاجز ہو کے کنبن لگ پیا تے آپ نے معاف
کر دتا۔

اک واری آپ کسے کم ٹرے جائدے سن۔ دیکھیا اک چوپا یہ کھوہ دے

کنڈھے تے کھنونا ہونگا اے۔ آپ نے او سے ویلے کھوہ وچوں پانی کڈھ
کے ترہائے جانور نوں پلایا۔

اک آدمی چڑیاں دا اہلناں چک کے لیا یا۔ جیہدے وچ چڑیاں ونے
دوہڑٹ کن پچھے پچھے چڑیاں چپوں چپوں کر دیاں آئیاں۔ آپ نے فرمایا ایہ
آہلنا او سے نکھاں نکا دیہہ جتھوں چکیتا ای تے بے زبانان تے ترس کر یا کرو۔
شام توں لے کے میں تیکر اسلامی حکومت قائم ہو سکئی سی۔ اک دن حضور
دے دربار وچ حضرت عمرؓ حاضر ہوئے تے آپ ننگے پنڈے الائی منجی تے
لیٹے ہوئے سن۔ سرہانے پانی موالی مشک ٹنگی ہوئی لے۔ کول سجے پاسے جواں
دے ستواک پیالے وچ پئے ہوئے نیں۔ حضرت عمر فاروقؓ ایہہ سال دیکھ کے
ہن جو بھرائے۔ آپ نئے پھیا عمرؓ کیہ گل لے۔ روون دا کیہ مقام لے۔ عرنی
کیتی یا رسول اللہ! تسی خدا دے سچے رسول ہو کے ایس طرح تنگی ترستی تے جھکے
تنگ دی زندگی گزار دے او۔ تے قیصر کسریٰ دنیا وچ موح بہاراں کڈے نیں۔
حضور پاک نے ہس کے فرمایا، عمرؓ اسان آخرت پسند کیتی لے، تے
اوسناں دنیا۔

کعب بن زبیر عرب دا اک مشہور شاعر سی۔ اوہ ہمیش دین اسلام تے
حضور پاک دے مخالف شعر بنا بنا کے نکھاں نکھاں سناؤنڈا رہندا سی۔ اوڑک
آپ نے اوہ دیاں رنت دیاں حرکتاں توں تنگ آن کے اوہدی گردن مارن دا
حکم دے ویا۔ تے اوہ سُن کے ٹنگ گیا۔ کرناں رت دا اک دن منہ نکا کے آپ
دی پر یہ وچ آن حاضری دتی۔ آپ اگے مجلس وچ بیٹھے وعظ نصیحت کر
رہے سن۔ آپ نے فرمایا، جے کوئی مسلمان ہو جاوے اوہ ساڈا بھرا بن
جاندا اے۔ اویں دے کچھلے سارے گناہ معاف ہو جاندا ہے نیں۔
کعب نے ایہہ گل سُن کے عرض کیتی، یا رسول اللہ! اوہ بھادیں کعب

بن زبیر امی ہو دے۔

حضور نے فرمایا: "ہاں!"

کعب نے جھٹ مینہ کھول کے کلمہ پڑھتے حضرت عمرؓ نے پھان کے
تلوار کچھ لٹی۔ آپ نے فاروق نون روکھتے کعب نون معافی دے دتی۔
کعب رحمت نے بخشش واکمال دیکھو اوسے دیکھو حضور پاک دی شان
وہ قصیدہ پڑھتے آپ نے قصیدے دے شعر سن کے کعب نون انعام
وہ اپنی چادر مبارک دتی۔ کیا جانداے معاویہؓ نے اپنی بادشاہی دے زمانے
وہ حضور پاک دی ایہ چادر دو ہزار درہم دے کے کعب نون مل لے لٹی۔
اک واری حضور پاک بازار وچوں لگھے تے دیکھیا پیٹی اناج داد طمیر لگا
ہویا لے۔ آپ نے اپنا ہتھ دھیر وچ پایا تے اندروں دانے گلے دتے آپ
نے اوہ دے مالک نون پھیا دانے گلے کیوں نیں۔ اوس عرض کیتی یا رسول اللہؐ دانے
بج گئے سن۔ آپ نے فرمایا، دھو کے نال کوئی شے دیکھنی چنگا طریقہ نہیں لگا
نون پتہ لگنا چاہی دا اے ایہہ اناج بھجا ہویا لے۔

رسول اللہؐ پھلی رات ہمیشہ جاگدے سن تے رات دی غموشی وچ مٹھی طرز
تے درد نال قرآن شریف پڑھدے سن۔ سنی کے راہی کھلو کھلو جانڈے سن دوتے
مشرک وی تک تک کے قرآن پاک سن دے تے جیوں لو لگدی گھر سٹراؤ نیسے
حضور پاک رحم، کرم، تواضع، ملنساری، بہادری، مردانگی، خوش گفتاری
تے سوہنے کردار، عدل تے انصاف کولوں کم لیندے سن۔ اللہ دے حق تے
بندیاں دے حقوق پورے کر دے سن۔ بخشش مروت دے عادی سن۔ ہڈتیاں
دا چشمہ، غریباں دے ہمدونے احسان کرن والے سن۔

اسلام دے بانی دے دند شہید ہوئے۔ مٹھا ہو لہان ہویا۔ گلہاں وچ

زردہ دے چھتے چھبے، جھکتھاں کٹیاں، پر حضور پاک واسو صلہ و بکھو ساری عمر
کے دشمن و اوال دی نہ توڑیا۔

ہن انسان ترقی کر کے اپنے اصلی مقام تے پہنچ گیا سی۔ ہن اک نبی
دے آؤن و مقصد پورا ہو گیا۔ ہن آدم دی اولاد و ذہن اوہناں اسیاں
تیکر جا پہنچیا۔ جہڑیاں روزِ میثاق توں حشر تیکر اوہدے لئی تجویز کیتیاں گئیاں

سن۔
کئی دالے آقادی انقلابی تحریک تے ساریاں لڑائیاں و جہڑیاں
اسلام واسطے لڑیاں گئیاں، جہڑے صحابی شہید ہوئے یا مارے گئے اوہناں
دی ساری تعداد اٹھارہ سو اے۔ ایہہ جے اوس پیغمبر و کارنامہ جنہوں
یورپ دے تاریخ دان خونی پیغمبر کہندے نیں۔

حقیقت تے سچ کدی چھپائیاں نہیں چھپدے۔ قیصر دے دربار و ج
ابوسفیان دے مونہوں رب نے سچ اکھوایا۔ اوس کفر دی حالت و ج آپ
دی سچائی تے وڈیائی دی شہادت دتی۔

مشکراں مونہوں بھادیں انکار کیتا پر دلون آپ دی سچائی نوں من گئے
تے ایہہ وی سچی گل اے پئی اے جے تیکر آپ جیہا کوئی انسان نہ آیا تے نہ حشر
تیکر آوے گا۔

موت و اسفر

اک دن اپن چیتے اسلام و انا دجی مسیت دے منبر تے کھلو کے اعلان
کردا اے پئی جے کسے واسحق میرے ذقے ہووے یا لینا دینا ہووے تے
آج لے لے۔

سورج جدوں غروب ہون لگدا اے، ڈاڈا پھد اے۔ کئی ولے آقا

دی اپنے صحابیاں تھے ساری سلطنت دے بڑے بڑے ہرود عزیز بادشاہ بن گئے ہیں۔

ترسیٹھاں درسیاں دی عمر و قح آن کے جدوں حضور پاک نے اپنی امت نون سدے راہ تے دیکھیا۔ جدوں اسلام دی تحریک دنیا دے پھار کوٹ پھیل دیکھی، تے رب واپار اپنی غیر شکرانے دے نظاں واسطے رب دے ربار وقح جھک گیا۔ تے نبوت وا اوہ سورج جیہڑا حرا دے غار وچوں پھٹیا عرب تے محم وقح نور کھلار دارمیا ادرک تھوڑے دن گھرہن وقح رہ کے ۱۲ بیچ لاد لائے پیر دے دن ظاہر نظر توں اوہلے ہو گیا۔

زندگی دی اخیر رات نبی دے گھر دے دیوے وقح تیل دی نہیں سی۔ کسے گواہنڈی کووں تیل لیا تے دیوا بلیا۔ اُتے اوہ کالی کالی سی جنہوں ٹاکیاں تے جوڑ گئے ہوئے سن تے زرہ اک یہودی شاہکار کول گد پٹی ہوئی سی۔

اوہ اتی نبی جس علماں دے دریا بہاوتے۔ اوہ ذرہ جیہڑا سورج بن کے چمکیا تے اوہ قیم جیہڑا اولاک دامالک بنیاں ایس دنیا توں زحمت ہو گیا۔
إِنَّا لِلّٰهِ وَإِنَّا إِلَيْهِ رَاجِعُونَ۔

جدوں کوئین دے سردار تے درویش، بادشاہ عرب تے محم دے والی وی جا بیدار دیکھی گئی تے کوئی بھوئی بھانڈا نہ نکلیا۔ گھر واسارا اثنا اک دو ہتھیاراں توں سوا کچھ نہیں سی۔

حضور پاک توں دوحہ کے کون اندازہ کر سکدا سی پی آپ دامن پورا ہو چکائے تے ہی آپ اپنے رفیق اعلیٰ کول جان دی تیاری کرن لگے۔ پہلاں ہرود ہے رمضان شریف وقح دس دن اتمکان کر دے سن پرستہ وقح

۲۰ دن اقلکاف لیتا تے رمضان شریف وچ دعویٰ قرآن پاک وا دوزخ
 جبریل نال کیتا۔ ایہ سورہ نصر و انزل وی ہو چکا سی۔ آپ نے حجۃ الوداع تے
 فرمایا سی ایسی حج تون بعد خبرے فی زندگی وچ حج نہ کر سکاں یا حج دی نوبت
 ای نہ اوسے۔ جنگ احد وچ آپ نے شہیدیاں دی نماز جنازہ دی نہیں پڑھی
 آپ نے صفدے مہینے وچ جنازے دی نماز پڑھی۔ نالے فرمایا اسیں وی
 تہاڈے نال من والے آن۔ اک خطبے وچ اشارہ فرمایا۔ میں تہاڈے نالوں
 پہلاں عرض کوثر تے جا رہیاں۔

ابن ہشام دے مطابق جدوں اسامہ نوں اسلامی لشکر واسالار بنا کے
 مکہ شام نوں بھیجا تے حضور پاک تے مرض دے آثار ظاہر ہوں لگ
 پئے۔ ہو یا پنج اک دن رات نوں اٹھ کے آپ جنت البقیع وے چلے گئے
 اوتھے دعائے شریف لے آئے تے سویرے سرون در شروع ہو گیا۔
 دنوں دن در دون سوایا ہوندا گیا۔ اک رات آپ حضرت میمونہ دے حجرے
 وچ سن۔ ساریاں بیبیاں کولوں اجازت لے کے حضرت عائشہ دے حجرے
 وچ تشریف لے آئے۔ اوس ذیلے آپ سر مبارک تے پٹی بدھی ہڈی سی۔
 پندرہ روز یا وہ ہوندا گیا۔ آپ دے حکم دے نال کھوہ دے پانی دے ست
 مشکیزے آپ تے پائے گئے تے فرمایا بس کافی نیں۔ پھر منبر تے بہ کے
 احد دے صحاباں واسطے دعائے شریفی۔ حضرت اسامہ دی سالاری نوں جائزہ
 قرار دتا۔ حجرے وچ آئے تے غشی ہو گئی۔ ادھر حضرت اسامہ نے سنیاں
 پئی حضور پاک دی طبیعت خراب اسے تے اوہ جرف دے مقام توں اپنی
 مدینے مڑ آئے۔ حضرت ابو بکر نوں اجازت دتی پئی نماز وی امامت کرن۔
 پیر وادن سی آپ نے دروازے را پردہ چک گئے ویکھیا پئی مسلمان حضرت

ابوبکرؓ دے ہچھے سچے رتبہ دے دربارِ وحی جھکے ہوئے نبیؐ تے مسکرائے
 نمازی صاف توڑن لگے تے آپؐ نے اشارے نال منع کیتا تے آپؐ وی بہر
 کے نمازِ وحی داخل ہو گئے۔

حضرت عائشہؓ وی روایت اے آپؐ نماز توں فارغ ہو کے حجرۓ وحی
 آکے لیٹ گئے۔ آل ابوبکرؓ وچوں اک صحابی خبر گیری واسطے آئے تے انہاں
 ہتھ دوح ہری مسواک سی۔ آپؐ نے دکھیا تے میں سمجھ گئی۔ میں مسواک لے کے
 اپنے دندان نال نرم کر کے آپؐ نوں پیش کیتی۔ آپؐ نے شگلی طرح مسواک کیتی
 اوس ویلے آپؐ داسر مبارک میری جھولی دوح سی۔ تا میں میں محسوس کیتا آپؐ
 واجسم مبارک ڈھلا پئے گیا اے۔ میں اکھاں دکھیاں تے چڑھ گیاں سن تے
 آپؐ وی زبان تے اہ بولن سن۔ ربل رفیق اعلیٰ من الجنة) آپؐ دنیا توں تشریف
 لے جا چکے سن۔ ۱۲۔ ربیع الاول ۱۱ھ۔ حضرت نے پیردادن سی۔ سارے صحابی
 تے گھر والے رون لگ پئے۔

حضرت عمرؓ بڑے پریشان سن۔ حضرت ابوبکرؓ نماز پڑھ لے گھر چلے گئے
 سن۔ آپؐ سن کے واپس آگئے تے آپؐ نے چہرے مبارک توں مٹی چادر ٹھا کے
 بوسہ دتا تے حضرت عمرؓ نوں اکھیا ہوش کرو تے آیت پڑھی جہیداً ترجمہ اے جہڑے
 لوک محمد صلی اللہ علیہ وسلم دی عبادت کر دے سن اہ سن لین کہ آپؐ دنیا توں تشریف
 لے جا چکے تے جہڑے اللہ پاک دی عبادت کر دے میں اللہ ہمیشہ قائم و دائم اے
 رسولؐ پاک نے اک مہیناں پہلاں ای اپنے وصال تے کفن دین دے متعلق
 فرما دتا سی پئی غسل میرے قریبی دین گے۔ کفن چٹے مصری کپڑے یاں مٹی ملے دا
 ہووے۔ غسل تے کفن دے کے جنازہ حجرۓ وحی کے صحابی باہر چلے جان
 پہلاں حضرت حیرئیل، میکائیل، عزرائیل، اسرافیل نے چہرہ باقی فرشتے نماز جنازہ

پڑھیں گے پھر تیسرا سلام تے صلوة توں بعد جنازہ پڑھنا۔ پھر عورتاں تے بچے
پڑھن۔ نماز جنازہ دی امامت کے نہیں کہتی۔

انصار مہاجر تے صحابہ زاناں تے بچیاں ردد کے زیارت کہتی آپ
دے فرمان مطابق منگل والے دن آپ نوں غسل دتا گیا پر کپڑے نہیں اتارے
گئے پھر کفنایا گیا تے حضرت ابو بکر نے فرمایا نبی دی روح جیہڑی ستمان قبض ہو
اوتھے ای دن کیتا جاڈاے۔ آپ دے فرمان دے مطابق نماز جنازہ ہندی
رہی۔ اور کبڈھ دی ادھی رات نوں قبر وچ اتاریا گیا۔ اہ حضرت علیؓ حضرت فضل
بن عباسؓ سن۔ آپ دی چادر قطینہ تے آپ دی مہر والی انگوٹھی مغیرہ بن شعبہ نے
قبر وچ رکھ دتی۔ پھر قبر تیار کیتی تے پانی چھڑکیا۔

حضرت عائشہ صدیقہ نے حجرے دے دو حصے کر لے سک۔ وچ دیوار
بنوادتی۔ جدوں تک حضرت عمرؓ ایتھے دن نہیں سک ہوئے اوس ویلے تک آپ اپنے
باپ تے حضور پاک دی قبر مبارک تے بے حجاب ای آجاڈیاں سک۔ بعد وچ پردے
نال آن کے سلام تے درود شریف پیش کر دیاں سک۔ ساریاں اہمات المؤمنین دے
حجرے کچے تے چھت کھجراں دیاں ٹہنیاں دی سی۔ سب توں پہلاں حضرت عمرؓ
نے حضرت عائشہؓ دا حجرہ کچیاں اٹاں نال بنوایا۔ ۸۸ھ وچ ولید بن عبدالملک
تے عہد حضرت عمر بن عبدالعزیز نے مسجد تعمیر کرائی تے حجرہ دی نویں سرلوں بنوایا
جدوں بنیادان کھودیاں تے حضرت عمرؓ دے پیر نظر آئے۔ آپ نے پھر پیا
دیواراں بنوایاں تے چھت وچ ککڑ استعمال کیتی پر حجرے وچ جان واسطے
دروازہ کوئی نہیں رکھیا۔ (طبقات ابن سعد)

مقصودہ شریف

حضرت عمر بن عبدالعزیز نے حجرے شریف دے دوائے جیہڑی دیوار
 کرا دی سی اہ۔ ۲۰ فٹ اچی کی۔ اوس دے باہر صندل تے آبنوس دی جالی بڑائی
 ایسی جالی تے سبز لیشی غلاف اے جیہڑے سنہری تاراں نال کڈھائی کیتی ہوئی
 اے تے ایسی دے بعد پتل دی جالی اے جیہڑی زونیاں نون نظر آوندی اے تے
 اہرے کول کھلو کے درود سلام آپ دی خدمت و توحہ پیش کیتا جاندا اے۔ بزرگاں
 واکول اے اہرے و توحہ دی رب دی حکمت اے مقصودہ شریف و توحہ اہ لودی
 تھلیاں نے جیہڑیاں عام لوکاں دیاں نظراں برداشت نہیں کر سکدیاں۔

خوشبو بھری ہوا

حضرت عبداللہ بن محمد بن عقیل بڑے متقی پرہیزگار، شب بیدار تے تہجد گزار
 بزرگ سن۔ آپ تہجد توں لے کے اشراق دی نماز توڑی حرم شریف و توحہ بیٹھے رو
 و طائف کر دے سی۔ روایت کر دے نیں می اک رات گھروں مسیت و لے ٹریا
 تے بڑی عجیب قسم دی خوشبو آئی۔ میں آج تیکر ایہو جیہڑی خوشبو توں محروم ساں۔
 حضور پاک دے روئے شریف دے کول گیتے میں محسوس کیتا۔ ایہہ خوشبو حجرے
 شریف دے اندروں آرہی اے۔ جدوں ساہنے ہو یا تے دیکھیا روئے پاک
 دی دیوار ڈگی ہوئی سی۔ میں اچھے حیران کھلوتا ساں تے حضرت عمر بن عبدالعزیز
 دی آگے۔ انہاں دیوار دی تھاں اک قبایلی چادر تان وئی تے صبح نماز توں
 فارغ ہو کے اک راج و روان نوں بلایا نالے اپنے غلام مزاحم نوں اہدی
 امداد واسطے نال دتا۔ اوہناں نے پہلاں قبر شریف توں مٹی جھاڑی تے دیوار

اسار دتی۔

حسب واقعہ

۱۳۸۶ھ تک ۱۱۱۱ھ دی درمیانی مدت وچ اک بڑا عبرت ناک واقعہ ہوا
جسہدی تفصیل انج اے۔ اوک زمانے وچ شیخ شمس الدین صواب حرم شریف
دے خادماں دے سردار سن۔ انہاں دا بیان اے علب دے گمراہ لوکاں آن
کے امیر مدینہ نوں تھنے تے بڑا سامان بطور رشوت دتا تے کہیا دوصحاباں
حضرت ابو بکر صدیق تے حضرت عمر فاروق دے وجود مبارک روخصے پاک
دچوں کڈھ لین دی اجازت دے۔ امیر سن گیا تے مینوں بلا گھلیا۔ میں حاضر
ہویا تے سارا پروگرام دسیا تے نالے کہیا آج رات کجھ لوگ حرم شریف
وچ آؤن گے تے توں کوئی رکاوٹ نہ کریں۔ میرا دل ڈولیا میں چپ کیتا
گیا تے روروں کے حضور پاک دی خدمت وچ عرض کردا ہیا تے خبر جے
اڈھی رات نوں باب السلام دلوں چالی بندے آڈے۔ اوہناں کول کہیا
تے گیتیاں سن۔ میں اک پاسے کھلوتا روزا ساں جدوں اوہ منبر شریف کول
پہنچے تے زمین شق ہوئی تے اوہ سجھے غرق ہو گئے۔ میں شکر واکلمہ پڑھیا
امیر نے مینوں بلایا میں سارا واقعہ دسیا تے اوہ بڑا حیران ہویا۔ میرے نال
آیا۔ جدوں اوں تھان پہنچے تے دیکھیا انہاں دے عمائے دے شملے اے
زمین توں باہر سن۔ تاں جو نظاماں داعبرتناک انجام سارے لوک دیکھ لیں۔

الحاکم

عبیدی حکومت دا چھوواں بادشاہ الحاکم بڑا جاہل تے سفاک حکمران

سی۔ اوہنوں صحاباں نال بڑا بعض سی۔ اہدے مصاحبان پٹی پڑھائی۔ ماری دنیا دے
 مسلمان حضرت پاک دے روئے تے بڑی محبت تے عقیدت نال اوندے نمین کیوں
 نہ آپ دے جسم مبارک نوں اسیں مصروح لے آئیے تاں جو سارے مسلمان آئیے
 اوں۔ الحاکم انہاندے گھیر وچ آگیا تے مصروح اک بڑی شاندار مسیت تے
 عمارت بنوائی تے اپنے خاں مقرب ابوالفتوح نوں بڑا لام لشکر دے کے دے
 ول بھیجا پٹی اوجھد مبارک ایتھے لے آوے۔ اے ایہہ لشکر راہ وچ ای سی
 تے مدینے پاک دیاں لوکاں نال ملاقات ہوئی۔ انہاں وچ اک قاری صاحب
 سی۔ اہناں سورۃ توبہ دی تلاوت کیتی۔ ابوالفتوح من کے ڈر یا کمنہیں لگیا
 رب دی قدرت اوسے رات بڑا طوفان تے مہیری آئی۔ اہدے اوتھ گھوٹے
 تے لشکر ڈریا۔ اوں توبہ کیتی تے واپس مر گیا۔

۵۴۸۔ امیر قاسم بن مہدی الحسینی دے دور وچ مقصودے شریف

وچ اک دھماکے دی آواز آئی تے کوئی ڈر دا حجرے شریف دے اندر جان دی
 جرات نہیں سی کردا نہ کسے واسطے پینداسی۔ اوتھ حضرت عمر النسائی جیہڑے
 اوں وقت دے شیخ المشائخ سی انہاندی خدمت وچ عرض کیتی گئی۔ آپ
 چالی سال توں مدینے منورے وچ رہندے کما۔ اصل وچ موصل دے رہی
 والے سی تے ہمیشہ ربذہ رکھدے سن۔ انہاں سو وچ کے اکھیاں ایسی سعادت
 لئی اپنے آپ نوں تیار کرنا آں۔ تے کھانا پینا چھڈ دتا دن رات سلام ڈرو
 شریف وچ محور ہندے۔ کئی دنان تکھوں جالی شریف کول کھلو کے بڑی
 عاجزی نال دیر تیکر دعا منگدے رہے۔ حضرت پاک کولوں حجرے شریف
 وچ حاضر ہوں دی اجازت منگی۔ آخر لوکاں رسیاں نال بندہ کے روئے
 شریف دے اندھا تاریا۔ اندر جا کے دیکھیا روئے پاک دی چڑھدے

والہے پاسے دی دیوار ڈگ چکی ہے تے چھت وی قبران تے آنی پئی ہے
 چاننی واسطے اک دیوا وی نال سی۔ اوہناں چھت دیباں کھڑیاں تے گھر
 چکے تے قبران توں مٹی اپنی وارھی مبارک نال صاف کیتی تے وارھی اچھی
 طرح جھاڑ کے باہر آئے۔

روضہ پاک و چ سزنگ

۱۷۷۷ء سلطان نور الدین زنگی جیہڑے سلطان صلاح الدین
 ایوبی دے ساکوں چا چا سی۔ صلیبی جنگاں وچ مصروف سن تے اک عجیب
 واقعہ پیش آیا۔ سلطان بڑا عابد زاہد تے صوم صلوات دا پابند سی۔ ابن اثیر
 دی روایت مطابق خلفائے راشدین تے عمر بن عبدالعزیز توں بعد سلطان
 نور الدین بڑا نیک بادشاہ سی۔

اک رات سلطان تہجد دی نماز پڑھ کے سوں گیا تے خواب وچ حضور
 پاک دی زیارت ہوئی۔ آپ نے سلطان نوں فرمایا ادا نجد فی القذنی
 من ہذا ایضا نجات دیو خلاصی کراؤ اوہناں دو بتی اکھاں والیاں کوں
 سلطان اٹھیا وضو کیتا۔ نفل ادا کیتے پھیر لیٹ گیا۔ جدوں اکھ لگی تے پیر
 ایہو خواب نظر آئی۔ ایسے طرح تیسری واری اوہناں ظالماں دی شکل دی کھائی
 گئی۔ سلطان اٹھ کے تے اپنے وزیر جمال الدین اصفحانی نوں بلا یا۔ اوں
 خواب سُن کے عرض کیتی دیر نہیں کرنی چاہی دی۔ مدینے پاک وچ ضرور
 کوئی خطرناک واقعہ ہو رہیا ہے۔ اوے ویلے سلطان فوجی لشکرناں
 تیز سواریاں تے مدینے پاک ولے روانہ ہو گئے۔ سولہا دنوں وچ
 دن رات پیڑا مار دے مصر توں مدینے پاک پہنچے۔ سلطان نے غسل کیتا

دھوکہ کے بڑے اوب نال حضور پاک دی خدمت و تح سلام عرض کیا۔ دینے دے
 لوگ حیران سن۔ پتہ نہیں کیوں گل اسے سلطان اچن حیت آگئے نیں۔ لوکاں نوں کھیا
 دسیا پر کچھ سمجھ نہ آئی۔ امیر دینہ دی کجھ نہ دی سکے۔ اوڑک دینے دے
 سارے و سفیکاں دی دعوت کیتی تے غریباں نوں خیر خیرات دی کیتی پر اہ
 بتیاں اکھاں والے کتے نظر نہ آئے۔ بڑی کچھ کچھ دے بعد لوکاں و سیاپی و
 درویش جہڑے کسے مغربی ملک دے رہن والے نیں باہر حجرے و تح رہندے
 نیں ادہ نہیں آئے۔ جدوں اوہناں نوں بلایا تے سلطان نے سچھان لیا تے
 اوہناں دے حجرے و تح گئے تے اک چٹائی دے تھلے اک پتھر پیا سی بڈوں
 ادہ لکھی تے ہیٹھاں اک سزنگ۔ نظر پئی۔ ادہ شیطان رات نوں مٹی پٹ کے
 جنت البقیع و تح سٹ آوندے تے دن نوں لوکاں نوں پانی پیا دے
 خیر خیرات کر دے۔ ایہ سزنگ روضہ شریف تیکر پہنچ چکی سی۔ تے حضور
 پاک دے قدم مبارک نظر آ رہے سن۔ اوہناں نوں گرفتار کیتا تے اوہناں
 دسیا سا نوں نصرانی بادشاہ نے گھدیا اے پئی آپ دا جسم مبارک اسٹھوں کڈھ
 لیاؤ۔ سلطان انہاں لغتیاں نوں مروا دتا تے روضہ شریف دے دوالے
 ڈھونگی بنیا د پانی ٹانڈے تیکر پڑائی۔ ادہ دے و تح سٹہ کلا کے بھریا تاں جے
 پھیر کئے لعین نوں ایس گستاخی دی جرأت نہ ہووے۔ ہی اوسے سکے دی بنیا
 تے سبز گنبد قائم اے۔

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ وَبَارِكْ
 وَسَلِّمْ عَلَيْهِ

نبی سرور صلی اللہ علیہ وسلم کی تاریخ

پیدائش - ۹۔ ربیع الاول ۱۰ عام نبوی - ۲۲۔ اپریل ۵۷۱ء پیر صبح صادق
 بعثت - ۱۶۔ رمضان ۱۰ء پیدائش نبوی - ۱۲۔ فروردی ۶۱۰ء پیر
 حبشہ کی ہجرت - ۱۲۔ ربیع الثانی ۱۰ء - ۱۵۔ افراد
 معراج شریف - ۲۷۔ رجب ۱۰ء نبوی - ۲۲۔ مارچ ۶۱۰ء ۵ نماز ان فرضی

دن پیر -

ابوطالب دی گھائی - ۱۰۔ ربیع الثانی

طائف و اسفر - ۱۰۔ ربیع الثانی

ہجرت مدینہ - ۲۷۔ صفر ۱۰۔ ربیع الثانی - ۱۲۔ ستمبر ۶۲۲ء بدھ

غار ثور لڑائی روانگی - ۱۔ ربیع الاول ۱۰۔ ربیع الثانی - ۱۴۔ ستمبر ۶۲۲ء پیر - ۱۳

قبو و حج قیام

مدینے پاک و حج آمد - ۲۱۔ ربیع الاول ۱۰۔ ۲۷۔ ستمبر ۶۲۲ء جمعہ

مسجد نبوی دی بنیاد - ۱۰۔ ربیع الثانی

روزے فرض تے اذان - ۱۰۔ ربیع الثانی

بدردی جنگ - ۱۶۔ رمضان ۱۰۔ ۱۶۔ مارچ ۶۲۳ء منگل

زکوٰۃ فرض شراب حرام - ۱۰۔ ربیع الثانی

احدی جنگ - ۶ - شوال ۳۰ھ - ۲۱ - مارچ ۶۲۵ھ اتوار
 حج فرض تے پر ہے دا حکم - ۵ھ
 احزاب دی جنگ - ۲۸ - شوال ۳ھ - ۲۳ - مارچ ۶۲۶ھ
 حدیبیہ دی صلح - ذیقعد ۶ھ - مارچ ۶۲۵ھ
 دنیا سے بادشاہوں نوں خط - یکم محرم ۳ھ - ۱۲ - مئی ۶۲۸ھ بدھ
 خیبر دی جنگ - محرم ۳ھ - جون ۶۲۸ھ
 عمرہ قضا - ذیقعد ۳ھ - اپریل ۶۲۹ھ
 فتح مکہ - ۲۰ - رمضان ۳ھ - ۱۲ - جنوری ۶۳۰ھ جمعرات
 حنین دی جنگ - ۱۱ - شوال ۳ھ - یکم فروری ۶۳۰ھ بدھ
 طائف دا محاصرہ - ۱۳ - شوال ۳ھ - ۳ - فروری ۶۳۰ھ جمعہ
 تبوک دی جنگ - رجب تار رمضان ۳ھ - اکتوبر تا دسمبر ۶۳۰ھ
 حجۃ الوداع - ۹ - ذوالحجہ ۳ھ اک لکھ ۲۴ ہزار مسلمان - ۹ - مارچ ۶۳۱ھ
 جمعہ -

وصال - ۱۲ - ربیع الاول ۳ھ - ۲۵ - مئی ۶۳۲ھ پیر وقت چاشت -
 نماز جنازہ غسل ودفن - ۱۳ - ربیع الاول ۳ھ - ۲۶ - مئی ۶۳۲ھ بدھ
 عمر مبارک - ۶۳ سال ۴ دن - ولادت توں وصال تیکر ۲۲۳۳ دن ۶
 گھنٹے فانی دنیا ورح قیام -

کتاباں وے حوالے

۱ - ابن اسحاق	۲ - ابن ہشام
۳ - طبقات ابن سعد	۴ - جذب القلوب

- ۵- تاریخ حرمین
۶- تاریخ مدینہ منورہ
۷- سیرت النبیؐ شبلی
۸- سیرت النبیؐ - سید سلیمان ندوی
۹- رحمة اللعالمین
۱۰- محسن انسانیّت
۱۱- مرآة المحرمین -
-

عبدالکریم ثمر کی دیگر تصانیف

- رسول کائنات، سیرت مصطفیٰ صلی اللہ علیہ وآلہ وسلم
- نفوسِ قدسیہ: حضور سرور کائنات صلی اللہ علیہ وسلم کی بارگاہِ دیگر بزرگانِ دین کے مختصر حالات کا مرقع۔
- شاخِ سدرہ: روح پرور نعتیہ کلام
- احسن تقویم، روح پرور نعتیہ کلام۔
- شعر و الہام
- لوح و قلم
- سفر حجاز، تیسرا ایڈیشن۔ اپنی قسم کا واحد سفر نامہ
- گیاہ و گل
- کاغذِ بلند
- مکتوبات

اعلیٰ ترین ادارہ، ۱۲، انجمن سائنس، کورٹ ٹورن مال، لاہور

خود بخبری

سٹیشن کورٹ لاہور

کے بالکل سامنے ہر قسم کی

قانونی کتب، سٹیشنری، قرآن مجید

و دیگر اسلامی مطبوعات کی ارزاں نرخوں پر سپل شروع ہے

ہر قسم کے عدالتی فارم تھوک و پرچون پر دستیاب ہیں

فولٹوسٹیٹ

اصل سے بہتر زلٹ کی فولٹوکاپی کا انتظام بھی ہے

خدمتے کا موقع دے کر مشکور فرمائیں

النشا والذآپ کے معیار کے عین مطابق کسٹرس ہوگی۔

منجانبہ:- اعجاز ٹریڈر۔ بالمقابل سٹیشن کورٹ، لاہور

قرآن مجید معراجِ مہتمم

تفسیر بیانِ اہل سنت
ترجمہٴ پیارے سید
دیگر اسلامی کتب
بارگاہت طلب و نہرمانیں۔

مقدس پیر
۱۳۸۸ اردو بازار لاہور